

**T.C. KÜLTÜR VE TURİZM
BAKANLIĞI**

**©Kütüphaneler ve Yayınlar
Genel Müdürlüğü**

Eser Adı: Dîvân-ı İzzet ve Nigâr-Nâme (Tezkire-i Nigâriyye)

Müellifi: İzzet Ali Paşa

Hazırlayan: Fatma Sabiha Kutlar Oğuz

Yayın Yılı: 2019

ISBN: 978-975-17-4384-8

Ana Yayın Numarası: 3651

Kültür Eserleri Dizisi- 621

Adres: Emek Mahallesi, Wilhelm Thomsen Caddesi

N0:4 06490 Çankaya/ANKARA

Telefon: +90 312 470 80 00

Faks: +90 312 470 54 71

e-posta: yaphaz@ktb.gov.tr

www.ktb.gov.tr

<http://ekitap.ktb.gov.tr>

İZZET ALİ PAŞA

DÎVÂN-I İZZET VE NİGÂR-NÂME (TEZKİRE-İ NİGÂRİYYE)

Hazırlayan
Fatma Sabiha KUTLAR OĞUZ

Ankara

2019

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR.....	3
GİRİŞ: İZZET ALİ PAŞA’NIN HAYATI, SANATI, ESERLERİ	4
1. Hayatı	4
2. Sanatı.....	12
3. Eserleri	25
I. BÖLÜM: DÎVÂN-I İZZET’İN NÜSHALARI.....	29
KAYNAKÇA	34
II. BÖLÜM: METİN.....	38
Metnin Kuruluşunda Uyulan İlkeler	38
KASİDELER	40
KİT’ A-İ KEBİRELER.....	91
TARİHLER.....	97
MUSAMMATLAR.....	129
GAZELLER.....	141
KİT’ ALAR	243
RUBAİLER	250
METALİ VE MÜFREDLER.....	254
LUGAZLAR.....	274
MESNEVİLER	282
FARŞÇA ŞİİRLER VE TERCÜMELERİ	286
NİGÂR-NÂME (TEZKİRE-İ NİGÂRİYYE)	300

KISALTMALAR

- AKM : Atatürk Kültür Merkezi
bk. : Bakınız
BR : *Dîvân-ı Nedîm*, Berlin Staatsbibliothek Ms. or. oct. 966.
cl. : Cetvel
ct. : Cilt
DTCF : Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi
E : *Dîvân-ı İzzet Ali Paşa*, Süleymaniye Ktp. Es'ad Efendi 2672.
G : Gazel
H : Hicrî
Hzl. : Hazırlayan
K : Kaside
Kt. : Kit'a
KTB : Kültür ve Turizm Bakanlığı
Ktp. : Kütüphane
Mt. : Matla
MEB : Milli Eğitim Bakanlığı
Mu. : Musammat
Kt. : Kit'a
L : *Dîvân-ı İzzet Ali Paşa*, Süleymaniye Ktp. Lala İsmail Efendi 465.
nr. : Numara
ölç. : Ölçü
R : Rubai
S : *Dîvân-ı İzzet Ali Paşa*, Hacı Selim Ağa Ktp. 928.
st. : Satır
szb. : Söz başı
T : Tarih
TDK : Türk Dil Kurumu
TDV : Türkiye Diyanet Vakfı
TTK : Türk Tarih Kurumu
TTKK : *Dîvân-ı Nedîm*, Türk Tarih Kurumu Ktp Y. 13/2.
Ü1 : *Dîvân-ı İzzet Ali Paşa*, İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Ktp. T. 5541.
Ü2 : *Dîvân-ı İzzet Ali Paşa*, İstanbul Ün. Nadir Eserler Ktp. Ty. 2887/2.
Ü3 : *Dîvân-ı İzzet Ali Paşa*, İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Ktp. T. 1713/3.
ÜN1 : *Dîvân-ı Nedîm*, İstanbul Ün. Nadir Eserler Ktp. Ty. 2829.
ÜN2 : *Dîvân-ı Nedîm*, İstanbul Ün. Nadir Eserler Ktp. Ty. 5532.
V : *Dîvân-ı İzzet Ali Paşa*, Beyazıt Devlet Ktp. Veliüddin Efendi 2672/1.
Yay. : Yayınları
yk. : Yaprak
yz. : Yazı çeşidi

GİRİŞ

İZZET ALİ PAŞA'NIN HAYATI, SANATI, ESERLERİ

1. Hayatı

İzzet mahlaslı şairin asıl ismi Ali'dir. Nitekim *Dîvân*'ındaki matlalarından birinde o, "Kemterîn-i zümre-i küttâb 'Aliyyü'd-Defteri" (Mt.20) mısraında asıl adını söylemekte ve tezkirelerde verilen biyografik bilgiler de bunu teyit etmektedir¹. Vezir Damad Mehmed Paşa'nın oğludur. Babası kölelikten yetiştiği için milliyeti belli değildir². Müstakimzâde'nin "şehrîdir"³ demesine bakılırsa İstanbullu, Safâyî'ye göre Edirnelidir⁴.

İzzet Ali Paşa'nın doğum tarihine gelince; bu konuda Götz⁵, Flügel⁶ ve Rossi⁷ nereden aldıklarını belirtmeden şairin 24 Eylül 1691 tarihine denk düşen H.1103 tarihinde doğduğunu yazmışlardır. Müstakimzâde'nin şair için "kırk yaşına henüz bâliğ degül iken üç tuğla mükerrem" demesine, Aypay⁸'in *Subhî Tarihi*'nde şairin vezaret tarihinin 21 Rebiülevvel 1144/24 Eylül 1731 olduğunun belirtildiğini aktarmasına dair bilgiler Götz, Flügel ve Rossi'de yer alan tarihle örtüşmektedir. Aypay⁹ çalışmasının aynı sayfasında *Safâyî Tezkiresi*'nin Viyana nüshasında şairin doğum tarihi için 1103 tarihi sonlarının (1692 yılı ortaları) gösterildiğine dair¹⁰ bir kayıt olduğunu, dolayısıyla Götz ve Flügel'in

¹ Nuran (Üzer) Altuner (1989). *Safâî ve Tezkiresi, İnceleme-Tenkitli Metin-İndeks*. Doktora Tezi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi. 578; Adnan İnce (2005). *Tezkiretü's-Şu'arâ, Sâlim Efendi*. Ankara: AKM Yay. 503; Sadık Erdem (1994). *Râmiz ve Âdâb-ı Zurefâsi, İnceleme-Tenkitli Metin-İndeks-Sözlük*. Ankara: AKM Yay. 221.

² İsmail Hami Danişmend (1971). *İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi*. C.IV-V. İstanbul: Türkiye Yay. 288.

³ Müstakimzâde Süleyman Sa'deddin (1928). *Tuhfe-i Hattâtîn*. Nşr. İbnülemin M. Kemâl. İstanbul: Türk Tarih Encümeni Külliyatı. 325.

⁴ Nuran (Üzer) Altuner (1989). *Safâî ve Tezkiresi, İnceleme-Tenkitli Metin-İndeks*. Doktora Tezi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi. 578.

⁵ Manfred Götz (1968). *Verzeichnis der Orientalischen Handschriften in-Deutschland – Türkische Handschriften*. Band XIII, 2. Wiesbaden: Franz Steiner Verlag GMBH. 259. Nr. 373.

⁶ G. Flügel (1865). *Die Arabischen, Persischen und Türkischen Handschriften der k.-k. Hofbibliothek zu Wien*. (1. Bde). Wien. 666. Nr. 715.

⁷ Ettore Rossi (1953). *Elenco Dei Manoscritti Turchi Della Biblioteca Vaticana*. Citta del Vaticano. 196.

⁸ A. İrfan Aypay (1998). *Lâle Devri Şairi İzzet Ali Paşa Hayatı-Eserleri-Edebî Kişiliği - Divan: Tenkitli Metin - Nigâr-nâme: Tenkitli Metin*. İstanbul. 1.

⁹ A. İrfan Aypay (1998). *Lâle Devri Şairi İzzet Ali Paşa Hayatı-Eserleri-Edebî Kişiliği - Divan: Tenkitli Metin - Nigâr-nâme: Tenkitli Metin*. İstanbul. 1.

¹⁰ Nuran (Üzer) Altuner (1989). *Safâî ve Tezkiresi, İnceleme-Tenkitli Metin-İndeks*. Doktora Tezi.

bu tezkireyi esas almış olabileceklerini, Ayvansarayî'nin şairin 1147 Cemaziyülahire'sinde 45 yaşındayken öldüğü bilgisinin de buna yakın bir tarihi 1102'yi gösterdiğini işaret ederek bu durumda şairin 1102/1691 başları ya da 1103/1692 yılı sonlarında doğduğu tahmininde bulunur.

İzzet Ali Paşa'nın babası Mehmed Paşa (öl.1129/1717) Kasapbaşı Ali Ağa'nın damadı olduğu için "Damad" sanıyla tanınmaktadır. Kölelikten yetişme olduğu için milliyeti bilinmemektedir¹¹. Damad Mehmed Paşa, mevkufat başhalifesi Ahmed Efendi'nin kölesi ve evlatlığıdır¹². Aypay'ın verdiği bilgilere göre defteremini, deftervekili, ruzname-i sani, dört kez defterdar, nişancı, Kayseri Sancağıyla Bender muhafızı, Hotin muhafızı ve vezir olmuş, 1129/1716-7'da azille kubbe vezirliğine getirilmiş aynı yıl Ramazanında vefat etmiştir. İzzet Ali Paşa'nın ağabeyi Ahmed Bey'dir (öl.1170/1756-7). Ahmed Bey'in çocukları Mehmed (öl.1151/1738-9) ve İsmail (öl.1156/1743-4) genç yaşta ölmüştür. Ricalden Rifat Süleyman Bey (öl.1148/1735-6) ve Mustafa Bey (öl.1167/1754) damatlarıdır. Rifat Süleyman Bey'den olma biri kız, diğeri 1222/1807'de silahtar olan Mehmed adlı iki torunu vardır¹³. Şairin, *Dîvân*'daki iki tarih kıt'asından anlaşıldığına göre biri 1138/1725-6, diğeri 1139/1726-7'da vefat eden Züleyha isimli kızı ve Ayşe adlı teyzesi/halası¹⁴ vardır:

Dü destim kaldırıp giryân giryân söyledim târîh
İlâhî hem-zebân-ı hûriyân eyle Züleyhâyı (T.27/5)

Târîhine bir âh çekip ' İzzetâ dedim
Yâ Rab mekân-ı ' Â 'işe ' Adn-i berîn ola (T.28/5)

İzzet Ali Paşa iyi eğitim görmüş¹⁵, zeki ve bilgili bir kişidir. Nitekim başta "Sâlim, Râmiz, Fatim, Müstakimzâde" olmak üzere şair hakkında bilgi veren biyografi yazarları bu

İstanbul: İstanbul Üniversitesi. 578.

¹¹ Fatma Sabiha Kutlar (1988). *XVIII. Yüzyıldan Bir Şair: İzzet Ali Paşa, Metin ve İnceleme*. Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi. 22.

¹² Ali Canip Yöntem (1996). "İzzet Ali Paşa". *Prof. Dr. Ali Canip Yöntem'in Eski Türk Edebiyatı Üzerine Makaleleri*. Hzl. Ahmet Sevgi ve Mustafa Özcan. İstanbul: Sözleryay. 252.

¹³ A. İrfan Aypay (1998). *Lâle Devri Şairi İzzet Ali Paşa Hayatı-Eserleri-Edebî Kişiliği - Divan: Tenkitli Metin - Nigâr-nâme: Tenkitli Metin*. İstanbul. 7-8.

¹⁴ Devellioğlu, kelimenin "teyze" anlamında olduğunu, fakat bizde "babanın kız kardeşine hala dendiğini" belirtmiştir. Ferit Devellioğlu (2000). *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lugat*. Ankara: Aydın Kitabevi. 316. Ancak kıt'ada bunlardan hangisinin kastedildiğine dair bir ayrıntı bulunmamaktadır.

¹⁵ A. İrfan Aypay (1998). *Lâle Devri Şairi İzzet Ali Paşa Hayatı-Eserleri-Edebî Kişiliği - Divan: Tenkitli Metin - Nigâr-nâme: Tenkitli Metin*. İstanbul. 2'de, şairin hocalarından birinin başta *Şâhidî Şerhi* olmak üzere çeşitli risaleler kaleme almış, üç dilde belagat ve fesahat sahibi İsmet Hacı Mehmed Efendi olduğunu Ayvansarayî'den nakletmektedir.

konuda hemfikirdir: “Bir şâ‘ir-i mâhir-fen zât-ı sûtûde-sıfatdır...”¹⁶. “Dest-mâye-i ilmiyyeyi hâcegiyân-ı bender-i kemâlât-ı hünerden tahsîle bezl-i mechûd ile tekmîl-i ‘ulûm u ma‘ârif etmegın bâlâ-yı a‘lâ-yı kasr-ı ‘irfâna ku‘ûd etmeleriyle envâr-ı zekâ vü fetânet cebhe-i pâkinde lâmi‘ ü âşikâr...”¹⁷. “Ashâb-ı dirâyet ve erbâb-ı hüner ü ma‘rifetden olup...”¹⁸. “Ulûm u ma‘ârif sa‘y u tahsîl...”¹⁹.

İzzet Ali Paşa hattatlığı, özellikle divanî yazıdaki ustalığı ile de tanınmıştır. Kendisinden söz eden kaynaklar onun bu özelliğine de övücü ifadelerle değinmiş, sülüs, nesih, rika, şikest talik, divanî gibi yazı çeşitlerini Cabîzâde Abdî Ağa’dan meşk ettiğini belirtmişlerdir: “Câbîzâde ‘Abdî Agadan sülüs ve neshi meşk u tekmîl eyleyip rik‘a ve şikest-ta‘likde husûsâ dîvânîde eser-i kalemleri düstûrû’l-‘amel-i ma‘ârif-güster olmuşlardır.”²⁰. “Hüsn-i hatda dahi şöhreti vardır.”²¹. “Hatt-ı dîvânîdeki âsâr-ı kalemiyyesi düstûrû’l-‘amel idi.”²².

İzzet Ali Paşa’nın devlet hizmetindeki ilk görevine babasına defterdar mektupçusu olarak başlamış, ardından Osman Paşa’ya, Hacı Mustafa Efendi ve Elhac İbrahim Efendi’ye de mektupçu olmuştur²³. Osmânzâde Tâ‘ib *Vekâlet-nâme* kasidesindeki²⁴ bir beyitle onun bu görevine işaret etmektedir:

Eger meşk etse mektûbî-i defter-dâr ‘İzzet Beg
Ederlerdi re’is-i zümre-i nâm-âverân anı

Aypay, Paşa’nın bu göreve ilk getiriliş tarihinin babası Mehmed Paşa’nın defterdarlığa dördüncü kez atandığı ve bir ay süren görevi sırasında olduğunu *Safâyî Tezkiresi*’nin

¹⁶ Adnan İnce (2005). *Tezkiretü’ş-Şu‘arâ, Sâlim Efendi*. Ankara: AKM Yay. 503.

¹⁷ Sadık Erdem (1994). *Râmiz ve Âdâb-ı Zurefâsi, İnceleme-Tenkidli Metin-İndeks-Sözlük*. Ankara: AKM Yay. 221.

¹⁸ Fatîn Dâvûd (1271). *Tezkire-i Hâtîmetü’l-Eş‘âr*. İstanbul: İstihkâm Alayları Litografya Destgâhı. 284.

¹⁹ Müstakimzâde Süleyman Sa‘deddin (1928). *Tuhfe-i Hattâtîn*. Nşr. İbnülemin M. Kemâl. İstanbul: Türk Tarih Encümeni Külliyyatı. 325.

²⁰ Müstakimzâde Süleyman Sa‘deddin (1928). *Tuhfe-i Hattâtîn*. Nşr. İbnülemin M. Kemâl. İstanbul: Türk Tarih Encümeni Külliyyatı. 325.

²¹ Şemseddin Samî (1306). *Kâmûsu’l-Âlâm*. C. 4. İstanbul: Mihran Matbaası. 3147.

²² Bursalı Mehmed Tahir (1333). *Osmanlı Müellifleri*. C.II. İstanbul: Matbaa-i Âmire. 316.

²³ Nuran (Üzer) Altuner (1989). *Safâî ve Tezkiresi, İnceleme-Tenkidli Metin-İndeks*. Doktora Tezi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi. 578.

²⁴ Esad Mehmed Efendi (2018). *Esad Mehmed Efendi, Bağçe-i Safâ-endüz*. Hzl. Rıza Oğraş. Ankara: KTB Yay. <https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/59393.esad-mehmed-efendi-bagce-i-safa-enduzpdf.pdf?0> [Erişim tarihi: 09.09.2019]. 91.

Viyana nüshasına dayandırır²⁵. Konuyla ilgili bilgiyi²⁶deki dipnottan aktararak söz konusu tarihin Safer-Rebiülevvel 1129/Ocak-Şubat 1717 olduğunu belirtir. Danişmend²⁷'de değinildiğine göre Paşa'nın Elhac İbrahim Efendi'nin ölüm hastalığı esnasında yerine vekâlet ettiği *Küçükçelebizâde Âsım Efendi Tarihi*'nde yazılıdır. Nedîm, atamaya tarih düşmek amacıyla bir kıt'a yazar²⁸. Kıt'anın şu beytinde Ali Paşa'nın bu göreve padişahın emriyle ve bir müddet vekâlet etmek üzere getirildiğini belirtir:

O merdüm-zâde-i sulb-i asâlet emr-i şâh ile
Vekâlet eyledi sıdk üzre defter-dâra bir müddet

İzzet Ali Paşa, 1141/1728-9 yılında şikk-ı evvel defterdarlığına tayin edilir²⁹. Nedîm, yukarıda sözünü ettiğimiz kıt'anın sonunda:

Dedim târîhini sadr-ı güzîne harf-i mu' cemle
' Alî Begle efendim buldı defter-dârlık ' izzet

beytiyle tarih düşürür³⁰.

İzzet Ali Paşa'nın 1143/1730 isyanı sırasında saklandığı, görevine devam etmesi fermanla istendiği için ortaya çıktığı, yeni padişahın cülusu sırasında eşkiyadan çekinmeden devlet hazinesini koruduğu, askerlere verilecekleri temin ettiği *Şemdanîzâde ve Subhî Tarihi*'nde belirtilmektedir³¹. *Abdî Tarihi*'nde³² belirtildiğine göre ayaklanmayı takip eden günlerde İstanbul'da başıbozukluk, soygunculuk hâkim hâle gelir. Halk zulümden perişan ve şaşkın durumdadır. İhtilalciler ve başları Patrona Halil insanlara musallat olmaktadır. Merhum Defterdar İbrahim Efendi'nin Şehzade Camii yakınlarında yaptırdığı ve İzzet Ali Bey'in de miriden alarak oturmakta olduğu saraya birgün Patrona gelir ve aralarında şöyle bir konuşma geçer:

²⁵ A. İrfan Aypay (1998). *Lâle Devri Şairi İzzet Ali Paşa Hayatı-Eserleri-Edebî Kişiliği - Divan: Tenkitli Metin - Nigâr-nâme: Tenkitli Metin*. İstanbul. 2.

²⁶ Nuran (Üzer) Altuner (1989). *Safâî ve Tezkiresi, İnceleme-Tenkitli Metin-İndeks*. Doktora Tezi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi. 578.

²⁷ İsmail Hami Danişmend (1971). *İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi*. C.IV-V. İstanbul: Türkiye Yay. 288.

²⁸ Halil Nihad (Boztepe) (1338-1340). *Nedîm Dîvânı*. İstanbul: İkdâm Matbaası. 127.

²⁹ İsmail Hami Danişmend (1971). *İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi*. C.IV-V. İstanbul: Türkiye Yay. 288.

³⁰ *Nedîm Dîvânı*'nda İzzet Ali Paşa'nın defterdar oluşuna tarih düşürmek amacıyla yazılan bir kıt'a daha vardır. (Abdülbaki Gölpınarlı (1972). *Nedîm Dîvânı*. İstanbul: İnkılâp ve Aka Yay. 149). Manzumenin tarih beytinde ebcedle 1130, kendindeki nüshada ise 1140 çıktığını işaret etmektedir.

³¹ A. İrfan Aypay (1998). *Lâle Devri Şairi İzzet Ali Paşa Hayatı-Eserleri-Edebî Kişiliği - Divan: Tenkitli Metin - Nigâr-nâme: Tenkitli Metin*. İstanbul. 3.

³² F. Reşat Unat (1943). *Abdî Tarihi*. Ankara: TTK Yay. 51-52.

“-Senin bundan gayri dahi evin var mıdır?

-Vardır.

-Ya bu evi niçün aldın?

-Bu ev benim değildir, hâlâ mîrîndir.

-Öyleyse bu ev bana lazımdır, bugünden sonra çıkıp evine gidesin. Bir girsem gerektir. Ancak odaların döşemesin kaldırma.

İzzet Ali Bey evi hemen boşaltır, fakat Patrona gelip eve girmez ve ev boş kalır.”

İsyanda hayatlarını kaybeden Nevşehirli Damat İbrahim Paşa ile damatları Kapudan Mustafa ve Kethuda Mehmed Paşa’dan kalan mal ve paraların tespiti görevini de İzzet Ali Paşa üstlenir³³. *Abdî Tarihi*’nde ayrıntılı olarak anlatıldığına göre Sadrazam Mehmed Paşa halkı canından bezdiren bu zorbarların ortadan kaldırılması gerektiğini düşünerek güvendiği kişilerle hazırlığa başlar. Bunlardan biri de İzzet Ali Bey’dir. İhtilalcilerin ortadan kaldırılmasından sonra sadrazamın Kara Mustafa Paşa yalısında verdiği ve padişahın da bulunduğu büyük ziyafete İzzet Ali Bey de davet edilir³⁴.

Uzunçarşılı’nın belirttiğine göre 1143/1731’de vezir-i azam olan Kabakulak İbrahim Paşa bu göreve gelince daha önce gücendiği kimselerden intikam almaya girişir. Velinimeti Defterdar Mehmed Paşa’nın oğlu şikk-ı evvel defterdarı İzzet Ali Bey de bunlar arasındadır. Vezir-i azam onu azil ve nefyettirir³⁵. Aypay³⁶, *Hadikatü’l-Vüzerâ Zeylî*’nde verilen bilgiye istinaden Kabakulak İbrahim Paşa’nın İzzet Ali Paşa için hazırlattığı kayığa kendisinin bindirilip sürüldüğü bilgisini de eklemektedir. Eğer İzzet Ali Paşa, Uzunçarşılı’nın belirttiği gibi bu esnada azledilip sürülmüşse kendisinin *Dîvân*’daki 12 numaralı kasidesinin 7 ve 18. beyitlerinde sözünü ettiği azil ve gurbet bununla ilgili olabilir:

Meclis-i ‘âlemde ney-efgândan ma‘zûl olup
Nasb olundum şimdıcik Efgâna âh u zâr ile

Böyle etmezdim felekden şekve vasfında velîk
Nutka kudret kalmadı gurbetde bu ekdâr ile

³³ Ali Canip Yöntem (1996). “İzzet Ali Paşa”. *Prof. Dr. Ali Canip Yöntem’in Eski Türk Edebiyatı Üzerine Makaleleri*. Hzl. Ahmet Sevgi ve Mustafa Özcan. İstanbul: Sözleryay. 254.

³⁴ F. Reşat Unat (1943). *Abdî Tarihi*. Ankara: TTK Yay. 64.

³⁵ İsmail Hakkı Uzunçarşılı (1983). *Osmanlı Tarihi*. C.IV/2. Ankara: TTK Yay. 319.

³⁶ A. İrfan Aypay (1998). *Lâle Devri Şairi İzzet Ali Paşa Hayatı-Eserleri-Edebî Kişiliği - Divan: Tenkitli Metin - Nigâr-nâme: Tenkitli Metin*. İstanbul. 6.

İzzet Ali Paşa'ya kırk yaşına girmeden üç tuğla vezirlik payesi verilir³⁷. Mehmed Süreyya, Paşa'nın vezirliğe getirilme tarihini 21 Rebiülevvel 1144/23 Eylül 1731 olarak gösterir³⁸. Aypay, Ayvansarayî'nin de olayın gerçekleştiği ayı yanlışlıkla bir ay önce gösterdiğini belirtir ve Subhî'ye istinaden Paşa'nın 21 Rebiülâhir 1144 Çarşamba/24 Ekim 1731'de vezir olduğuna işaret eder³⁹. Şair Vahîd Mahtûmî'nin bu görev üzerine yazdığı ve *İzzet Ali Paşa Dîvânî*'nin Millet Ktp. Ali Emiri Efendi 292 (yk.102b)'de kayıtlı nüshasına da alınan tarih manzumesinin iki beyti şöyledir:

Dîn ü dünyâmıza lutf ile mübârek etsin
O vezîr ibn vezîre olup Allâh nasîr

Dedi Mahtûmî mübâhât ederek târîhin
Kesb-i ikbâl ile 'İzzet' Alî Bey oldu vezir⁴⁰
Sene 1144

Uzunçarşılı'nın verdiği bilgilere göre Sultan I. Mahmud, hasta ve yaşlı olduğunu söyleyen Topal Osman Paşa'nın yerine Tebriz Seraskeri Hekimoğlu Ali Paşa'yı uygun görür. O gelinceye kadar da İzzet Ali Paşa'yı 15 Ramazan 1144/12 Mart 1732'te defterdarlığa ilaveten sadaret kaymakamlığına getirir. Sadrazamın 1144 Zilkadesinde/Nisan 1732⁴¹ İstanbul'a dönmesi üzerine İzzet Ali Paşa görevden azledilir⁴². Ardından aynı ay başında (Zilkade 1144) Anadolu valiliğiyle Revan'a tayin edilir⁴³ ve

³⁷ Müstakimzâde Süleyman Sa'deddin (1928). *Tuhfe-i Hattâtîn*. Nşr. İbnülemin M. Kemâl. İstanbul: Türk Tarih Encümeni Külliyyatı. 325.

³⁸ Mehmed Süreyya (1311). *Sicill-i Osmânî (Tezkire-i Meşâhîr-i Osmâniyye)*. C.III-IV. İstanbul: Matbaa-i Âmire. 455.

³⁹ A. İrfan Aypay (1998). *Lâle Devri Şairi İzzet Ali Paşa Hayatı-Eserleri-Edebî Kişiliği - Divan: Tenkitli Metin - Nigâr-nâme: Tenkitli Metin*. İstanbul. 3.

⁴⁰ Bahattin Kahraman (1995). *Vahîd Mahtûmî, Hayatı, Eserleri, Edebî Kişiliği ve Eserlerinin Tenkidli Metni*. C. 2. Doktora Tezi. Konya: Selçuk Üniversitesi. 419; Fatma Sabiha Kutlar (1988). *XVIII. Yüzyıldan Bir Şair: İzzet Ali Paşa, Metin ve İnceleme*. Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi. 26.

⁴¹ Yöntem, yeni sadrazam zilkâde içinde İstanbul'a gelince İzzet Ali Paşa'nın kaymakam sıfatıyla kendisine Üsküdar bahçesinde Mehmed Paşa Kasrı'nda ziyafet verdiğini, fakat on on beş gün sonra Anadolu eyaleti mansıbyla azl edilip İstanbul'dan çıkarıldığını belirtmektedir (Ali Canip Yöntem (1996). "İzzet Ali Paşa". *Prof. Dr. Ali Canip Yöntem'in Eski Türk Edebiyatı Üzerine Makaleleri*. Hzl. Ahmet Sevgi ve Mustafa Özcan. İstanbul: Sözleryay. 254). Aypay, *Subhî Tarihî*'nden aktararak "Bu sıfatla yeni sadrazama Üsküdar bahçesinde Mehmet Paşa Kasrı'nda bir yemek verdi... 27 Şevval 1144 Perşembe (23 Nisan 1732 Çarşamba) günü azledildi." bilgisini vermektedir (A. İrfan Aypay (1998). *Lâle Devri Şairi İzzet Ali Paşa Hayatı-Eserleri-Edebî Kişiliği - Divan: Tenkitli Metin - Nigâr-nâme: Tenkitli Metin*. İstanbul. 4).

⁴² İsmail Hakkı Uzunçarşılı (1983). *Osmanlı Tarihi*. C.IV/2. Ankara: TTK Yay. 323, 328.

⁴³ Fatî'nin belirttiğine göre İzzet Ali Paşa 1145'te Bağdat'a gönderilen ordunun başına tayin edilmiştir. Fatî'nin Dâvûd (1271). *Tezkire-i Hâtîmetü'l-Eş'âr*. İstanbul: İstihkâm Alayları Litografya Destgâhı. 274.

sonra Revan seraskeri olur⁴⁴. Mîr Rif'at'ın, *İzzet Ali Paşa Dîvânı*'nın Millet Ktp. Ali Emiri Efendi 292 (yk.99b)'deki nüshasına kaydedilen bu tayin için düşürdüğü şu beytine göre yıl 1146/1733-4'tür:

Dedi bu mısra^ç -ı târîh[i]⁴⁵ Rif' atâ hâtif
Efendin oldu ser-^ç asker Revâna bâ-iclâl⁴⁶

Râmiz'in verdiği bilgiye göre bu göreve giderken bazı eyaletlere uğramıştır. Yolculuk esnasında gittiği şehirlerden biri de Tokat'tır⁴⁷. İzzet Ali Paşa, bir yıl sonra Revan'da vefat eder. Tuman, bu tarihin 1147/1734 olduğunu belirttikten sonra şair Münîf'in:

Geldi bu beyt-i murassa^ç târîh
Cevherîn harfi Münîfâ çü le^ç âl

Rabb ^ç İzzet ^ç Alî Paşanın ede
Meşhedîn cilvegeh-i mihr-i cemâl

kıt'asıyla Paşa'nın vefatına tarih düşürdüğüne değinir⁴⁸. Vefatı Ayvansarayî'nin *Vefeyât-ı Selâtin*'de verdiği bilgiye göre aynı yılın cemâziyülâhir (kasım) ayındadır⁴⁹. İzzet Ali Paşa, Revan'da Saliha Sultan Camii haziresine⁵⁰ gömülmüştür⁵¹. Müstakimzâde şairin 1145'te Van'da⁵², Râmiz ise 1148 sonlarında⁵³ vefat ettiğini belirtmişlerdir. Tuman'a göre

⁴⁴ Mehmed Süreyya (1311). *Sicill-i Osmânî (Tezkire-i Meşâhîr-i Osmâniyye)*. C.III-IV. İstanbul: Matbaa-i Âmire. 455.

⁴⁵ Parantez içindeki ekleme A. İrfan Aypay (1998). *Lâle Devri Şairi İzzet Ali Paşa Hayatı-Eserleri-Edebî Kişiliği - Divan: Tenkitli Metin - Nigâr-nâme: Tenkitli Metin*. İstanbul. 4'ten alınmıştır.

⁴⁶ Fatma Sabiha Kutlar (1988). *XVIII. Yüzyıldan Bir Şair: İzzet Ali Paşa, Metin ve İnceleme*. Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi. 27.

⁴⁷ A. İrfan Aypay (1998). *Lâle Devri Şairi İzzet Ali Paşa Hayatı-Eserleri-Edebî Kişiliği - Divan: Tenkitli Metin - Nigâr-nâme: Tenkitli Metin*. İstanbul. 4.

⁴⁸ Mehmet Nâil Tuman (2001). *Tuhfe-i Nâilî - Divân Şâirlerinin Muhtasar Biyografileri*. C. II. Hzl. Cemal Kurnaz ve Mustafa Tatçı. Ankara: Bizim Büro Yay. 685.

⁴⁹ A. İrfan Aypay (1998). *Lâle Devri Şairi İzzet Ali Paşa Hayatı-Eserleri-Edebî Kişiliği - Divan: Tenkitli Metin - Nigâr-nâme: Tenkitli Metin*. İstanbul. 4.

⁵⁰ Mehmet Nâil Tuman (2001). *Tuhfe-i Nâilî - Divân Şâirlerinin Muhtasar Biyografileri*. C. II. Hzl. Cemal Kurnaz ve Mustafa Tatçı. Ankara: Bizim Büro Yay. 658.

⁵¹ Aypay, Ayvansarayî'nin *Hadîkatü'l-Cevâmî*'de bu bilgiyi verirken bir başka eserinde ise şairin Valide Sultan Camii mihrabı önüne gömüldüğünü yazdığını belirtir (A. İrfan Aypay (1998). *Lâle Devri Şairi İzzet Ali Paşa Hayatı-Eserleri-Edebî Kişiliği - Divan: Tenkitli Metin - Nigâr-nâme: Tenkitli Metin*. İstanbul. 5)

⁵² Müstakimzâde Süleyman Sa'deddin. *Mecelletü'n-Nisâb*. Süleymaniye Ktp. Halet Efendi Bölümü nr. 628. 317b.

⁵³ Sadık Erdem (1994). *Râmiz ve Âdâb-ı Zurefâsı, İnceleme-Tenkitli Metin-İndeks-Sözlük*. Ankara: AKM Yay. 221.

bu iki kaynakta verilen tarihler doğru değildir⁵⁴.

Ali Canip'in verdiği bilgilere göre şairin "Metrûkâtından bir haylice kitap Ayasofya Kütüphanesinde mahfûzdur ki Birinci Mahmûd tarafından müsadere edilmiş olması çok muhtemeldir. Bunların hemen hepsinde 1140/1727 tarihi ve güzel bir ta'lukla 'Ali Mîr İzzet' imzası okunmaktadır."⁵⁵. İzzet Ali Paşa'nın 1145/1732-3 dolaylarında Kasımpaşa'da Selkapısı'nda çeşme inşa ettirdiği⁵⁶, hayratı olduğu, Kısıklı'da Selami Efendi Mescidi'ne ve Hünkâr İskeleyi yakınındaki Yalıköy Mescidi'ne minber, Revan'da da bir çeşme yaptırdığı gibi bilgiler ise kaynaklarda hayatına ilişkin olarak yer alan ayrıntılar arasındadır⁵⁷.

İzzet Ali Paşa'nın iyi eğitim görmüş, bilgili, yetenekli, liyakat sahibi, dürüst bir devlet adamı olduğunda kaynaklar hemfikirdir. Dolayısıyla Sadrazam Nevşehirli Damad İbrahim Paşa'nın 1138/1725'te Mirzazâde Salim Efendi, Şeyhülislam İshak Efendi, Neylî, Seyyid Vehbî, Nedîm Ahmed, Küçükçelebizâde Âsım gibi dönemin ileri gelenleriyle oluşturduğu ilim heyetine bu yıllarda defterdar mektupçusu görevinde bulunan İzzet Ali Paşa'yı da dâhil etmesi⁵⁸ ona ilişkin övgülerin abartma olmadığını kanıttır. Nitekim Râmiz⁵⁹, İzzet Ali Paşa'nın dürüst, zeki, becerikli ve güvenilir olması nedeniyle Kiblelizâde Mehmed Efendi durururken defterdarlığa getirildiğini belirtmekte, Aypay⁶⁰ da Pakalın'ın III. Ahmed'in fermanına dayanarak bunu teyit ettiğini, şairin dostu Nedîm'in de şu beytinde padişahın Paşa'yı liyakatinden dolayı sözü edilen makama getirdiğini bildirdiğini belirtmektedir:

Görüp hâkân-ı 'âlem ba' d-ez-ân ehliyyetin bi'z-zât
Anı ol mansıb-ı vâlâya îsâl etdi bî-minnet

Bunların yanı sıra İzzet Ali Paşa'nın güzel yüzlü, hoş sohbet, sevilen, gayretli, cömert biri olduğu gibi bilgiler de kaynaklarda hakkında yer alan bilgiler arasındadır⁶¹.

⁵⁴ Mehmet Nâil Tuman (2001). *Tuhfe-i Nâilî - Divân Şâirlerinin Muhtasar Biyografileri*. C. II. Hzl. Cemal Kurnaz ve Mustafa Tatçı. Ankara: Bizim Büro Yay. 658.

⁵⁵ Ali Canip Yöntem (1996). "İzzet Ali Paşa". *Prof. Dr. Ali Canip Yöntem'in Eski Türk Edebiyatı Üzerine Makaleleri*. Hzl. Ahmet Sevgi ve Mustafa Özcan. İstanbul: Sözler Yay. 254.

⁵⁶ Mehmed Süreyya (1311). *Sicill-i Osmânî (Tezkire-i Meşâhîr-i Osmâniyye)*. C.III-IV. İstanbul: Matbaa-i Âmire. 455; İsmail Hakkı Uzunçarşılı (1982). *Osmanlı Tarihi*. C.IV/1. Ankara: TTK Yay. 330.

⁵⁷ A. İrfan Aypay (1998). *Lâle Devri Şairi İzzet Ali Paşa Hayatı-Eserleri-Edebî Kişiliği - Divan: Tenkitli Metin - Nigâr-nâme: Tenkitli Metin*. İstanbul. 13.

⁵⁸ Küçükçelebizâde İsmâil Âsım (1282). *Târîh-i İsmâil Âsım Efendi*. İstanbul: Matbaa-i Âmire. 360.

⁵⁹ Sadık Erdem (1994). *Râmiz ve Âdâb-ı Zurefâst, İnceleme-Tenkidli Metin-İndeks-Sözlük*. Ankara: AKM Yay. 221.

⁶⁰ A. İrfan Aypay (1998). *Lâle Devri Şairi İzzet Ali Paşa Hayatı-Eserleri-Edebî Kişiliği - Divan: Tenkitli Metin - Nigâr-nâme: Tenkitli Metin*. İstanbul. 11-12.

⁶¹ Konuyla ilgili ayrıntılı örnekler için bk. A. İrfan Aypay (1998). *Lâle Devri Şairi İzzet Ali Paşa Hayatı-*

2. Sanatı

İzzet Ali Paşa'nın edebî kişiliğine gelince... Tezkirelerin onun şair ve nasirliğinden ayrıntıya girmeden büyük ölçüde alışlagelmiş ifadelerle söz ettikleri görülmektedir. Safâyî, tezkiresine tahrir etmek için ondan bir iki gazel istediğine, şairin de iki gazelini bir tezkire ile kendisine yolladığına değinmiştir. Tezkireci şairin zeyrekliğine, şiir ve inşadaki yeteneğine “Cebîn-i hâlinde nûr-ı kiyâset lâmi^ç ve selîkası şî^ç r ü inşâ-şî^ç ârını câmi^ç olduğundan” ve “fenn-i târîhde dahi mahâreti olmagla” ifadesi ile yaptığı değerlendirmede ayrıntıya girmemiş, sadece yaklaşımının olumlu olduğunu okura hissettirmiştir. Ardından onun çok genç olduğunu ve gereken bilgileri edinerek zamanla kendini geliştireceğini umduğunu eklemeyi de ihmal etmemiş, inşadaki maharetinin seviyesini göstermek üzere İzzet Ali Bey'in gazellerle yolladığı tezkiresini ve “fenn-i târîhdeki mahareti”ne örnek olsun düşüncesiyle de bir tarihini kaydetmiştir⁶².

Tezkireci Salim'in, İzzet Bey'in şairliğine şiirde mahir olduğu, parlak şiirlerinin sevildiği, gönül açan mazmunlarının güzel sohbeti gibi lezzetli olup beğenildiği gibi olumlu bir yaklaşımı vardır. Ancak yaptığı kısa değerlendirmede yer verdiği şu özelliklerin, beğeni belirtmenin dışında, diğer şairler için kullanılanlardan pek de farklı olduğunu söylemek mümkün değildir: “mîr-livâ-yı suhan, şâ^ç ir-i mâhir-fen, zât-ı sûtûde-sıfat, eş^ç âr-ı tâbnâk, mahbûb, mezâmîn-i dil-sitân, lezîz ü mergûb, güfâr-ı hoş-âyende-ta^ç bir, zât-ı bî-nazîr, bedîhiyye-i dil-pezîr”⁶³.

Ramiz, İzzet Ali Paşa'nın “fünûn-ı edebiyede sahhâh-ı kütüb ü resâ'il” olduğunu belirtmek suretiyle onun edebî bilgisine ve bu alana olan hâkimiyetine işaret etmektedir. Paşa, aynı zamanda şiir ve inşada asrının şairleri arasında benzersiz, güçlü ve mahir bir şairdir. Tezkireciye göre İzzet Ali Paşa'nın şiirlerindeki hayal unsurları özgün, sözler nazik, mazmunlar taze edalı ve nüktelidir. Şairin mazmunlarının edasındaki tazeliğin ve hayal meydanındaki yalnız gidişinin vurgulanması yapılan değerlendirmenin en dikkat çekici noktasıdır. Şüphesiz ne kastedildiği çok açık olmasa da! Ancak bu vurgu İzzet'in şiirlerini inceleyenler için bir çıkış noktası oluşturması bağlamında önemlidir: “Tenhârev-i meydân-ı hayâl olan ebkâr-ı efkâr-ı tabî^ç atleri olup rûy-i mehveşân gibi keşf-i perde-i cemâl iden güftâr-ı nâzik-refâtırları magbût-ı vücûh-ı erbâb-ı kemâl ... âsâr-ı tab^ç -ı pür-iktidârlarından ser-â-pâ mazmûn-ı tâze-edâ ile memlû Dîvân-ı belâgat-^ç unvânları vardır. Bu ebyât zâde-i tab^ç -ı pür-nükâttır.”⁶⁴.

Eserleri-Edebî Kişiliği - Divan: Tenkitli Metin - Nigâr-nâme: Tenkitli Metin. İstanbul. 11-13.

⁶² Nuran (Üzer) Altuner (1989). *Safâî ve Tezkiresi, İnceleme-Tenkitli Metin-İndeks.* Doktora Tezi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi. 580.

⁶³ Adnan İnce (2005). *Tezkiretü'ş-Şu'arâ, Sâlim Efendi.* Ankara: AKM Yay. 503; Sadık Erdem (1994). *Râmiz ve Âdâb-ı Zurefâsı, İnceleme-Tenkidli Metin-İndeks-Sözlük.* Ankara: AKM Yay. 503.

⁶⁴ Sadık Erdem (1994). *Râmiz ve Âdâb-ı Zurefâsı, İnceleme-Tenkidli Metin-İndeks-Sözlük.* Ankara: AKM Yay. 222.

Fatî'nin Paşa'nın şairliği için kullandığı “erbâb-ı hüner ü ma‘rifetden olup haylice eş‘âr-ı güzîdesi vardır”⁶⁵ ifadesi ise sadece genel bir beğeni işareti olmaktan öteye gitmeyen, yüzeysel bir ifadedir.

İzzet Ali Paşa Ziya Paşa'nın *Harâbât*'ta⁶⁶ söz ettiği şairlerdendir. Paşa'ya göre o, eseri az ama hoş edalı, beğenilen şiirler yazan, nadiren galata düşen bir şairdir. Sözü Nazîm (öl.1139/1727) ve Samî (öl.1146/1734) ile aynı “şîve” (eda, tarz)'de nazm etmektedir. Ziya Paşa'nın sözlerindeki dikkat çekici nokta kastedilen açık olmamakla birlikte İzzet Ali Paşa ile “Nazîm” ve “Sâmî” arasındaki “şîve” benzerliğidir. Şimdilik üç şairi birbiriyle ilişkilendiren bu özelliğin belirlenmesinin ancak karşılaştırma yapmakla mümkün olabileceğini işaret etmekle yetinerek sözü Ziya Paşa'ya bırakalım:

İzzet ile hem Nazîm ü Sâmî
Bir şîvede nazm eder kelâmı

İzzet Paşa da hoş-edâdır
Vardır galatı velîk nâdir

Âsârı egerçi çok değildir
Matbû‘ kelâmı yok değildir

Şâyândır olur ise mefâhir
Medhetdi anı Münîf-i şâ‘ir

Bursalı M. Tahir'in *Osmanlı Müellifleri*'nde İzzet Ali Paşa'nın şairliğine ilişkin değerlendirmesi “hikmet-beyân şu‘arâdan olup”⁶⁷ ifadesiyle sınırlıdır. Eserine aldığı İzzet mahlaslı bir gazel ve iki beyit bu görüşünü destekler özellikte olanlardan seçilmişse de gazel İzzet Ali Paşa'ya ait değildir⁶⁸. “Hikmet-beyân” kabul edilebilecek iki beyit ise İzzet Ali Paşa'nın şiirinde öne çıkan ve karakteristik olan nitelikleri taşımaktan uzaktır. Dolayısıyla *Dîvân*'daki bu ve benzeri şiirler onun, sadece Nâbî tarzında söyleme modasına uyarak yazdıkları olarak ele alınmalıdır. Nitekim Boztepe, Bursalı M. Tahir'in görüşüne karşı çıkararak İzzet Ali Paşa'ya bu vasfı vermesinin nedenini onun Nedîm gibi “perde-ber-endâzâne bir şîve ile” şiir yazdığını söylemek istememesine bağlar. Belirttiğine göre Nedîm'e İzzet Ali Paşa kadar benzeyen başka bir şair yoktur. İkisi

⁶⁵ Fatî'nin Dâvûd (1271). *Tezkire-i Hâtîmetü'l-Eş‘âr*. İstanbul: İstihkâm Alayları Litografya Destgâhı. 284.

⁶⁶ Ziya Paşa (1291). *Harâbât*. C.I. İstanbul: Matbaa-i Âmire. 16.

⁶⁷ Bursalı Mehmed Tahir (1333). *Osmanlı Müellifleri*. C.II. İstanbul: Matbaa-i Âmire. 316.

⁶⁸ Fatma Sabiha Kutlar (1988). *XVIII. Yüzyıldan Bir Şair: İzzet Ali Paşa, Metin ve İnceleme*. Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi. 12.

“tuttukları vadide” sanki yarışa girmişlerdir. Ancak “Bir şâ‘ir için kendinden daha büyük bir şâ‘irle hemzebân olmak ne fenâ bir tecellîdir! İzzet ‘Ali Paşa Nedîm’den evvel veya sonra gelmiş olsaydı bugün Nedîm’e yakın bir şöhreti olurdu.” diyerek onun iyi bir şair olduğunu ancak Nedîm’in gölgesinde kaldığını ve unutulduğunu belirten Boztepe,⁶⁹ Tahir Bey’in sözleri hakkındaki değerlendirmesini şöyle bitirir: “...Bu gazeli okuduktan sonra ya İzzet Paşa’dan ‘hikmet-beyân’ vasfının alınması veyâhud bu vasfın Nedîm’e de verilmesi doğru bir hareket olmaz mı?

Hikmet diye bir söz dedi Tâhir Beyefendi
Ammâ diyebilmem ki isâbet var içinde”⁷⁰

Şaire yer veren günümüz kaynaklarının yaklaşımındaki ortak nokta da İzzet Ali Paşa’nın Nedîm takipçisi, şuh, şen şakrak ve estetik bakımdan güçlü bir şair olduğu, Nedîm istisna edilirse yaşadığı devri diğer şairlerin İzzet Ali Paşa kadar renkli ve canlı anlatamadığı şeklindedir⁷¹. Şair hakkındaki tüm değerlendirmeleri ayrıntılı biçimde ele alan Aypay’a göre Paşa; dini konulu şiir yazmamış, şiirlerinde dinî- tasavvufî kavramlara çok az yer vermiş, büyük ölçüde maddî aşkı ve hayalî olmayan sevgiliyi anlatmış, devrin sosyal hayatını şiirlerine yansıtmış, İstanbul’un gezinti ve eğlence yerlerinden söz etmiş, o devirde simge haline gelen lale çiçeğine ve yetiştirilen lalelerin isimlerine dair beyitler söylemiştir. Bu özellikleri taşıyan şiirlerinde en çok Nedîm’den etkilenmiştir. Nedîm’in yaptığı yenilikleri beğenip o yoldan yürümüş, şuh, şen, şakrak şiirlerini izlemiş, sesini ve üslubunu yakalamayı başarmıştır. O da yaşadığı dönemden başlayarak başka şairleri etkilemiştir. Nedîm taklitçisidir, ama Nedîm’in tarzını başarıyla devam ettirmeyi bilmiş usta bir şairdir. Amacı Nedîm’i geçmek değil, ona yetişmeye çalışmaktır. Nitekim bunun farkında olduğunu da şu beytiyle ortaya koymuştur:

Nev-zemîn-i tâzede eyle Nedîme pey-revî
‘İzzetâ şi‘rin biraz hâm olsa da mâni‘ değil⁷²

Dîvân’ındaki şiirlerden hareketle İzzet Ali Paşa’nın şiir anlayışı ve şairliği hakkında şunları söylemek mümkündür⁷³. Paşa, şiirini kumaşa, sözlerini ise o kumaşın atkı ve

⁶⁹ Halil Nihad (Boztepe) (1338-1340). *Nedîm Dîvânı*. İstanbul: İkdâm Matbaası. 306, 330.

⁷⁰ Halil Nihad (Boztepe) (1338-1340). *Nedîm Dîvânı*. İstanbul: İkdâm Matbaası. 307.

⁷¹ Şaire dair değerlendirmeler ve kaynakların tenkidi için bk. Fatma Sabiha Kutlar (1988). *XVIII. Yüzyıldan Bir Şair: İzzet Ali Paşa, Metin ve İnceleme*. Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi. 11-19, 163-164.

⁷² A. İrfan Aypay (1998). *Lâle Devri Şairi İzzet Ali Paşa Hayatı-Eserleri-Edebî Kişiliği - Divan: Tenkitli Metin - Nigâr-nâme: Tenkitli Metin*. İstanbul. 27-33.

⁷³ İzzet Ali Paşa’nın edebî kişiliği ve şiirlerine dair değerlendirmeler Fatma Sabiha Kutlar (1988). *XVIII.*

çözümlerine benzeterek anlatırken vurguladığı özellik sözlerinin “külfetsiz”liği yani açık ve sade oluşudur:

‘İzzetâ sâde ise n’ola kumâş-ı nazmın
Târ u pûdında belî rişte-i külfet yokdur (G.54/13)

Nitekim aşağıdaki bend, mısra, beyitleri ve *Dîvân*’ında yer alan birçok şiiri işaret ettiği bu hususu örnekler nitelikte kaleme almıştır:

Kanda azmin ‘aceb şitâbânsın
Nereye sevdiğim ugurlar ola
Yine şimşâdveş hırâmânsın
Nereye sevdiğim ugurlar ola (Mu.6/1)

Dil-bere ‘arz-ı niyâz et gel benim cânım diyü
Derdini bildir benim gül yüzli cânânım diyü
Gâh efendim diyü yalvar gâh sultânım diyü
Şimdi ‘asrın dil-beri zîrâ niyâz ister gönül (Mu.5/1)

Kaldık elemle çâr-şeb-i intizârda
Kâfir kızı ya dahı soyunmaz mısın dahı

‘Uşşâkını ya böyle perîşân kor mısın
Kâküllerin dagılmış örünmez misin dahı (G.133/2, 5)

Seyr eyle zülfi örgülerin saç bağını (G.72/2)

Yapılam derken yıkıldım gûşe-i mey-hânede
Ben harâb-âbâdı ma‘ mûr olmadıkça bilmedim (G.95/3)

Lebin akîde gibi aldım agzıma ‘İzzet
Hemân çü râyîha-i müşk o la‘ l-i nâb kokar (G.14/6)

Anladık biz ne kumaş olduğın ol mâh-cemâl
Geymedikse çukasın bârî kenârın biliriz (G.65/4)

Bu şeb nigâr gelip câme-hâbıma ‘İzzet
Uyutmadı beni kâfir sabâh ezânına dek (G.82/5)

İzzet Ali Paşa'nın şiirlerinde “nev nazm, nevîn refâtâr, nev-zemîn-i tâze, tarz-ı nev, tarz-ı nevîn, nev-bâve-i nahl-i hayâl, şî' r-i nev-zemîn, mazmûn-ı nev, şî' r-i tâze, tâze zemîn, tâze-edâ, tâze ma' nâ, tâze-tarh, revnak-ı tâze...” vb. tamlamalarla vurguladığı öncelikle “yeni” kavramıdır. Şairin bununla ne kastettiği ise “Nev-zemîn-i tâzede eyile Nedîme peyrevî” (G.87/10a) mısraında ifade ettiği üzere Nedîm tarzı şiidir. Bu ifadeye bakılırsa ona göre bu tarzın dışındaki şairler “köhne vadi”nin temsilcileridir. “Tâze zemîn”de koşmak dururken İzzet'in şairlik atını “köhne vadi”de yormasına gerek yoktur:

Köhne vâdîde sakın yorma semend-i tab' ı
İzzetâ tâze zemîn üzre tekâpû var iken (G.100/9)

İzzet Paşa, şiir hakkındaki görüşlerine değindiği mısralarında “mazmûn, hayâl, ma' nâ, nükte, şî' r-i pâk” gibi kavramlara da yer vermektedir. “Bu şî' r-i pâkimi mazmûn-perverân bilir” (G.121/6) mısraında “şî' r-i pâk”ini ancak “mazmûn-perverân”ların anlayacağı iddiasındadır. Onun bu tamlamayla “külfetsiz” söyleyişi kastedip etmediği açık değilse de mazmun üretenlerin ve onlardan anlayanların anlayabileceği bir şiir yazdığı kabulü açıktır. Dolayısıyla böyle bir şairin sevgilisi “bile” nüktedan olmalıdır:

Sen sen ol her gördüğün nâ-dâna dil verme sakın
Çünkü şâ' irsin güzel de nükte-dân lâzım sana (G.5/6)

Divan şairlerinin şairlikleriyle övünmeleri, bunu yaparken de şiir ve şairliği çeşitli sıfatlarla tavsif ederek diğer şairlere meydan okumaları alışlagelmiş bir tutumdur. Nitekim Paşa'nın da Nedîm'i izlerken “şiiirinin ham olduğunu” belirtmek suretiyle gösterdiği tevazu kimi beyitlerinde kaybolur ve o, okura geleneksel ifade tarzı ile özellikle Nef'î'yi çağırıştıran bir edayla övünerek seslenir. Bu esnada “mazmûn-ı ma' nâ, mazmûn-ı pâk, me' ânî” (Bk. K.4) gibi şiirle ilgili kavramlara da yer verir:

Ben o üstâdem ki endişem ' asâ-yı kilk ile
Dem-be-dem i' câz-ı nutk eyler Yed-i Beyzâ gibi

Sâhirem bir nokta vaz' etsem tavîlü'z-zeyl olur
Vüs' at-i mazmûn-ı ma' nâda şeb-i yeldâ gibi (K.4/63, 65)

Şairin şiirinde hayal eylediği bir mazmunun nüktesi bile yüz türlüdür. Çünkü hayal üstadı onun şiirinde beslediği parlak manalara görülmemiş anlamlar vermektedir. Ayrıca taze, yeni mazmunlar aramasına da şaşırılmamak gerekir. Çünkü dilberin vasıfları şaire taze manalar istetmektedir. Bu şiir dolayısıyla İzzet Paşa'nın, dilberi tavsif ettiği, hikemî ya da dinî-tasavvufî olmayan, anlam derinliğine sahip, parlak hayallerini yeni mana ve

mazmunlarla ifade ettiği bir şiir yazdığından söz etmektedir:

Şöyle kim şi‘rimde bir mazmûnı eylersem hayâl
Nükte-i ser-beste-i ma‘ nâsı sad çendân olur (K.5/56)

‘İzzetâ şi‘rimde bir mazmûn-ı garrâ beslesem
Ana üstâd-ı hayâlim turfe ma‘ nâlar verir (G.28/8)

‘İzzetâ olsam n’ola cûyende-i mazmûn-ı nev
Şâ‘ire evsâf-ı dilber tâze ma‘ nâ istedir (G.19/9)

Beyitlerinde “selâset, belâgat, beyân, i‘câz, fasîhü’l-lisân” gibi edebî terimlere de yer veren şair, bunlar aracılığıyla şiirin nasıl olması gerektiğini ilişkin düşüncesini açıklar. Elbette şiirlerinin belirttiği bu nitelikleri taşıdığına dair şairlik iddialarının yazdıkları incelendiğinde çürütülebileceğini söylemek gerekir. Dolayısıyla İzzet’in tüm söylemleri her zaman şiirinde var olan özellikler gibi kabul edilmemelidir diyerek onun yukarıdaki kavramlarla ilgili beyitlerinde ne söylediğine dönelim. Ona göre şiir selis olmalı, bu niteliği ile akan suyun dalgasından ayırt edilememelidir. Tazelik ve hayal unsurları ile kaleme alınan şiir belâgat kurallarına uygun yazılmalıdır. Çünkü şair maksadını gizlese de zarif okurlar şiirin nüktesini “hüsn-i beyân”ında, “i‘câz”ı ise “lisân”ında bulacaktır:

Temyîz olunmaz oldu selâsetde ‘İzzetâ
Şi‘rin midir yâ mevce-i âb-ı revân mıdır (G.29/8)

‘İzzet bu şi‘r-i tâze ile hâce-i hayâl
Bendergeh-i belâgate kâlâların döker (G.47/9)

Ne kadar eylese maksûdını şâ‘ir ilgâz
Zurefâ nüktesini hüsn-i beyânında bulur

‘İzzetâ bu gazel-i tâze-edâyı okuyan
Ma‘nî-i nükte-i i‘câzı lisânında bulur (G.51/8, 9)

Sıraladığı nitelikleri taşıyan şiirinin “taze, nev” olduğunu düşünmektedir. Ancak “taze zemin”de şiir yazmanın zorluğunun da farkındadır. Nasıl kendisi şiiri ham olsa da taze zeminde Nedîm’e peyrevlik etmekten vazgeçemediyse dostlarından da aynı tavrı beklediği ortadadır. Çünkü İstanbul’un hünerperverleri nazire yazmaya meyyaldirler. Bu nedenle İzzet’in onlara sunduğu bu “taze tarhlı” nazma de nazire yazacaklardır:

Belî ‘ İzzet tekâpûy-ı zemîn-i tâze müşkildir
Bu nev nazma nazîre isteriz ahbâbdan ammâ (G.1/8)

Bu nazm-ı tâze-tarhı ‘ İzzetâ yârâna arz et kim
Hüner-perverleri İstanbulun tanzîre mâ’ildir (G.52/6)

Şiire ilişkin görüşlerini yukarıdaki beyitlerde dillendiren İzzet Ali Paşa’nın kasidelerinde ve özellikle fahriyelerinde Nef’î tarzı söyleyişin hâkimiyeti dikkati çekmektedir. Çünkü yaşadığı dönemde şairlik yeteneğinin, şiirlerine rakip tanımayan tutumunun, abartılı övmelerinin ve övünmelerinin kasidede tek üstat haline getirdiği Nef’î’nin⁷⁴ etkisi divan şiiri üzerinde hala devam etmektedir. Nef’î’yi beğendiğini “Sihir ederdim şi‘rimi Nef’î-i nazm-ârâ gibi” (K.4/63) mısrayla dile getiren şair, ahenk bakımından Nef’î tarzı söyleyişi hatırlatan/taklit ettiği birçok beyit kaleme almıştır⁷⁵. Ayrıca Nef’î beğenisinin etkisiyle onun “Âferîn ey rûzgârın şeh-süvâr-ı saf-deri / ‘Arşa as şimdengirü tîg-ı süreyyâ-cevheri” beytini de tazmin etmiştir (Mu.1). 18. yüzyılda gazel alanında Nâbî tarzının da önemli bir etkisi vardır. İzzet Ali Paşa da muhtemelen asrın modasına uyarak kimi hikemî gazeller ve beyitler kaleme almış, hayat tecrübelerini bu tarz şiirler aracılığıyla dile getirmiştir. Ancak bu tarzda yazdıkları onun şairliğinde ön plana çıkan belirleyici bir unsur olmamıştır⁷⁶. İzzet Ali Paşa’nın başta gazelleri olmak üzere çoğu şiirinde nazire olmayanlar da dâhil olmak üzere Nedîm etkisi açıktır. Zaten gerek *Dîvân*’ında gerekse yukarıya örnek olarak aldığımız beyitlerinde Nedîm’in “nev-zemîn-i tâze” dediği tarzını takip ettiğini ve bunu yeni kabul ettiğini açıkça söylemiştir. Nedîm gibi dinî-tasavvufî şiirler yazmayan Paşa’nın *Dîvân*’ında Nedîm’e nazire olduğunu belirttiklerinin yanı sıra kimin kime nazire söylediği işaret edilmemiş olanlar da mevcuttur. Gölpınarlı, Nedîm’in de İzzet Ali Paşa’yı tanzir ettiğini belirterek bunları sıralamıştır⁷⁷.

İzzet Ali Paşa’nın, bu külfetsiz, taze ve yeni tarzda kaleme alınmış şiirlerinde yer alan konuların en dikkat çekici olanları öncelikle o devrin sosyal hayatı, eğlenceleri ve elbette

⁷⁴ İsmail Ünver (1987). “Övgü ve Yergi Şairi Nef’î”. *Ölümünün Üçyüzdüncü Yılında Nef’î*. Ankara: AKM Yay. 62; Tulga Ocak (1987). “Nef’î” ve Eski Türk Edebiyatındaki Yeri”. *Ölümünün Üçyüzdüncü Yılında Nef’î*. Ankara: AKM Yay. 27.

⁷⁵ Fatma Sabiha Kutlar (1988). *XVIII. Yüzyıldan Bir Şair: İzzet Ali Paşa, Metin ve İnceleme*. Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi. 150-153; A. İrfan Aypay (1998). *Lâle Devri Şairi İzzet Ali Paşa Hayatı-Eserleri-Edebî Kişiliği - Divan: Tenkitli Metin - Nigâr-nâme: Tenkitli Metin*. İstanbul. 25-26.

⁷⁶ Fatma Sabiha Kutlar (1988). *XVIII. Yüzyıldan Bir Şair: İzzet Ali Paşa, Metin ve İnceleme*. Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi. 168-170.

⁷⁷ Abdülbaki Gölpınarlı (1972). *Nedîm Dîvânı*. İstanbul: İnkılâp ve Aka Yay. XXIX. Liste için bk. Fatma Sabiha Kutlar (1988). *XVIII. Yüzyıldan Bir Şair: İzzet Ali Paşa, Metin ve İnceleme*. Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi. 153-158; A. İrfan Aypay (1998). *Lâle Devri Şairi İzzet Ali Paşa Hayatı-Eserleri-Edebî Kişiliği - Divan: Tenkitli Metin - Nigâr-nâme: Tenkitli Metin*. İstanbul. 27-31.

laleleri hakkındakilerdir. “Lâle” redifli bir de kaside kaleme alan şair, lâle isimleri⁷⁸ için 63 beyit yazmıştır. *Dîvân*’ın matlalar kısmındaki lâle beyitleriyle ve yeri geldikçe ismini andığı lâlelerin yer aldığı diğer şiirleriyle bu çiçeğe o yıllarda verilen önem ve çiçekle ilgili kimi bilgiler günümüze ulaşmıştır. Altına’a göre İstanbul, baharın gelişiyle koruları ve bahçeleri ile cennete döner, “lâleler açılırken Üçüncü Ahmed’in yalı sefaları, bînişleri bütün tantanasıyla başlardı.”⁷⁹. İzzet Ali Paşa da lâle redifli kasidesinde lâlelerin açılmasıyla oluşan ortamı şöyle dile getirmektedir:

Bir hatâyî dokuyup kârgah-i gülşende
‘Arz eder pâdişeh-i ‘âleme kâlâ lâle

Tâ ede makdem-i sultâna anı pâ-y-endâz
Döşedi gülşene hep kırmızı dîbâ lâle

Lutf edip pâdişehim sahn-ı cırâgâna buyur
Yandı yakıldı ruhun şevkına zîrâ lâle

Cümle âmâde-i teşrîf-i hümâyûnundur
Saf-be-saff oldu turup yek-sere ber-pâ lâle (K.2/22-23, 33-34)

Altınay, Üçüncü Ahmed’in laleye düşkünlüğünün lalenin kıymetini artırdığını, lale yetiştiricilerinin çoğaldığını ve binlerce lale yetiştirildiğini belirtir⁸⁰. İzzet Ali Paşa da lale yetiştirmeye meraklıdır, hatta “şevk-engîz” isimli 1140 tarihli fermanla 100 krş. narh konan bir de lale yetiştirmiştir⁸¹. Lalenin, Allah’ın celal isminin mazharı olması nedeniyle bu kadar ilgi gördüğüne (K.2/37) de değinen şaire göre lalenin el ütünde tutulmasının bir nedeni de rengden renge girmesidir:

⁷⁸ Lâle isimleri için bk. Ahmet Refik (Altınay) (1930). *Hicri On İkinci Asırda İstanbul Hayatı*. İstanbul: Devlet Matbaası; Ahmet Refik (Altınay) (1932). *Lâle Devri*. İstanbul: Hilmi Kitaphanesi; M. Münir Aktepe (1953a). “Damad İbrahim Paşa Devrinde Lâle”. *Tarih Dergisi* IV(7): 85-126; M. Münir Aktepe (1953b). “Damad İbrahim Paşa Devrinde Lâle”. *Tarih Dergisi* V(8): 85-104; M. Münir Aktepe (1954). “Damad İbrahim Paşa Devrinde Lâleye Dâir Bir Vesika”. *Türkiyat Mecmuası* XI: 115-130; Halil Nihad (Boztepe) (1338-1340). *Nedîm Dîvânı*. İstanbul: İkdâm Matbaası. Ayrıca 18. yüzyılda yetiştirilen lâleler hakkındaki bilgiler ve bunlara verilen isimler hakkında ilgili kaynakların taranmasıyla oluşturulmuş dizin için bk. Fatma Sabiha Kutlar (1998a). “İzzet Ali Paşa Divanı’nda Lâle ve İstanbul Lâlesi İsimleriyle İlgili Bir Dizin Denemesi”. *Folkloristik: Prof. Dr. Dursun Yıldırım Armağanı*. Ankara: TDV Yayın Matbaacılık ve Ticaret İşletmesi. 250-270.

⁷⁹ Ahmet Refik (Altınay) (1930). *Hicri On İkinci Asırda İstanbul Hayatı*. İstanbul: Devlet Matbaası. 4.

⁸⁰ Ahmet Refik (Altınay) (1930). *Hicri On İkinci Asırda İstanbul Hayatı*. İstanbul: Devlet Matbaası. 44.

⁸¹ M. Münir Aktepe (1954). “Damad İbrahim Paşa Devrinde Lâleye Dâir Bir Vesika”. *Türkiyat Mecmuası* XI: 118, 125.

Rengden renge hulûl eylemese bulmaz idi
Eller üstinde gezip revnak-ı zîbâ lâle (K.2/39)

Lâlelerin açtığı zaman yapılan eğlencelerin en meşhuru çırağan şenlikleridir. Bu kandillerle düzenlenen bir donanmadan ibarettir. Lâle bahçelerinin kandiller ve meşalelerle donatılması, bahçeye salınan canlı kaplumbağaların üzerine mumlar yapıştırılır, tümünün saldıdığı ışıklarla ortalık bir donanma görüntüsü alırdı⁸². İzzet Ali Paşa da şiirlerinin bir kısmında kaplumbağalardan değil ama çırağandan söz eder. Sekiz numaralı kasidesinden aldığımız aşağıdaki beyitlerde şair, lâlezarda düzenlenen çırağanın oluşturduğu aydınlığı canlı bir anlatımla tasvir etmektedir:

Bu lâlezârda seyr eyleyen çırâgânı
Görür bahârda nûr oldığın şebistânı

Çemende pertev-i mir'âte eyleyen dikkat
Zemîne indi sanır âfitâb-ı rahşânı

Bu bezm-i nûr-sirişt içre kim görürse eder
Çırâg-ı gülşene teşbîh mâh-ı tâbânı (K.8/1, 3, 4)

Çırağan şenlikleri özellikle padişahın ve sadrazamın huzurunda yapılır, diğer devlet ileri gelenleri de davet edilirdi. Kapudan Mustafa Paşa ve Damad İbrahim Paşa çırağanlarından söz eden kaside, gazel ve müseddeste ortamın aydınlığı, mumlar, bahçenin güzelliği, yapılan düzenlemeler çiçekler teşhis de edilerek tüm canlılığıyla anlatılmıştır. Bahçe süslenip şaha layık bir meclis kurulmuş ve ortam sultanın davet edilmesine uygun hale getirilmiştir. Bu ortamda lâleler de ayağa kalkıp şahın gelişini beklerdi:

Döşeyip sahn-ı çırâgâna kumâş-ı elvân
Etdi ârâste bir bezm-i mülûkâne bu şeb (G.9/2)

Bu zîb ü zîver ile da'vet eylese yaraşır
Bahâr gülşene sâhib-kırân-ı devrânı (K.8/9)

Lâleler cümle edip sâk-ı vifâk üzre kıyâm
Muntazır makdem-i şâhenşeh-i zî-şâna bu şeb (G.9/8)

Dönemin eğlencelerinin sadece baharda değil kışın yapılanlarını da şiire taşıyan İzzet Ali

⁸² Asaf Halet Çelebi (1955a). "Türk Şiirinde Saadâbâd". *Türk Düşüncesi* III: 339; Asaf Halet Çelebi (1955b). "Eski Türk Şiirinde Saadâbad Şenlikleri ve Hatırası". *Türk Düşüncesi* III: 391.

Paşa'ya göre: “Zevk-ı sohbet kışdadır gerçi bahârın nâmı var” (Mu.4/III). Bu mevsimde sohbetlerin geceleri yapıldığına “Subhı var ise anın ammâ bunun ahşamı var” (Mu.4/III) mısrayla işaret eder. Helva sohbetine de değinen şaire göre kış geceleri âlemleri sazlı sözlü meclisleri ve dilberleri ile bambaşkadır:

Kudûm-ı yâr ise maksûd bezm-i ünse eger
Misâl-i sohbet-i helvâ vesîle bulmalıdır (Kt. 5/1)

Başka ‘ âlem var bu mevsimde şitâ eyyâmıdır
Meclis-i sohbetde âheng-i nevâ eyyâmıdır
Geceler hûbân ile zevk u safâ eyyâmıdır
Hâsılı kışdır begim terk-i riyâ eyyâmıdır (Mu.4/I)

İzzet Ali Paşa'nın şiirlerinde öne çıkan diğer özellik ise aşk konusunu işleme tarzıdır. O, daha önce de değindiğimiz gibi dinî tasavvufî konulara uzak durmuş bir şair olarak aşkı ilahi yönüyle değil maddî zevklerini ele alarak işlemeyi tercih etmiştir. Elbette sevgilinin vefasızlığından, acımasızlığından, başkalarına gösterdiği yakınlıktan, aşığına ettiği eziyetlerden söz etme noktasında tümüyle gelenekten ayrıldığını, anlatımında diğer divan şairlerinden tam anlamıyla farklı olduğunu söylemek elbette güçtür. Ama o, takipçisi olduğu Nedîm üslubunun etkisiyle aşkın zevklerini dile getirirken yazdığı şuhane tarzdaki şiirleri ile dikkati çeker. Bunları dillendirirken son derece rahat, samimi, sevimli ve pervasız, ama nezihdir. Bayağılığa düşmez. Mesela sevgilinin şarap meclisindeki arzu uyandıran gülüşü onda fesat düşünceler meydana getirir ve onunla تنها bir yerde olmayı ister. Bu yerin nasıl olması gerektiğini de sevilie anlatır:

Bezm-i meyde dilber oldukça tebessüm-rîz-i şevk
Fikr-i fâsid âdeme bir cây-ı tenhâ isterdir (G.19/8)

Seninle sevdiğim mahfice bir cây-ı safâ bulsak
Kenâr-ı cûybâr üzre dirahht-ı sâye-dâr olsa (G. 112/6)

Kendine seslenerek meyin, neyin ve neşeli dilberin olduğu mecliste âşığın ahvalini sormaya gerek olmadığına işaret eder. Arzusu tıpkı ayna mahfazası gibi aynaya benzeyen sevgiliyi kucağına alacağı bir vuslattır ve bu vuslat cinsellikle ilişkilidir:

Sorulmaz âşıkın ahvâli ol meclisde kim ‘ İzzet
Mey olsa ney nevâ-senc olsa dilber neş’e-dâr olsa (G.120/9)

Sîne-i billûrunı çeksem n’ola âgûşuma
Sevdiğim âyînesin âyînedân lâzım sana (G.5/3)

Şelvâr-ı ukde-dârı hemân gördüğüm gibi
Bildim tılısm-ı dahmeye vuslat o beldedir (G.22/5)

Kimi beyitlerinde müstehcen konuları edep sınırları dışına çıkmadığı nezih bir üslupla anlatmayı başarmıştır:

Kemer-bendinden âgûşa çeken yâri safâ eyler
Kemerler seyrine çıkmış kadar kesb-i hevâ eyler (G.23/1)

Sarıldı sîneye güstâhlıklar eyledi dil
Soyup o dil-beri tâ bend-i çiltiyânma dek

Bu şeb nigâr gelip câme-hâbıma ‘ İzzet
Uyutmadı beni kâfir sabâh ezânına dek (G.82/3, 5)

Çünkü âşğın niyeti sevgiliye sarılmak, onunla birlikte olmaktır. Bu birlikteliğin vereceği üzüntüler de kavuşmanın gerçekleşeceği yerler de önemli değildir:

Âşıkın maksûdı sarmakdır seni bâzûsına
Vasldan me’yûs u nâ-kâm olsa da mâni‘ degil

Ten-bürehne bir temâşâdır garaz ol dil-beri
Câme-hâb olmazsa hammâm olsa da mâni‘ degil (G.87/8, 2)

Âşğın sevgilinin vuslatı için olan telaşını, sabırsızlığını “dahi” tekrarlarıyla pekiştirerek anlatırken dilbere de kâfir kızı diye seslenir. Aceleciliğinin sebebi sevgiliyi kucağına almadan nefsinin rahat etmeyeceği düşüncesidir:

Kaldık elemle çâr-şeb-i intizârda
Kâfir kızı ya dahi soyunmaz mısın dahi (G.133/2)

Râhat olur mı nefs-i siyeh-kâre-i harîs
Âgûşına nigâr-ı dil-ârâmın almadın (G.104/2)

Ama bu kavuşmayı, öpmeyi istemenin de bir yolu yordamı vardır. Sevgiliden busenin okşayarak istenmesi gerekir, tıpkı meyve gibi! Çünkü vuslat hevesi ile dilberi tartaklamak ahmaklıktır:

Dil-berden ey dil ohşayarak iste bûseyi
Girmez resîde mîve ele hâmın almadın (G.104/4)

Dem-i vuslatda bî-ârâm olunca ba' zı ahmaklar
Telâş-ı hırs ile ol nâzenîn-i hüsni tartaklar (G.18/1)

Bu tavsiyeler sonucunda âşığın kâmına ulaştığını, ama dilberin dedikoducu gözlerinin geceki sohbeti başkalarına ima etmesinden korktuğunu da belirtir:

Lebin akîde gibi aldım agzıma ' İzzet
Hemân çü râyiha-i müşk o la' l-i nâb kokar (G.14/6)

Sohbet-i dûşîneyi agyâre îmâ etmede
Korkarım rüsvâ eder ol dîde-i pür-gû seni (G.143/6)

Başkalarının anlamasından çekinilen şüphesiz o sohbetin sonundaki vuslat anıdır. Acımasız sevgilinin sarhoşluğundan faydalanarak onu öpmek ve böylece intikam almak da şu rubaide dile getirilir:

Mestâne yaturken ol büt-i bî-dâdım
Bî-tâkat olup bu dil-i gam-mu' tâdım
Emdim leb-i şîrînini ruhsârın öpüp
Bu vech ile ol şûhdan aldım dâdım (R.7)

Uyanıp da yarini yanında bulan bir rind, arzuladığı cevheri maden ocağında bulmuş gibidir. Ama dilber her zaman vefalı değildir. Sık sık gelirken naza başlamıştır. Başkalarına mail olduğu anlaşılmıştır:

Uyanıp yârini ol rind ki yanında bulur
Gûyiyâ gevher-i maksûdını kânında bulur (G.51/1)

Sık sık gelir iken giderek nâza başladı
Bildik ki gayre mâ' il imiş bî-vefâ imiş (G.74/2)

İzzet Paşa, sohbet edilen, öpülen, kucağa alınan bu sevgilinin kaşını, gözünü, yanağını, gamzesini de tasvir eder. O da 18. yüzyılda Nedîm şiiriyle şiir diline girdiğine sıkça değinilen sarışın, mavi gözlü dilberi anlatır. Özellikle nilüfer gongcasının açıldığı anla mahmur mavi göz arasında kurulduğu benzerlik ilişkisi aracılığıyla yaptığı tasvir çok başarılıdır. Ama dilberin gözü yine mahmurdur. Yanı sıra güzelin sarı kaşlarına kapılan âşığın bedenini iki kehribar arasına düşmüş bir saman çöpü olarak tasvir etmesi, bir

inanişa yapılan telmihin ilginç bir kullanımı olarak özgündür:

Dem-i humârda çeşm-i kebûd-fâmına bak
Misâl-i gonce-i nîlûfer açılır kapanır (G.27/6)

Kapıldım ebruvân-ı zerd-i yâre keş-me-keşlerle
Düşürdüm hayf iki keh-rübânın beynine kâhım (G.92/4)

Dîvân'dan yukarıya aldığımız örnek beyitler, Paşa'nın maddî aşktan söz eden bir şair olduğunu göstermektedir. Takip ettiği Nedîm tarzının etkisiyle bunu yaparken divan şiirinin alışlagelmiş ağlayan, acı çeken, gönlü yaralı vuslat dileyen âşık ile acımasız, vuslat izni vermeyen, nazlı sevgili anlayışını yansıtan beyitler yazmıştır. Onun şiirlerinde dikkat çekense özellikle yaptığı benzetmeler ve oluşturduğu benzetme yönleridir. Mesela letafet dalgasının cisimlenmesiyle oluşan yüz, ondan meydana gelen gül gibi bir rengin yanak olması; hale tezgâhında bükülen mehtap pamuğunun yârin güzelliğinin yeni metalı kumaşının atkı ve çözügüsünü oluşturması; sevgili şarap içilen mecliste yürümeye yeltendikçe şivelerinin naz eteğine mestane düşmesi, imbikten damıtılmış civa katresinin sevgilinin gümüş bedeninde kararsız/oynak kalça olması, bir şehlevendin naz sarığının mehtap gülbahçesinden koparılan gülle süslenmesi, mahşer sabahının beyazlığı ile hasret akşamının karalığının bir yere birikerek intizar gözü olması bunlardan sadece birkaçıdır:

Tecessüm eylemiş mevc-i letâfet rûy-i yâr olmuş
Tekevvün etmiş andan gül gibi bir reng ' izâr olmuş

Bükülmüş destgâh-ı hâle içre penbe-i meh-tâb
Kumâş-ı nev-metâ' -i hüsn-i yâre pûd u târ olmuş (G.75/1, 2)

Meclis-i bâdede refâra kıyâm etdikçe
Dâmen-i nâzına mestâne düşer şivelerin (G.87/3)

Meger inbîkden taktîr olunmuş katre-i sîm-âb
Sana ey sîm-ten gelmiş sürîn-i bî-karâr olmuş (G.82/6)

Yakışsın şeh-levendim zîver-i destâr-ı nâz eyle
Edip ber-çîde bir gül gülşen-i mehtâbdan ammâ (G.1/5)

Beyâz-ı subh-ı mahşerle sevâd-ı şâm-ı hasret hep
Birikmiş bir yere ' uşşâka çeşm-i intizâr olmuş (G.75/5)

İzzet Ali Paşa'nın aşk⁸³ ve sevgili anlatımında geleneksel olanla farklılaştığı en belirgin nokta visal izni veren güzellere söz etmesi, hatta onun yaptığı nazın da sadece gelmek için zorlanmayı beklemesinden kaynaklandığını söylemesidir:

Vahşet-âlûde nigâh etmede dil-ber ammâ
Nâzdır maksadı gelmekde bir ibrâma bakar (G.50/2)

Sonuç olarak İzzet Ali Paşa divan şiirinin 18. yüzyılın ilk yarısında yetişen devlet adamı şairlerindedir. Mektupçuluk, defterdarlık, vezirlik, kaymakamlık gibi görevlerde bulunmuş, ilim heyetine dâhil edilmiş, Revan seraskeri iken orada vefat etmiştir. Kaynaklar onun liyakat sahibi, yetenekli, dürüst bir devlet adamı, cömert, nüktedan bir insan olduğu konusunda söz birliği etmiş gibidirler. Özellikle daha sonraki adıyla “Lâle Devri” diye anılan dönemi idrak etmiş, III. Ahmed döneminin ihtişamlı günlerini ve hazin sonunu görmüştür. Ancak bu hazin sona dair şiirlerinde bir işaret bulunmamaktadır. O, yaşadığı eğlenceli dönemi ve özelliklerini canlı bir şekilde anlatmayı, döneminin olumlu özelliklerini şiire yansıtmayı tercih etmiş görünmektedir. Yakın dostu Nedîm’le oluşturdukları *Nigâr-nâme* isimli mektubu da nüktedan kişiliğinin metne yansımaları gibidir. Külfetsiz, sade bir üslupla, ilginç benzetmeler veya benzetme yönleri oluşturarak yazmayı tercih etmiştir. Yeni dediği Nedîm tarzını “başarıyla” takip etmiştir. O da Nedîm gibi dinî şiire ilgi göstermemiş, tasavvufa âdet olduğu üzere arada değinmiş, zaman zaman hikmetimiz beyitler yazmıştır. Ancak sanatçılığının en dikkat çeken yönünü maddî aşkı anlattığı, en cinsellik çağrışımlı beyitlerinde bile bayağılığa düşmediği, nüktedan olmayı bildiği şiirleri oluşturmuştur.

3. Eserleri

3.1. Aynî Tarihi Tercümesi

İzzet Ali Paşa, Aynî Ebû Muhammed Bedrüddîn Mahmûd bin Ahmed bin Mûsâ bin Ahmed el-Aynî (öl.855/1451)'nin Arapça tarih kitabı *Ikdu'l-Cümân fî-Târîh-i Ehli'z-Zamân*'ın 621 yılından Şevval 628 (1224 – Ağustos1331) arasındaki kısmı tercüme etmiştir. Eserin eldeki tek nüshası *Tarih-i Aynî'den Mütercem Bir Parça* adıyla Topkapı Sarayı Müzesi Hazine Bölümü 1474 numarada kayıtlıdır⁸⁴.

⁸³ Şairin aşk anlayışına ilişkin ayrıntılı örnekler için bk. Fatma Sabiha Kutlar (1998b). “İzzet Ali Paşa'nın Şiirlerinde Aşk”. *Journal of Turkish Studies: Türklük Bilgisi Araştırmaları, Hasibe Mazioğlu Armağanı II* 22: 141-148.

⁸⁴A. İrfan Aypay (1998). *Lâle Devri Şairi İzzet Ali Paşa Hayatı-Eserleri-Edebî Kişiliği - Divan: Tenkitli Metin - Nigâr-nâme: Tenkitli Metin*. İstanbul. 15-16.

3.2. Mektuplar

-Nigâr-nâme

İzzet Ali Paşa ile şair Nedîm'e ait mektup, Boztepe'nin verdiği bilgiye göre⁸⁵ *Nigâr-nâme* veya *Tezkire-i Nigârîyye* unvanlarını taşımaktadır. Tespit ettiğimiz 8 nüshadan Ü2, Ü3 ve Boztepe (1338-1340)'de ortak mektubun başında *Nigâr-nâme-i Merhûm 'İzzet Paşa, ÜN1'de Tezkire-i Nigârîyye* yazılıdır. TTKK'da ise "Bu dahî Merhûm Nedîm Efendinindir 'İzzet Paşa ez-[Z]ebân-ı Mahbûbe-i Nedîm be-Nedîm" açıklaması yer almaktadır. ÜN2, BR ve Mehmed Tefvik (1287)'te başlık; ÜN1, ÜN2, TTKK ve BR nüshalarında ortak mektuptan önceki giriş kısmı bulunmamaktadır. Giriş kısmındaki ilk cümlelerin başına yanlışlıkla "li" eklenerek başlık gibi yazıldığı Mehmed Tefvik (1287)'teki metnin kimi kelime farklılıkları diğerlerinden ayrı bir nüsha esas alınarak basıldığını göstermektedir⁸⁶. Mektubun ikisi matbu 8 nüshasından Boztepe'deki metin eski numarası 4507 olan Ü2'den alınmıştır:

1. *Dîvân-ı İzzet Ali Paşa*, İstanbul Üniv. Nadir Eserler Ktp. Ty. 2887/2, yk.128a-130a. (Ü2)
2. *Dîvân-ı İzzet Ali Paşa*, İstanbul Üniv. Nadir Eserler Ktp. Ty. 1713/3, yk.122b-125a. (Ü3)
3. *Dîvân-ı Nedîm*, İstanbul Üniv. Nadir Eserler Ktp. Ty. 2829, yk.105a-106b. (ÜN1)
4. *Dîvân-ı Nedîm*, İstanbul Üniv. Nadir Eserler Ktp. Ty. 5532, yk.81b-83a. (ÜN2)
5. *Dîvân-ı Nedîm*, Türk Tarih Kurumu Ktp Y. 13/2, yk.142b-144a. (TTKK)
6. *Dîvân-ı Nedîm*, Berlin Staatsbibliothek Ms. or. oct. 966, yk.114a-116a. (BR)
7. (Boztepe), Halil Nihad (1338-1340). *Nedîm Dîvânı*. İstanbul: İkdâm Matbaası. 223-227.
8. Mehmed Tefvik (1287). *Mecmû'a min-Nevâdiri'l-Üdebâ ve Âsâri'z-Zurefâ*. Cüz-i Evvel. İstanbul: Matbaa-i Âmire. 49-56.

Nigâr-nâme'nin kaleme alınma hikâyesine göre Nedîm bir gece bezemde sarhoş olur. Bu esnada sevgilisiyle (Ayşe) arasında geçenleri ve başına gelen cinsel olumsuzluğu Farsça bir kıt'a ile anlatır. İzzet Ali Paşa bunu duyunca "Ey hoş ol şeb kim bana 'arz-ı cemâl eylerdi yâr" mısraıyla başlayan açık saçık bir gazel yazar (G.17), hatta Nedîm de bunu taştir eder⁸⁷. Bununla yetinmeyen Paşa, bir de Nedîm'e Ayşe'nin ağzından mektup yazar. Nedîm de bu mektubun her cümlesine bir cevap cümlesi ekler⁸⁸. Böylece iki şairin kaleminden çıkma cinsel içerikli, latife nitelikli ortak bir metin oluşur.

⁸⁵ Halil Nihad (Boztepe) (1338-1340). *Nedîm Dîvânı*. İstanbul: İkdâm Matbaası. 227'deki dipnot.

⁸⁶ Ancak çalışmamızın sonundaki çeviriyazılı metinde başlıklar dışında bu ve diğer nüshalara ait farklılıklara yer verilmemiştir. *Nigâr-nâme* üzerine Mehmet Tefvik nüshasından da yararlanılarak yapılan son çalışma için bk. Ahmet Tanyıldız (2017). "Nedîm ile İzzet Ali Paşa Arasındaki Bir Mutâyebeyi Metinlerden Okumak". *Mecmua* (3): 16-28.

⁸⁷ Aypay, *İzzet Ali Paşa Dîvânı*'nda yer alan müstezad gazelin (G.90) de bu olayla ilgili olduğunu belirtmektedir (A. İrfan Aypay (1998). *Lâle Devri Şairi İzzet Ali Paşa Hayatı-Eserleri-Edebî Kişiliği - Divan: Tenkitli Metin - Nigâr-nâme: Tenkitli Metin*. İstanbul. 17).

⁸⁸ Ali Canip Yöntem (1996). "İzzet Ali Paşa". *Prof. Dr. Ali Canip Yöntem'in Eski Türk Edebiyatı Üzerine Makaleleri*. Hzl. Ahmet Sevgi ve Mustafa Özcan. İstanbul: Sözleryay. 250-251.

-Tezkire-i İzzet Beg

İzzet Ali Paşa'nın *Safâyî Tezkiresi*'ne tahrir edilmek üzere iki gazeliyle birlikte gönderdiği kısa mensur mektubudur. Mektup, Safâyî'nin birkaç gazel istemesine cevap olarak yazılmıştır. Şaire ait olmakla birlikte bunu müstakil bir eser olarak değerlendirmemek gerekir⁸⁹.

3.3. Dîvân-ı İzzet⁹⁰

İzzet Ali Paşa'nın tek manzum eseridir. 5 nüsha karşılaştırarak oluşturduğumuz metne göre *Dîvân*'da "3'ü eksik 15 kaside, 4 kıt'a-i kebire⁹¹, çeşitli nazım şekilleriyle kaleme alınmış 29 tarih, 1 terci-i bend, 1 müseddes, 1 Farsça tesdis, 1 tahmis, 6 şarkı, 9'u eksik 148 gazel, 2'si eksik 9 Farsça gazel, 18 kıt'a, 12 rubai, 63'ü lâle adları için yazılmış 84 matla, 1 Farsça matla, 6 müfred, 10 lugaz, 2 mesnevi" mevcuttur.

İzzet Ali Paşa Dîvân'ındaki 90 numaralı gazelin ziyade mısralarının tek nüshada olması bunların başkası tarafından eklendiğini düşündürmekteyse de aksini gösterecek bir bilgi tespit edilmediği için gazel metne ziyadelerle dâhil edilmiştir.

V, L ve S kısaltmalarıyla gösterdiğimiz nüshalarda yer alan V ve S'de "Ez-lisân-ı Merâmî" başlığını taşıyan gazel *Râmiz Tezkiresi*'nde⁹² Merâmî mahlaslı bir şaire ait olarak gösterildiği için metne dâhil edilmemiş, şiirin olması gerektiği yerde dipnotta açıklama yapılmıştır.

Önceki çalışmamızda olmayan *Vahîd Mahtûmî Dîvânı*'ndaki İzzet Ali Paşa'ya ait manzum takriz, Kahraman⁹³ ve Aypay⁹⁴'daki çevriyazılı metni karşılaştırılarak ve ilgili kısımda dipnotta gereken açıklamalar yapılarak kıt'alar kısmının sonuna (Kt.18)

⁸⁹ Metni için bk. Nuran (Üzer) Altuner (1989). *Safâî ve Tezkiresi, İnceleme-Tenkitle Metin-İndeks*. Doktora Tezi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi. 578-579; A. İrfan Aypay (1998). *Lâle Devri Şairi İzzet Ali Paşa Hayatı-Eserleri-Edebî Kişiliği - Divan: Tenkitli Metin - Nigâr-nâme: Tenkitli Metin*. İstanbul. 18-19.

⁹⁰ Gerek Götz, Flügel, Rossi ve Zettersteen Kataloglarında gerek kimi kaynaklarda İzzet Ali Paşa'ya, şiirlerine ve *Dîvân*'ına dair hatalı bilgiler bulunmaktadır. Bunlar için bk. Fatma Sabiha Kutlar (1988). *XVIII. Yüzyıldan Bir Şair: İzzet Ali Paşa, Metin ve İnceleme*. Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi. 11-20; A. İrfan Aypay (1998). *Lâle Devri Şairi İzzet Ali Paşa Hayatı-Eserleri-Edebî Kişiliği - Divan: Tenkitli Metin - Nigâr-nâme: Tenkitli Metin*. İstanbul. 19-21.

⁹¹ Dört şiir muhteva olarak kaside niteliğindeyse de ilk beyitleri musarra değildir. Bunları kıt'a-i kebire kabul ederek kasidelerden ayırdık.

⁹² Sadık Erdem (1994). *Râmiz ve Âdâb-ı Zurefâsi, İnceleme-Tenkitle Metin-İndeks-Sözlük*. Ankara: AKM Yay. 266-267.

⁹³ Bahattin Kahraman (1995). *Vahîd Mahtûmî, Hayatı, Eserleri, Edebî Kişiliği ve Eserlerinin Tenkidli Metni*. C. 2. Doktora Tezi. Konya: Selçuk Üniversitesi. 909.

⁹⁴ A. İrfan Aypay (1998). *Lâle Devri Şairi İzzet Ali Paşa Hayatı-Eserleri-Edebî Kişiliği - Divan: Tenkitli Metin - Nigâr-nâme: Tenkitli Metin*. İstanbul. 267.

eklenmiştir.

Aypay'ın yarım kalmış rubai kabul ettiği⁹⁵ matla, eksik olduğuna dair herhangi bir bilgi bulunmadığı için rubai olarak değerlendirilmemiştir.

İki beyitlik şiirlerde nazm ve kıt'a ayrımına gidilmemiştir. Farsça şiirler bir araya getirilerek Türkçe şiirlerin sonuna alınmış ve tercümeleleri yapılmıştır.

⁹⁵ A. İrfan Aypay (1998). *Lâle Devri Şairi İzzet Ali Paşa Hayatı-Eserleri-Edebî Kişiliği - Divan: Tenkitli Metin - Nigâr-nâme: Tenkitli Metin*. İstanbul. 15.

I. BÖLÜM

DÎVÂN-I İZZET'İN NÜSHALARI

I.1. Metin Tenkidinde Kullanılan Nüshalar⁹⁶

1. Süleymaniye Ktp. Es'ad Efendi 2672. (E)

15 kaside (3'ü eksik), 4 kıt'a-i kebire, 29 tarih, 1 terci-i bend, 1 müseddes, 1 Farsça tesdis, 6 şarkı, 146 gazel (2'si müstezad, ancak birinin ziyade mısraları bu nüshada yazılı değil, 9'u eksik), 9 Farsça gazel (2'si eksik), 16 kıt'a, 12 rubai, 62'si "Ebyât-ı Lâle" başlığı altında lâle isimleri için yazılmış 82 matla, 1 Farsça matla, 5 müfred, 10 lugaz, 2 mesnevi.

Baş: Bir pâdişeh ki luṭf-ı Ḥudāya ḡarīn olur
Nām-ı şerīfi fātiḡ-i Īrān-zemīn olur

Son: Gerekmez bize böyle yat u yaraḡ
Görenden ıraḡ işidenden ıraḡ

İstinsah tarihi: 1148 (1735-6)

Müstensih: Kiblelizāde Mīr Mahmūd bin Ahmed.

İstinsah kaydı: Taḡrīr peẓīreft īn Dīvān-ı 'İzzet be-ḡalem-i 'abd-i faḡīr Mīr Maḡmūd bin Aḡmed eṡ-ṡehīr be-Ḡibleli-zāde ḡafara lehumā 1148

Yk: 85, öç: 206x126, yz: talik, st: muhtelif, kt: aharlı abadi taklidi, szb: kırmızı, cl: ilk çift sayfa yaldız, diḡerleri cetvelsiz, ct: arkası meşin, üstü mukavva.

Başta Esad Efendi'nin mührüyle kütüphanenin resmi damgası basılıdır. İsmet Mehmed b. Hacı İbrahim ve Veliyüddin adlarına iki temellük kaydı ile Veliyüddin Efendi'nin mührü vardır.

2. İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Ktp. T. 5541. (Ü1)

14 kaside (3'ü eksik), 3 kıt'a-i kebire, 27 tarih, 1 terci-i bend, 1 müseddes, 1 Farsça tesdis, 5 şarkı, 134 gazel (1'i müstezad, ziyade mısralar sadece bu nüshada yazılı, 4'ü eksik), 9 Farsça gazel (2'si eksik), 17 kıt'a, 10 rubai, 63'ü "Ebyât-ı Lâle" başlığı altında lâle

⁹⁶ Nüsha tavsifleri *İstanbul Kitaplıkları Türkçe Yazma Divanlar Kataloḡu* (1965: 679-683)'ndan alınmış, ancak kimi bilgilere müdahale edilmiş, bunlar kendi tespitlerimizle deḡiştirilmiştir. Nüsha seçimine dair açıklamalar için bk. Fatma Sabiha Kutlar (1988). *XVIII. Yüzyıldan Bir Şair: İzzet Ali Paşa, Metin ve İnceleme*. Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi. 258-261.

isimleri için yazılmış 78 matla, 5 müfred, 10 lugaz, 1 mesnevi.

Baş: Hâme kim feyz-i hevâ-yı şevk ile cüşân olur
Reşha-i nâ-çizi bir deryâ-yı bî-pâyân olur

Son: Şedde kim zeyn olur hurûfâta
Perre-i kufldür ‘ibârâta

İstinsah tarihi: 15 (Muharrem) (?) 1148 (7 Haziran ? 1735)

Müstensih: Hacı Mûsâzâde Mehmed Şehrî.

İstinsah kaydı: Bi-ḥaṭṭi’l-fakîr Meḥemmed Şehrî el-Ḥacî Mûsâ-zâde yamaḡ-ı kâtib-i ḥazîne-i Hazret-i ‘İzzet ‘Alî Paşa ser-‘ asker-i ḡal‘a-i mübâreke-i Revân taḡrîren fî-yevmi’l-ḡâmis ‘aşere fî-seneti şemâniyetin ve erba‘în ve mi’eti ve elf.

Yk: 100, ölç: 218x135-170x85, yz: talik gibi, st: 13, kt: abadi taklidi, bk: bakır çiçekli, szb: kırmızı, cl: ilk sayfa bakır yıldız, diğeri cetvelsiz, kahverengi yumuşak meşin, miklepsiz.

Başta kütüphanenin resmi damgası ve “Şefâ‘at ḡâhed ez-to yâ Muḡammed” ve Seyyid Derviş Ahmed mühürleri basılı ve iki temellük kaydı yazılıdır.

3. Beyazıt Devlet Ktp. Velîyüddin Efendi 2672/1. (V)

13 kaside (1’i eksik), 4 kıt’a-i kebire, 27 tarih, 1 terci-i bend, 1 müseddes, 1 Farsça tesdis, 1 tahmis, 6 şarkı, 147 gazel (2’si müstezad, ancak birinin ziyade mısraları bu nüshada da yazılı değil, 8’i eksik), 9 Farsça gazel (2’si eksik), 15 kıt’a, 9 rubai, 62’si “Ebyât-ı Lâle” başlığı altında lâle isimleri için yazılmış 81 matla, 1 Farsça matla, 4 müfred, 10 lugaz, 1 mesnevi.

Baş: Bir pâdişeh ki luṡf-ı Ḥudâya ḡarîn olur
Nâm-ı şerîfi fâtiḡ-i İrân-zemîn olur

Son: Şedde kim zeyn olur hurûfâta
Perre-i kufldür ‘ibârâta

İstinsah tarihi: 25 Receb 1161 (20 Temmuz 1748)

Müstensih: Âkif.

İstinsah kaydı: Ḥarrereḡü ‘Âkif 25 Receb 1161.

Yk: 95, ölç: 197x119-130x67, yz: talik, st: 15, kt: aharlı abadi taklidi, bk: yıldızlı ve nakışlı, szb: kırmızı, cl: yıldız, ct: kahverengi meşin, zencirekli, miklepli.

Başında ve sonunda Velîyüddin Efendi’nin vakıf mührü basılıdır. *İzzet Ali Paşa Dîvânı* 148 varaklık bu mecmuanın 1-95. yaprakları arasındadır. 96-128. yapraklar arasında *Âtîf Dîvânı*, 128-148. yapraklar arasında Defterdar Âtîf Efendi’nin bazı telhis

ve tezkireleri yazılıdır. Sonda *Âttf Dîvânı*'nın Mustafa Efendi tarafından derlendiğine dair bir makale vardır.

4. Süleymaniye Ktp. Lala İsmail Efendi 465. (L)

15 kaside (3'ü eksik), 4 kıt'a-i kebire, 29 tarih, 1 terci-i bend, 1 müseddes, 1 Farsça tesdis, 1 tahmis, 6 şarkı, 148 gazel (2'si müstezad, ancak birinin ziyade mısraları bu nüshada da yazılı değil, 9'u eksik), 9 Farsça gazel (2'si eksik), 14 kıt'a, 4 rubai, 21'i "Müfredât-ı Lâle" başlığı altında lâle isimleri için yazılmış 29 matla, 5 müfred, 4 lugaz.

Baş: Bir pâdişeh ki luṭf-ı Ḥudāya ḡarīn olur
Nām-ı şerīfi fātih-i İrān-zemīn olur

Son: Ol muḡaddem āña eş' aṣ tālī
'İlm-i mantıḡda derūnī ḡālī

İstinsah tarihi: 1167 (1753-4)

Yk: 90, öç: 209x145-157x83, yz: nesih, st: 15, kt: aharlı abadi taklidi, bk: bakır yaldızlı ve çiçekli, szb: kırmızı, cl: ilk çift sayfa bakır yaldız, diğerleri kırmızı, ct: koyu kahverengi meşin, soğuk damga şemseli, mıklepsiz.

Başta Murad Molla Kütüphanesinin resmi damgası basılıdır.

5. Hacı Selim Ağa Ktp. 928. (S)

15 kaside (3'ü eksik), 4 kıt'a-i kebire, 29 tarih, 1 terci-i bend, 1 müseddes, 1 Farsça tesdis, 1 tahmis, 6 şarkı, 148 gazel (2'si müstezad, ancak birinin ziyade mısraları bu nüshada da yazılı değil, 9'u eksik), 9 Farsça gazel (2'si eksik), 16 kıt'a, 11 rubai, 62'si lâle isimleri için yazılmış 81 matla, 1 Farsça matla, 5 müfred, 10 lugaz, 1 mesnevi.

Baş: Bir pâdişeh ki luṭf-ı Ḥudāya ḡarīn olur
Nām-ı şerīfi fātih-i İrān-zemīn olur

Son: Şedde kim zeyn olur ḡurūfāta
Perre-i ḡufldür 'ibārāta

İstinsah tarihi: 1170 (1756-7)

Müstensih: Seyyid Mehmed Emīn

İstinsah kaydı: Ḥarrerehū el-faḡīr es-Seyyid Meḡemmed Emīn ḡafera lehū sene seb' in ve mi'eti ve elf min-hicreti men-lehū'l-' izzū ve'ş-şeref.

Yk: 75, öç: 200x130, yz: nesih, st: 19, kt: aharlı abadi, szb: kırmızı, ct: arka ve kenarları meşin, üstü ebru kâğıt kaplı, zencirekli, mıklepsiz.

Başında ve sonunda Selim Ağa Kütüphanesinin resmi damgası basılıdır.

I.2. Diğer Nüshalar

6. İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Ktp. T. 2887/2. (Ü2)⁹⁷
7. İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Ktp. T. 1713/3. (Ü3)
8. İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Ktp. T. 432.
9. İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Ktp. T. 500.
10. İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Ktp. T. 2918.
11. İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Ktp. T. 9740.
12. İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Ktp. T. 9772.
13. Süleymaniye Yazma Eser Ktp. Hacı Mahmud Efendi Bölümü 5153/1.
14. Süleymaniye Yazma Eser Ktp. Hacı Mahmud Efendi Bölümü 5231.
15. Süleymaniye Yazma Eser Ktp. Bağdatlı Vehbi Efendi Bölümü 1682.
16. Süleymaniye Yazma Eser Ktp. Reşid Efendi Koleksiyonu 855/2.
17. Süleymaniye Yazma Eser Ktp. Erzincan Bölümü 128.
18. Süleymaniye Yazma Eser Ktp. Ali Nihat Tarlan Koleksiyonu 34 Sü-Tarlan 3.
19. Süleymaniye Yazma Eser Ktp. Nafiz Paşa Koleksiyonu 1516/3.
20. Millet Ktp. Ali Emiri Efendi 292.
21. Türk Dil Kurumu Kütüphanesi Türkçe Yazmaları Yz. A 405/2.
22. Millî Ktp. Yazmalar Koleksiyonu 06 Mil Yz A 1632/2.
23. Millî Ktp. Yazmalar Koleksiyonu 06 Mil Yz A 2527/198.
24. Mısır Milli Kütüphanesi Türkçe Yazmaları 312⁹⁹.
25. Mısır Milli Kütüphanesi Türkçe Yazmaları 84.
26. Mısır Milli Kütüphanesi Türkçe Yazmaları Talat 36.
27. Mısır Milli Kütüphanesi Türkçe Yazmaları Talat 51.
28. Marburg Staatsbibliothek Ms. or. oct. 2531¹⁰⁰.

⁹⁷ *Nigâr-nâme* adlı mensur mektup Ü2 ve Ü3 kısaltmasıyla gösterdiğimiz 6 ve 7. sıradaki iki nüshada yer almaktadır.

⁹⁸ <http://www.yazmalar.gov.tr> linkinden yapılan taramada Millî Ktp. Yazmalar Koleksiyonu Yz To 4 ve Millî Ktp. Yazmalar Koleksiyonu 06 Mil Yz A 1682/2 numaralar *İzzet Ali Paşa Divânı* nüshaları olarak kaydedilmiştir. Bunların ilki Yenişehirli İzzet'in (öl.1237/1821-2) *Divân*'ının nüshasıdır. Diğeri ise kime ait olduğunu belirleyemediğimiz mensur bir eserdir.

⁹⁹ El-Hey'etu'l-Mısriyyetu'l-Âmmetu Li'l-Kitâb (1989). *Fihrisu'l-Mahtûtâtî't-Türkiyyeti'l-Osmâniyyeti*. El-Kısmu's-Sânî. Mısır. 81-82.

¹⁰⁰ 28, 29, 30 nolu sıralarda yer verilen üç yazmanın numaraları Manfred Götz (1968). *Verzeichnis der Orientalischen Handschriften in-Deutschland – Türkische Handschriften*. Band XIII, 2. Wiesbaden: Franz Steiner Verlag GMBH. 259. Nr. 373. 258-260'dan alınmıştır. Nüshalar hakkında katalogda yer alan bilgilerin tercümelere için bk. Fatma Sabiha Kutlar (1988). *XVIII. Yüzyıldan Bir Şair: İzzet Ali Paşa, Metin ve İnceleme*. Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi. 254-256. Götz, Ankara Üniversitesi DTCF 940 numarada kayıtlı *İzzet Ali Paşa Divânı*'ndan söz etmekteyse (Manfred Götz (1968). *Verzeichnis der Orientalischen Handschriften in-Deutschland – Türkische Handschriften*. Band XIII, 2. Wiesbaden: Franz Steiner Verlag GMBH. 259. Nr. 373. 258) de ilgili kütüphane katalogunda böyle bir nüsha yoktur.

29. Marburg Staatsbibliothek Ms. or. oct. 903.
30. Marburg Staatsbibliothek Ms. or. oct. 1879.
31. Berlin Staatsbibliothek Ms. or. fol. 3013¹⁰¹.
32. Biblioteca Vaticana Turco 225¹⁰².
33. Kaiserlich-Köneglischen Hofbibliothek zu Wien 715¹⁰³.
34. Universitätsbibliothek zu Uppsala 687/2¹⁰⁴.
35. İngiltere Milli Kütüphanesi Türkçe Yazmaları Or. 7132¹⁰⁵.
36. İngiltere Milli Kütüphanesi Türkçe Yazmaları Or. 5483¹⁰⁶.

¹⁰¹ Nüsha numarası Hanna Sohrweide (1974). *Verzeichnis der Orientalischen Handschriften in Deutschland*. Band XIII, 3. Weisbaden. 207'den aktaran A. İrfan Aypay (1998). *Lâle Devri Şairi İzzet Ali Paşa Hayatı-Eserleri-Edebî Kişiliği - Divan: Tenkitli Metin - Nigâr-nâme: Tenkitli Metin*. İstanbul. 51'den alınmıştır.

¹⁰² Ettore Rossi (1953). *Elenco Dei Manoscritti Turchi Della Biblioteca Vaticana*. Citta del Vaticano. 196.

¹⁰³ G. Flügel, G. (1865-67). *Die Arabischen, Persischen und Türkischen Handschriften der k.-k. Hofbibliothek zu Wien*. (1. Bde). Wien. 667.

¹⁰⁴ K. V. Zettersteen, K. V. (1935). *Die Arabischen, Persischen und Türkischen Handschriften der Universitätsbibliothek zu Uppsala*. (Bd. I und II). Uppsala. 75.

¹⁰⁵ Bu numara <http://www.yazmalar.gov.tr'den> alınmıştır. Nagihan Gür, basılı katalogta yer almayan bu nüshanın kütüphaneye sonradan gelen yazmalardan olduğunu ve yazmanın künyesini orada çalışırken aldığını belirtmiştir.

¹⁰⁶ “British Library’deki Türkçe Yazma Eserler” adlı makalesinde Üşenmez, Or. 5483’te *Nedîm Dîvânı* ve *İzzet Paşa Nedîm Dîvânı*’nı ihtiva ettiğini ve 19. yy.da istinsah edildiğini belirttiği bir nüshadan söz etmektedir (Emek Üşenmez (2017). “British Library’deki Türkçe Yazma Eserler”. *Turkish Studies* 12(22): 807). Basılı katalogta yer almayan bu metin kütüphaneye sonradan gelmiş yazmalardan olmalıdır.

KAYNAKÇA

- Aktepe, M. Münir (1953a). “Damad İbrahim Paşa Devrinde Lâle”. *Tarih Dergisi* IV(7): 85-126.
- Aktepe, M. Münir (1953b). “Damad İbrahim Paşa Devrinde Lâle”. *Tarih Dergisi* V(8): 85-104.
- Aktepe, M. Münir (1954). “Damad İbrahim Paşa Devrinde Lâleye Dâir Bir Vesika”. *Türkiyat Mecmuası* XI: 115-130.
- Aktepe, M. Münir (1958). *Patrona İsyanı (1730)*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yay.
- Albayrak, Nurettin (2001). “İzzet Alî Paşa”. *İslâm Ansiklopedisi*. C.23. İstanbul: TDV Yay. 556-557.
- (Altınay), Ahmet Refik (1930). *Hicri On İkinci Asırda İstanbul Hayatı*. İstanbul: Devlet Matbaası.
- (Altınay), Ahmet Refik (1932). *Lâle Devri*. İstanbul: Hilmi Kitaphanesi.
- Altuner (Üzer), Nuran (1989). *Safâî ve Tezkiresi, İnceleme-Tenkitli Metin-İndeks*. Doktora Tezi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi.
- Aypay, İrfan (1986). *İzzet Ali Paşa, Hayatı, Eserleri, Edebî Kişiliği ve Divanı ile Nigâr-Nâmesinin Tenkitli Metni*. Yüksek Lisans Tezi. Elazığ: Fırat Üniversitesi.
- Aypay, A. İrfan (1998). *Lâle Devri Şairi İzzet Ali Paşa Hayatı-Eserleri-Edebî Kişiliği - Divan: Tenkitli Metin - Nigâr-nâme: Tenkitli Metin*. İstanbul.
- Babinger, Franz (1982). *Osmanlı Tarih Yazarları ve Eserleri*. Çev. Coşkun Üçok. Ankara: KTB Yay.
- (Boztepe), Halil Nihad (1338-1340). *Nedîm Dîvânı*. İstanbul: İkdâm Matbaası.
- Bursalı Mehmed Tahir (1333). *Osmanlı Müellifleri*. C.II. İstanbul: Matbaa-i Âmire.
- Çelebi, Asaf Halet (1955a). “Türk Şiirinde Saadabâd”. *Türk Düşüncesi* III: 337-344.
- Çelebi, Asaf Halet (1955b). “Eski Türk Şiirinde Saadâbad Şenlikleri ve Hatırası”. *Türk Düşüncesi* III: 390-395.
- Danişmend, İsmail Hami (1971). *İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi*. C.IV-V. İstanbul: Türkiye Yay.
- Devellioğlu, Ferit (2000). *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lugat*. Ankara: Aydın

Kitabevi.

- El-Hey'etu'l-Mısriyyetu'l-Âmmetu Li'l-Kitâb (1989). *Fihrisu'l-Mahtûtâti't-Türkiyyeti'l-Osmâniyyeti*. El-Kısmu's-Sânî. Mısır.
- Erdem, Sadık (1994). *Râmiz ve Âdâb-ı Zurefâsı, İnceleme-Tenkidli Metin-İndeks-Sözlük*. Ankara: AKM Yay.
- Ergun, Sadeddin Nüzhet (1931). *Tanzimat'a Kadar Muhtasar Türk Edebiyatı Tarihi ve Nümuneleri*. İstanbul: Sühulet Kütüphanesi.
- Esad Mehmed Efendi (2018). *Esad Mehmed Efendi, Bâğçe-i Safâ-endûz*. Hzl. Rıza Oğraş. Ankara: KTB Yay. <https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/59393,esad-mehmed-efendi-bagce-i-safa-enduzpdf.pdf?0> [Erişim tarihi: 09.09.2019].
- Fatîm Dâvûd (1271). *Tezkire-i Hâtimetü'l-Eş'âr*. İstanbul: İstihkâm Alayları Litografya Destgâhı.
- Flügel, G. (1865). *Die Arabischen, Persischen und Türkischen Handschriften der k.-k. Hofbibliothek zu Wien*. (1. Bde). Wien.
- Gölpınarlı, Abdülbaki (1955). *Divan Şiiri - XVIII. Yüzyıl*. İstanbul: Varlık Yay.
- Gölpınarlı, Abdülbaki (1972). *Nedîm Dîvânı*. İstanbul: İnkılâp ve Aka Yay.
- Götz, Manfred (1968). *Verzeichnis der Orientalischen Handschriften in-Deutschland – Türkische Handschriften*. Band XIII, 2. Wiesbaden: Franz Steiner Verlag GMBH.
- Hâfız Hüseyin Ayvansarayî (1281). *Hadîkatü'l-Cevâmi*. Cildü's-sânî. İstanbul: Matbaa-i Âmire.
- Hâfız Hüseyin Ayvansarayî (1978). *Vefeyât-ı Selâtîn ve Meşâhîr-i Ricâl*. Hzl. Fahri Ç. Derin. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yay.
- İnce, Adnan (2005). *Tezkiretü's-Şu'arâ, Sâlim Efendi*. Ankara: AKM Yay.
- İnce, Adnan ve Sabahat Deniz (2004). “İzzet Paşa”. *Türk Dünyası Edebiyatçıları Ansiklopedisi*. C. 5. Ankara: AKM Yay. 262.
- İpekten, Halûk, M. İsen, R. Toparlı, N. Okçu, T. Karabey (1998). *Tezkirelere Göre Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü*. Ankara: KTB Yay.
- İpekten, Haluk, M. İsen, T. Karabey, M. Akkuş (1987). *Büyük Türk Klasikleri*. C.VI. İstanbul: Ötüken Söğüt Neşriyat.
- Kahraman, Bahattin (1995). *Vahîd Mahtûmî, Hayatı, Eserleri, Edebî Kişiliği ve Eserlerinin Tenkidli Metni*. 2.C. Doktora Tezi. Konya: Selçuk Üniversitesi.
- Kaplan, Yunus (2014). “İzzet Ali Paşa”. *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*. <http://www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=2602> [Erişim tarihi: 25.06.2019].

- Karatay, Halit (2008). *Hattat Divân Şâirleri*. Ankara: Akçağ Yay.
- Komisyon (1965). *İstanbul Kitaplıkları Türkçe Yazma Divanlar Kataloğu*. C. III/1. İstanbul: MEB Basımevi.
- Köprülüzâde Mehmed Fuad (1918). “Sa’ dâbâd Şairleri”. *Yeni Mecmua* II(34): 146-147.
- Kutlar, Fatma Sabiha (1988). *XVIII. Yüzyıldan Bir Şair: İzzet Ali Paşa, Metin ve İnceleme*. Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi.
- Kutlar Fatma Sabiha (1998a). “İzzet Ali Paşa Divanı’nda Lâle ve İstanbul Lâlesi İsimleriyle İlgili Bir Dizin Denemesi”. *Folkloristik: Prof. Dr. Dursun Yıldırım Armağanı*. Ankara: TDV Yayın Matbaacılık ve Ticaret İşletmesi. 250-270.
- Kutlar, Fatma Sabiha (1998b). “İzzet Ali Paşa’nın Şiirlerinde Aşk”. *Journal of Turkish Studies: Türklük Bilgisi Araştırmaları, Hasibe Mazioğlu Armağanı II 22*: 141-148.
- Küçükçelebizâde İsmâil Âsım (1282). *Târîh-i İsmâil Âsım Efendi*. İstanbul: Matbaa-i Âmire.
- Mazioğlu, Hasibe (1957). *Nedim’in Divan Şiirine Getirdiği Yenilik*. Ankara: TTK Basımevi.
- Mehmed Süreyya (1311). *Sicill-i Osmânî (Tezkire-i Meşâhîr-i Osmâniyye)*. C.III-IV. İstanbul: Matbaa-i Âmire.
- Mehmed Tefvik (1287). *Mecmû’a min-Nevâdiri’l-Üdebâ ve Âsâri’z-Zurefâ*. Cüz-i Evvel. İstanbul: Matbaa-i Âmire.
- Müstakimzâde Süleyman Sa’deddin (1928). *Tuhfe-i Hattâtîn*. Nşr. İbnülemin M. Kemâl. İstanbul: Türk Tarih Encümeni Külliyyatı.
- Müstakimzâde Süleyman Sa’deddin. *Mecelletü’n-Nisâb*. Süleymaniye Ktp. Halet Efendi Bölümü nr. 628.
- Ocak, Tulga (1987). “Nef’î” ve Eski Türk Edebiyatındaki Yeri”. *Ölümünün Üçyüzdüncü Yılında Nef’î*. Ankara: AKM Yay.
- Rossi, Ettore (1953). *Elenco Dei Manoscritti Turchi Della Biblioteca Vaticana*. Citta del Vaticano.
- Sohrweide, Hanna (1974). *Verzeichnis der Orientalischen Handschriften in Deutschland*. Band XIII, 3. Weisbaden.
- Steingass, F. (1988). *A Comprehensive Persian-English Dictionary*. Great Britain: Iran University Press.
- Şemseddin Samî (1306). *Kâmûsu’l-Âlâm*. C. 4. İstanbul: Mihran Matbaası.
- Tanyıldız, Ahmet (2017). “Nedîm ile İzzet Alî Paşa Arasındaki Bir Mutâyebeyi Metinlerden Okumak”. *Mecmua* (3): 16-28.

- Tuman, Mehmet Nâil (2001). *Tuhfe-i Nâilî - Divân Şâirlerinin Muhtasar Biyografileri*. C. II. Hzl. Cemal Kurnaz ve Mustafa Tatçı. Ankara: Bizim Büro Yay.
- Unat, F. Reşat (1943). *Abdî Tarihi*. Ankara: TTK Yay.
- Uzunçarşılı, İsmail Hakkı (1982). *Osmanlı Tarihi*. C.IV/1. Ankara: TTK Yay.
- Uzunçarşılı, İsmail Hakkı (1983). *Osmanlı Tarihi*. C.IV/2. Ankara: TTK Yay.
- Ünver, İsmail (1987). “Övgü ve Yergi Şairi Nefî”. *Ölümünün Üçyüzdüncü Yılında Nefî*. Ankara: AKM Yay.
- Ünver, İsmail (1993). “Çevriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler”. *Türkoloji Dergisi*. XI (1): 51-89.
- Üşenmez, Emek (2017). “British Library’deki Türkçe Yazma Eserler”. *Turkish Studies* 12(22): 783-816.
- (Yöntem), Ali Canip (1927). “12. Asrın Meşhur Simalarından İzzet Ali Paşa”. *Hayat Mecmuası* 17: 323-325.
- Yöntem, Ali Canip (1948). “Nedim’in Hayatı ve Çağdaşlarının Üstündeki Tesirleri”. *III. Türk Tarih Kongresine Sunulan Tebliğler*. 109-121.
- Yöntem, Ali Canip (1996). “İzzet Ali Paşa”. *Prof. Dr. Ali Canip Yöntem’in Eski Türk Edebiyatı Üzerine Makaleleri*. Hzl. Ahmet Sevgi ve Mustafa Özcan. İstanbul: Sözler Yay. 249-258.
- Zettersteen, K. V. (1935). *Die Arabischen, Persischen und Türkischen Handschriften der Universitätsbibliothek zu Uppsala*. (Bd. I und II). Uppsala.
- Ziya Paşa (1291). *Harâbât*. C.I. İstanbul: Matbaa-i Âmire.

II. BÖLÜM

METİN

Metnin Kuruluşunda Uyulan İlkeler

1. *Dîvân*'ın 5 nüshasının karşılaştırılmasıyla oluşturulan çevriyazılı metinde Ünver'in "Çevriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler" başlıklı makalesindeki ilkeler büyük ölçüde dikkate alınmıştır. Eser 18. yüzyılda kaleme alındığı için dildeki değişmeler gözönünde tutulmuş ve Türkçe eklerin ünlüleri mümkün olabildiği kadar düzlük-yuvarlaklık uyumuna göre okunmuştur.
2. Çevriyazılı metin Oktay New Transkripsiyon fontu kullanılarak yazılmıştır.
3. Okunuşundan emin olmadığımız kelimelerin yanına (?) işareti konmuştur.
4. Metne yapılan eklemeler köşeli parantez içerisine alınmıştır.
5. Şiirlerin sadece hangi varakta başladığı belirtilmiştir.
6. Daha önceki çalışmamız gözden geçirilerek düzeltilmiş, nüsha farkları ise bu metne alınmamıştır.
7. "Hemze" veya "ye" ile yazılabilen kelimelerin hemzeli şekilleri tercih edilmiştir.
8. Vezin bozukluklarına dipnotta işaret edilmiş, şairin imale ve zihaf gibi vezin tasarrufları metin üzerinde gösterilmemiştir.
9. Farsça şiirlerdeki ünlüler bu dilin telaffuzuna uygun şekilde okunmuştur. İranlıların Latin harfleriyle yazarken "e üzeri nokta" ile gösterdikleri kapalı e ünlüsü, bu işaret kullandığımız fontta olmadığı için "i" ile yazılmıştır.
10. *Nigâr-nâme* adlı mensur mektubun çevriyazılı metni *Dîvân*'ın sonuna eklenmiş, nüshalarda sadece hangi varakta/sayfada başladığı belirtilmiştir. *Nigâr-nâme*'deki başlıklara ait nüsha farkları, giriş kısmının bulunmadığı nüshalara ilişkin açıklamalarla Arapça ve Farsça metinlerin tercümeleleri aparatta verilmiş, diğer nüsha farkları ise gösterilmemiştir.

DÎVÂN-I İZZET

VE

NİGÂR-NÂME
(TEZKİRE-İ NİGÂRİYYE)

KASİDELER

1

Der-sitâyiş-i Sultân-ı Felek-âsitân Merhûm Sultân Ahmed Hân ‘Aleyhi’r-Rahmeti ve’l-Gufrân

mef’ülü fâ’ ilâtü mefâ’ ilü fâ’ ilün

1. Bir pâdişeh ki luṭf-ı Hudâya ḡarîñ olur
Nâm-ı şerîfi fâtiḡ-i İrân-zemîn olur
2. Bir ḡusrev-i zemânî ki manşûr ede Hudâ
Her bir ḡazâda maḡhar-ı fetḡ-i mübîn olur
3. Bir ḡusreviñ ki ḡuvvet-i bâzû-yı baḡt ile
Her demde ḡaşr-ı devleti a’ lâ-yı dîn olur
4. Şemşîr-i zâḡ nuşreti maşrıḡda gösterir
Tîri ciḡer-şikâf-ı ‘ adû-yı mehîñ olur
5. Bir ḡusreviñ ki maḡhar-ı tevfiḡdır işi
Tedbîri lâ-muḡâle işâbet-ḡarîñ olur
6. Bir ḡusreviñ ki mevrîd-i ilhâm dergehi
Tanḡîm-i emri bende-i re’y-i rezîñ olur
7. Bir ḡusreviñ ki dâd ola hemvâre her işi
‘ Ahdinde cümle milket ü millet emîn olur
8. Mî’ mâr-ı ḡudret ol şehe kim taḡviyet verir
Erkân-ı ḡânedân-ı celâli metîñ olur
9. Mülk-i Revân serâyına ḡaşr-ı Revân olup
Bir ḡüşesinde de Hemedân şeh-nişîñ olur
10. Bir ḡusreviñ ki nâzırı te’yîd-i ḡaḡḡ ola
Hemvâre fevz ü nuşret ile kâm-bîñ olur
11. Te’yîd-i ḡaḡḡ mevhîbedir cilvegâh aña
Dergâh-ı pâdişâh-ı zemân u zemîn olur

¹ E.1b, Ü1.17b, V.1b, L.1b, S.1b

12. Ol pâdişâh-ı ma' delet-ârâ ki dergehi
Kehfû'l-emân-ı 'âmme-i mü'minîn olur
13. Hân Aḥmed-i yegâne ki ıaştır-ı bülendiniñ
Nüh pâyesi ber-â-ber-i 'arş-ı berîn olur
14. Dâdâr-ı nâmver ki 'ulüvv-i cenâbına
Hem-pâye var ise felek-i heftümîn olur
15. Hâḳân-ı baḥr ü ber ki fûrûḡ-ı 'adâleti
Rûşen-çirâḡ-ı encümen-i Müslimîn olur
16. Sulṫân-ı şark u ġarb ki ḥurşid-i râyeti
Zulmet-ġudâz-ı dâ'ire-i 'âlemîn olur
17. Mîzâna çekseler 'ızam-ı ıadr u şânınıñ
Bir noḳtası ber-â-ber-i 'arş u zemîn olur
18. Zıll-ı Hudâ ki sâye-i luṫf u 'inâyeti
Nâmûs-ı devlete tutuḡ-ı 'anberîn olur
19. Şâḫib-ı kırân-ı 'aşr ki yek-rân-ı 'azmine
Akşâ-yı arz merḫale-i evvelîn olur
20. Aldıkça nîzesin ele zırhında ḥaşmınıñ
Her ḥalka leb-ġüşâ-yı dehân-ı enîn olur
21. Semt-i helâke düşmek için cân atar 'adû
Ol dem ki dest-dâde-i şemşir-i kîn olur
22. Ṭursa yerinde tiḡ u kemerle mehâbeti
Şûretde ġüyyâ cebel-i âhenîn olur
23. Şaff-ı 'adûya tiḡ çekip ḥamle eylese
Râh-ı gezend fırça-i zir-i zemîn olur
24. Yâḫud o dem ki eşheb-i 'azmi çekip süre
Meydân-ı ḥaşma na'ra-zen-i sehmgîn olur

25. Her anda gitse niyyet-i feth-i azā ile
Reh-ber arī-ı nuretine nev-zemīn olur
26. Bir āhbāzdır ki per ü bālin amadın
ayd āiyānesinde gelir hem-niin olur
27. Bir ahramāndır ki yerinde muim iken
āvāzesiyle mülk-i  Acem pür-anin olur
28. Bir eh-süvārdır ki daı at oparmadın
Gerd-i siyāhı arka duān-ı mübīn olur
29. Bu himmet-i bülend ile hī übhe etmeziz
Mecra  süyül-i hūkmine Tūrān-zemīn olur
30. Bir pādīāhdır ki ounsa maālesi
adri yanında adr-i felek kemterin olur
31. Zātıyla geldi salanata irtifa -ı ān
Zirā mekāna mertebe-baā mekin olur
32. Her ub u ām ditreyerek māh u āfitāb
Dergāhı üzre nāiye-sāy-ı cebin olur
33. Ednā erāre-i azabı bulsa iltihāb
 Unf-ı edidi tā o adar ātein olur
34. İlīm-i ini ber-zede-i herc ü merc eder
Ol dem ki ebruvānı girih-bend-i in olur
35. Efsürde etse pence-i ahrı felekleri
Gencine-i miyāne-i dendān-ı sin olur
36. Men etse nehyi sāmī ayı nameden eger
āvāz-ı ney semā a gelince azin olur
37. Bir üb-ı huki eylese ger lufi terbiyet
Masūd-ı ab -ı ānī-i dārin olur

38. Gūy-ı zemîni etseler âvîze kaldırır
Bir peşşe-i za'ife ki luḫfı mu'în olur
39. Gülzâra olsa nūkhet-i aḫlâkı münteşir
Her sebze hem-şemîm-i gül ü yâsemîn olur
40. 'Ahdinde dehr-i köhne bulup tâze revnaḫı
Reşk-âver-i leṭâfet-i Ḥuld-i berîn olur
41. Bir devletiñ nizâmını kim Ḥaḫḫ ede murâd
Sultânı böyle pâdişeh-i nâzenin olur
42. Bir şehriyâre kim kerem etdikde Müste'ân
Destûrı böyle Âsaf-ı şâhib-nigîn olur
43. Şadr-ı bülend-mertebe kim ḫaşr-ı devleti
Rif'atde hem-ser-i felek-i çârümîn olur
44. Dâmâd-ı şehriyâr-ı ḫavî-iḫtidâr kim
Zâtı esâs-ı devlete rükn-i rekîn olur
45. Tâ'î-şiyem ki ziver-i ḫüsn-i menâḫıbı
Pîrâye-baḫş-ı sâlik-i silk-i sinîn olur
46. Re'yi umûr-ı devleti ḫânûna uydurur
Ḥıfzı nizâm-ı 'âleme ḫışn-ı ḫaşîn olur
46. Nazm-ı umûr için ki ser-engüşt-i diḫḫati
Der-kâr-ı ḫall-i 'uḫde-i müşkilterin olur
48. Biñ dürlü müşkilât güşâyış-pezir olup
Ârâyış-i kitâbe-i 'ilme'l-yakîn olur
49. Ne öyle pâdişâh-ı memâlik-güşâ gelir
Devletde ḫod ne böyle vezîr-i güzîn olur
50. Dâdâr-ı Bū 'Alî-ḫiredâ ṭab' -ı kâmilin
Ḥall-i umûr-ı müşkile elbet ḫarîn olur

51. Ben iktidâr-ı tab^ç -ı selîmim beyân için
Lâf eyleyip demem ki çünân u çünîn olur
52. Ammâ ki bu kaşîde-i garrâ ne söylenir
Tab^ç ım gibi ne şâ^ç ir-i sihr-âferîn olur
53. Bir şî^ç r kim edâsı riyâdan berî ola
Engüş-t-i i^ç tirâz-ı ^ç adûdan emîn olur
54. Nazmım ki ka^ç r-ı kulzüm-i endîşeden çıkar
Her lafzı bir şadefçe-i dürr-i semîn olur
55. Ol dürr-i pâki Âşaf-ı dehr edip intiḥâb
Maḫrûn-ı iltifât-ı şeh-i nükte-bîn olur
56. Da^ç vâ-yı şâ^ç iriyyet edersen ^ç aceb midir
Burhâni âferîn-i ḫudâvend-i dîn olur
57. Şî^ç rim o naḫd-i vaḫt-i hünerdir ki sikkesi
Ḥatt-ı şerîf-i ḫusrev-i dânişverîn olur
58. ^ç İzzet du^ç âya başla ki âmîn-ḫ^ç ân aña
Kerrübiyân-ı ^ç arş ile Rûḫü'l-emîn olur
59. Te^ç yid-i Ḥaḫ muzaffer ü manşûr edip müdâm
Bu Devlet-i ^ç Aliyyeye tâ kim mu^ç ĩn olur
60. Olsun zemân-ı salṭanatı ḫaşre dek mezîd
Kim imtidâdı nâzır-ı şer^ç -i mübîn olur

2

Sitâyişgerî-i Dâdâr-ı Cihân Merhûm Sulţân Ahmed Hân ‘Aleyhi’r-Raḥmeti ve’l-Ġufrân

fe‘ ilâtün fe‘ ilâtün fe‘ ilâtün fe‘ ilün

1. Şaḥn-ı gülşende olup gece şaf-ârâ lâle
Seḥerî oldı şikest-âver-i sermâ lâle
2. Gösterip düşmene her berg-i sinâmı bir tîr
Çekdi fark-ı deye bir şeş-per-i ğarrâ lâle
3. ‘Aşq ile bâğda bir na‘ra-i mestâne çekip
Oldı gül-bâğçede velvele-ârâ lâle
4. Gece bir ḥancer-i la‘lîn çekip yanından
Şaf-ı sermâya hücüm etdi ser-â-pâ lâle
5. Süpürî tıtdular evrâk-ı ḥazân-dîde hemân
Edicek ḥamle-i şîrânesin icrâ lâle
6. Ser-te-ser ḥıttâ-i gülzârı edince teşhîr
Etdi bir meclis-i pür-zîb müheyyâ lâle
7. Göricek nergisiñ elde kadeḥ-i la‘lîn
Destine aldı hemân cām-ı muşaffâ lâle
8. Nüş edip bâğda şeş-ḥâne kadeḥden bâde
Altıyı aldı olup kıanzil ü rüsvâ lâle
9. Gösterip hey’et-i zîbâsı şurâḥî şeklin
Gül-i ra‘nâyı eder penbe-i mînâ lâle
10. Edicek nâmına menşûr-ı bahârı taḥrîr
La‘l ile çekdi hemân üstine tuğrâ lâle
11. Destgâhından alıp eyledi zünnâr-ı güli
Urdı târ-ı teline kırmızı tamğa lâle

² E.3b, Ü1.14b, V.3b, L.3b, S.3a

12. Gösterip ‘āleme şeş-bergini eṭrāfindan
Remz ile sırr-ı cihātı eder imā lāle
13. Şīve ta‘līmın eder cümle nigārān-ı güle
Nāz ile gösterir engüşt-i muḥannā lāle
14. Şeh-levendāne n’ola sākını teşmīr etse
Altı yaprağ dimisin geydi ser-ā-pā lāle
15. Kalmadı ḥāceti ḥalkıñ hele şevk-engīze
Oldı şol deñlü çemende feraḥ-efzā lāle
16. Sāğar-ı leb-be-leb-i bāde-i nāba beñzer
Neş’e-baḥşā-yı cihān olmada gūyā lāle
17. Jāle şanma gül için eyler ‘azīmet-ḥ’ānī
Destine sübḥa alıp çekmede esmā lāle
18. Yoḥsa bir kīse-i zerdır çıkarıp ceybinden
Eder eṭfāl-i güle nuḳreler i‘ṭā lāle
19. Çiçek elḳābın oḳur gerçi çemende nergis
Gülşen-i Rāz bilir söylemez ammā lāle
20. Mekteb-i bāğçede Nefḫatü’l-Ezhār oḳuyup
Oldı destār-ı mükevver ile mollā lāle
21. Cān bulup oldı nefes oḅlı beḫūr-ı Meryem
Neşr edip ‘āleme enfās-ı Mesīḫā lāle
22. Bir ḫaṭāyī doḳuyup kārgeh-i gülşende
‘Arz eder pādīşeh-i ‘āleme kālā lāle
23. Tā ede maḳdem-i sultāna anı pāy-endāz
Döşedi gülşene hep kırmızı dībā lāle
24. Ḥān Aḫmed ki eger olsa sezādır ḫaḳḳā
Dest-i rehvārına debbūs-ı muṭallā lāle

25. Şâh-ı Cem-kevkebe kim olsa eger lâyıkdır
Mehter-i dergeh-i iqbâline surnâ lâle
26. ‘ Arz eder haclet ile ol şeh-i ‘ âlî-şânî
Kâtib-i sırrına rîgdân-ı mücellâ lâle
27. Yoğsa tûmâr-ı nev-ahkâm-ı felekdir ki anı
Eylemiş husrev-i sūr-ahtere ihdâ lâle
28. Olmasa nâmiye-i luṭfi eger kim cârî
Bâgda olmaz idi yek-sere peydâ lâle
29. Olmasa sâye-i ‘ adlinde eger âsûde
Çekemezdi bu kadar tâ ḳad-i bâlâ lâle
30. Ebr-i nîsân-ı mekârim ki yem-i luṭfi ile
Açılır gül bitirir dâmen-i şahrâ lâle
31. Vefḳ-ı şad-der-şad-ı tâc-ı ser-i iqbâl güli
Bâzû-yı devletine heykel-i zîbâ lâle
32. Anı şâhîncibaşı ḳulına eyle i‘ tâ
Ki getirmiş saña bir üskûf-i ra‘ nâ lâle
33. Luṭf edip pâdişehim şahn-ı çirâgâna buyur
Yandı yaḳıldı ruḫun şevḳına zîrâ lâle
34. Cümle âmâde-i teşrîf-i hümâyûnuñdur
Şaf-be-şaff oldu ṫurup yek-sere ber-pâ lâle
35. Revnaḳ-ı tâze verip mîştâba-i gülzâra
Çekdi gül şevḳına bir sâgar-ı şahbâ lâle
36. Kim alıp destine keşkülîni dervîşâne
Bir ḳazel oḳudu mevzûn u muḳaffâ lâle
37. Mazhar-ı ism-i celâl olmasa ḳaḳḳâ lâle
Bulamazdı bu kadar rûtbe-i vâlâ lâle

38. Ne açık meşreb olur şāh-ı gül-i nev-reste
Almış āgūşına anı tek ü tenhā lāle

39. Rengden renge hūlūl eylemese bulmaz idi
Eller üstinde gezip revnağ-ı zībā lāle

40. Kimde var bŷy-ı haqīkat ‘acebā ‘ālemde
N’ola olmazsa müşābih güle zīrā lāle

41. Gülşene her sene bir gŷne libās ile gelir
Olsa dönmeke felekle n’ola hem-pā lāle

42. Mevlevī olmasa geymezdi külāhı başına
Durmayıp böyle dönerse felekāsā lāle

43. Bāğda destine almış varağ-ı reng-āmīz
Tā ede menkabet-i āşafa inşā lāle

44. Āşaf-ı şāf-şiyem ya‘nī vezīr-i a‘zam
İ‘tibār etmese bulmazdı muṭarrā lāle

45. Şāhib-i Cem-ḥaşemet şadr-ı felek-rif‘at kim
Oldı cārū-keş-i dergāhı ser-ā-pā lāle

46. Gelmese ‘āleme āsāyiş eger devrinde
Edemezlerdi bu gülşende temāşā lāle

47. Şemme aḥz eylese ger nefḥa-i aḥlākından
Ki bulur ḥāşiyet-i ‘anber-i sārā lāle

48. Dāverā raḥş-ı şabā-seyriñ içündür eyler
Bir ḳuṭās ile gelip ‘arz-ı hedāyā lāle

49. ‘İzzetā ḳāfiye teng oldı du‘ā eyleyelim
K’ola āmīn diyerek yek-sere gŷyā lāle

50. Her sene tā ki çemen-şuffe-i gülşende ola
Zīnet-i revnağ-ı nāz ile şaf-ārā lāle

51. Gülşen-i devleti her demde aniñ şād olsun
Şaḥn-ı gülzār-ı cihānda açıla tā lāle

3

Sitâyişgerî-i Evşâf-ı Dâmâd-ı Şâh-ı Cihân-ârâ ‘ Alî Paşa-yı Āşaf-râ ‘ Aleyhi’r-Raḥmeti

mefâ‘ilün fe‘ilâtün mefâ‘ilün fe‘ilün

1. Sep̄ide dem ki esip sūy-ı bāğa bād-ı şimāl
Zemīn-i gülşeni güllerle etdi māl-ā-māl
2. Lisān-ı ḥāl ile her berg-i ter olup gūyā
Eder sitāyiş-i şun‘ -ı Ḥudāda baş-ı maḳāl
3. Şu‘ ā‘ -ı nāmiye pertev-nişār olup yer yer
Çemende lāleler etdi fetīlesin iş‘ āl
4. Nemā-peẓīr olup feyz-i nev-bahārīden
Pek az ḳaldı ki cünbiş ede cemād u cibāl
5. Nevā-yı bülbüle eylerdi ḥarf-endāzī
Bu faşl-ı gülde temāşā-yı gülşen eylese lāl
6. Güşāyiş öyle kim etseydi seyr-i bāğ aşem
Ederdi zemzeme-i ‘ andelībi istişḳāl
7. Leṭāfet öyle ki gülşende bāgbān-ı çemen
Nihāl-i gülden eger etse çīde bir gül-i al
8. Be-cāy-ı ḡonce-i ber-çīde feyz-i nāmiyeden
Olur şiküfte gül-i tāze-i diger der-ḥāl
9. O deñlü gülşene nīsān feyz-bārān kim
Eder nezārede tār-ı nigāha nazm-ı le‘ āl
10. Olurdı luṭf-ı hevā-yı çemende neşve-peẓīr
Eger dilinde temāşāyiyān gül etse ḥayāl
11. Leṭāfet öyle ki her tāze bergi görse idi
Olurdı sāḡar-ı Cemşīd jeng-bār-ı melāl

³ E.5b, Ü1.11b, V.6a, L.6b, S.5b

12. Leṭāfet öyle ki her seng-rīzeden görünür
Çü dūr-bīn verā-yı ḥazīre-i āmāl
13. Ruṭūbet öyle ki her bir reg-i cemādīden
Şikūfte olmada gül-ğoncehā-yı meh-timşāl
14. Ṭarāvet öyle ki gül-şem‘ a-i şebistānī
Cihāna neşr-i şemīm eylemekde ğonce-mişāl
15. Şafā-yı cevher-i billūrı dil-şikest eyler
Alırsa destine mey-ḥ‘āre ger şikeste-sifāl
16. Fezā-yı pehn-i çemen ‘īdgāhdır güyā
Geyindi yek-sere güller ḳabā-yı sāzec ü al
17. Çemende başladı dil-keş nevāya bülbüller
Olup medīḥa-serā-yı ḥidīv-i ferruḥ-fāl
18. Nigāh-ḥāne-i çeşme siyāh-mest tutar
Kemāl-i neşve-i gülzār eşer edip fi’l-ḥāl
19. Müşīr-i ma‘ delet-ārā vezīr-i bī-hem-tā
Güzīde faşş-ı nigīndān-ı şadr-ı istiḳlāl
20. Muḥīṭ-i fazl u kerem āsumān-ı luṭf u himem
Kerīm-ṭab‘ ḥudāvend-i bī-naẓīr ü hemāl
21. Büzüremihr-feṭānet Zāhīr-ḥayşiyyet
Sütüde-dāver-i remz-āşinā-yı fazl u kemāl
22. Cevād-ı baḥr-i ‘aṭā āşaf-ı kerem-peymā
Ḥudāygāne ‘aliyyü’l-himem sūtüde-ḥişāl
23. Vezīr-i a‘ zam-ı dāmād-ı ḥaş-ı Aḥmed Ḥān
Semiyy-i dāver-i Düldül-süvār-ı bā-iclāl
24. Rübūde meşreb-i nāzükterīnine Kevşer
Maḳāl-i pākine dil-teşne çāşnī-i zülāl

25. Kemâl-i ‘iffetine ı̇udsiyân dil-beste
Sedâd-ı rüşdine hayrân cevher-i fa‘âl
26. Tekellüm etmede gül-gonce-i dehândır
Tebessüm-i gül-i sır-âb-ı ravza-i iğbâl
27. Olursa pey-revi hengâm-ı istidâre-i zih̄n
Olur dü haı̇vede pes-mânde şu‘le-i cevval
28. Fürûğ-ı nûr-ı zamîri olaydı ‘aks-efgen
Tefevvuk eyler idi rûz-ı rüşenâya leyâl
29. Be-hem-sirişte-i te‘yîd-i Haı̇dır aı̇kâmı
Ki hüsn-i re‘yidir âsân-sâz-ı emr-i muı̇âl
30. ‘Ulüvv-i câhıma nisbet felek kemîne haı̇âb
Zemîn miknet ü kadri yanında bir mişkal
31. ‘Ulüvv-i rif‘ atiniñ tâğ-ı evvelinde eder
Hayâl murğını minğâr-bend-i hestî-i bâl
32. Derîde-câme-i şabr eyler ehl-i ma‘nâyı
Edince perde-künân-ı hayâli ‘arz-ı cemâl
33. Bu ders-hânede maı̇sûd olurdu Fârâbî
Bulaydı mıştaba-i dânişinde şaff-ı ni‘âl
34. Ne-kerde vâ dehen-i cezm iken eder lâ-büd
Miyân-ı şîne re‘yin işâbet istikbâl
35. Sümüvv-i kadrini gördükçe haı̇sid-i bed-ı̇âh
Eder güzâriş-i ‘ömr-i ‘azîzin isti‘câl
36. Medâr-ı emn ü amân-ı cihândır zâtı
Ki etdi düde-i a‘dâyı cümle istişâl
37. Felek ederse eger atlasın münâsibdir
Sürâdıkat-ı harîm-i kemâline ezyâl

38. Hele be-ⁱⁿ heme no^şşān gelirdi tamğaya
Rikāb-ı e^şheb-i dil-ke^ş-hı^rrāmı olsa hilāl
39. Sezā idi kı^zılı çıkmasaydı meydāna
Rikāb-ı ra^şşına medd-i ^şihāb olaydı düvāl
40. Semāhat ü keremin görse Hātem-i Tā[']i
Derinde eyler idi irtikāb-ı zūll-i su[']āl
41. Eger ki lezzet-i güftārın etseler ta^qrır
Olurdu āyine de germ güft-gū-tim^şāl
42. Yed-i [']ināyeti olsaydı dest-gī^r eger
Kıyām eder idi merdāne sāye-der-dünbāl
43. Kemāl-i kuvvet-i ba^htından alsa vāye eger
Ki pence-tābī-i ^şire bulurdu pe^şşe mecāl
44. Cihānda ^şıkmadı devrinde kimseyi kimse
Meger ki sāk-ı bilūrīn-i dil-beri ^hal^hāl
45. Görülmez oldı zemānında dīde-i giryān
Meger ki girye-i ^şādī-i ehl-i cāh u celāl
46. Ni^ṭāk-ı [']özri hele der-miyān eder yoğ idi
Meger miyān-ı sipih^r-i dü-tāda ^şekl-i hilāl
47. Bulunmaz idi dil-āzürde devr-i [']adlinde
Meger ki renci^ş-i ne^şterle zār ola kīfāl
48. Zemān-ı ma[']deletinde sitiz eder yoğ idi
Meger peleng ede ebr-i siyehle ^ṭar^h-ı cidāl
49. Degildi ta['] diye lafzı zebān-güzār meger
Müderris eyleye ta^qrır-i ^şīga-i if[']āl
50. Cihān yek-sere devrinde hurrem ü ^şādān
[']Adāletinde re[']āyā müreffehü' l-a^hvāl

51. Güzide şâhib-i seyf ü kalemdir ol k'etdi
Dil-i ' adūyı ğam-ı hâşmeti dü nîme vü nâl
52. Müdâm zehr-çeş-i kahr u hısmı her nâ-dân
Neşâţ-yâb-ı rahîk-ı ' atâsı ehl-i kemâl
53. Dü çeşmi dūsta cevher-nümâ-yı luţf u kerem
Dil-i ' adūya dem-i seyfi âteş-i seyyâl
54. Huzûr-ı pâkine Hârût-ı hâme ' arz eyler
Bu dil-güşâ ğazel-i tâze ile sihr-i helâl
55. Olur mı sîr-i mezâk-ı zülâl-i şâf-ı cemâl
Serâbzâr-ı cihân içre teşne-kâm-ı visâl
56. Sürûrî mâtem ile tev'emândır dehrîñ
Çü hânde-sâzî-i leb-rîz-i girye-i eţfâl
57. Kıyâm-ı ' ömr-i sebük-seyre i' timâd olmaz
Egerçi dil-ber eder vaşlın ' âşîka imhâl
58. Olaydı nâme-resânım eger nesîm-i seher
Bu pîç ü tâb-ı sühen pâyına olurdu ' ıķâl
59. Haţı gelince ķo cūyâ-yı vaşl-ı yâr olma
Eder mecâlisi tebrîd bî-şaded aķvâl
60. Temâm ser-' uķalâ [vü] keremverâ şadrâ
Eyâ ' atâsı veren şab' -ı baħr ü kâna melâl
61. Kaşîde-ğuluga vaşfîñla etdim istiftâh
Olur desem n'ola maħsûd-ı cümle-i emşâl
62. Bu farţ-ı şevķ ile hūsn-i řabî' at-ı pâkim
Edem huzûruña ber-dâşte ' ale'l-icmâl
63. Benem o dâver-i kişver-ğüşâ-yı ma' nâ kim
Zemîn-i şab' ıma nazm-âverân eder rû-mâl

64. Bu iktidâr ile oldum ne fâ'ide ammâ
Esîr-i halka-i zencîr-i ta'ne-i cühhâl
65. Gelû-yı nâtıka girâyî-i kederle figâr
Dimâğ-ı tab' ise efsürde-i zükâm-ı kelâl
66. Olursa izniñ eger hâk-i pâya 'arz edeyim
Hezâr şerm ü hayâ ile nise mâ-fi'l-bâl
67. Kerem kılip eger izn-i şerîfiñ eyler ise
Zemân-ı 'avdeti pencâh rûzeye imhâl
68. Cenâb-ı vâlid-i eşfahterînimiñ edeyim
'İnâyetiñle varıp dest ü pâyına rû-mâl
69. Şerâr-ı nâr-ı firâk etdi tab'ı pür-tef ü tâb
Ki berç-ı hürmen-i şabr oldu duri-i yek-sâl
70. Yeter fesâne-i bî-hûde 'İzzetâ besdir
Du'â-yı devletidir şimdi elzem-i eşgâl
71. Du'âya başla hemân sûziş-i niyâz ederek
Ola qarîñ-i kabûl-i Hudâ-yı celle celâl
72. Ola be-her sene tâ gül-bün-i sa'âdetiniñ
Serinde zîver-i destârı deste-i gül-i al
73. Firâz-ı şâhçe-i gül-bün üzre bülbüller
Terâne-senc ola şevç-ı gül ile tâ her sâl
74. Müdâm emîn ede Haq berg-riz-i âfetden
Gül-i hadîka-i iqbâliñ İzid-i müte'âl
75. Bu 'âlem içre dem-i vâ-pesîne dek olsun
Ki zât-ı pâkine maşşûr mesned-i iqbâl
76. Fürûğ-ı 'ayn-ı kader çeşm-i dür-bîn-i kazâ
Nigâh-dârîñ ola bi'l-gudüvvi ve'l-âşâl

4

Sitâyişgerî-i Şadr-ı A'zam ve Şıhr-ı Şehenşâh-ı Mu'azzam Cenâb-ı İbrâhîm Paşa 'Aleyhi'r-Raḥmeti

fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün

1. 'Alemler feyz-i bahâr açmış gül-i ra' nâ gibi
Bâğ pür-nağş u nigâr olmuş yeşil dîbâ gibi
2. Gül-nihâlân-ı çemen geymiş libâs-ı tâzesin
Mevc-rîz olmuş gül-i ḥamrâ kıvılcık ḥarâ gibi
3. Nev-'arûs-ı gönce taḳınmış zümür-rüden ḥuliyî
Jâleler üstinde zeyn olmuş dür-i yek-tâ gibi
4. Şâḥ-ı gülde 'andelîbân-ı çemen dem-sâz olup
Gönceler yek-laḥt-ı ülfet peyker-i cevzâ gibi
5. Cây edinmiş şevkdan güller gelü-yı şîşeyi
Meclis-i 'işretde ḳonmuş penbe-i minâ gibi
6. Gül-zemîn-i bâğa düşmüş berg-i naḥl-i ergavân
Zîb ü fer vermiş ḳumâş-ı ḥüsnine tamğa gibi
7. Şubḥ-dem bād-ı nesîm esdikçe olmaḳda çemen
Tab'a ḥâlet-baḥş-ı şafvet mevce-i deryâ gibi
8. Etdi teşrîf-i ḳudûm-ı neş'e-baḥş-ı nev-bahâr
Cümle ebdâna sirâyet sâgar-ı şahbâ gibi
9. Etmede âha bedel şimdi giriftârân-ı 'aşḳ
Sâye-i gülde terennüm bülbül-i güyâ gibi
10. Mevsim-i gül eyleyip taḥrîk-i sevdâ-yı cünûn
Bâğda cûlar sürür zencîrini şeydâ gibi
11. Nâz ile serv-i sehîler bâğda şalınmada
Nev-resîde dil-ber-i şîrin-i müstesnâ gibi

⁴ E.8a, Ü1.8b, V.8b, L.9a, S.7b

12. Berg-i süsen hancer-i zerrin̄in etmiş der-miyān
Cilveler göstermede bir şūh-ı bī-pervā gibi
13. Sāha-i gülşende dest-efşān-ı şevk olmuş çenār
Dāmenin tutmuş gülūñ ser-pence-i gīrā gibi
14. Bezm-i gülde lāleler sāgar-nümā-yı şevk olup
Cür' a-pāş olmağdadır mestāne-i rüsvā gibi
15. Laḥlaḥa-sāy-ı maḡām-ı kām-cūyān olmada
Şaçlı sünbüller çemende kākül-i ḥavrā gibi
16. Sāha-i gülzāra şevk-engīz olup şubḥ-ı bahār
Ṭab' a vermekde leṭāfet cām-ı şevk-efzā gibi
17. ' Āleme bād-ı bahārī etmede feyz-i ṭarab
Cünbiş eylerse ' aceb mi pīrlere bernā gibi
18. Oldı çün la' līn ḡadeḥ nergisleriñ faşlı temām
Elde lāzımdır şurāḥī lāle-i ḥamrā gibi
19. Lāle vü gül faşlıdır bu her zemān girmez ele
Ḥoş-ṭarabgāh-ı meserret dāmen-i şahrā gibi
20. Meh-cebinān ile bāğ olmuş temāşāgāh-ı ' īd
Ḳanda varsañ bir güzel var ḡurre-i ḡarrā gibi
21. Gül-zemīn-i ḥüsn ü ān olmuş ser-ā-pāy çemen
Şöyle dil-berler döşenmişler gül-i zībā gibi
22. Etmede bī-şabr olup mestāne ' azm-i gülsitān
Şeyḫler sālūslar rind-i ḡadeḥ-peymā gibi
23. Şöyle hem-reng oldı zāhid rind ile ülfetde kim
Zühd ü rindiñ farkı müşkildir bu dem ḥünşā gibi
24. Ferş olunmuş şuffe-i bāḡa bisāt-ı inbisāt
Bir ḡumāş-ı nev döşenmiş sebz-gün kemḫā gibi

25. Dâğlardan şem^ç alar yakmış çırâğân eylemiş
Lâleler yek-ser nücüm-ı ^ç âlem-i bâlâ gibi
26. Nâfe-rîz olmuş nesîm-i şubh etmiş her taraf
Meclis-i gülzârı ta^ç tîr ^ç anber-i sârâ gibi
27. Yollara şu sepmede saqqâ-yı ebr-i nev-bahâr
Bâğa teşrif edecekdir sâye-i Mevlâ gibi
28. Mağdemiyle gâlibâ reşk-âver-i firdevs eder
Şuffe-i gülzârı Sulţân Aḥmed-i yek-tâ gibi
29. Ḥusrev-i ^ç âdil ḥidiv-i bî-mu^ç âdil kim anıñ
Vehm-i fâsiddir taşavvur mişlini ḥulyâ gibi
30. Dâver-i vâlâ-himem şâhenşeh-i ^ç âlî-^ç alem
Kim nazîri zâtınıñ nâ-yâbdır ^ç anḳâ gibi
31. Âsitân-ı devletinde her bir ednâ bendesi
Ḥaşmet izhâr etmede Keyḥusrev ü Dârâ gibi
32. Sâye-endâz-ı ḥimâyetdir hemîşe ^ç âleme
Bârgâh-ı devleti nüh târem-i vâlâ gibi
33. Etmede her dem bahâr-ı devleti ifdâl ile
^ç Âlemi reyyân-ı feyz ebr-i çemen-pîrâ gibi
34. Ser-te-ser olmaḳda pertev-baḥş Dârâb-ı cihân
Neyyir-i iclâli ḥurşîd-i cihân-ârâ gibi
35. Pâye-i iḳbâli hem-ser ḳubbe-i gerdün ile
Rûtbe-i iclâli ^ç âlî kevkeb-i şî^ç râ gibi
36. Vâzî^ç ü'l-aşl oldı ḳânün-ı nizâm-ı devlete
Ma^ç delet bâbında Nüşîrvân-ı ^ç adl-ârâ gibi
37. Şöyle üstâd-ı işâbet-kârdır re^yinde kim
Mekteb-i rüşdinde biñ şâgirdi var Dârâ gibi

38. Emri cārī şöyle kim çekse eger zencir-i tığ
Cüylar pâyın sürürdi bāğdan sermā gibi
39. Hāşiyet tağyirin emr etse eder bî-iştibāh
Şiše izhār-ı şalābet şaḡre-i şammā gibi
40. Luḡfi pey-der-pey teraḡḡi-baḡş-ı iḡsān olmada
Cūdına olmaz nihāyet kān ile deryā gibi
41. Emri olsa şāmil-i tağyir-i aḡkām-ı fuşul
Zemherir izhār-ı germiyyet eder germā gibi
42. Şöyle fārisdir ki bir cünbişde der-çevgān eder
Güy-ı heftü-yı zemīn ü çerḡi bir elma gibi
43. Yine toz kondurmaz ammā kim süm-i yek-rānına
Ṭayy ederken ‘ālemi bād-ı çemen-pirā gibi
44. Şöyle pākize tūfeng-endāzdır birde deler
Dūrdan bir noḡta vaz’ etseñ dūr-i yek-tā gibi
45. Himmet-i tevfiḡ ile tedbirde endişesi
Fikret-i re’yinde şā’ib Bū ‘Alī Sīnā gibi
46. Bu daḡı tevfiḡdır ola vezir-i a’ zāmı
Āşaf İbrāhīm Paşa-yı kerem-peymā gibi
47. Ya’ nī hem-nām-ı Ḥalīlu’llāh kim erkān-ı dīn
Oldı ‘ahdinde mü’esses Ka’be-i ‘ulyā gibi
48. Āşaf-ı Ḥātem-semāḡat şadr-ı Ṭā’i-menḡabet
Kim bu şadra gelmedi ol zāt-ı bī-hem-tā gibi
49. Zā’ir-i iḡbāl revnaḡ-baḡş-ı iclāl olmada
Silk-i şadr-ı devlete bir lū’lū’-i lālā gibi
50. Eyledi reste zālām-ı zulm-i ḡamdan ‘ālemi
Pertev-i re’y-i müniri mihr-i tāb-efzā gibi

51. Pence-i fermâni emr ü nehve der-kâr olalı
Etmede kaç^ç-ı urûk-ı mefsedet fetvâ gibi
52. Mündericdir ^ç unşur-ı terkîb-i zâtında seḥâ
Zımn-ı ta^ç bîr-i keremde müstetir ma^ç nâ gibi
53. ^ç Ahd-i iḳbâlinde yoḳdur bir tehî-dest-i emel
Luḳfı dil-sîr etdi ḥalkı ni^ç met-i ^ç uz mâ gibi
54. ^ç Âleme luḳf-ı telâfîdir nizâm-ı devleti
Her ne isterseñ müheyyâ cennetü'l-Me'vâ gibi
55. Pertev-i faḥr-ı kifâyet neyyir-i şubḥ-ı kemâl
Cebhe-i pâkinde tâbân zühre-i zehrâ gibi
56. Oldı ^ç ahdinde rev[â] esbâb-ı ḥadd ü i^ç tibâr
Cins-i kem-yâb-ı ma^ç ârif şî^ç r ile inşâ gibi
57. Lem^ç a-i rüşd ü sedâdı fe[c]r-i şânîveş berîḳ
Nûr-ı isti^ç dâdı zâhir ḍaḥve-i kübrâ gibi
58. Her kelâmı hem-çü aḥkâm-ı şerî^ç at müstedel
Cümle aḳvâli müberhen ḥüccet-i aḳvâ gibi
59. Her sözi lübb-i libâb-ı nükte-i sırrü'l-edeb
Ḳısr-ı elfâz-ı me^ç ânîde olan feḥvâ gibi
60. Şemme ilkâ eylese fikr-i sedîdinden eger
Mûm-ı nermîne şalâbet-baḥş olur ḥârâ gibi
61. Emri ta^ç dîl-i mizâc-ı ḥüsn ü ^ç aşḳ etse olur
Nâz-ı ḥâḫır-sâz-ı ^ç âşık vaşl-ı cân-baḥşâ gibi
62. Âşafâ şaf-der ḥaḫâ-baḥşâ olursa ruḫsatıñ
^ç Abd-i ḥâşıñ maḳşadı cürminden isti^ç fâ gibi
63. Vaşf-ı pâkinde eger şuḡl-i kitâbet olmasa
Siḫr ederdim şî^ç rimi Nef^ç î-i naẓm-ârâ gibi

64. Ben o üstâdem ki endîşem ‘ aşâ-yı kilik ile
Dem-be-dem i‘ câz-ı nuṭṭ eyler Yed-i Beyzâ gibi
65. Sâhirem bir noḡṭa vaz‘ etsem ṭavîlü’z-zeyl olur
Vüs‘ at-i maẓmûn-ı ma‘ nâda şeb-i yeldâ gibi
66. Bir selâset var ki aḡzından biraḡmaz dil-berân
Şi‘ rimiñ maẓmûn-ı pâkin va‘ de-i ferdâ gibi
67. Sâḡa-i pehnâver-i endîşemiñ her gûşesi
Bender-i ceş-i me‘ ânîdir pül-i dünyâ gibi
68. ‘ İzzetâ besdir ḡulûş üzre du‘ â et kim aña
Ola te’şîrinde sür‘ at cennetü’ l-esmâ gibi
69. Bâḡ-ı kevne nev-bahâr olduḡça revnaḡ-baḡş-ı tâb
Çihre-i ḡaşmı şararsın zerd olup ayva gibi
70. Pâdişâh-ı ‘ âleme ol şadr-ı ‘ âlî-himmete
‘ Ömr-i sermed vere Mevlâ Hızr ile ‘ İsâ gibi

5

Der-sitâyiş-i Kıpudan-ı Deryâ Muştafâ Paşa ‘ Aleyhi’r-Raḥmeti’l-Mevlâ

fâ‘ ilâtün fâ‘ ilâtün fâ‘ ilâtün fa‘ ilün

1. Hâme kim feyz-i hevâ-yı şevk ile cüşân olur
Reşha-i nâ-çizi bir deryâ-yı bî-pâyân olur
2. Hâme kim feyzinden anıñ reşha-düzd olsa eger
Tâ ebed ser-mâye-i gencine-i nîsân olur
3. Hâme kim oldukça mîzâb-ı hünerden kaçre-pâş
Cüş-ı ma‘ nî âb-ı rüy-ı gevher-i ‘ irfân olur
4. Hâme kim ma‘ nî-tırâz oldukça hüsni-i şiveden
Cevher-i fa‘ âl cüş-ı şevk ile rakşân olur
5. Hâme kim oldukça gâhî çihre-perdâz-ı hayâl
Şüret-i ma‘ nî heyûlâsında dest-efşân olur
6. Hâme kim bir noқта vaz‘ etse eger rûhâniyân
Gird-i ma‘ nâsında çün pergâr ser-gerdân olur
7. Hâme kim pür-tâb ola mazmûn-ı âteş-pâresi
Berğ-ı hırmen-süz-ı Heft-evreng-i çâr erkân olur
8. Hâme kim feyz-i nemâsından olursa nem-pezîr
Şüre-mâh-ı behmenî reşk-i Bahâristân olur
9. Hâme kim kânûn-ı hikmetden ede baş-ı maḳâl
Gökde ‘ İsâ derdine cüyende-i dermân olur
10. Hâme kim der-kâr ola efsûna âgâz etmedin
Dâmen-i pehnâver-i endişe siḫristân olur
11. Hâme kim âgâz ede ta‘ bire ednâ nüktesi
Siḫr ile pür-sâz-ı ceyb ü dâmen-i imkân olur

⁵ E.10a, Ü1.1b, V.11a, L.11b, S.9b

12. H̄āme kim etse güşād-ı ‘ aq̄d-ı enbān-ı füsūn
Rūḥ-ı Hārūt-ı me‘ ānī siḥrine ḥayrān olur
13. H̄āme kim oldukça gīsū-yı ḥayāle şāne-zen
Her bün-i müyında bin Hārūt āvīzān olur
14. H̄āme kim etdikçe ta‘ līm-i teşāvīr-i füsūn
Māh-ı Nahşeb taḥte-i meşq-ı debīristān olur
15. H̄āme kim etdikçe şeb-dīz-i füsūnı zīr-i rān
Sāḥa-i ma‘ nāda gūy-ı çerḥ der-çevgān olur
16. H̄āme kim feyz-i midādīñ neş’e-i cāvīdini
Hızr bulsa dest-şüy-ı çeşme-i ḥayvān olur
17. H̄āme şūret-ḥāne-i ma‘ nāya ārāyiş verip
Ḥacle-i endīşe kim reşk-i Nigāristān olur
18. Gülşen-i ḥurşīdden ta‘ tīr edip Rūḥü’l-Ḳudūs
Gīsuvān-ı şāhid-i mażmūna ‘ ıtr-efşān olur
19. H̄āme-i cādū-feni görse ‘ aşā-yı Mūsevī
Cūşiş-i ḥayretle leb-cünbān-ı istiḥsān olur
20. Olmasın mı zīb-i dest-i i‘ tibār ol ḥāme kim
Menḳabet-ḥ’ān-ı cenāb-ı āşaf-ı zī-şān olur
21. Muştafā Paşa-yı gerdūn-ḳadr [ü] vālā-pāye kim
Āsitān-ı devleti hem-rütbe-i keyvān olur
22. Āşaf-ı şāhib-hüner dādār-ı dānişver k’arıñ
Mekteb-i fażlında dānā tıfl-ı ebced-ḥ’ān olur
23. Āşaf ibn-i āşaf-ı mifzāl kim bī-reyb ü şek
Baḥşiş-i yek-rūzesi maḥşūl-i baḥr ü kān olur
24. Āşaf-ı semmāh kim cūdından olsa ḥişsemend
Bir gedā-yı bī-nevā şāhib-ser ü sāmān olur

25. Āşaf-ı cevvd kim yek-rûze harcından anîñ
Genc-i Bād-āverd-i Pervîzî tehi-hemyân olur
26. Āşaf-ı Hâtem-^ç aṭâ kim bekleyip dergâhını
Cūd-ı Tā^ı şerm ile cüyende-i ihsân olur
27. Ol kapudan-ı donanma-yı hümâyün kim anîñ
Dergehinde heft deryâ bende-i fermân olur
28. Āşaf-ı deryâ-meniş kim keştî-i iqbâline
Meş^ç al-i hurşid zer-fânüs-ı efrüzân olur
29. Āşaf-ı rüşen-güher kim şeb-çırâğ-ı mäh-tâb
Efser-i iclâline bir gevher-i tâbân olur
30. Āşaf-ı Cem-pâye kim baştarda-i iclâline
Tente etse atlas-ı gerdün eger şâyân olur
31. Fülke-i iqbâliniñ bir lenger-i sîmînidir
Mäh-ı nevdîr şanma kim çerh üzre âvîzân olur
32. Zât-ı ^ç âlî-ğadrine nisbetle heft eflâkden
Bir yedi çifte kayık yapırsa ger çesbân olur
33. Zevrak-ı iclâle iqbâl ile oldukça süvâr
^ç Avn-i Bârî nâhudâ tevfiğ keştibân olur
34. Emri cârî şöyle kim bād-ı vezânı etse men^ç
Bir daḡı deryâda gezmez tâbi^ç -i fermân olur
35. Lücce-i âfâkı da devrinde anîñ hıfz için
Çerh yıldız bâğçeli kalyon ile kırsan olur
36. Āteş-i kıhrı füzân olsa hengâm-ı gâzab
Heft deryâ bir şerârından serâbistân olur
37. Etse hengâm-ı gâzabda şarşar-ı kıhrı hübüb
Katre-i kemter tenür-ı cüşiş-i tûfân olur

38. Bu temâşâdır nesîm-i hîlmi olduçça vezân
Mevceler zencîr-i pâ-y-ı latme-i ‘ummân olur
39. Mesned-i ‘izze ne böyle âşaf-ı dâna gelir
Şadr-ı devletde ne böyle zât-ı ‘âlî-şân olur
40. Böyle ced-ber-ced vezîri şadr-ı devletde görüp
Rûhı eslâf-ı kirâmîñ hurrem ü şadân olur
41. Vaşfa âgâz etse bir şâ‘ir zamîr-i rûşenin
Mâh-ı nev kâgîd verir hûşîd rîg-efşân olur
42. Ben haţâ etmem sözümde ger tenezzül eylese
Kişver-i Çîne bir ednâ bendesi hâkân olur
43. Kûh-ı temkîn ü vaķârîñ eylese taħmîl eger
Arz-ı Nişâbüreveş gü-y-ı zemîn lertzân olur
44. Ülfet-i azdâdı ger emr eylese bî-iştibâh
Şu‘leye zarf-ı habâb-ı baħr âteşdân olur
45. Āşafâ şevķiñla şimdi bir ğazel tarħ eyleyip
Kilk-i ma‘nî naĝme-senc-i meclis-i ‘irfân olur
46. Dil ki meclâ-yı hayâl-i kâmet-i cânân olur
Gülşen-i endîşe bir nâ-dîde servistân olur
47. Olsa ger zevķ-âşinâ-yı tîĝ-ı bismilgâh-ı ‘aşķ
Rûh-ı Ķudsi hancer-i ebrûsına ķurbân olur
48. Fitne dâmânın tutar âşüb reftâr öğrenir
Yâr kim dil-keş-ķırâm-ı şevķ ile nâzân olur
49. Çîn-i zülfüñ dâne-i hâliñ temâşâ kılsalar
Kâfiristân ser-be-ser ser-dâde-i imân olur
50. Ebr-i haţtı perde-puş olduçça mihr-i hüsline
Eşk-i tûfân-âşinâ hem-hâlet-i bârân olur

51. Tâze zahm açdıķça dil-ber kec-külâh-ı nâz ile
Mümyâ bahş-ı şikest-i hâtır-ı yârân olur

52. Âşafâ lâf eylemem mîzân-ı tab' -ı kâmilîñ
Kadr-dân-ı rütbe-i nazm-ı sühen-sencân olur

53. Bu şebistân-ı hayâlîñ görse hüsn-i maṭla' ın
Şubḥ ceybin çâk edip berhem-zen-i dâmân olur

54. Ben o üstâdem ki siḥr etsem sevâd-ı şî' rimiñ
Nokṭası hem-ḥâl-i ḥâl-i çihre-i hûbân olur

55. Şu' le-i cevvalê-i endîşemiñ yek-ḥaṭvede
Berķ-ı hâtif olsa ger hem-râhı bî-dermân olur

56. Şöyle kim şî' rimde bir maẓmûnı eylersem ḥayâl
Nükte-i ser-beste-i ma' nâsı şad çendân olur

57. İntihâb etdikçe ben mecmû' a-i endîşemi
Pence-i ilhâm-ı Rabbânî varaķ-gerdân olur

58. 'İzzetâ besdir yeter lâf eylediñ eyle du' â
Şevķ ile kerrûbiyân-ı ' arş âmîn-ḥ'ân olur

59. Hâme olduķça raķam-pîrâ-yı levḥ-i menķabet
Tâ ki destûrî berât-ı kadrine ' unvân olur

60. Eyleye Allâh dâ'im devlet ü iķbâlini
Kim devâmı dehre râḥat-baḥş-ı iṭminân olur

61. Pâye-i rif' atde efzûn ede Ḥaķ ' ömrin k'anîñ
Mesned-i iķbâle zâtı mâye-baḥş-ı şân olur

6

Der-sitāyiş-i Vezîr-i Müşārün İleyh

mefâ' ilün fe' ilâtün mefâ' ilün fe' ilün

1. Ne hâldir çemeniñ şahn-ı lālezârında
Feraḥ sirişte ḥazânında hem bahârında
2. Çemen temevvüc ederse bahâr faşlında
Bunuñ da seyr kııl emvâcı cüybârında
3. Bahârniñ eyler ise girye ebr-i târiki
Bunuñ da ḥande eder berkı kühsârında
4. Bahâr mevsim-i gül-geşt ise ḥazâniñ da
Bağılsa başkadır ' âlem kühen-bahârında
5. Bunuñ da zevk verir nüş-ḥand-ı ke[b]kânı
Var ise sūziş aniñ nâle-i hezârında
6. Çemen bahârda pür ise âşinâlar ile
Bunuñ da sebze-i biġâne yok civârında
7. Verir bunuñ da dile sünbülî hevâsı şafâ
Feraḥ var ise aniñ naḥl-i sâye-dârında
8. Bunuñ da mâye-i cândır hevâ-yı mu' tedili
Aniñ da germ ise bāzârı rûzgârında
9. Firâz-ı şâḥı bu mevsimde terk edip evrâk
Bisâṭ-ı ' ayş döşer cûlarıñ kenârında
10. Eşer edip yine her berg-i ḥuşke feyz-i neşât
Nesim-i şubḥuñ eder raqş reh-güzârında
11. Ḥazân mevsim-i ' ayş olmasaydı zerriniñ
Piyâle olmaz idi dest-i kâse-dârında

⁶ E.12a, Ü1.4a, V.13b, L.13b, S.11a

12. H̄azāna almaz idi yer zemīn-i gūlŕende
Bahārīn̄ olsa beā h̄üsn-i müste‘ārında
13. H̄azān bahāra mürecca görünse ŗāyāndır
Netīce-bīnleriñ çeŗm-i i‘tibārında
14. K’eder göñülleri leb-rīz-i ŗev ümīd-i bahār
H̄azānīn̄ āhir-i eyyām-ı h̄oŗ-güzārında
15. Zihī ümīdgeh olmuş o ŗev-ı germ-ā-germ
udūm-ı dil-bere ‘uŗŗāıñ intizārında
16. Yaud ki mevsim-i ğars-ı ŗikūfe olmala
Bulur mürecca anı ‘āıl ihtiyārında
17. Ki baŗlayıp keremen lufa ŗāhid-i maŗūd
Göñüllerin yeridir ceyb ile kinārında
18. Nice h̄azān denilir kim bu dem ŗikūfte bulur
Gül-i ümīdi göñül dil ŗikūfezārında
19. H̄azānda uzular hep piyāz-ı lāle diliñ
Derūn-ı tate-i ab‘-ı ümīdvārında
20. Bu mevsim ire aar ğonce-i nihāl-i emel
ŗehāb-ı mekremetiñ zıll-ı ābyārında
21. ŗehāb-ı mekremet oldur ki olmada der-kār
Bir āŗafīñ kef-i dest-i güher-niŗārında
22. Nemā-yı gülŗen-i ibāl Muŗtafa Paŗa
Ki dehr aılmada eyyām-ı feyz-bārında
23. Bahāra nāziŗ ederse ‘aceb midir ŗimdi
H̄azān sāye-i zāt-ı büzürgvārında
24. Bülend-mertebe āŗaf ki rütbesi merkūz
Güher gibi felekiñ tāk-ı iftiārında

25. Hüdîv-i mülk-i dehir kim ma'ârif-i şettâ
Nühüfte maḥfaẓa-i ṭab'ı hüşyârında
26. Vezâret irş ile etmişdir intikâl anıñ
Kelân emâcide nesl-i şeref-dişârında
27. Şibâk-i revzen için tel çeker şihâb-ı felek
Serây-ı câhınıñ eyvân-ı üstüvârında
28. Şikûfezârına bir bî-şügün tûdesidir
Zemîn dâ'ire-i âsumân medârında
29. Olurdu sâyesi olsaydı âsumâniñ eger
Ki tente olmağa şâyeste lâlezârında
30. Bütünce seng-i feraḥdan yapılma kâşîdir
Şikûfe taḥteleri ṭarḥ-ı zer-nigârında
31. Olurdu bezmine bir lâle ṭablası kameriñ
Kelefdin olmasa ğışşı eger 'ayârında
32. Hoşâ kerîm ki envâ' -ı cûd u luṭf [u] himem
Nihâde zımn-ı nihâd-ı kerem-şî'ârında
33. Şu mertebe unutulmuş ki kimse yâd edemez
Esâmî-i selefî vaḳt-i iştiḥârında
34. Zihî cevâd ki yoḳdur rızâsı ketmine hiç
Ne varsa ḳullarınıñ ṭab' -ı h'âstgârında
35. N'ola rızâ gözedip ben de etmesem ihfâ
Olan ümîdi diliñ ṭab' -ı bî-ḳarârında
36. Keremverâ bu gönül ḳaldı bâğ-ı devletiñiñ
Bir iki lâle-i mümtâz-ı nâm-dârında
37. Edinmemek anı lâyıḳ mıdır efendimiziñ
Zemân-ı devlet ü iḳbâl-i pây-dârında

38. Eger isimlerini şimdi eylesem ta' dâd
Hicâb-ı 'özri mü 'eddî olur şümârında
39. İrâ 'ete suver-i h'âhişi ne hâcet anıñ
Bu incilâ var iken tab' -ı tâb-dârında
40. Bilirsin olmadığın âşafâ bu çâkeriñiñ
Mezâk-ı lâf-ı şikâyet dil-i nizârında
41. Olursa izniñ edem ' arz zımn-ı şekvâda
Olan güherleri tab' im hizânezârında
42. Zebûn olmuş iken hep tabâyi' -i şu' arâ
Benim tabî' atimiñ zûr-ı iktidârında
43. Dilinde kalmadı taḥrîk-i nuṭṭa şimdi mecâl
Meger ola hareket dest-i ra' şe-dârında
44. ' Aceb mi rûz u şebi farqa kalmasa kudret
Dil-i elem-zedeniñ hâṭır-ı figârında
45. Ki bir güzide koyun sâ' ati düşürdüm kim
Dile enîs idi leylinde hem nehârında
46. Ki görmemiş idi gözler o çeşm-i rakḫâsîñ
Sükûn cilve-i reftâr-ı şîve-kârında
47. Be-ḥaḫḫ-ı ḥüsn-i Zelîḥa ki kimse baḫmaz idi
Cemâl-i Yûsufa bâzâr-ı iştihârında
48. Netice anı yere çaldı çerḫ edip izhâr
Ġarîb şu' bede evzâ' -ı kîne-dârında
49. Felek dedikleri bî-merḥamet bu günde baña
Hep etdiğin dilerim bulsun ol da yarında
50. Şu vaz' -ı rûḫ-ḫırâşîñ hele kabûl edemem
Kıyâm-ı sâ' ate dek olsa i' tizârında

51. Şu deñlü eyledi tekd̄ir kim dil-i ğamḡin
Bu miñnetiñ müteħayyirdir iştıbārında
52. Hüner degil midir olmağ şuver-nümā-yı ħayāl
Secencel-i dilimiñ vaqt-i iğbirārında
53. Yeter şikāyeti koy ʿ İzzetā ki vācib olur
Duʿ ā qaşīdeniñ elbet ħitām-ı kārında
54. Çemende tā ki teʿ āķub edip bahār u ħazān
Nemā-yı feyz ola cārī gülinde ħārında
55. Bahārı her dem olup gülsitān-ı devletiniñ
Devām ola ebedī zāt-ı kām-kārında

7

Der-sitâyiş-i Vezîr-i Müşârün İleyh

mefâ' ilün fe' ilâtün mefâ' ilün fe' ilün

1. Ola hemîşe eyâ dâver-i huceste-nihâd
Muqaddemât-ı umûruñ netice-bağş-ı murâd
2. Çıkıp firâzına tâ şandelî-i mağbereniñ
Kalem medâyihiñ eyler bu vech ile inşâd
3. Sen ol vezîr-i kerem-kârsın ki zâtıñdır
Olan vesîle-i zıkr-i menâkıb-ı ecdâd
4. Sen ol kerîm-i 'ağâ-pîşesin ki ihsânıñ
Verir revâyiş-i ceş-i taşavvurâta kesâd
5. Sen ol keremver-i Tâ'î-nazîrsin ki olur
Mekârimiñde mi'at u ulûfdan âhâd
6. Edince cünbişe âğâz pence-i luğfuñ
Kalar fütür ile der-pey güzâriş-i a' dâd
7. Edince nîm-nigâh-ı firâsetiñ cevelân
Olur mesîresi tâ mâverâ-yı sırr-ı nihâd
8. Feñânetiñ o qadardır ki bir bağışda olur
Nigâh-ı diğğatiñ âğâh-ı muzmerât-ı fu'âd
9. ' Aceb midir keremiñ sebğ edip su'âlinden
Zebân-ı h'âhişe vermezse ruşşat-ı ta' dâd
10. Kerîm böyle gerekdir ki keş-me-keşler ede
Tesâbuğ etmede incâz-ı va' d ile mî' âd
11. Tekellüm etse bulur inhilâl 'uğde-i dil
Tebessüm etse gelir gonçe-i ümîde güşâd

⁷ E.14a, Ü1.6a, V.15b, L.15b, S.12b

12. Piyāle-līs-i seḥāsı efāzıl u eṣrāf
Fuzāle-çīn-i ‘atāsı ekārim ü emcād
13. Esās-ı pāye-i ḳadri medāric-i ‘ulyā
Medār-ı kevkeb-i baḥtı meṭālī’-i is‘ād
14. Şerāfet-i ebedī ber-güzār-ı cedd ü peder
Sa‘ādet-i ezeliyye şı‘ār-ı māder-zād
15. Zāmīn-i silk-i teselsül rehīne-i iḳbāl
Rehīn-i zımn-ı tevārüş bülend isti‘dād
16. Serinde şemse-i ḥurşīd miğfer-i zerrīn
Derinde ṭāḳ-ı muḳavves ḳıbāb-ı seb‘-i şidād
17. ‘Aṭıyyesi mütevālī çü reşḥa-i bārān
Seḥāveti mütemevvic mişāl-i lücce-i bād
18. Zihī kerīm ki olmuş sitāyiş-i zātı
Lisān-ı ḥālḳda sâ’ir meşābe-i evrād
19. Eyā keremver-i ḥ’āhiş-deh ü emel-baḥşā
Bu söz piyāz degildir be-ḥaḳḳ-ı Rabb-i ‘ibād
20. Ne istedimse dirīğ etmeyip ‘atā ḳıldıñ
Sen eylediñ beni deryūzeğerlige mu‘tād
21. Ümīd-i ‘afvīñ ile imtişāl edip emre
‘Aceb mi va‘de-i zerrīni eylesem irād
22. Çü nergis iki gözüm yolda ḳaldı sulṭānım
Keremle et ḳuluñı intizārdan āzād
23. Hemīşe tā ki kerem-perverān-ı ‘ālem ede
Ümīdvārıñı incāz-ı va‘d ile dil-şād
24. Nişestgāhıñ ola çār-bāliş-i iclāl
Ola ḥayātıña müddet hezār ile heftād
25. Saña ḥulūs ile ‘İzzet taḳarrüb etdikçe
Taḥallül etmeye mābeyne şīve-i ib‘ād

8

Der-vaşf-ı Çırâğân-ı İbrâhîm Paşa

mefâ' ilün fe' ilâtün Mefâ' ilün fe' ilün

1. Bu lâlezârda seyr eyleyen çırâğânı
Görür bahârda nûr olduğın Şebistânı
2. Bahâr hıttâ-i gülzârı eyledi teşhîr
Çolında bulunalı nîze-bâz-ı rümmânî
3. Çemende pertev-i mir'âte eyleyen diğkat
Zemîne indi Şanır âfitâb-ı rağşânı
4. Bu bezm-i nûr-sirişt içre kim görürse eder
Çırâğ-ı gülşene teşbîh mâh-ı tâbânı
5. Zihî sirâyet-i feyz-i Şafâ ki Şimdi bulur
Başîret ehli süveydâ-yı ta'ab'ı nûrânî
6. Açıldı pence-i mihr ile yine rûy-ı nigâr
Çözülse 'âŐıķınıñ n'ola rişte-i cânı
7. Bu mevsim içre n'ola naħl-i ergavân açılıp
Olursa gülşene gül-rîz-i Őevķ u Őadânî
8. Ki verdi özge leğâfet zemîne feyz-i bahâr
Edip güşâde çemen-Şuffe-i gülistânı
9. Bu zîb ü zîver ile da'vet eylese yaraşır
Bahâr gülşene Şâhib-ķırân-ı devrânı
10. Ederse ta'ne bu Şeb rûz-ı rûŐene ne 'aceb
Ki Şaldı sâye-i iclâl zıll-ı Yezdânî
11. Bu bezm-i hâşı temâŐâyâ gelse lâyıķdır
Medâric-i felekiñ encüm-i fûrûzânı

⁸ E.14b, Ü1.7a, V.16a, L.16b, S.13b

12. Ne bezm-i hâş ki zer şemse etse şâyandır
Felek deriçesine neyyir-i dıraşşanı
13. Ne bezm-i hâş ki devletle eyledi teşrif
Anı zemîn ü zemânîñ hidiv-i zî-şanı
14. Zihî hidiv ki şubh-ı bahâr-ı devletidir
Açan ruḡ-ı çemeni rüy-ı verd-i ḡandâni
15. Fürûḡ-ı salṭanatı reşk-i gülşen etmişdir
Bu köhne ‘âlem-i ḡikmet-medâr-ı imkânı
16. Zihî hidiv ki ḡikmetde bahşe ḡâdirdir
Büzürmihr ile mesned-nişin-i divânı
17. Zihî vezir-i Felâṭun-şu‘ûr kim olamaz
Ḥired mebâhiş-i tedbirde sebak-ḡânı
18. Sirâc-ı salṭanatı ola ḡaşre dek tâbân
Olup viḡâye-i luṭf-ı Ḥudâ nigezbânı
19. ‘Înâyetinden edip ‘İzzet iktisâb-ı fürûḡ
Aña çirâḡları eylesin çirâḡânı

9

Der-sitâyiş-i Vezîr-i A'zam-ı Sütüde-eṭvâr Cenâb-ı İbrâhîm Paşa 'Aleyhi'r-Raḥmeti

mef'ülü fâ' ilâtü mefâ' ilü fâ' ilün

1. Dil-sîr-i ni' met eyledi ser-cümle 'âlemi
Bezî ü 'aṭâ ile kerem-i şadr-ı a'zamî
2. Dâmâd-ı şehriyâr-ı mehâbet-şi'âr kim
Verdi nizâm 'âleme zât-ı mükerreri
3. Şadr-ı güzîn-i mekremet-âyîn kim henüz
Dest-i kerem-nişârı unutturdı Ḥâtemi
4. Şâhib-şu'ur şadr-ı vaḳûr-ı kerîm kim
Şadrı müzeyyen eyledi zât-ı mufahḥamı
5. Tevfîk-ı Ḥaḳka mazhar olup oldı bî-merâ
Âsâyiş-i cihâna sebep zât-ı ekremi
6. Zâtiyla şadr-ı devlete revnaḳ veren Ḥudâ
Etmiş cenâbını vüzerânîñ müsellemi
7. İḳbâl-i tām böyle gerekdir vezîr olup
Sultân-ı 'âleme ola hem-râz u maḥremi
8. Luṭf u kerem ki daḥme-i müşkil-güşâ idi
Feth etdi dest-i cûdı o genc-i muṭalsamı
9. Mebzûl olaldan 'âleme luṭf u mürüvveti
Öğrendi ḥalḳ şan'at-ı iksîr-i a'zamı
10. Nesy eyledi Berâmikeyi yümn-i himmeti
Pest eyledi şecâ'ati 'unvân-ı Rüstemi
11. Şubḥ-ı sa'âde mehçe-i râyât-ı devleti
Tûğ-ı zafer-fürûğının iḳbâl perçemi

⁹ E.15b, Ü1.22b, V.17a, L.17b, S.14a

12. Bir emre kim şürû^ç ede ol dem olur hemân
Reh-ber aña işâbet ü tevfiķ hem-demi

13. Şâyân ederse maṭbahına kâse-şû eger
Râyân-ı Hind ü Sind ile ḥâķân-ı Deylemi

14. Şadrında zâtın eyleyip Allâh ber-ķarâr
Teshîl ede aña her umûr-ı muşammemi

15. Şekl-i murâdı dem-be-dem olsun netîce-baḥş
Eşķâl içinde tâ oķuna şekl-i selcemi

10

Der-medh-i Kethudâ-yı Şadr-ı ‘Âlî Mehemmed Paşa

mef' ulü fâ' ilâtü mefâ' ilü fâ' ilün

1. Bir dil ki mazhar-ı kerem-i lâ-yezâldir
Memdûhı böyle dâver-i Dârâ-mişâldir
2. Dâmâd-ı şadr-ı mekremet-ârâ ki cûdını
Vaşf eylemek lisân-ı kalemle muhâldir
3. Memdûh[1] kethudâ-yı güzîn kim huzûrına
Âşaf gelirse tâ yeri şaff-ı ni' âldir
4. Pür-cüddur ki gürsinegân-ı cihâna hep
Dest-i kerîmi maşsim-i birr ü nevâldir
5. Mifzâldir ki zerre-i cûd u mekârimi
Halk-ı cihâna tûşe-i şad mâh u sâldir
6. Zâtiyla buldı pây-e-i Rûmili revnağı
Zâti ki cûd u himmet ile bî-hemâldir
7. Çerh eşheb-i sa' âdetine ' arz eder rikâb
Zinhâr şanma sakf-ı felekde hilâldir
8. Tâ çerh-i heftümîni ' ulüvv-i cenâbına
Hem-pâyedir demek hele farz-ı muhâldir
9. Vehm eylemek hayâl ile qadr-i refî' ini
Mümkün degilse de hele bâtıl hayâldir
10. Dârâ-derâ kemîne kuluñdur bu ' abd-i hâş
Dil-ğastedir şikeste-i za' f u hüvâldir
11. Luţfuñla baña eyle meded dest-girlik
Kim senglâh-ı ümniye şa' bü'l-menâldir

¹⁰E.16a, Ü1.21b, V.17b, L.18a, S.14b

12. Fermān eyle emr seniñdir keremverā
Lāzım olan bu çākeriñe imtişāldir

13. Bir laḥza-i ‘ināyet ile baḡ faḡiriñe
Kim ol nigāh-ı nīm baña luḡfa dāldir

14. Allāh zātıñ eyleye āfātdan emīn
Kim bu du‘ā vazīfe-i rūz u leyāldir

11

Der-sitâyiş-i Hâzret-i ‘Âtıf Efendi Sellemehu’llâhi

mef’ülü fâ’ ilâtü mefâ’ ilü fâ’ ilün

1. Nâ-dâna fâş eyleme sırr-ı maḥabbeti
Bir gevher-i yegânedir Allâh emâneti
2. Verdi nesîm-i âh ḳad-i yâre ihtizâz
Âḫir şalındırınca çalışdı o âfeti
3. Dil kim şebâne reh-rev-i kūy-ı ḫayâl ola
Meş’al-fürüz-ı nâle olur âh-ı ḫasreti
4. İm’ân ḳıl güzâriş-i rûz u şeb’âlemiñ
Etmez mi bî-şebât idiginden ḫikâyeti
5. Ber-’akdir sitâre-i tâli’ de ḫükm-i seyr
Bu kevkebiñ rücû’ dadır istiḳâmeti
6. ‘Alemlere şikest-i külâhı şadâ verip
Rûy-ı zemîni velvelenâk etdi naḫveti
7. Âvâz-ı şûr-ı şûr-nümâ olsa diñlemez
Dehriñ ya penbezâr mıdır gûş-ı ğafleti
8. Dergâhına ḳul oldu ise kâfir olmadı
Yoḳdur bu bâbda dil-i zârîñ ḳabâḫati
9. Nefs-i tebâh-kâra yine gelmez intibâh
Degmez iken günâhına şerm ü nedâmeti
10. Etmez nigâh şervet-i Ḳârûna ‘âlemiñ
Kemter gedâ-yı gûşe-güzîn-i ḳanâ’ati
11. Etdikçe ceyb-i câmeyi dest-i sitemle çâk
Tecdid eder fetîle-i dâĝ-ı maḥabbeti

¹¹ E.16b, V.18a, L.18b, S.15a

12. Zencir-i pây-bend-i haridâr olup gider
Kâlâ-yı vuşlatındaki mevc-i leţâfeti
13. Bu bey' gâh içre alan râygân alır
Ser-mâye-i hayât ile kâlâ-yı vuşlatı
14. Etmiş zükâm-ı ye's dil-i zârı bî-dimâğ
Kâm-ı ümîde n'ola bulunmazsa lezzeti
15. Qadr-i kemâli cevheriyân-ı hüner bilir
Bu gevheriñ 'aceb mi bilinmezse kıymeti
16. Derd-i humâr-ı 'azline degmez cihânda
Şahbâ-yı devletiñ iki günlük şeţâreti
17. Ser-tâ-be-pâ kuşûrı yok ammâ ki dest-i şun'
İnce belinde eylemiş icrâ nezâketi
18. Eş'âr-ı dil-pezîri gibi Mîr 'Âtıfîñ
Seyr et hîrâm-ı yârda mevc-i selâseti
19. Ol mîr-i ber-güzîde-şiyem kim kemâl ile
Âfâka verdi velvele âvâz-ı şöhreti
20. Üstâd-ı tab' ı hâme-i gevher-nişâr ile
Vermektedir şahîfe-i âfâka zîneti
21. Hâşiyet-i haķîkat ile keh-rübâ gibi
Cezb-i kulüb etmededir hüsn-i sîreti
22. Nûr-ı şu'ûr lem' a-feşân olmada müdâm
Seyr eyle cebhesinde fûrûğ-ı şabâhati
23. Nâm-âver-i Kemâl olalı nazm u neşr ile
Zîr-i nigîñ kıldı diyâr-ı feşâhati
24. Zabt eylemiş kavâ'id-i mihr ü vefâyı hep
Taşîl edip hulûş ile fenn-i haķîkati

25. Ālāyiş-i cihān ile şugl etmeyip müdām
Taḥşîl-i ‘ilm ü dānişedir meyl ü rağbeti

26. İnşası iştihār bulup ḥüsn-i sebk ile
Güm-nām etdi Veysi-i şāhib-fazîleti

27. Reftār-ı tāze-ṭavrını seyr et ‘aceb midir
Vardır denilse Nābî-i üstāda sebḳati

28. Şābit göreydi şi‘rini sâpâş-ḥ’ân olup
Eylerdi zāt-ı pākine imzâ belāḡati

29. Mażmūn-ı dil-nişîni unutturdı Şā’ibi
Bārīkter ḥayāl ile sebḳ etdi Şevketi

30. Rüşdî sedād u rüşdine olmuş rübūde-dil
Mihri vü Ṭal‘atî ise meftūn-ı ṭal‘atı

31. Zāt-ı hüner-simātına Zātî firîfte
Ḥayrân ḥüsn-i lehcesine rûḥ-ı Ḥayretî

32. ‘İzzet du‘āya başla ki farṭ-ı ḥulūş ile
Taḥşîl ede muḳārenet-i isticābeti

33. Cāy-ı nişesti ola o zāt-ı mükerrermin
Ḥaḳḳıñ nihān-ḥāne-i ḥıfz u kilā’eti

34. Maḳşūre-i ḥayātında olduḳça dem-be-dem
Ezfūn ola merātib-i ‘izz ü sa‘ādeti

12

Der-vaşf-ı Merhūm Evliyā Mehemmed Beg ‘Aleyhi’r-Rahmeti

fā‘ ilātūn fā‘ ilātūn fā‘ ilātūn fā‘ ilūn

1. Hālîmi bilmem n’olur bu çerh-i kec-reftâr ile
Eyledi hūşum rübūde vaz‘ -ı nâ-hencâr ile
2. Ğamla tazıyîk eyleyip vüs‘ at-serây-ı hâtırım
Etdi mâl-a-mâl tab‘ im mihnet ü ekdâr ile
3. Nâle vü ekdârdan oldum nizâr ol deñlü kim
Farğ olunmaz cism-i ğam-perverd müsîkâr ile
4. Dūzahîler âteş-i tab‘ im eger gūş etseler
Kim ederlerdi tevağğul hâmd ile ezkâr ile
5. Mâha olsa pertev-endâz âteş-i tab‘ im eger
Da‘ vî-i sūziş ederdi mihr-i pür-envâr ile
6. Âteş-i çerh-i kühen hâke olur üftâde ger
Sūzişim etsem havâle âh-ı âteş-bâr ile
7. Meclis-i ‘ âlemde ney-efğândan ma‘ zül olup
Naşb olundum şimdıcik Efğâna âh u zâr ile
8. Bu ğamı küh-ı girân çekse tezelzül-bâr olur
Ben nice hâtır-perişân olmayam efkâr ile
9. Şâh-ı hecrem mülk-i ğam şimdi müsellemdir baña
Hâris-i mülkem cüyüş-ı eşk-i deryâ-bâr ile
10. Cünd-i şekvâ milket-i dilden hurūş etse n’ola
Hâme ger hūnîn ‘ âlem çekse dil-i hūn-bâr ile
11. Eyle dâr oldı [ki] bâr-ı peyk-i tab‘ im eremez
Evvelîn bu süllem-i şekvâya bu reftâr ile

¹² E.17b, Ü1.23b, V.19a, L.20a, S.16a

12. Çerh ile bulmaz bizim fayşal bu da' vâmız meger
 Kurtula destimden evzâ' indan istiğfâr ile
13. Yâ meger bu fûrkatı vaşla mübeddel eyleyip
 Eyleye rûşen dü çeşmim hâk-i pâ-y-ı yâr ile
14. Hâzret-i mîr-i mûkerrem evliyâ-yı nâm-dâr
 Nâmı tayy etdi anıñ dest-i sehvâvet-kâr ile
15. Zâtıñ eden nâhüdâ-yı fülke-i garq-âb-ı ka' r
 Vakf-ı cûşîş eylemiş baħr-i kef-i dūr-bâr ile
16. Âsitân-ı dergeh-i vâlâteri hem-rütbedir
 Saķf-ı bâlâ-yı ni' am-eflâk-i nâ-hemvâr ile
17. Baħşîşi bigâneye âbdâre vü ta' dâddır
 Hâşılı sîm ü zeri hem-kîsedir enmâr ile
18. Böyle etmezdim felekden şekve vaşfında velîk
 Nuķa kudret kalmadı ğurbetde bu ekdâr ile
19. Gör kazâyı kim bu miħnet bes iken tazyîķ edip
 Oldı vîrân mülk-i dil bir şüh-ı ğâret-kâr ile
20. Dûdmân-ı tab' ıma âteşler îķâd eyleyip
 Yaķdı yandırdı beni ol âteşin ruhsâr ile
21. El-vedâ' ey şabr u tâķat el-vedâ' ey ' aķl u fehm
 Hem-reh olduķ şimdıcik bu ' aşķ-ı miħnet-kâr ile
22. ' Aşķ iken düşmen miyâna eyledi endâhte
 Ketm ü ifşâ müşkil âh inkâr ile iķrâr ile
23. Hâr-ı ğam etdi benim dâmân-ı şabrım çâk çâk
 Tağlara düşsem ' aceb mi bu dil-i efgâr ile
24. Besdir ' İzzet bes eger şekvâ ise ancaķ olur
 Yaķdıñ eflâki figân u âh-ı âteş-bâr ile

25. Hâtır-ı ahbâbı belki eylediñ tekdîr sen
Verziş et hâtırların ser-cümle istiḥbâr ile
26. Vaşf u zikriyle güzer etmekdedir evḳâtimiz
Ḥazret-i Mîr Aḥmedim ol zât-ı nîkû-kâr ile
27. Şad taḥiyyât u hezârân şetm ü düşnâm-ı ğulâz
Eylerim hem Muştafâya ḥamd şadâkat-kâr ile
28. Ḥâfız u şâtır edip bî-nihâye selâm
Pây-ı İbrâhîme rû-mâl eylerim ruḥsâr ile
29. ^ç Âdet-i nazm-âverândır ḥatm ederler nazmı hep
Kim du^ç â-yı devlet-i memdûḥ-ı nîkû-kâr ile
30. Tâ te^ç âḳub eyleye birbirlerin hicrân
Sen maḳarr olasin iḳbâl-i i^ç tizâr ile

^{28a} Mısraın vezni bozuktur.

³⁰ Beytin vezni bozuktur.

[EKSİK KASİDELER]

13

Kaşide-i Nâ-temâm Der-sitâyiş-i İbrâhîm Paşa

mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

1. Güzide pâdişâh-ı baħr ü ber ħâķân-ı Dârâ-fer
Ĥidiv-i dâd-güster Őhriyâr-ı ma' delet-ârâ
2. Şehenşâh-ı mu' azzam Ĥân Aĥmed kim zemânında
Nizâm-ı ĥâl buldı ser-te-ser âsüdedir dünyâ
3. Yed-i kudret heyülâ-yı cihâna vereli Şüret
Netice gelmedi bir böyle Şâh-ı ' âķıbet-bînâ
4. Şu' â-ı nür -ı fiĥnat cebhe-i pâkinde tâbende
Kiyâsetle firâset maĥla' -ı rüyında nür-efzâ
5. Nice Şâhib-firâset denmez ol sulĥân-ı zî-Şâna
Netice ibtidâ-yı kârdan ma' lûmıdır zîrâ
6. Vücüd-ı devlete ' illet sirâyet etmedin evvel
Ĥabîb-i re'y ü tedbîri güzel tedbîr eder ĥâķķâ
7. Ĥudûşından muķaddem kârını âmâde kılmışdır
Zamîrinde umûr-ı ânife mersümdür güyâ
8. Firâsetle olinca muķtezâ-yı kârdan âgâh
Muvâfiķ eyledi takdîrine tedbîrini Mevlâ
9. Ki muĥtâc olmuş idi Őadri teşrîf eyleye lâ-büd
Müdebbir bir vezîr-i bî-nażîr-i kâmil ü dânâ
10. Getirdi ya' nî bir zât-ı sütüde-ĥaşleti etdi
Muķaddem rütbe-i Őihriyyet iĥsânıyla müsteşnâ

¹³ E.19a, Ü1.20a, V.20b, L.21b, S.17b

11. Nice ikrām-ı şāhāneyle adriñ eyleyip berter
Biraz müddetde ıldı şānını eflākden a lā
12. Bu tekrīmāt-ı nā-ma dūde-i şāhānedēñ şoñra
Yed-i te'yiđine mūhr-i şerīfi eyledi i tā
13. Görince şadr-ı zīb-i  izz ü ibāl oldığın yazdı
Debīr-i çerh tāk-ı  arşa nāmın āşaf-ı yek-tā
14. Sipeh-sālār-ı efham şadr-ı a zam dāver-i ekrem
Cenāb-ı āşaf İbrāhīm Paşa-yı kerem-peymā
15. Ne āşaf āşaf-ı memdūh-aşlet şāhib-i devlet
Vezīr-i pūr-sehāvet kār-dān-ı menabet-pirā
16. Felātūn-ı hıred dil-beste-i evzā u evārı
Sedād u rüşdiniñ hayrānı olmuş Bū  Alī Sīnā
17. Olinca şadr-ı vālā-yı şadāret zātına maħşūş
Kerem dedikleri dīrine resmi eyledi iyā
18. ulūb-ı nāşı istiħkākı üzre eyleyip tatyiđ
Keremle eyledi aħrārı istirkāk ser-tā-pā
19. Edip pey-revlik eslāf-ı kirāma şıd-ı niyyetle
Sehā vü cūd ile etdi vezāret hūkmini icrā
20. Cihāna şöyle şāmil lu ile iħsānı kim etdi
Sehā-yı Ma nı birr-i Tā'ı cūd-ı Hātemi inşā
21. Görince kārgāh-ı  ālemi āşūbgāh olmuş
Basit-i arza şūrişler bıramış ceng ile ğavğā
22. Meserretle şafā-yı alb yok hiç kimsede olmuş
Sefer zaħmetleri rāhat-rübā-yı  ālem-i dūnyā

14

Kaşide-i Nâ-temâm Der-sitâyiş-i Kâ'im-mağâm Paşa

mefâ' ilün fe' ilâtün mefâ' ilün fe' ilün

1. Şebângeh ki sipihriñ nücûm-ı rahşânı
Müzeyyen etmiş idi saķf-ı çerh-i gerdânı
2. Havâs gûşe-i ta'îli etdi cây-ı karar
Fırâş-ı dilde olup huft e rûh-ı hayvânî
3. Edince tâ'ir-i ruḥ ' âlem-i mişâle şitâb
Göründi çeşm-i dile nice zevk-ı rûhânî
4. Bu şevk u hâlet ile zevk-yâb iken nâ-gâh
Pür oldı bāng-i raḥîl ile ' âlem-i fânî
5. Ne bāng na'ra-i dehşet bırakdı âfâka
Ne bāng velvelenāk etdi heft eyvânı
6. Ne bāng zehre-şikâfende-i ' uḳûl-i beşer
Ne bāng perde-ber-endâz-ı mağz-ı insânî
7. Cihânı ḳapladı âvâz-ı kerrenây-ı raḥîl
Çekildi gitdi sa' âdetle devlet erkânı
8. Olup muḳaddimetü'l-ceyş Hızır tevḫîki
Diyâr-ı düşmene ' azm etdi cünd-i ' Oşmânî
9. Görüp bu hâleti ben daḫı gerçi ' azm etdim
Edip enâmil-i ḫayretle çide dāmânı
10. Velî cebîn-be-ḳafâ bir gidiş ki ḳaldı gerü
Dil-i nizârteriñ ' aḳl u rüşd ü iz' ânı
11. Irılmadı nazarım ḳaldı âsitânînda
Olup mülâzım-ı dergâh-ı Âşaf-ı şânî

¹⁴E.19b, Ü1.8a, L.22b, S.18a

12. Ne âşaf âşaf-ı yek-tâ vezîr-i bî-hem-tâ
Müşîr-i erşed-i dâmâd-ı pāk-i sulţānî

13. Güzîde kı̇â 'imaķâm-ı rikâb-ı 'ālî kim
Ekârim-i vüzerâ içre yoķdur aķrânı

15

Kaşide-i Diğer-i Nâ-temâm

mefâ' ilün fe' ilâtün mefâ' ilün fe' ilün

1. Edince hâme-i endîşe nağme-pîrâyî
Eder firîfte Dâvüdiyân-ı ma' nâyı
2. Ne hâme levh-i beyân-ı desâ' is-i ilhâm
Ne hâme mehbi't-i nûr-ı rumûz-ı dâñâyî
3. Ne hâme elsine-dân-ı dağâyık-ı i' câz
Ne hâme nüşha-i zâ' irçe-i hikem-râyî
4. Ne hâme ebrû-yı nev-şâhidân-ı ma' nâya
Terâvişinden olur vesme-sây-ı ra' nâyî
5. Ne hâme lûle-i ser-çeşme-i zülâl-i hüner
Ne hâme menba' -ı mâ' ü'l-hayât-ı bâlâyî
6. Midâdı kuhl-i cilâ-yı ' uyûn-ı sihr-i helâl
Lisân-ı pâki mehebb-i dem-i Mesîhâyî
7. Şuver-nigâr-ı şanem-hâne-i hayâl olsa
Ki gösterir âğûş-ı Kaysa Leylâyı
8. Olinca dâne-i nüh-dâmgâh-ı endîşe
Eder girifte-i dâm-ı hayâl ' anğâyı

¹⁵ E.20a, Ü1.21a, L.23a, S.18b

^{7b} Mısrada vezin bozuktur. A. İrfan Aypay (1998). *Lâle Devri Şairi İzzet Ali Paşa Hayatı-Eserleri-Edebî Kişiliği - Divan: Tenkitli Metin - Nigâr-nâme: Tenkitli Metin*. İstanbul. 114'te "Ki" yerine "H1" nüshasından alındığı belirtilerek eklenen "Hemişe" ile vezin düzeltilmiştir. Ancak bu nüshayı karşılaştırmada kullanmadığımız için kelimeyi yukarıya almadık.

KIT' A-İ KEBİRELER

1

Der-vaşf-ı Tuğrâ-yı Garrâ-yı Sultân Ahmed Hân-ı Gâzî Raḥmetu'llâhi 'Aleyh

fâ' ilâtün fâ' ilatün fâ' ilâtün fâ' ilün

1. Habbezâ mu' ciz-eşer kim şehriyâr-ı 'âlemiñ
Tâze resm üzre çekilmiş bî-bedel tuğrâsıdır
2. Habbezâ tuğrâ-yı bî-hem-tâ ki Sultân Ahmedîñ
Resm-i ḥaşü'l-ḥâş-ı kilik-i mekremet-pîrâsıdır
3. Habbezâ kilik-i hünerver kim bu müsteşnâ eşer
Cünbiş-i bâlâsınıñ bir şîve-i zîbâsıdır
4. Bârekallâh nev-eşer kim ḥusrev-i dânişveriñ
İhtirâ' -ı ḥâme-i zîbâ-yı siḥr-ârâsıdır
5. Habbezâ tuğrâ-yı zîbâ-naḳş-ı nev-îcâd kim
'Aḳl-ı Evvel ḥüsniniñ ḥayrânıdır şeydâsıdır
6. N'ola cârî olsa heft iḳlîme ḥükm-i nâfizi
'Âlemiñ şâhib-ḳırân-ı memleket-ârâsıdır
7. Cümle 'âlem emrine dil-beste ḥayrân naḳşına
Beyzası âyîne-i İskenderiñ hem-tâsıdır
8. Söyle mevzûn ol sûtûn-ı zülfeler kim şüretâ
Şanki bir şâhib-cemâliñ ḳâmet-i bâlâsıdır
9. İhtirâ' ât-ı hünerde bî-bedeldir ḥâşılı
Bu da tuğrâ çekmede bir resm-i nev-peydâsıdır
10. 'Aḳlı ḥayrân eyleyen ḥaṭṭ-ı ḥümâyûnındaki
Cünbiş-i reftâr-ı siḥr-âşâr-ı bî-pervâsıdır
11. Kendi resm ü naḳş-ı mümtâz oldığın îmâ eder
Üç sûtûnı şüret-i illâ-yı istişnâsıdır

¹ E.5a, Ü1.16b, V.5b, L.5b, S.4b

12. N'ola    lem olsa naqş-ı p kine dil-beste hep
T ze çıkmış k rg h-ı ma' rifet k l sıdır
13.  oysalar n'ola ser-i ta' z m erb b-ı h ner
B g-ı  c d n  hen z açmış g l-i ra' n sıdır
14.   k   k olsa n'ola  allinde y r n-ı s hen
Bir luğazdır san' at-ı ta' k d an n ma' n sıdır
15. Şekl-i tuğr da yağud m hr-i S leym n dir ol
 ns   cin m nk d-ı   km-i ma' delet-ferm sıdır
16.  abbez    k n-ı z -ş n-ı kem l- r  ki ol
P diş h n n h nerverlikde b -hem-t sıdır
17. Hep tev r h-ı selef mazb tumuzdur  aşılı
C mleten ecd d n n m mt z u m steşn sıdır
18. Gelmemişdir b yle bir ş hib-k r n-ı r zg r
Bağr   berri n şark ile ğarbi n şeh-i yek-t sıdır
19. Hem h ner hem ma' rifet hem   izz   ş n-ı salşanat
Rub' -ı mesk n içre maşş l-i dil-i d n sıdır
20.   Adl ile kişver-g ş  olmak şi'  r-ı z tıdır
F tiğ-i  r n demek n m-ı şeref-p r sıdır
21.    zzet  All h d 'im etsin    mr   devletin
Kim dev mı c mle  alk n maşşad-ı a' l sıdır

2

Der-vaşf-1 Şevk-âbâd-1 Kıpudan Muştafâ Paşa

fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün

1. Hıbbezâ kaşr-ı şafâ-bağşâ-yı nev-bünyâd kim
Añdırır her güşesi nüzhet-serây-ı cenneti
2. Neş'e-i şahbâ gibi âb u hevâsı dil-güşâ
Cilve-i sâkı gibi nâzende tarh u hâleti
3. Sâgar-ı billür-ı şahbâ şafvetin seyr eyleyip
Bâde gelsin bunda taşşıl eylesin keyfiyeti
4. Bunda ser-şâr-ı şafâ olur hevâ kesb eyleyen
Müddet-i 'ömrinde qalmaz rüzgâra minneti
5. Tarhını görsün Sinimmâr eyleyip tağdıq-ı 'ayn
Bunda taşşıl eylesin gelsin de mi' măriyyeti
6. Haq te'âlâ Muştafâ Paşayı dâ'im eyleyip
Emrine râm eyleye iqbâl-i câh u şevketi

3

Der-vaşf-1 Vâlî-i Başra 'Abdu'r-rahmân Paşa

mef' ülü fâ' ilâtü mefâ' ilü fâ' ilün

1. Etseñ n'ola tefevvuq eyâ âşaf-ı kerîm
Âfâkıñ eşhiyâ-yı kerem-âzmâsına
2. Sen ol kerîmsin ki mağaldir menâkıbıñ
'Unvân olursa Hâtem-i Tâ'î şehâsına
3. Şâyestedir mağâsin-i zâtıñ debîr-i çerh
Yazsa şafâ'ih-i felekiñ tâ verâsına

² E.18a, V.20a, L.20b, S.16b

³ E.18a, Ü1.23a, V.20b, L.21a, S.17a

4. Zātūñ o āfitāb-ı keremdir ki dūrdan
Eyler ifāza zerre-i pertev gedāsına
5. Ahsente ol keremver-i cūd-āzmāya kim
Bu^ç d-ı mesāfe olmaya hāciz ^ç a^çāsına
6. Ben hākden ha^çir o felekden şerif iken
Lu^çfen tenezzül ede hūkū^ç iddi^ç āsına
7. Semmāh odur ki bende-i dūr-ūftādesin
Mazhar ede ^ç a^çıyye-i ^ç ālem-bahāsına
7. Mifzāl odur ki çākerini nā[’]il eyleye
Ser-māye-i hūkū^ç-ı kādīmiñ nemāsına
9. Ey āşaf-ı kerīm bu lu^çfuñ teşekkürin
Yo^çkdur zebān-ı hāmede kudret edāsına
10. Dā[’]im cenāb-ı hāzret-i Hāk^çıñ emānet ol
Dārü[’]l-amān-ı ma^çfaza-i kibriyāsına

4

Der-vaşf-ı Vezir-i Müşārün İleyh

mef^ç ulü fā^ç ilātü mefā^ç ilü fā^ç ilün

1. Bir āşaf-ı yegāneniñ olmuşdu^ç eskiden
^ç Abd-i hūlūş-perveri ma^çşuş çākeri
2. Bu bende-i ^ç atı^çı yeñiden kul eyledi
Şimdi edip zuhūr pey-ā-pey keremleri
3. Ābisten-i ^ç ināyet olup māder-i kerem
Tev[’]em to^çgurdı şimdi cenin-i dü-peykeri

⁴E.18b, Ü1.85a, V.20b, L.21b, S.17a

4. Feyz-i bahâr cûd ile bâğ-ı merâmda
Çatmer çaranfûl açdı yahud gül-bün-i çarî

5. Yâhud ki âbyârî-i cûd ile verdi hep
Bādâminı dü-mağz nihâl-i keremverî

6. Mevlûd-ı kâmi eyledi tevlîd tev'eman
Âbisten-i ümîd edip feyz-perverî

7. Gül-ğonce-i keremden alup çekdiñ 'İzzetâ
İnbîk-i feyz ile şu gül-âb-ı mükerreri

TARİHLER

1

Tārîḫ Berāy-ı İnhizām-ı Ceş-i Kral-ı İsveç

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

1. Edicek işyān Kral-ı İsveç-i kāfir-ni' am
Ġāziyān-ı dīn o dem yutdurdular rumḫın meçīñ
2. Eyledi üftāde-i beydā-yı hizlān cānını
' Āķıbet der-kār edip ' işyāna zu' m-ı mu' veciñ
3. Dediler tārîḫ-i ḫüsrānın cünūd-ı ḫudsiyān
Luḫf-ı ḫaḫ hedm eyledi ceşin Kral-ı İsveçīñ

Sene 1125

2

Tārîḫ Berāy-ı Çeşme-i Dāmād Meḫemmed Paşa Der-Edrine

mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

1. Semiyy-i faḫr-ı ' ālem ḫāzret-i dāmād-ı ' ālī-cāh
Ki münfekk etmeye ḫaḫ zāt-ı pākin baḫt-ı sermedden
2. Bu ḫayr-ı pāke çün oldı muvaffaḫ kendine Allāh
Mücāzāt eyleye yenbū' -ı firdevs-i mü' ebedden
3. Maşūn et zātını ālām-ı dehr-i dūndan yā Rab
Kerem ḫıl ol ḫuceste zāta ' ömr-i bī-ḫad ü ' adden
4. ḫiḫāb-ı tām edip tārîḫini der ' İzzetā ḫātif
İçin şāficedir āb-ı ḫayāt ' ayn-ı Meḫemmeden

Sene [1125]

¹ E.31a, Ü1.37b, V.32b, L.36b, S.28b

² E.29b, V.31a, L.35a, S.27b

3

Tārīḫ Berāy-ı Menāre-i Dāmād Meḥemmed Paşa Der-Bender

fe' ilātün fe' ilātün fe' ilātün fe' ilün

1. Āşaf-ı Cem-ḥaşemet dāver-i keyvān-rif' at
Özi vālisi olan Ḥacī Meḥemmed Paşa
2. Bendere devlet ü ' izzetle muḥāfız olıcaḫ
Ḳodı tedbiri ile bir eşer-i müsteşnā
3. Etdi bu cāmi' -i firdevs-ḥarīmi te'sīs
Emr edip şāh-ı cihān-gīr-i ' adālet-pīrā
4. Ṭab' -ı pākīzesi bünyādına ṭarḫ-efgen olup
Çār erkānını envārdan etmiş inşā
5. Şaḥn-ı pehn-i ḥarem-i pāki maṭāf-ı melekūt
Maḥfili cāgeh-i sükkān-ı semāvāt-ı ' alā
6. Ka' be-i feyz-i Ḥudā kıble-i ervāḥ-ı ḳudüs
Beyt-i Ma' mūr-ı felek ḳadr-i cenāb-ı Mevlā
7. Der ü dīvār-ı zer-endūdı raşīnü' l-erkān
Resm-i nāzükter ü pākizeteri bi-hem-tā
8. Saḫf-ı bālāterine şemse-i zerrīn ḥurşīd
Sīm gül-miḫ der-i pākine māh-ı garrā
9. Südde-i bābı ser-i çerḫe be-hem-peyveste
Tārek-i zer- ' alem-i ḳubbesi eflāk-resā
10. Aṭlas-ı sādīs-i çerḫi döşese şāyāndır
Şaḥn-ı dehlīz-i ḥarīmine felek ser-tā-pā
11. Ferş-i rengīnine cārüb-keş olsa şeb ü rüz
Kākül-i müşk-feşān ile revādır ḥavrā

³ E.24a, Ü1.26b, V.25a, L.28b, S.22a

12. Nağş-ı zîbâsı firîbende-i ‘akl-ı Mânî
Târhi hayret-fiken-i tab‘ -ı gürûh-ı ‘uqalâ
13. Tâğ-ı vâlâsına zencîr-i şihâb ile eger
Etse âvîze felek ‘ıkd-ı şüreyyâyı sezâ
14. Lîk bânîsi olan âşaf-ı gerdün-ğadre
Şâhid-i zîşt-ruh-ı ‘azl olıcağ çihre-nümâ
15. Mîl-i mevzûn-ı menârı qalıp ol dem nâkış
Kimse itmâmına sa‘y eylememişdi kaç‘ â
16. Bir nihâl-i nev idi bâğ-ı ‘ibâdetgehde
Tündî-i çerh ile bulmamış idi neşv ü nemâ
17. Şoñra tedbîrine taqđîrin edip Hâğ maqrûn
Eyledi nâmiye-i luğf ile bir zât inmâ
18. Dâver-i şâf-meniş ‘âkıll-ı dâñā-verziş
Kâmil-i pâk-reviş ya‘nî Mehemmed Paşa
19. Eger olmasa übüvvetle bünüvvet ‘özri
Hâğ budur eyler idim menqâbetinde ıtrâ
20. Dürdan zâhir olur cevher-i âyîne-i şâf
Külfet-i midhat-i ahlâkı degildir ber-câ
21. Kendi mâhiyyet-i zâtiyyesin izhâr eyler
Vaşfa muhtâc degil şa‘şa‘a-i mihr-i semâ
22. O bihîn dâver-i Cem-câh-ı sütüde-etvâr
Olıcağ Bendere devletle muhâfız vaqtâ
23. Anı cüyâ-yı vesîleydi temâm eylemege
Dil-i nâzükterine dâğ idi |noğşân-ı binâ
24. Oldı tekmîline bağr-i keremi cüş-â-cüş
Kağ‘a termîmin edip emr-i şeh-i mülk-ârâ

25. Sâ' id-i himmeti itmâmına teşmîr etdi
Nâ-gehân şâhid-i maqşûdı olup perde-güşâ
26. Eyleyip kûşîş ü sa' y ile binâsın itmâm
Eyledi kal' a ahâlîsini ser-şâr-ı şafâ
27. Kıdsiyân-ı felekin güşına şûr-efgen olup
Hep mü'ezzinleriniñ verdiği gülbang-i şalâ
28. Nıgeh-endâz olanıñ hayt-ı şu' â' -ı başarı
Olamaz pâye-i ülâsına diğkatle resâ
29. Serv-i ra' nâ-yı çemen-zîb-i riyâz-ı tevhîd
Nahl-i zîbâ-yı nişimengeh-i birr ü takvâ
30. Külehi çerh ile da' vâ-yı müsâvât etse
Haylice olmuş olurdu mütenezzil meşelâ
31. Bağsa destârçe-i mihr olur üftâde-i hâk
' Alem-i pâkine gerdün olup çeşm-güşâ
32. Kıad-i mevzûnına âşüfte-dil ' aql u idrâk
Resm-i maţbû' ina dil-dâde Sinimmâr-ı zekâ
33. Oldı bu hayr-ı keşîrû' l-berekâta bânî
Aña Allâh mücâzâtın ede rûz-ı cezâ
34. Devlet ü ' izzet ü iğbâlin ede efzûnter
Heme maqşûd u murâdâtını etsin i' tâ
35. Rütbe-i râtibe-i câhı ziyâd oldukça
Renciş-i hasret ile zâr ola cân-ı a' dâ
36. Ola şol deñlü mu' ammer ki mi' ât u âlâf
' Ömriniñ şülşine hiç olmaya ta' dâd-resâ
37. ' İzzetâ hâtif-i kıdsî göricek itmâmın
Etdi târihîni bir beyt ile imlâ vü edâ

38. Oldı bānī bu menār-ı nevi zībā yapıdı
Himem-i pāk ile Dāmād Meḥemmed Paşa
Sene 1126

4

Tārīḫ Berāy-ı Çeşme-i Meḥemmed Paşa

mef' ulü fā' ilātün mef' ulü fā' ilātün
müstef' ilün fe' ulün müstef' ilün fe' ulün

1. Hem-nām-ı faḥr-ı 'ālem paşa-yı zī-sa' ādet
Etdi bu āb-ı şāfi icrā çü cūy-ı yek-del
2. 'Aşāna hātif 'İzzet tārīḫi böyle söyler
'Ayn-ı Meḥemmediden iç mā'-ı Kevşeri gel
Sene 1127

5

Tārīḫ Berāy-ı Feth-i Cezire-i Mora

mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

1. 'Alī Paşa-yı 'ādil şadr-ı kāmīl āşaf-ı fāzıl
Ki oldur muḥterem dāmād-ı şāh-ı ma' delet-pirā
2. Nerimān-şavlet ü Rüstem-şecā' at Ḳahramān-ḳuvvet
Aristālīs-'aql [u] Bū 'Alī-ḥayşiyet Āsaf-rā
3. Sipeh-sālār-ı ekrem şadr-ı a' zam dāver-i efḥam
Ki zāt-ı pākidir ser-māye-i āsāyiş-i dünyā
4. Hübüb-ı tünd-bād-ı tiğ-ı ḳahr-ı bī-dirīğından
Esir-i lerziş-i teb-lerzedir çün berg-i bīd a' dā

⁴ E.30a, Ü1.32a, V.31b, L.35b, S.27b

⁵ E.23a, Ü1.28a, V.24a, L.27b, S.21b

5. Girince ‘arşa-i peygāra rahş-ı āsumān-seyri
Şerār-ı mīh-i na‘ li berķ-ı ‘ālem-sūzdur gūyā
6. Nice tāb-āver olsun düşmen-i rūbeh-şifat hergiz
Künāmından çıkınca şerze-şir-i ğābe-i heycā
7. Göz açdırmaz hele ceng-āverān-ı dīn a‘ dāya
‘ Aceb mi çeşmine tārīk olursa sāha-i dūnyā
8. Düm-i şemşir gerden-keşliginden kesdi a‘ dāyı
Maħaldir olsa ger āvize-i tāk-ı semā haķķā
9. Kemāl-i kuvvet ü te’sir-i hūsn-i rey ü tedbiri
Heme cem‘ iyyet-i a‘ dāya oldu tefriķa-fermā
10. Ne yaña ‘azm ederseñ fetħ ü nuşret der-rikāb olsun
Gezend-i çeşm-i bedden şaķlasın dā’im seni Mevlā
11. Bu fetħ ü nuşrete tārīh fikr eyler iken ‘İzzet
Hısāb-ı beyyineyle yazdı anı kilik-i hikmet-zā
Sene 1127
12. Bu tārīh ile hep nazm-āverānı eylediñ sebķat
Edip vādī-i ma‘ nāda yine tarz-ı nevīn icrā
13. Hüner erbābı görse ser fidā eyler bu tārīhe
Morayı ceng ile aldı ‘Alī Paşa-yı bī-hem-tā
Sene 1127

6

Tārīh Berāy-ı Vilādet-i Mīr Maħmūd Tavvela’llāhu ‘Ömrehu

fe‘ ilatün fe‘ ilātün fe‘ ilātün fe‘ ilün

Hāme ğāyetle güzel yazdı bu tārīhi pesend
‘Ömr-i sermed vere Maħmūd Bege hayy-ı qadīm
Sene 1127

7

Tārîḫ Berāy-ı Cāmi' -i Dāmād ' Alî Paşa Der-ser-ḥadd-i Ḥotin

mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

1. Müşîr-i bî-mu' ādil şadr-ı kāmîl āşaf-ı fāzıl
' Alî Paşa-yı dānā-dil vezîr-i a' zam-ı ekrem
2. Güzîn dāmād-ı Aḥmed Ḥān-ı ' ādil kim zemānında
Ḥuzūr-ı ḳalb ile āsūdeterdir ser-be-ser ' ālem
3. Zihî āşaf ki ger ḥall etmeyeydi zihn-i veḳḳādı
Mu' ammā-yı nizām-ı mülk ḳalmışdı hele mübhem
4. Verelden zāt-ı pāki mesned-i iclāle ārāyiş
Du' ā-yı devletin vācib bilir cümle benî Ādem
5. ' Adū-yı dīnden ḥaḳḳā ki aḫz-ı intikām etdi
Olup nāmūs-ı dīn tekmīline şıdḳ ile rāsiḫ-dem
6. Ezelden Ḥaḳ te'ālā zāt-ı pāk-i ' ālem-ārāsın
İşābetle sirişte eylemiş tevfiḳ ile her dem
7. Bu demde ser-ḥad-i İslāma ḳıfl urmaḳ için nā-geh
Hotiniñ ḫışnını mi' mār-ı luḫfı yapıdı müstaḫkem
8. Raşānetle bināsın bî-tereddüd eyledi fermān
Bilir ' aḳl ile bu ḫışniñ bu yerde oldıḡın elzem
9. Ḥuşūşā ḫasbeten li'llāh bir cāmi' edip inşā
Tedārük eyledi zād-ı me' ādın cümleden aḳdem
10. Düşerse böyle tārîḫ-i muşanna' bir düşer ' İzzet
Bu zībā ma' bedi yapıdı cenāb-ı āşaf-ı efḫam

Sene 1128

⁷E.23b, Ü1.35a, V.24b, L.28a, S.22a

8

Tārīḫ Berāy-ı Dāmād Şuden-i İbrāhīm Paşa

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

1. Hāzret-i destūr-ı ekrem āşaf-ı vālā-himem
Ya' nī İbrāhīm Paşa-yı kerīm-i ḳadr-dān
2. Şāhib-i şāhib-hüner dāmād-ı şāh-ı dādger
Şadr-ı memdūḫ-ı kerem-güster vezīr-i kām-rān
3. Vehmde daḫı nazīri yoğ idi Zāhir gibi
Etmese da' vā-yı mişl aḫvel-nigāhān-ı zemān
4. Oldı fikr-i şā'ibi maḳrūn-ı te'yīd-i Hudā
Oldı re'y-i rūşeni tevfiḳ-ı Haḳla tev'emān
5. Ṭab'ı mecbūl-i keremdir öyle kim etmez vefā
Baḫşış-i yek-rūzesine ḫāşıl-ı deryā vü kān
6. Fenn-i mensūḫ-ı şehāniñ ḫükmin icrā eyledi
Oldı eşkāl-i 'aṭā münḫall olup ḫalka' ayān
7. 'Unşur-ı terkībi zāt-ı mekremet-perdāzınıñ
Cūd ü himmet mecd ü 'iffetden 'ibāretdir hemān
8. Zāt-ı pākinde vüfūr-ı ḳābiliyyet fehm edip
Kendiye dāmād edindi anı ḫāḳān-ı cihān
9. Evc-gīr olsa n'ola gülbāng-i istiḫsān-ı ḫalk
Haḳ budur dāmādını buldı şeh-i gītī-sitān
10. Gün gibi noḳşanı zāhirdir ger ol maḫṭūbeye
Şeb-çırāğ-ı māh-ı tābānı felek verse nişān
11. Leyle-i pāk-i zifāfında kimi teşbīh edip
Burd-ı 'işmetden ṭulū' etdi dediler ferḳadān

⁸E.25b, Ü1.32b, V.27a, L.30b, S.24a

12. Eyleyip cümle raşād-fehmān-ı temyīz ittifāk
Dediler burc-ı şerefde mihr ü māh etdi kırān
13. Oldı raḥşende kevākib şanma şehr-āyīn için
Çerḥi tezyīn etdiler qandīllerle qudsiyān
14. Āşafā ümmīdgāhā şadr-ı vālā-himmetā
Ey olan luṭf u ‘aṭāsı ‘āleme bī-imtinān
15. Çün qaşīde-gūlığa luṭfuñla etdim ibtidā
Baña olursa ‘aceb mi māye-baḥş-ı ‘izz ü şān
16. ‘İzzetā besdir du‘ā-yı devletin kııl şöyle kim
Farṭ-ı sūziş birle āmin diyeler kerrūbiyān
17. Hāḳ te‘ālā eyleyip iḥsān ḥüsn-i imtizāc
Biri birinden ayırmaya Ḥudā-yı müste‘ān
18. Hıfz-ı Bārīde olup āyīne-i iḳbāline
Qonmaya gerd-i keder tā dāmen-i āḥir zemān
19. Yā İlāhī sen mübārek eyle tāriḥin dedim
Oldı İbrāhīm Paşa şıhr-ı sulṭān-ı cihān
Sene 1129

9

Tāriḥ Berāy-ı Tūğ-ı Vezīr-i Müşārün İleyh

mefā‘ ilün mefā‘ ilün mefā‘ ilün mefā‘ ilün

1. Cenāb-ı pāk İbrāhīm Paşa-yı mufahḥam kim
Cihānda görmedi çeşm-i zemāne böyle bir destūr
2. Verince tūğı pāy-ı süllem-i iclāle ārāyiş
Perişān-tār kıldı ḥacletinden gīsuvānın ḥūr

⁹ E.26b, Ü1.33a, V.27b, L.31b, S.24b

3. Hüdâ envâ^ç -1 nuşret eyleyip ihsân İslâma
Gürûh-1 müşrikîn-i hâsırîni eyleye mağhûr

4. Hürûf-1 nokta-dâr ile dedi târihîni hâtif
Cenâb-1 Rabb-i Bârî ede tûguñ dâ'imâ manşûr

Sene 1129

10

Târîh Berây-1 Kaşr-1 Mehemmed Kethudâ Paşa Raḥmetu'llâhi 'Aleyh

mef'ülü fâ' ilâtü mefâ' ilü fâ' ilün

1. Paşa-yı ber-güzide-hışâl ü hamide-hû
Hem-nâm-1 faḥr-1 'âlemiyân ḥatm-i enbiyâ

2. Tarz-1 nevîn-i ḥübterin üzre eyledi
Bu kaşr-1 bi-kuşûr-1 şafâ-güsteri binâ

3. Cân atdılar bu cây-1 ferah-baḥşa ḳudsiyân
'İzzet rüsûm-1 tehniyeti etdiler edâ

4. Ammâ biri gelip dedi târih-i pâk aña
Mevlâ mübârek ede zihî kaşr-1 dil-güşâ

Sene 1129

11

Târîh Berây-1 Sür-1 Hitân-1 Şeh-zâdegân-1 Sulṭân Aḥmed Hân

fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün

1. Hâzret-i Hân Aḥmed-i yek-tâ ki luṭf-1 şâmili
Ser-be-ser dünyâyı dil-ḥ'âh üzre memnûn eyledi

¹⁰ E.29b, Ü1.32a, V.31a, L.35a, S.27b

¹¹ E.26b, Ü1.33b, V.28a, L.31b, S.24b

2. Bāyezīd ile Süleymān u Meḥemmed Muştafā
Çār şeh-zādeyle Ḥaqq iqbālın efzūn eyledi
3. Sūr ile şeh-zādegānımı ḥitān için hemān
Emr edip icrā-yı resm-i pāk-i mesnūn eyledi
4. Sūr-ı sultānī edip āfāka ta‘ līm-i sūrūr
Her kişi iqbāl-i gešt-i dešt-i hāmūn eyledi
5. Ḥaḡ te‘ ālā şöyle emr etdi kudūm-ı şevketin
Kim ‘ adū-yı devletin zār u ciger-ḥūn eyledi
6. Gerçi kim eslāfda çoḡdur ḡavānīn ü rūsūm
Bunlar ammā ‘ adl ü dādı şimdi ḡānūn eyledi
7. Taḡt-ı ‘ ālī-baḡta iclāl ile teşrīf edeli
Ḥaḡ te‘ ālā her işin tevfiḡa maḡrūn eyledi
8. Bundan istidlāl ḡābildir ki dāmādın eder
Ḥāfiz-ı gencine-i mühr-i hümāyūn eyledi
9. Āşaf İbrāhīm Paşa-yı kerem-perver ki ol
Her gedānīn işini in‘ ām-ı altun eyledi
10. Pādişāh-ı ‘ āleme ḡayr-ı du‘ ā taḡşīl için
Luḡf ile cümle ḡulūb-ı nāsı meşḡūn eyledi
11. ‘ İzzetā sūr-ı ḡitānīn dediler tārīḡini
Şāh-zādegāna şeh sūr-ı hümāyūn eyledi

Sene 1132

12

Tārīḫ Berāy-ı Kāşr-ı Sulṭān Aḥmed Ḥān

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

İzzetâ medḥ ü sitâyiş birle tārīḫin dedim
Oldı Sulṭān Aḥmediñ Kāşr-ı Cinānı dil-güşâ
Sene 1134

13

Tārīḫ Berāy-ı Kāşr-ı Sulṭān Aḥmed Ḥān

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

Hūrlar seyr eyleyip İzzet dedim tārīḫini
Şaḥn-ı dünyāya yapıldı resm olup Kāşr-ı Cinān
Sene 1134

14

Tārīḫ Berāy-ı Nüzül Şuden-i Üç Enbārı Be-deryâ

mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün

1. Te'âlallâh ne kuvvetdir ne kudretdir bu kim olmuş
Muvaffaq cânib-i Ḥaḫdan ḥidiv-i âsumân-pāye
2. Ne kuvvet kuvvet-i kudsiyye-i kāhir ki etmişdir
Ḥudâ iḥsân anı Sulṭān Aḥmed Ḥān-ı yek-tāya
3. Hemîşe kârı te'yîd eylemekdir devlet ü dîni
Teşebbüş eyleyip dāmân-ı pāk-i şer'-i garrāya
4. Ḥuşûşâ şimdıcik yapırdı bir kalyon kim kaṭ' â
Nazîri gelmemiş eslâfda deryāya dünyāya

¹² E.31a, Ü1.38a, V.32a, L.36b, S.28b¹³ E.31a, Ü1.38a, V.32a, L.36b, S.28b¹⁴ E.27a, Ü1.35b, V.28b, L.32a, S.25a

5. Şihâbiñ riştesinden rîsmân-bâf-ı felek şimdi
Şebâne tırmayıp âlât ihzâr eyler ihdâya
6. Ne kıalyon kim olur meş' al-fürüz oldukça deryâda
Fenârı pertev-efgen encümengâh-ı şüreyyâya
7. Ne fülk-i küh-peyker kim nüh eflâki yanaşdırsañ
Kıalardı pâye-i zîrinde çün mânende-i sâye
8. Cesâmet şöyle kim deryâ yüzinde cünbiş etdikçe
Tezelzül vermede şevr-i zemîne tāk-ı cevzâya
9. Bu fülke gâlibâ bir lenger ihdâ etmedir kaçdı
Felek bu gece tırfе şaykıal urmuş mâh-ı garrâya
10. Ki nâmiyla felek âvâze-gîr-i iştiâr oldu
N'ola ru' b u hirâs ilķâ ederse kıalb-i a' dâya
11. Anı bir tırtı-ı maıtbū' üzre inşâ eylemiş üstâd
Yanında şandal olmaz keşti-i çerh-i fūrū-mâye
12. Bütün târihler mazbūṭ ecdâd-ı ' izâmından
Muvaffâk olmadı hiç birisi böyle donanmaya
13. Bu da tevfiķdır taķlîd-i tanzîm-i umūr etdi
Kemîne bendesi Dâmâd İbrâhim Paşaya
14. Olupdur kârgâh-ı devletiñ ârâyişi efzûn
Olaldan zât-ı pâki mesned-i ikbâle pîrâye
15. Hızîne leb-be-leb âlât-ı rezmiyye mürettebdır
Hezârân âferîn tedbîr-i şadr-ı Bū ' Alî-râya
16. Edip devletlerin efzûnter bağışlasın Allâh
Anı Hân Aḫmede Hân Aḫmedi ol şadr-ı dânyaya
17. Nice târihler ' arz etdiler vaıkt-i nüzûlinde
Sühen-sencân-ı ' âlem pâdişâh-ı kışver-ârâya

18. Düşürdüm ben de bir tārīḥ-i ğarrā ‘ İzzetā müjde
Güzel tarḥ oldu üç enbārlı ḳalyon indi deryāya
Sene 1135

15

Tārīḥ Berāy-ı Tüfeng Endāhten-i Şehensāh-ı Cihān Sultān Aḥmed Ḥān-ı Sālis

mefā‘īlün mefā‘īlün mefā‘īlün mefā‘īlün

1. Cenāb-ı ḥāzret-i Ḥān Aḥmed-i yek-tā ki ḳuvvetde
Nazīri gelmemişdir günbed-i gerdān-ı gerdūna
2. Olaldan şukḳa-efrāz-ı livā-yı salṭanat ḥaḳḳā
Şadā-yı kūs-ı ‘adli münteşirdir kūh u hāmūna
3. ‘Adāletle yüzün güldürdi dehriñ ḥandeler eyler
Zemān-ı devleti vaḳt-i Enüşirvān u Hārūna
3. Muvaffaḳdır nizām-ı salṭanatda ṭab‘-ı veḳḳādı
Ki tedbīr etmede ta‘līm-i re‘y eyler Felāṭūna
4. Bulup rāḥat kederden devr-i ‘adlinde şafāsından
Selām irsāl eder devr-i zemāna rūḥ-ı Me‘mūna
5. Maḳām-ı salṭanatda fetḥ ü ḍarba edeli āġāz
Uşul ile umūr-ı devleti uydurdu ḳānūna
6. Bir ednā bendesi fetḥ eyledi Kirmān-şāhānı
N’ola ğālib gelirse ‘izz ü devletle Ferīdūna
7. Cihāna gelmedi bir ḥusrev-i şāḥib-hüner böyle
Ḳalem vaz‘ eyleyelden dest-i ḳudret kāse-i nūna
8. Sa‘ādet ile izḥār-ı hüner ‘arz eyleyip bir gün
Tüfengin alıp iclāl ile bāzū-yı hümāyūna

¹⁵ E.27b, Ü1.36b, V.29a, L.33a, S.25b

9. Derûnî isti'ânet eyleyip 'avn-i İlâhîden
Tüfengi atıcağ seksen adım yerden bir altuna
10. Bir atışda hemân çağ ortasından darb edip anı
Zeri döndürdi kalb-i düşmen-i bed-ḥ'âh-ı mağbûna
11. Dahı böyle tabanca yememiştir çihre-i düşmen
Olaldan şûret-i ber-geşte-i iḳbâl-i vārûne
12. Büti şındı Firengiñ ḥâke düşdi kâfiriñ tâcı
Bu ḥikmet lerze-i dehşet bıraḳdı düşmen-i dūna
13. Zeri zūr ile şekl-i ḥalka-i zih-gîre döndürdi
Ne kuvvetdir bu kim maḥşûşdur zât-ı hümâyûna
14. Tüfengiñ naḳd-i Efrenciye gūyâ sikke darb etdi
Ḳulûb-ı ḥaşm 'aceb mi dâğ-ı ḡamla olsa meşḥûne
15. Tüfeng-i pâdişâhîden cezâsın buldı ḥazz etdik
Bu altun kâfiri pek mübtelâdır va' d-i kemmûna
16. Beşer kâdir degildir kuvvet-i ḳudsiyyedir ḥaḳḳâ
Hezârân âferinler pâdişâh-ı rub' -ı meskûna
17. Bu kârı görseler dirlerdi bu siḥr-i ḥelâl ancak
Eşer işbât edenler sırr-ı nârencât u efsûna
18. Hele varmağ degil görmek hünerdir ol ḳadar yerden
Bir âdem çâr-çeşm-i diḳḳat olsa cirm-i altuna
19. Bu ḥâlet şübhe yoḳdur bunda fâl-i ḥayr-ı nuşretidir
Ki düşdi şûret-i menḥûs-ı düşmen ḥâk ile ḥûna
20. Şikest-i zahr-ı düşmendir bu fâliñ ḥaḳḳ-ı ta' bîri
Hezârân müjde olsun şehriyâr-ı devlet-efzûna
21. İlâhî olmasın böyle tabanca yemeden ḥâlî
Hemişe çihre-i bed-ḥ'âhı olduḳça dîger-güne

22. Ola elṭāf-ı Hāḳla milket-i mevrūşına munḅam
 ʿAcem mülki varınca tā ḥudūd-ı nehr-i Ceyḥūna
23. Serīr-i salṭanatda pīr olunca her zemān olsun
 Emānet zāt-ı pāki ḥāzret-i Mevlā-yı bī-ḅūna
24. Bu ḥāli gūş edince peyk-i endīşeyle şāʿ irler
 Ser-ā-ser dūşdüler hep vādī-i taʿ bīr-i maẓmūna
25. Ḥayālim cüst-cū eyler iken şahrā-yı maʿ nāyı
 Muvaffaḳ oldum ʿİzzet ben de bir mışraʿ -ı mevzūna
26. Bu gūne şanʿ at-ı menḳūṭa birle söyledim tāriḥ
 Tüfikle urdı Sulṭān Aḥmed Efrenḅi bir altuna
Sene 1135

16

Tārīḥ Berāy-ı Feth-i Ḳalʿ a-i Hemedān

feʿ ilātün feʿ ilātün feʿ ilātün feʿ ilātün

1. Ḥusrev-i maşriḳ u maḡrib şeh-i dīn Aḥmed Ḥān
 ʿAdl ile eyledi maʿ mūr cihān ülkesini
2. Sāye-endāz olalı taḥtgeh-i salṭanata
 Etdi Hāḳ cāygeh-i emn ü amān ülkesini
3. Ol cihān-dāver-i Dārā-ʿ aẓamet himmet ile
 Mülk-i mevrūşına zamm etdi Keyān ülkesini
4. Bir Süleymān-ı zemāndır ki eden Āşafıdır
 Ḥüsn-i tedbīr ile āsūde her ān ülkesini
5. Şadr-ı semmāḥ-ı ʿ aṭā-pīşe ki ḥāş etmiştir
 Aña sulṭān-ı kerem Bermekiyān ülkesini

¹⁶E.22b, Ü1.30b, V.23b, L.27a, S.21a

6. Çünkü taqdîr-i Hudâ ile Kızılbaşlarıñ
Etdi berhem-zede te'sîr-i kırân ülkesini
7. Berg ü bârın 'Acemiñ şarşar-ı idbâr döküp
Kıldı pejmürde-i âsîb-i hazân ülkesini
8. Etdi fetvâ ile sulţân-ı cihân ba's-ı cünûd
Dâr-ı İslâm ede tâ Sürh-serân ülkesini
9. Aldı ser-'askeri peygâr ile Lûristânıñ
Hamle-i vâhidede tâ Hemedân ülkesini
10. Şöyle bir nuşret-i ğarrâya muvaffağ oldu
Ki tarabgâh-ı sürûr etdi cihân ülkesini
11. Şeh-i İslâm-penâha umarız Mevlâdan
Ki qarîben vere Tebrîz ü Revân ülkesini
12. Kendi âsûde ola düşmeniniñ hemvâre
Mütezelzil ede riğ-i hafakân ülkesini
13. Şaklayıp zât-ı hümayûnını âfetlerden
Hıfz ede şâm u seher kutb-ı zemân ülkesini
14. Luţf-ı Mevlâ ile çün tañtana-i fetğ ü fütûğ
Eyledi velvelenâk eyle cihân ülkesini
15. Ben de bu fetğ-i cemîle dedim 'İzzet târiğ
Aldı Hân Ağmed-i 'âdil Hemedân ülkesini

Sene 1136

17

Tārīḥ Berāy-ı Temām Şuden-i Serāy-ı Nev-bünyād-ı Meḥemmed Ağa Keḥudā-yı Şadr-ı ʿĀlī

fāʿ ilātün fāʿ ilātün fāʿ ilātün fāʿ ilün

1. Keḥudā-yı şadr-ı ʿĀlī dāver-i vālā-himem
Kim mülāzım kevkeb-i iḳbāline saʿ düʿs-suʿ üd
2. Yaʿ nī dāmād-ı güzīn-i āşaf-ı Cem-cāh kim
Rām olup dergāhına ser-dādedir çerḥ-i ʿanūd
3. Āşaf-ı şāhib-semāḥat şaf-der-i Tāʾi-ʿaḫā
İftihār etse sezā dergāhına nisbetle cūd
4. Ḥayr-ḥāh-ı dīn ü devlet kim tedāḥül var iken
Etdi şaḡr-ı milket-i İslāma taʿ yīn-i ḥudūd
5. Müşkilātı devletiñ mübhem ḳalırdı şübhesiz
Nāḥun-ı reʿy-i rezīni etmese ḥall-i ʿuḳūd
6. Şimdi bir bī-hüde ḥarf etmez tekellüm kimseler
Münḥaşırdır hep şenā-yı zātına güft ü şünūd
7. Böyle zāt-ı erşede tevlīd-i mişl etmek muḥāl
Her ne deñlü māder-i eyyām olur ise velūd
8. Mevce-endāz-ı ʿaḫā olduḡça bād-ı luḫf ile
Baḥr-i bī-pāyān-ı iḥsānı nedir bilmez rükūd
9. Eyleyip der-kār teʿyīdāt-ı Rabbāniyyesin
Eylemiş iḥsān her emrinde tevfiḳın vedūd
10. Bā-ḥuşuşā böyle bir dāmāda tevfiḳ etdi kim
İstemez rüşd ü sedād u ʿaḳlı ityān-ı şühūd
11. Rütbe-i ednāsını ḫayy edemez peyk-i ḫayāl
Ḥaḫve-i evvelde etse pāye-i ʿarşa şuʿ üd

¹⁷ E.28b, Ü1.29b, V.30a, L.34a, S.26b

12. Pâ-be-câ oldukça nüh âbây ile çâr ümmehât
Gelmeye mehd-i cihâna böyle pākize-vücūd
13. Hıyır-ḡâhıdır veliyy-i ni‘ met-i dīriniñ
Olsa her kârı n’ola şâyân-ı sâpâş u dūrūd
14. Yapdı şimdi bir güzel beyt-i mu‘ allâ-pâye kim
Nağş-ı saḡf-ı lâjüverd-endūdıdır çerḡ-i kebūd
15. Şöyle ‘âlîdir ki baksañ saḡfınıñ bālâsına
Farḡı müşkildir felek midir ‘aceb yâḡud ki dūd
16. Hâbbezâ vâlâ serây-ı pāk kim şâyestedir
Şubḡ eger zīr-i revâḡ-ı ḡâḡına olsa ‘amūd
17. Şübhesiz tebdīle sa‘y eyler idi Me‘vâsını
Fi’l-meşel Rıḡvân eger etse bu menzilden vūrūd
18. Kâfiye teng oldu refâr edecek yer ḡalmadı
Gerçi māl-â-mâldir ma‘nâ ile ḡab‘ım çî sūd
19. ‘İzzetâ Allâh şâhiddir ki ḡâliş bendeyem
Ol der-i iclâle kim iḡbâledir cây-ı ḡu‘ūd
29. Ḳulluḡ iḡhârında mecbûrem tekellüf ber-ḡaraf
Olsun isterse küdüret-yâfte ḡalb-i ḡasūd
21. Dâverâ tebrīk için bu ḡâne-i nev-ḡarḡını
Ḳullarıñ olduḡda dāmân-ı niyâza çihre-sūd
22. Ben de bir târīḡ ile geldim du‘âdır maḡşadım
Beytiñi ma‘mūr ḡılsın dâ‘imâ ḡayy u vedūd

18

Tārīḥ Berāy-ı Kāşr-ı Rākım Meḥemmed Efendi

mefā' ilün fe' ilātün mefā' ilün fe' ilün

1. Zihī nişimen-i nev-resm-i cāy-ı müsteşnā
Kim anı eyledi Rākım Efendi tarḥ u binā
2. Şu deñlü rif' ati var tarḥınıñ ki kavş-i kuzah
Kenār-ı tākına ceft-i muḥarnes olsa sezā
3. Kenāre-i ufuk-ı saḫfına ziyā vermiş
' Amūd-ı şubḥ gibi her sūtün-ı müsteşnā
4. Bu cā güzergeh-i bād-ı nesimdir ne ' aceb
Olursa gülşen-i naḫşında gülleri büyā
5. Bu ḫüsn-i tarḥ ile şâyandır eger naḫkâş
Bu kaşra zer-varaḫ-ı mihr ile ederse tılā
6. Düşürdüm ' İzzet aña böyle bir güzel tārīḥ
Güzide cāy-ı şafadır bu kaşr-ı rüh-efzā
Sene [1136]

19

Tārīḥ Berāy-ı Ta' mīr Şuden-i Türbe-i Ḥazret-i Ebī Eyyüb-ı Enşārī Raḍya'llāhu ' Anhu'l-Bārī

mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

1. Cenāb-ı ḫazret-i Sulṭān Aḫmed Ḥān kim oldur
Serir-i salṭanatda şehriyār-ı şāhibü't-temkīn
2. Şehenşāh-ı memālik-gir kim devrinde olmuşdur
Rüsüm-ı mekremet ḫānün ṭavr-ı ma' delet āyīn

¹⁸ E.30a, V.31b, L.35b, S.27b

¹⁹ E.25a, Ü1.28b, V.26a, L.30a, S.23a

3. Hıdîv-i âsumân-dergâh kim olmuş o dergehde
Vezîr-i a'zam İbrâhîm Paşa bende-i dîrîn
4. Zihî şadrü's-şudûr-ı şâhibü't-tedbîr kim anıñ
Sedâd-ı re'yini tâ cevher-i fa'âl eder taḥsîn
5. Du'â-yı ḥayr isticlâb için sultân-ı zî-şâna
'Aṭâ vü cûdını kılmış ser-â-pâ' âleme ta'yîn
6. Zemân-ı devletinde mümteni' dir dense gerçektir
Muvaffak oldığı âşâr-ı ḥayrı eylemek tebyîn
7. Nice ḥayrâta oldu niyyet-i ḥâliş ile sâ'î
Edip te'yîd-i Sübhânî her işde kârını tehvîn
8. Hıuşûşâ şimdıcik tevfiḳ-ı Rabbânî ile etdi
'Alem-dâr-ı resûl-i kibriyânıñ merḳadin tarşîn
9. Ser-efrâz-ı şahâbe ḥazret-i Hâlid ki olmuşdur
Maḳâmı müzdehimgâh-ı ricâlü'l-ğayb-ı illiyyîn
10. Mezâr-ı rahmet-âşârında ba'zı yerleriñ evvel
Mürûr-ı ezmine etmişdi istiḥkâmını tevhîn
11. Belî ma'lûm idi muḥtâc-ı ta'mîr olduğu ammâ
Muvaffak olmadı i'mârına hiç kimseler pişîn
12. Meger Bârî bu ḥayrı şadr-ı dânyâya nasîb etmiş
Ki şimdi eyledi i'mârını ilhâm ile telḳîn
13. Teyemmün kaşd edip ol şâhib-i devlet sa'âdetle
Şibâk-i tâbnâkin etdi isti'dâd ile sîmîn
14. Edip şandûka vü pûşîde vü kâşîlerin tecdîd
Nice zâtü'l-kıyem âvizelerle eyledi tezyîn
15. Sezâdır kubbesinde mehçe-i zerrîni mihr olsa
Maḥaldır ṭâḳına âvîze kılsa hûşesin pervîn

16. Zihî gülzâr-ı rûhânî ki hem-çün ravza-i cennet
Meşâm-ı cân u dil naqş-ı cidârından olur gül-çîn

17. Eger cem^ç olsalar cevher-şinâsân-ı cihân cümle
Bahâsın edemezler rîze-seng-i pâkiniñ teşmîn

18. Hudâ sultân-ı dehri âşaf-ı ^ç aşrı edip dâ'im
Müdâm erkân-ı iqbâlin ede te'yîd ile taşşîn

19. Nice hayrâta tevfiķ eyleyip ol şadr-ı dâneyı
Anıñ zıkr-i cemîli tâ-be-maḥşer hayr ola âmîn

20. Bu da tevfiķdır ^ç İzzet ki etdim beyt-i vâhidde
İki târiḥ-i pâki ^ç avn-i Rabbânî ile tazmîn

21. Mezârın eyledi tezyîn Ebū Eyyūbuñ İbrâhîm
Ebî Eyyübü İbrâhîm Paşa eyledi tezyîn

Sene 1137

20

Târîḥ Berây-ı Feth-i Lûristân

mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

1. Peyâm-ı feth ile leb-rîz-i şâdî kıldı âfâkı
Mehebb-i şarḩdan bād-ı nesîm-i şubḩ-dem aldı

2. Su'âl etdim peyâm-ı fethi hâtifden dedi târiḥ
Lûristânı da Sultân Aḩmed-i dâney-ḩikem aldı

Sene 1137

²⁰ E.30a, Ü1.37b, V.32a, L.35b, S.28a

21

Târiḫ Berāy-ı Feth-i Ḳal‘a-i Gence

müstef ilün müstef ilün müstef ilün müstef ilün

1. Şāhenşeh-i kişver-güşā dādār-ı manşürü’l-livā
Fermān-deh-i ‘adl-āzmā Ḥān Aḥmed-i vālā-himem
2. Luṭf u kerem deryāsıdır cūd u sehā me’vāsıdır
Nām-ı şeref-pīrāsıdır kişver-güşālıkda ‘alem
3. Gerdān olup tā ḥaşre dek çekse nice biñ yıl emek
Hiç görmeye çeşm-i felek böyle şeh-i Ṭā’i-kerem
4. Mihr-i hümāyūn-sāyedir bedr-i sa‘ ādet-māyedir
Behrām ile hem-pāyedir kizb etmem a‘ lādır desem
5. Ol dem ki ḳaşd-ı cezm eder ḳahr-ı ‘adūya ‘azm eder
Tertīb-i bezm-i rezm eder el-bette olur muḡtenem
6. Emr-i şecā‘at böyledir ḥükm-i celādet böyledir
İḳbāl-i devlet böyledir ḥaşmı eder zīr-i ḳadem
7. Böyle gerek dād-āverī rām emrine ins ü perī
Gelse olurdu çākeri ‘ahdinde Dārā-yı ‘Acem
8. Şadr-ı serīr-i ma‘delet bālā-yı ṭāḳ-ı mekremet
Taḫt-ı hümāyūn-menzelet zātıyla olmuş muḫterem
9. Ol şeh-süvār-ı dādger ol demde ki tiḡın çeker
Re’s-i ‘adūyı çāk eder mānende-i şaḳḳ-ı ḳalem
10. Esbi ki cevlān gösterir kendin Nerīmān gösterir
Ḥaşmın gürizān gösterir mānend-i bī-rūḫü’ş-şanem
11. Çekse o Dārā-yı be-nām şemşīr-i Behrām-intiḳām
Bir demde eyler iltiḳām ḥaşm olsa bīrūn-ı raḳam

²¹ E.21a, Ü1.34a, V.21b, L.25a, S.19b

12. Dādārīñ icrā eyledi dünyāyı ihyā eyledi
Şimdi hūşūşā eyledi ‘ arş üstine naşb-ı ‘ alem
13. Terk eyleyip eglencesin Īrāna şaldı pencesin
A‘ cāmīñ aldı Gencesin ol Qahramān-ı Cem-ḥaşem
14. Ol mülk-i pākīze-eşer kıymetde dünyālar deger
İm‘ ān ile bağılsa ger Gence degil genc ü ḥikem
15. Ol demde kim tedbīr eder icrāsını taqdīr eder
Tūrānı da teşhīr eder böyle qalırsa lā-cerem
16. Edip ḥidīv-i kām-kār emr-i cihāda ĩtimār
Ol kişveri edip şikār qahr eyledi ol qavmi hem
17. Teşhīr için ol milketi terk etdi ḥūāb u rāḥatı
Ḥaqqā ki şāḥib-devleti bezl eyledi naqd-i himem
18. Şadr-ı kerem-pīrā budur ḥurşīd-i mülk-ārā budur
Destūr-ı şāḥib-rā budur dehrīñ Nizāmü’ l-mülki hem
19. Ol demde kim iḥsān eder şol deñlü bī-pāyān eder
Kānı tehī-hemyān eder ḥālī qalır dükkān-ı yem
20. Dād-āverā kār-āgehā ‘ adl-āzmā şāhenşehā
Bu nazmıma olmaz bahā n’ola mübāḥāt eylesem
21. Bende selāset başkadır ḥüsn ü leṭāfet başkadır
Nazmımda ḥālet başkadır çün ĩsī-i ferḥunde-dem
22. Ḥāmem o cādūdur eger şevḳ ile olsa cilveger
Bir nokta üstinde eder taşvīr-i şad beytü’ l-mühem
23. Erdi sūḥen çün āḥire oldı qavāfī fāḥire
Ḥayr-ı du‘ ādır şā‘ ire şimdi bu dem emr-i chem
24. Devlet ile iqbāl ile yā müjde-i iclāl ile
A‘ dāyı istişāl ile olsun muzaffer dem-be-dem

25. Tevfîkını Rabb-i celîl edince hâdî-i sebil
Çün oldu bu feth-i cezîl şâdî-res-i kalb-i ümem

26. Ben de bu feth ü nuşretin ‘ İzzet dedim târihîni
Aldı ‘ Acemden Genceyi Hân Aḥmed-i vâlâ-himem
Sene [1137]

22

Târiḥ Berây-ı Feth-i Ḳal‘ a-i Revân

mefâ‘îlün mefâ‘îlün mefâ‘îlün mefâ‘îlün

1. Şaf-ârâ-yı mağâzî ya‘ nî Aḥmed Hân-ı Gâzî kim
Zemânında nice iklîm-i mefrüzü’ l-ḳalem aldı
2. Cihâmı bîm-i ğamdan eyledi âsûde ol dem kim
Serîr-i şevketi ol dâver-i ferhunde-dem aldı
3. Edip tevfiḳ-ı Bârî pâdişâh-ı ‘ âleme yârî
Revân iklîmini ḥâḳân-ı İskender-‘ alem aldı
4. Bu da burhândır tevfiḳ-ı Rabbânîye kim anîñ
Ḳaçan mühr-i şerîfin âşaf-ı vâlâ-himem aldı
5. Nizâm-ı devletin te’ yîd ile te’ lîf için ḥalkı
Öñ evvel destine ḳânûn-ı in‘âm u kerem aldı
6. Ecânib eyleyip nâ-gâh mülk-i Fârsı pâ-mâl
Dil-i İrâniyânı gerd-i endûh u elem aldı
7. Görüp pâ-mâl-i aġyâr oldıġın ol mülk-i ra‘ nâyı
Mesâġ-ı şer‘ ile sulṫân-ı ‘ âlem lâ-cerem aldı
8. Civâr-ı devletinden ḳaṫ‘ için aḳdâm-ı aġyârı
Yed-i iclâle fetvâ ile tîġ-ı ḥoş-ḳadem aldı

²² E.22a, Ü1.25b, V.22b, L.26a, S.20b

9. ‘Acemden milket-i mevrūşın istirdād edip şimdi
Hep Āzerbāycānı ol ŧeh-i dānā-ŧiyem aldı

10. Verip ser-pence-i tedbīrine tevfiķ ğirāyī
Kemend-i zābtına naħcīri ħün ŧīr-i ücem aldı

11. ‘Aceb mi ħusrev-i Īrān dense nāmına şimdi
Ki dārū’l-mülk-i Efrīdūn ile iķlīm-i Cem aldı

12. Ne ħuvvetdir ne ħudretdir bu kim vüs‘atli bir mülki
Varıp ser-‘askeri hem düşmeni ħahr etdi hem aldı

13. Bu demde aldı Sulţān Aħmed-i yek-tā Revān mülkin
Revān mülki degil bir genc-i meŧhūnū’l-ħikem aldı **Sene 1137**

14. Ğanīmet ŧöyle mebzūl oldu kim hengām-ı nuŧretde
Ğuzātñ her biri bir dil-rübā-yı ğonce-fem aldı

15. Revān mülkin mübārek eyle Sulţān Aħmede yā Rab **Sene 1137**
Ki ol pākīze mülki dāver-i ‘ālī-himem aldı **Sene 1137**

16. Hevā-yı feyz olup zāhir mehebb-i ħuţr-ı ŧarķīden
Nesīm-i müjde-i fetħ ü zafer kim ŧubħ-dem aldı

17. Bu ğarrā nuŧreti ğuş eyledikde pīr-i endīšem
Ele tāriħini taħrīr için levħ ü ħalem aldı

18. Dedi ‘İzzet Revān fetħ oldu Sulţān Aħmed aħdinde **Sene 1137**
Revānı ħükmi Sulţān Aħmed-i Dārā-ħaşem aldı **Sene 1137**

23

Tārīħ Berāy-ı Fetħ-i Ķal‘a-i Revān

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

1. ‘Āfiyetler ola bu āb-ı revān-ı fetħ ü naŧr
Āb-ı rüy-ı Āl-i ‘Oŧmān ħusrev-i Cem-mesnede

²³ E.30b, Ü1.38a, V.32a, L.36a, S.28a

2. Mest olup bî-bâde şevkıyla dedim târihini
Geldi miftâh-ı Revân dîvân-ı Sulţân Aḥmede
Sene 1137

24

Târîḥ Berây-ı Fetḥ-i Ḳal‘a-i Revân

fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

‘İzzetâ cümle ekâbir çıksın istikbâline
Südde-i sulţân-ı dîne geldi miftâh-ı Revân
Sene 1137

25

Târîḥ Berây-ı Vilâdet-i Şeh-zâde ‘Abdü’l-ḥamîd

müstef‘ilün müstef‘ilün müstef‘ilün müstef‘ilün

1. Ḥâḳân-ı İskender-zafer dâdâr-ı ferḥunde-siyer
Ḥân Aḥmed-i Dârâb-fer sulţân-ı dâna-yı ferîd
2. Ol ḥusrev-i ‘âlî-‘alem ol dâver-i Ṭâ‘î-kerem
Hem mâlik-i seyf ü ḳalem hem şâhib-i ‘aḳl-ı reşîd
3. Taḥt-ı sa‘âdet şâhıdır burc-ı necâbet mâhıdır
Ḥuddâm-ı kâr-âgâhıdır iḳbâl ile baḥt-ı sa‘îd
4. Ol şaf-der-i kişver-güşâ etdikçe taşmîm-i ğazâ
Olsa ṭayanmaz bî-merâ düşmen eger kûh-ı ḥadîd
5. Mülk-i ‘Acem teşḫîridir İrân-zemîn naḥcîridir
Tiġ-ı ‘adû tedmîridir ḳufl-i fütûḥâta kilîd

²⁴ E.31a, Ü1.38a, V.32a, L.36b, S.28b

²⁵ E.20b, Ü1.24b, V.21a, L.24b, S.19a

6. Tanzīm edelden devleti buldı cihān emniyyeti
‘ Ahdinde bulmaz ruḥṣatı cevri etmege çerḫ-i ‘ anīd

7. Ol dāver-i dānā-dili ol pādīṣāh-ı ‘ ādili
Dil-ṣād kıldı hāsılı iḥsān edip Rabb-i mecīd

8. Ya‘ nī bulup mihr i‘ tidāl etdikde sa‘ da ittiṣāl
Verdi Ḥudā-yı lā-yezāl bir necl-i maḥbūb u reṣīd

9. Ḥurṣīd edip naql-i maḥall etdikde teṣrīf-i ḥamel
Ṭogdı o meh-pāre güzel bā-ferr ü iḫbāl-i mezīd

10. Ol neyyir-i ḥüsn ü bahā kıldıḫda dehri pūr-ziyā
Burr-ı şereften güyyiā mihr-i münir oldı bedīd

11. Zā ‘irçe-i mevlūdını hem ṭālī‘ -i mes‘ ūdını
Teṣrīf-i ḫayr-ālūdını yazsın müneccimler sa‘ īd

12. Şeh-zāde-i ḫayrū‘l-ḫalef verdikde āfāḫa şeref
Oldı münevver her ṭaraf çeşm-i nazār-senc-i ümīd

13. Şeh-zādedir kim sāyesi oldı cihān pīrāyesi
Nāhīd olursa dāyesi anıñ degil emr-i ba‘ īd

14. Her dem o ḫusrev ṣād ola kārı hemīşe dād ola
‘ Adliyle dehr ābād ola tā ḫaşre dek ‘ ahd-i medīd

15. Şeh-zāde-i ‘ ālī-güher etdikde dünyāyı maḫar
Gördüm ki endīšem eder tāriḫ için fikr-i sedīd

16. Yazdım o demde ‘ İzzetā teḫşīr için tāriḫini
Geldi vücūda şulb-i Aḫmed Ḥāndan ‘ Abdü‘l-ḫamīd

Sene 1137

26

Târîh-i Diğer Berây-ı Şeh-zâde-i Müşârün İleyh

fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün

1. Hâzret-i Hân Aḥmed-i dānāya etdikde kerem
Ya' nî bir şeh-zâde-i 'ālî-güher Rabb-i mecîd

2. Söyledim târiḥini 'İzzet leb-i iḳbâl ile
Geldi şulb-i pāk-i Aḥmed Hândan ' Abdü'l-ḥamîd
Sene 1137

27

Târîh Berây-ı Vefât-ı Züleyhâ

mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün

1. Seniñ ey çerḥ-i kec-rev tünd-bād-ı ḥâdişâtından
Kime etmek gerek bilsem ' aceb feryâd u şekvâyı

2. ' Aceb mi ḥârḥâr-ı fūrḳat ile çāk çāk olsam
Ḳopardıñ gülşenimden Ḳoḳmadım ol verd-i ra' nâyı

3. Ṭutuşdı ğayri sönmez rüzgârıñ dil bu vaz' ından
Yaḳıp tâ yıḳmadıḳça sūziş-i âhım bu dünyâyı

4. Düşürdüm ḥâke nâ-geh çünki zâyi' eyledim ' İzzet
Benim ser-māye-i ' ömrüm iken ol dürr-i yek-tâyı

5. Dü destim ḳaldırıp giryân giryân söyledim târiḥ
İlâhî hem-zebân-ı ḥüriyân eyle Züleyhâyı
Sene 1138

²⁶ E.21a, Ü1.25b, V.21b, L.25a, S.19b

²⁷ E.30b, Ü1.31a, L.36a, S.28b

28

Tārīḥ Berāy-ı Vefāt-ı ʿĀʾiṣe Ḥānım

mefʿülü fāʿilātü mefāʿilü fāʿilün

1. Etdi ʿazîmet âhirete hâle ḥānım âh
Firdevsiyân ile umarız hem-niṣîn ola
 2. Allâhdan niyâz ederiz kim enîs aña
Buḥbûḥa-i cinânda ḥavrâ-yı ʿîn ola
 3. Cennât-ı ʿâliyâtın edip cilvegâhını
Ol merʾe-i ʿafîfeye Mevlâ muʿîn ola
 4. Ḥuld-i berîne raḥmet-i Ḥaḫla duḥülde
Ferdâ-yı ḥaşr râh-ber-i evvelîn ola
 5. Tārîḥine bir âh çekip ʿİzzetâ dedim
Yâ Rab mekân-ı ʿĀʾiṣe ʿAdn-i berîn ola
- Sene 1139**

29

Tārīḥ Berāy-ı Pāye Şuden-i Ḥazret-i Esʿad Efendi Ṭāle Beḫâhu Be-Medîne-i Münevvere

mefāʿilün mefāʿilün mefāʿilün mefāʿilün

1. Bi-ḥamdî'llâh bir maḥdûm-ı mifzâl-i ferehmendiñ
Ṭulûʿ etdi yine burc-ı şerefden necm-i iḫbâli
2. Şeb-i şādîde hep meh-tâb zevḫın etdiler aḥbâb
Ḥased-kârânıñ ammâ tîre oldı şubḫ-ı aḥvâli
3. ʿAceb mi ser-zemîn-i nâm u kâkı eylese işrâf
Bu pâyeyle yüceldi süllem-i eyvân-ı iclâli

²⁸ E.30b, Ü1.31b, L.36a, S.28a

²⁹ E.29a, Ü1.31b, V.31a, L.34b, S.27a

4. Geleden semt-i re's-i iştihâra kevkeb-i fazlı
Olup güm-nâm tâ semt-i ademde aldı alalı

5. azîz ü evce geldikçe kevâkib neyyir-i batı
Medâr etsin hemîşe zirve-i tedbîr-i âmâli

6. Edip tebrik 'İzzet tehniyet-güne dedim târi
Medîne pâyesiyle oldu Es'ad rütbede 'âlî

Sene 1146

MUSAMMATLAR

1

Tercî' -i Bend-i Beyt-i Merhûm Nef'î Berây-ı Feth-i Kâl' a-i Tebrîz

fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün

I

1. Şimdi Ahmed Hân olup te'yîd-i Haqqıñ mazharı
'Unveten Tebrîz mülkin aldı bir ser-leşkeri
2. Gerçi te'hîr etdi ammâ oldu zâhir 'âkıbet
Gayret-i mülhid-güdâz u Şî' a-süz-ı Hayderî
3. Habbezâ tevfiq-ı Rabbânî ki darb-ı dest ile
Aldı üç gün içre bir vüs'atlı zîbâ kişveri
4. Şöyle bir ceng oldu kim eflâke havf'irâş edip
Gösterir kendin siper şeklinde çerh-i çenberî
5. Küşte-i şemşîr-i kahr oldu melâ'in-i 'Acem
Çâr-yâriñ eyleyip ervâhı 'avn u yâverî
6. Sell-i seyf etdikde a' dâya gûzât-ı Müslimîn
Geçdiler şemşîrden cümle Kızılbaş 'askeri
7. Hamleler etdikçe eflâke şalardı velvele
Cünd-i İslâmîñ çek-â-çâk-i sinân u şeş-peri
8. 'Asker-i cerrâra pâ-mâl olmadın versin 'Acem
'Aklı var ise eger Genceyle Yezd ü Şüşteri
9. Eyledikde kudsiyân tebşîr şad taşsîn ile
'Âlem-i ervâha bu ra' nâ gâzâ-yı ekberi
10. Rûh-ı Nef'î gördüm eylerdi berây-ı tehniyet
Tâk-ı 'arş üzre bu ra' nâ nazm ile cevlangeri

11. *Âferîñ ey rûzgârîñ şeh-süvâr-ı şaf-deri*
'Arşa aş şimdengirü tîğ-ı şüreyyâ-cevheri

II

1. Kuvvet-i iqbâl ile oldu şehensâh-ı cihân
Mâlik-i Tebrîz ü Kirmân-şâh u Âzerbâycân
2. Bu ne kuvvetdir ki tahrik etmedin râyâtını
Feth olundu hamle-i evvelde Tiflîs ü Revân
3. Himmeti ser-hadd-i şarkı sū-be-sū zabt eyledi
Böyle ister 'arşa-i iqbâlde şâhib-kırân

¹ E.31b, Ü1.38a, V.32b, L.37b, S.29a

4. Ba' d ez-în nâm-ı hümayûnın anîñ yâd eylesin
Dâstân-ı Rüstemi tayy eylesin Şeh-nâme-ḥân
5. Müjde-i nuşretle lâyıktır ki şehr-âyîñ edip
Hep donansın pest ü bâlâdan zemîn ile zemân
6. Atlas-ı çerḥ üstine tertîb-i bezm-i şevḳ edip
Telli Tebrîzî kumâş-ı nev döşensin keh-keşân
7. Bezmgâh-ı âsumân üzre çırâgân eyleyip
Saḳfına kandîller assın ser-â-ser aḥterân
8. Mihr ü mâhî zîr-i dâmânında pinhân eyleyip
Arşa-i meydâna çıksın ḫâs-bâz-ı âsumân
9. Sâzına râmîşger-i zühre verip ra' nâ düzen
Bezmde tutsun uşûl ile felek devr-i revân
10. Oḳusun bu beyti bir nev-nağme-i dil-sûz ile
Eyleyip nâhid âheng-i maḳâm-ı Işfahân

11. *Āferîñ ey rûzgârîñ şeh-süvâr-ı şaf-deri*
Arşa aş şimdengirü tiğ-ı süreyyâ-cevheri

III

1. Ḳuvvet-i İslâm ile i' lâ-yı emr-i dîn için
Ba' ş-ı ecnâd etdi ḳahr-ı ḳavm-i mürteddîn için
2. Çâr-yâr-ı bâ-şafâ ervâhını şâd eyledi
Eyleyip tertîb-i rezm A' câm-ı bed-âyîñ için
3. Hâḳ budur kim ḳuvvet-i ḳudsiyye izhâr eyledi
Mülhidîni ḳahr u istişâl ile tevḥîn için
4. Ḳudsiyân olmuşdı bâm-ı arşda şaf-beste hep
Rûz-ı heycâda du' â-yı nuşrete âmîn için
5. Tiğ-ı Osmâni ile ber-geşte-sâmân oldular
Sebb edenler Hâzret-i Şeyḫayna ḥâşâ kîn için
6. Hâmdü li' llâh ḳalmadı Fârisde cây-ı ḳîl ü ḳâl
Edeler bahşi muraḥḫaşlar meger kim Çîn için
7. Cedvel-i Ceyḫûmî farz etsin muḫaddidler sınır
Söz getirmez şimdi Sultâniyye vü Ḳazvîn için
8. Yakışır Kâşân ile Fağfûrî teşhîr eylese
Ḳubbe-i kâşâne-i iḳbâlini tezyîñ için
9. Aldı zîr-i sâye-i iclâle mülk-i Fârsı
Ol diyâr-ı pâki şerr-i Rafzdan te'mîn için
10. İntihâb etmiş oḳur bu beyti pîr-i âsumân
Bu gâzâ-yı ekberîñ tebrikine tazmîn için

11. *Āferīn ey rūzgārīn şeh-süvâr-ı şaf-deri*
‘Arşa aş şimdengirü tîğ-ı şüreyyâ-cevheri

IV

1. Dâ’imâ manşûr eder sulţân-ı şâhib-şevketi
Bî-tereddüd hüsn-i tedbiriñ budur hâşiyyeti
2. Bir şehenşâhıñ ki her dem kârı ‘adl ü dâd ola
Reh-ber eyler cündine Allâh fevz ü nuşreti
3. Nuşret istikbâl eder el-bette kanda gitseler
Reh-nümâdır Müslimîne evliyânıñ himmeti
4. Hamle-i evvelde teştît eyledi tevfiğ-ı Hağ
Râfizîniñ hâdden efzûnter iken cem’iyyeti
5. Sürh-ser kavmin bi-ğamdi’llâh mağhûr eyledi
Çâr-yâriñ eyleyip imdâd rûhâniyyeti
6. Râfizîler tîğ-ı âteş-bârdan hep gördüler
Rûz-ı mülhid-sûz-ı mağşerde olan germiyyeti
7. Qahramân-ı şaf-şiken denmez mi ol sulţâna kim
Ola şarka muntehî re’s-i cünûd-ı devleti
8. Habbezâ âvâze-i iğbâli ‘âlem-gîr olup
Tutdı cümle sâha-i iğbâli şıyt-ı şavleti
9. Himmetiñle ey hidiv-i âsumân-mesned seniñ
Râyet-i feth ü zafer artırdı kadd ü kâmeti
10. Pây-ı taht-ı milket-i İrânı teşhîr eylediñ
Buldı nâm-ı salţanat ‘ahdiñde şân u şöhreti

11. *Āferīn ey rūzgārīn şeh-süvâr-ı şaf-deri*
‘Arşa aş şimdengirü tîğ-ı şüreyyâ-cevheri

V

1. Şaf-derâ nuşret kadîmî yâr-ı gârıñdır seniñ
‘Avn-i Hağ me’nûs-ı zât-ı kâm-kârıñdır seniñ
2. N’ola tedbiriñde eylerseñ işâbet her zemân
Âşaf İbrâhîm Paşa müsteşârıñdır seniñ
3. Müjde her yerde muşaffersin ki öyle bir vezîr
Hayr-h’âhıñ çâker-i hidmet-güzârıñdır seniñ
4. Sen otur iğbâl ile tahtıñda bezl-i himmet et
Maşdar-ı nuşret der-i devlet-medârıñdır seniñ
5. Şeh-süvâr-ı ‘arşa-i iğbâlsin isterseñ al
İşfahân mevķûf-ı emr-i i’ tibârıñdır seniñ

6. Cānib-i Hāḡdan mü'eyyedsin semend-i 'azmi sür
Kişver-i Īrān ser-tā-pā şikārīndır seniñ
7. Bir mu'ānid düşmen-i bed-ḡāldır verme amān
Rāfızī maḡhūr-ı zūr-ı iḡtidārīndır seniñ
8. N'ola bu nuşretle izḡār-ı mübāhāt eyleseñ
Feth-i nev ser-māye-baḡş-ı iftiḡārīndır seniñ
9. Olmamışken Ḳaraḡaḡ ülkesi Īslāma naşīb
Şimdi şükr eyle efendim merḡzārīndır seniñ
10. N'ola vaşfiñda bu beyti 'İzzet Īrād eylese
Müşteri bir bende-i midḡat-güzārīndır seniñ

11. *Āferīn ey rüzḡārīñ şeh-süvār-ı şaf-deri*
'Arşa aş şimdengirü tiḡ-ı süreyyā-cevheri

2

Müseddes Berāy-ı Çırāḡān-ı Ībrāḡim Paşa

mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün

I

1. Niḡāh-endāz olanlar bāḡda bezm-i çırāḡāna
2. Zemīni beñzedirler āsumān-ı encüm-efşāna
3. 'Acā'ib şu'le vermiş şem'ler şaḡn-ı gülistāna
4. Ki kıldı ḡīre-i reşk-i dü çeşm-i mest[i] ḡayrāne
5. Çemen mi yoḡsa kim bir nürdan deryā mıdır bilmem
6. Doḡunmuş rişte-i meh-tābdan dībā mıdır bilmem

II

1. Çemen kim sīne-i sebzinde yer yer lāle göstermiş
2. Ḳumāşın 'arz edip ḡüyā mülevven kāle göstermiş
3. Alıp eḡrāfını her şem'a bedr-i hāle göstermiş
4. Ser-āḡāz eyleyip muḡrib nevāda nāle göstermiş
5. Sen inşāf et nice ser-mest-i şādī olmasın ādem
6. Şafā āmāde ḡāḡırlar ḡüşāde her ḡönül ḡurrem

² E.33a, Ü1.40b, V.34b, L.40a, S.31a

III

1. Şebistân-ı felek kim encümengâh-ı kevâkibdir
2. Temâşâya bu bezm-i hâşı biñ cân ile tâlîbdir
3. Bu mevsimlerde zîrâ lâlezâr eflâke gâlibdir
4. Zemîniñ âsumâna şimdıcik tercihi vâcibdir
5. Ki bir hürşîd var nâmı şehensâh-ı mu‘ azzamdır
6. Meh-i tâbânı var ‘ unvânı dâmâd-ı mükerrerdir

IV

1. Çemende lâleler kim keşf-i gül-ruhsâr-ı al eyler
2. O nev-res tâzelerdir güyyiâ ‘ arz-ı cemâl eyler
3. Bu gûne bezm-i hâşü’l-hâşı kim vehm-i hayâl eyler
4. Bu bezmiñ mişlini ümmîd eden fikr-i muhâl eyler
5. Bunuñ zîrâ ki bezm-ârâsı zıllu’llâh-ı dânadır
6. Tarâvet-bahş-ı ‘ unvân-ı cemâli şadr-ı vâlâdır

V

1. Temâşâ eyle ‘ İzzet lem‘ a-i şem‘ -i şeb-i tâbı
2. Akıtmış lûle lûle bâğa güyâ cüy-ı meh-tâbı
3. Ser-â-pâ şu‘ le kılmış nürdan her berg-i sîr-âbı
4. N’ola sârî olursa çeşm-i câna feyz seyl-âbı
5. Bu ‘ ahde ‘ ahd-i Sulţân Aḥmed-i kişver-güşâ derler
6. Bu eyyâm-ı şerîfe mevsim-i zevk u şafâ derler

3

Taḥmîs-i Ğazel-i ‘ Âtıf Efendi Merḥûm

fâ‘ ilâtün fâ‘ ilâtün fâ‘ ilâtün fâ‘ ilün

I

1. Kıymet-i inşâfi mağdûr olmadıkça bilmedim
2. Ben zevâl-i şevkı maḥmûr olmadıkça bilmedim
3. Ğam-güsârî-i Ğamı dūr olmadıkça bilmedim
4. *Vuşlatıñ kadrini mehcûr olmadıkça bilmedim*
5. *‘ Âfiyet luḫfinı rencûr olmadıkça bilmedim*

³ V.35b, L.39b, S.30b

II

1. Zümre-i rindāna p̄ir-i mey-fürüşuñ himmetin
2. Neş'e-i tiryāk-ı şevkıñ kuvvet-i hāşiyetin
3. Nüşha-i cāmıñ mezâyā-yı nikāt-ı hikmetin
4. *Bāde-i pür-zür-ı aşkıñ nükte-i keyfiyyetin*
5. *Arz-ı kām etmekde mecbūr olmadıkça bilmedim*

III

1. Va' de-i ferdā ile yanıp yakılma neydigin
2. Āh u vāveylā ile yanıp yakılma neydigin
3. Sūz-ı nā-peydā ile yanıp yakılma neydigin
4. *Āteş-i sevdā ile yanıp yakılma neydigin*
5. *Aşık ile hem-hāl-i tennūr olmadıkça bilmedim*

IV

1. Devre-i pey-der-peyin sākī-i zībā-mağdemiñ
2. Kuvvet-i şabr u şebātın bāde-ğār-ı pür-ğamiñ
3. İrtifā' ın kal'a-i hum-ğāne-i müstaḥkemiñ
4. *Luḫfını imdād-ı ceş-i neş'e-i cām-ı Cemiñ*
5. *Leşker-i ekdāra maḥşūr olmadıkça bilmedim*

V

1. İzzetā fikr-i ğam-ı endişe-fermā neydigin
2. Zaḥm-ı ta'n-ı nā-dürüst ü daḥl-i bī-cā neydigin
3. Sīlī-i dest-i 'adū-yı bī-muḥābā neydigin
4. *Ātıfā seng-i sitem-perdāz-ı a'dā neydigin*
5. *Cām-ı ḥātır gibi meksūr olmadıkça bilmedim*

Şarkıyyât

4

fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün

I

1. Başka 'âlem var bu mevsimde şitâ eyyâmıdır
2. Meclis-i şoḥbetde âheng-i nevâ eyyâmıdır
3. Geceler ḥübân ile zevk u şafâ eyyâmıdır
4. Hâşılı kışdır begim terk-i riyâ eyyâmıdır

II

1. Dem urup 'uşşâkdan meclisde şimdi şad hezâr
2. Nağme-i pür-süz ile dil-dâra göster nakş u kâr
3. Çok da tatvîl etme gerdâniyyede eyle qarâr
4. Bûselik faşlın temâm et kim şabâ eyyâmıdır

III

1. Zevk-ı şoḥbet kışdadır gerçi bahârîñ nâmı var
2. Şubḥı var ise aniñ ammâ bunuñ aḥşamı var
3. Her işiñ bir vaḳti her bir 'âlemiñ hengâmı var
4. Şimdi dil-ber ile evde inzivâ eyyâmıdır

IV

1. 'Aşık-ı âlüfteye sâķi ṭolı peymâne ver
2. Zehrlere içsin mürâyî bâdeyi rindâna ver
3. Bî-riyâ ol sen riyâyı zâhid-i nâ-dâna ver
4. Zevrak-ı şahbâyı kullan sâķiyâ eyyâmıdır

V

1. Sîneñe baḳdım ser-â-ser nûra ğarḳ olmuş yine
2. Kâmetiñ ser-tâ-ḳadem billûra ğarḳ olmuş yine
3. Gerden-i pâkiñ siyeh semmûra ğarḳ olmuş yine
4. Sevdigim şalın yûri ḥüsn ü bahâ eyyâmıdır

⁴ E.71a, Ü1.59a, V.81b, L.84a, S.65a

VI

1. Faşl-ı deydir böyle mevsimlerde gezme serseri
2. Şayd-ı hübân etmege yâbâna gitme gel beri
3. Avlayam dersenâ yatağda ‘İzzetâ vahşîleri
4. Dergeh-i pîr-i muğâna ilticâ eyyâmıdır

5

fâ‘ ilâtün fâ‘ ilâtün fâ‘ ilâtün fâ‘ ilün

I

1. Bir mücellâ sîne-i ‘ âlem-güdâz ister gönül
2. Dil-ber-i bâlâ-bülend-i ser-firâz ister gönül
3. Tırfedir ammâ bu kim bî-cevr ü nâz ister gönül
4. Ya‘ nî bir meh-pâre-i ‘ âşık-nevâz ister gönül

II

1. Bir nigâh etdikçe zîr-i üsküf-i fesden nigâr
2. Eylese biñ ‘ âşık-ı âvâreyi birden şikâr
3. Bir bakışla eylese ‘ âlemleri âşüfte-kâr
4. Ya‘ nî bir şâhîn bakışlu dil-nevâz ister gönül

III

1. Gönüm olmaz her şikenc-i kâkül-i müşkîne bend
2. Eylemez gönümde yer her dil-ber-i bâlâ-bülend
3. Degme bir dil-ber begenmez bu dil-i müşkil-pesend
4. Çifte beñli tırna telli şâhbâz ister gönül

IV

1. Dil-bere ‘ arz-ı niyâz et gel benim cânım diyü
2. Derdiñi bildir benim gül yüzli cânânım diyü
3. Gâh efendim diyü yalvar gâh sultânım diyü
4. Şimdi ‘ aşrîñ dil-beri zîrâ niyâz ister gönül

⁵ E.71a, Ü1.72a, V.82a, L.84b, S.65b

V

1. Mübtelâsın her zemân dil-ber ciger-ḥûn eylemez
2. Müşterîsin ḥod-fürûş-ı nâz meftûn eylemez
3. ‘Âşıkın şâhib-cemâl-i ḥüsn maḥzûn eylemez
4. Râm olur el-bette yâr ammâ niyâz ister göñül

6

fe‘ilâtün mefâ‘ilün fe‘ilün

I

1. Kanda ‘azmiñ ‘aceb şitâbânsın
2. Nereye sevdiğim uğurlar ola
3. Yine şimşâdveş ḥırâmânsın
4. Nereye sevdiğim uğurlar ola

II

1. Yine pür-çîn-i naḥvet olmuşsun
2. Diyemem ṭurfe âfet olmuşsun
3. ‘Araḳ-âlûd-ı sür‘ at olmuşsun
4. Nereye sevdiğim uğurlar ola

III

1. Kerem etseñ bu ben faḳîre n’ola
2. Merhem ursañ dil-i kesîre n’ola
3. Uğrasañ ḥâne-i faḳîre n’ola
4. Nereye sevdiğim uğurlar ola

IV

1. Sür‘ atîñ ḥâne-i raḳîbe midir
2. Yoḥsa ‘uşşâḳ-ı bî-şikîbe midir
3. Bu gidiş ‘İzzet-i edîbe midir
4. Nereye sevdiğim uğurlar ola

7

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

I

1. Gel yeter inşāfa gel öldürdi istiğnā beni
2. Dil-berā sevdā-yı zülfüñdür eden şeydā beni
3. Eyledi bī-tāb 'aşkıñ ey melek-sīmā beni
4. Kākülüñdür eyleyen 'ālemlere rüsvā beni

II

1. Cilveger bir dil-ber-i sīmīne oldum mübtelā
2. Gönlümi verdim saña ey şüh bā-ḥüsn-i rızā
3. Cāygāhım tā ser-i kūyındadır şubḥ u mesā
4. Kūçe-i dil-berde bulsunlar olan cūyā beni

III

1. Çīn-i ebrū gösterip rüyında āsar-ı ğāzab
2. Ğamze-i ḥünīn-i ser-mest ise pür-şūr u şegab
3. Çekdiler āgūş-ı vaşla kırkarım yāri bu şeb
4. Nār-ı gayret etmede sūzān ser-tā-pā beni

8

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

I

1. Pür-cefā dil-ber mi var ol mäh-ı tībānım gibi
2. Pür-sitem yār olmaz ol serv-i ḥırāmānım gibi
3. Bī-vefā yokdur güzeller içre cānānım gibi
4. Bī-terahḥum görmedim 'ālemde sulṭānım gibi

II

1. Ḥābgāhım künc-i miḥnet içre neşterzārdır
2. Çeşmime şimdi ğamımdan rüz-ı rüşen tārdır
3. Merḥamet kıl cevre tākat baḫ ne müşkil kārdir
4. Bī-terahḥum görmedim 'ālemde sulṭānım gibi

⁷ E.72a, V.83a, L.85a, S.66a

⁸ E.72a, Ü1.86a, V.83a, L.85a, S.66a

III

1. Cevriñe mu‘tād olan bu ‘abd-i nā-şādīñ mıdır
2. Yoğsa cevri etmek bütün ‘uşşāka mu‘tādīñ mıdır
3. Ben gibi her-kes esīr-i zūlm-i bī-dādīñ mıdır
4. Bī-terahḥum görmedim ‘ālemde sulṭānım gibi

IV

1. ‘İzzeti āzār ile āşüfte-sāmān eylediñ
2. Hāne-i ḳalbin yıḳıp cevriñle vīrān eylediñ
3. N’eylediñ zālīm metā‘-ı şabrı talan eylediñ
4. Bī-terahḥum görmedim ‘ālemde sulṭānım gibi

9

fā‘ilātūn fā‘ilātūn fā‘ilātūn fā‘ilūn

I

1. İki dil-ber gördüm ammā şūḥ-ı fettāndır biri
2. Biri necm-i mūncelī ḥurşīd-i raḥşāndır biri
3. İki de bī-bedeldir ḥüsn-i bī-hem-tā ile
4. Şīveler etmekde ammā āfet-i cāndır biri

II

1. Her ḥam-ı gīsū-yı müşkīninde biñ meftūnı var
2. Halka-i zencīr-i zūlfinde nice Mecnūnı var
3. Vaşf olunmaz ḳāle gelmez bir ruḥ-ı gül-gūmı var
4. Hāşılı maḥbūbe-i ra‘nā-yı devrāndır biri

III

1. Birbirinden fark olunmaz zerrece rüçḥānı yok
2. Şevḳet-i esbāb-ı ḥüsnüñ ḳıl ḳadar noḳşānı yok
3. İki müsteşnā güzellerdir ki hiç aḳrānı yok
4. N’eyleyim bir kāfir-i bī-dīn ü ĩmāndır biri

IV

1. Birisinin tāb-ı ḥüsnı şu‘le-i cevvēledir
2. Birinin rüy-ı münīri āteş-i seyyāledir
3. Biri on beş yaşına girmiş biri nev-sāledir
4. Ğurredir birisi ‘İzzet māh-ı tābāndır biri

⁹ E.72a, Ü1.87b, V.83b, L.85b, S.66b

GAZELLER

İbtidâ'-ı Gâzeliyyât

Fî-ḥarfi'l-Elif

1

mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

1. Gül-âb-efşân-ı ḥüsn ol şîre-i meh-tâbdan ammâ
Şu ver reyḥân-ı zülfe çeşme-i gird-âbdan ammâ
2. Nihâl-i tâzesin sen ḳadd ü endāmîñ da nâzûkdür
Yeñi bir câme kes berg-i gül-i sîr-âbdan ammâ
3. 'İzâr-ı dil-bere şahñ-ı çemende gâze ezsinler
Yapıp gül-günedânın ğonce-i şâd-âbdan ammâ
4. Muḥannâ eylemiş destin nigâr-ı nâz-perverdim
Nümüne aḥz edip engüşter-i 'unnâbdan ammâ
5. Yaḳışsın şeh-levendim zîver-i destâr-ı nâz eyle
Edip ber-çîde bir gül gülşen-i meh-tâbdan ammâ
6. Perestişgâh-ı ebrûsında çâk et ceyb ü dâmânı
Nümüdâr ola çâki sîne-i mihrâbdan ammâ
7. Yaḳıp yıḳmaḳsa ḳaşdıñ 'âlemi ey gözleri ḥünî
Şuvar şemşîr-i ğamzeñ berḳ-i âteş-tâbdan ammâ
8. Belî 'İzzet tekâpûy-ı zemîn-i tâze müşkildir
Bu nev naḳma naḳîre isteriz aḥbâbdan ammâ

2

fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün

1. Nâm-ı mey-nüşî şikestî-sâz-ı 'âr olmaz baña
'Âşîḳam 'âşîḳ maḥabbetveş şî'âr olmaz baña

¹ E.35b, Ü1.43b, V.37a, L.42b, S.32b

² E.35b, Ü1.44b, V.37b, L.42b, S.32b

2. Z̄üll ü istîgnâ ile dâ`im mübâhât eylerim
 ˆ İzz ü devlet mâye-baḥş-ı iftiḥâr olmaz baña
3. Her büte ˆ iffet-penâhım etmem imrâr-ı nazâr
 ˆ Aybdır âlüde-dâmânân yâr olmaz baña
4. Her zemân ümmîd-i teşrîfiyle râḥat-yâb iken
 Ḳurb ḥâlet-baḥş-ı şevḳ-ı intizâr olmaz baña
5. ˆ İzzet-i ˆ işmet-güzînem düşmen-i âlâyişem
 Ḥ`âhiş-i maḥbûb u meyden ğayri kâr olmaz bana

3

mefâ`îlün mefâ`îlün mefâ`îlün mefâ`îlün

1. Şikâf-ı câmeden kim gerden-i billûr olur peydâ
 ˆ Amûd-ı şubḥa beñzer dîdeme bir nûr olur peydâ
2. Geh ü bî-gâh ruḥşat-yâb-ı fûrḳat vuşlat olduḳça
 Ḥayâlimde nice ümmîd-i dūr-â-dūr olur peydâ
3. Ruḥ-ı ḥoy-kerdesi pertev-nümâ-yı dîde olduḳça
 Şebistân-ı mehe biñ şem`a-i kâfûr olur peydâ
4. Ḥayâl etdikçe rûyuñ tûde tûde dâĝ-ı sînemde
 Tecellâ-yı cemâl-i yârdan bir Ṭûr olur peydâ
5. Dîmâd-ı va`d ile ol pür-melâḥat merhem urduḳça
 Benim dâĝ-ı dilimde ˆ İzzetâ nâsûr olur peydâ

4

fe`îlâtün mefâ`îlün fe`îlün

1. Ḥabbezâ ḳaşr-ı müşrif ü zîbâ
 Ki hevâsı verir ḳulûba şafâ

³ E.36a, Ü1.44b, V.37b, L.43a, S.33a

⁴ E.36a, Ü1.45a, V.38a, L.43a, S.33a

2. Hâlîde nisbet ile şafvetde
Nüzhet-âbâd-ı Hülldür gūyā
3. Ne Havernağ kuşūr-ı cennetden
Bunı eyler görenler istiṣnā
4. Bî-bedel cāygeh ki vermiş tāb
Tarhına irtifā^ç -ı āb u hevā
5. İzzetā görmedim Anaṭolıda
Böyle bir cāygāh-ı rūḥ-efzā

5

Gazel-i Müzeyyel Der-sitāyiş-i İbrāhīm Paşa

fā^ç ilātün fā^ç ilātün fā^ç ilātün fā^ç ilün

1. Rūḥsun cānā gönülde bir mekân lâzım saña
Gevher-i yek-dānesin el-bette kân lâzım saña
2. Nağd-i gönülüm aldıñ ammā gevher-i nā-yābdır
Şağla sulṭānım olur bir gün amān lâzım saña
3. Sīne-i billūruñı çeksem n'ola āgūşuma
Sevdiğim āyīnesin āyīnedān lâzım saña
4. Cāygāh et bir ser-āmed dil-beriñ gīsūsını
Ey gönül āvāresin bir āşiyān lâzım saña
5. Sāde-rūlar cevri eder sen bî-taḥammülsün gönül
Dil verirseñ dil-ber-i çār-ebrevān lâzım saña
6. Sen sen ol her gördüğün nā-dāna dil verme şağın
Çünkü şā^ç irsin güzel de nükte-dān lâzım saña

⁵ E.36a, Ü1.44a, V.38a, L.43b, S.33a

7. ‘İzzetâ ben bildigim dil-berse maḥbûbuñ eger
Cevrine bi’llâh çok tâb u tüvân lâzım saña

8. Ḥazret-i şadrü’s-südûrı vaşf ise maḫşûd eger
Ey kalem çok nükte-i mu‘ciz-beyân lâzım saña

9. Sür varıp dergâh-ı İbrâhîm Paşaya yüzüñ
Bende-i dirînesin ol âsitân lâzım saña

10. Koy başıñ dâmânına yolında pâ-mâl ol yüri
Kâm-cûsın kesb-i isti‘dâd u şân lâzım saña

11. Cevher-i ihlâşıñ ‘arz et südde-i vâlâsına
‘Abd-i ḥâlişsin miḥekk-i imtiḥân lâzım saña

Fî-ḥarfi’l-Bâ’

6

mef’ülü fâ’ ilâtü mefâ’ ilü fâ’ ilün

1. Hiç görmedik nigâr ne ‘âlemedir ‘aceb
Biz ḥasteyiz o yâr ne ‘âlemedir ‘aceb

2. Biz beste-i kemend-i ḥam-ı zülf-i dil-beriz
Bilmem dil-i nizâr ne ‘âlemedir ‘aceb

3. Biz nâle-senc-i köhne-bahârân-ı ḥasretiz
Gülzârda hezâr ne ‘âlemedir ‘aceb

4. Bir mâh-peyker eyledi ser-geşteter bizi
Gerdün-ı bî-ḫarâr ne ‘âlemedir ‘aceb

5. Çokdandır olmadı ufuk-ı kâmdan bedîd
Ol mihr-i tâb-dâr ne ‘âlemedir ‘aceb

6. Ḥamyâze-i ḥumâr bizi etdi dil-şikest
Sâķî-i şîve-kâr ne ‘âlemedir ‘aceb

‘E.36b, Ü1.45a, V.38b, L.44a, S.33b

7. İzzet mükedderiz hele biz iştiyâk ile
Bilmem Nedîm-i zâr ne 'âlemedir 'aceb

7

mefâ' ilün fe' ilâtün mefâ' ilün fe' ilün

1. O bütle beynimiz etdi bürüdet isti'âb
Ki kaldı şimdi eşerden bir âh-ı âteş-tâb

2. Cihânı eyledi sermâ ihâta zannım odur
Hevâya oldu mü'essir bürüdet-i aḥbâb

3. Bu demde nağme-i mızrâb lağziş-i pādır
O deñlü oldu çü yaḥ-beste rāh-ı tār-ı rebâb

4. Eşer o deñlü şitâda tonar ḳalır şimdi
Ne deñlü sür'at-i refâr ederse daḥı şihâb

5. Bu dem ahâlî-i temkînden şümâr olunur
Bu berd ile ḥareket etmeden ḳalır sîm-âb

6. Şu'â' -ı cebhesi te'sîri 'ayn-ı nûr eyler
Baḳılsa ger olamaz mâni' -i nezâre niḳâb

7. Şovuk söz oldu gerim şimdi 'İzzetâ o ḳadar
Elin üşütüdi yazarken bu ḥâme-i pür-tâb

8

fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün

1. Turre kim pîrâye-baḥş-ı rûy-ı cānân oldu hep
Ser-zemîn-i ḥüsni reşk-i sünbülîstân oldu hep

2. Ḥaḫ gelelden çeşm-i giryânımda her tār-ı müjem
Ġıbḫa-fermâ-yı reg-i ebr-i bahārân oldu hep

⁷E.37a, Ü1.45b, V.39a, L.44a, S.33b

⁸E.37a, Ü1.46b, V.39a, L.44b, S.34a

3. Tıfl iken āgūşa niyyet-üns olan üftâdeler
Ġırra-mest-i hüsn olup gitdikçe nâzân oldu hep

4. Sevdigim kıymet yetişmezken kumâş-ı hüsnüñe
Haḡ gelip şimdi metâ‘ -ı rûy-ı dükkân oldu hep

5. Turmadıñ va‘ diñe kâfir intizârıñla seniñ
H‘âb u râḡat dîde vü dilden gürîzân oldu hep

6. Gevher-i eşkim ki evvel gözde eylerdim nihân
Şimdi ârâyiş-fezâ-yı ceyb ü dâmân oldu hep

7. Āsumân-ı behcet ü ânıñ hilâl ebrûları
Şimdi on dördünde ‘İzzet mâh-ı tâbân oldu hep

9

Ġazel-i Müzeyyel Berây-ı Çırâġân-ı Ķapudan Muştafâ Paşa

fe‘ ilâtün fe‘ ilâtün fe‘ ilâtün fe‘ ilün

1. Lâle tâb-âver olup bezm-i çırâġâna bu şeb
‘Arz eder sūzişini dâver-i devrâna bu şeb

2. Döşeyip şaḡn-ı çırâġâna kumâş-ı elvân
Etdi ârâste bir bezm-i mülükâne bu şeb

3. Şem‘ alar reh-güzer-i şâh-ı cihânı şuladı
Akıdıp çeşme-i meh-tâbı gülistâna bu şeb

4. Jâleden rûy-ı nigâra dizilip dürr-i vaḡid
Gösterir hüsn-i dil-ârâsın ‘arūsâne bu şeb

5. Rûz-ı rûşen gibi her şem‘ a ziyâ-güster iken
Kim baḡar tâbiş-i rûy-ı meh-i tâbâna bu şeb

⁹ E.37b, Ü1.46a, V.39b, L.44b, S.34a

6. Kaḡı ŧem^ç -i çemen-efrûza yaḡılsın bilmez
N'ola ḡayret-zede olur ise pervâne bu ŧeb
7. Tal^ç at-ı ḡurre-i ŧevvâl gibi vermede ŧevḡ
Âdem etdikçe nazar ŧem^ç -i fûrûzâna bu ŧeb
8. Lâleler cümle edip sâḡ-ı vifâḡ üzere kıyâm
Muntazır maḡdem-i ŧâhenŧeh-i zî-ŧâna bu ŧeb
9. Maḡdem-i sâye-i Mevlâdan edip kesb-i fûrûḡ
Feyz-i nûr etdi çemen bezm-i ŧebistâna bu ŧeb
10. Buldı teŧrif-i hümâyûn ile ḡülŧen rif^ç at
Ḥande eylerse n'ola rûtbe-i keyvâna bu ŧeb
11. Verdi zînet çemene feyz-i ŧeḡer lâyıḡdır
ŧeh-pesend olsa bu tertîb-i müŧirâne bu ŧeb
12. ŧadr-ı çâlî-meniŧiñ himmetidir dâmâdı
Oldı nâ'il ŧeref-i maḡdem-i sulḡâna bu ŧeb
13. Ḥaŧre dek mâye-i faḡr olsa sezâ kendisine
Sürdi yüz ḡâk-i reh-i ŧâh-ı cihân bâna bu ŧeb
14. İzzetâ ḡalmadı söz bende du^ç âdan ḡayri
Döndi ḡab^ç im daḡı bu dîde-i ḡayrâna bu ŧeb
15. Ḥaŧre dek ŧem^ç a-i iḡbâli fûrûzende ola
Tâ ŧeḡer yalvaralım ŧıdḡ ile Yezdâna bu ŧeb

Fî-ḡarfi'l-Cîm

10

mefâ' ilün fe' ilâtün mefâ' ilün fe' ilün

1. Ruḡuñda tâb-ı mül etdikçe cûŧ mevc-be-mevc
İzârîñ eyledi âteŧ-fürüş mevc-be-mevc

¹⁰ E.39a, Ü1.48a, V.41b, L.46b, S.35b

2. Hazer sehergeh-i şām-ı firāk çıkmadadır
Sipihre āh-ı işābet-be-düş mevc-be-mevc
3. Kenāra çek yine fülk-i niyāzı kim etdi
Cebīni çīn-i gāzabla hūrūş mevc-be-mevc
4. Olan kadem-nih-i mirkāt-i vaşf-ı kāmēt-i yār
Gelir semā'ına bāng-i sürüş mevc-be-mevc
5. Ol āteşin 'izārı hayāl edip 'İzzet
Akıtdı dīde dem-i şu'le-püş mevc-be-mevc

11

mef'ülü fā'ilātü mefā'ilü fā'ilün

1. Her kaṭre-i sirişkim eder āşikār mevc
İzhār eder belī güher-i āb-dār mevc
2. Āzāde-meşrebān olurlar güşāde-kef
Eyler kenāra buldığını hep nişār mevc
3. Fersūde-i telāṭum-ı 'aşk oldı cism ü cān
Lā-büdd eder sevāhil-i deryāya kār mevc
4. Ğark-āb-ı 'aşk olan bulamaz ruḥşat-ı necāt
Etdikçe dest-i red görür 'azm-i kenār mevc
5. Yāriñ sürini cilve-nümā-yı hayāl olur
Urduqça piş-i dīdede sīm-ābzār mevc
6. Teskīn-i sūziş-i dil eden eşk-i dīdedir
Bārān olunca olmaz imiş pāy-dār mevc
7. Kābildir eşk-i 'āşıka ārāmiş 'İzzetā
Bu rüzgār içre bulursa qarār mevc

¹¹ E.39a, Ü1.48b, V.41b, L.46b, S.36a

Fî-ḥarfi'd-Dāl

12

mefā' ilün fe' ilātün mefā' ilün fe' ilün

1. Benimle etmiş iken yâri baht-ı bed tebrîd
Recâ-yı būs-ı lebi eyledi ebed tebrîd
2. Zebâne-i ğazabıñla kül oldı yandı yetiş
Lebiñle et dil-i maḥrûrumı meded tebrîd
3. Niyâz-ı büseyi tevķîf-i ḥaṭṭına kim eder
Mücâlisideki aķvâl-i bî-şaded tebrîd
4. 'Aṭâ-yı būsına yâriñ göñül ışımmış iken
Miyânemizi füsüs etdi dest-i red tebrîd
5. Reh-i rızâdan 'udül eyleyince 'İzzet-i zâr
Recâ-yı būs-ı lebi eyledi ebed tebrîd

Fî-ḥarfi'r-Râ'

13

mef' ülü fâ' ilātü mefâ' ilü fâ' ilün

1. Ruḥsâr-ı yâre ḥaṭṭ-ı siyâhı ne dem gelir
'Uşşâķ-ı zâra etdiği cevre nedem gelir
2. Peygüle-i meşîmede tıfl-ı ümîdime
Mehd-i vücûda gelmeden evvel herem gelir
3. Vermez amân telâş-ı zevâl istirâhate
Gelse sürür ḳalbe elemle be-hem gelir

¹² E.39b, Ü1.48b, V.42a, L.47a, S.36a¹³ E.40a, Ü1.49a, V.42b, L.47b, S.36b

4. İmā eder sürūra keder der-pey olduğın
İm'ān kııl netice-i 'ālem elem gelir
5. Olmaz yolında lağziş-i nā-gehle vaqfe-gīr
Eyvān-ı cāha ol ki qādem-ber-qādem gelir
6. Āyīne-i havādişe baqsañ zemānede
Gülşen-serāy-ı hūtıra ol gonce-fem gelir
7. Ben eyledikçe derdimi taqrīr 'İzzetā
Ser-cümle gūş-ı 'āleme renc-i şamem gelir

14

mefā' ilün fe' ilātün mefā' ilün fe' ilün

1. Ol āfetiñ ruḥ-ı hoy-kerdesi gül-āb qoqar
Şemīm-i dāne-i ḥālinde müşk-i nāb qoqar
2. Kimiñle hem-qadeḥ-i bezm-i 'ayş idiñ kāfir
Ki hoqqa-i deheniñ qoqladım şarāb qoqar
3. Yine kimiñ cigerin yaqdı ğamze-i mestiñ
Dimāğ-ı cāna bu meclisde bir kebāb qoqar
4. Ruḥun mı berg-i ter-i yāsemen midir bilmem
Ḥamīr-i māyesi güldeñ midir gül-āb qoqar
5. Ne i' timād bu şeyḥāne tavriña zāhid
Ki tıynetiñde seniñ ḥālet-i şebāb qoqar
6. Lebin 'aḳīde gibi aldım ağızıma 'İzzet
Hemān çü rāyiḥa-i müşk o la' l-i nāb qoqar

¹⁴ E.40a, Ü1.49b, V.42b, L.47b, S.36b

15

fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün

1. Ğamze kim ser-pence-i çeşmân-ı pür-efsündür
Güyyâ şâhib-ķırânıñ nîze-i gül-gündür
2. Bir nigâh-ı şūhı cümle 'âlemi Mecnûn eder
Dil ki bir Leylî-cemâliñ 'âşık-ı meftündür
3. Dâğ yaķsa çāk çāk etse girîbânın n'ola
Lâle-i Rûmî o Rûmî-beççeniñ dil-ķûndır
4. Rûy-ı pâkiñ gerden-i billûrı etmişdir niķâb
Baña gün göstermeyen hep kâkül-i şeb-gündür
5. Telķdır ammâ yine tefrîķi vardır 'âķıbet
Ğam ķabîb-i rûzgârıñ ķurfe bir ma' cûndır
6. Ğîn-i zülfinde 'aceb mi ķayd u bende çekse yâr
Cân u dil ol pâdişâh-ı 'işveniñ medyündür
7. Baķ hele ol ķâmet-i mevzûna ma'nâ-senc iseñ
Şâh-beyt-i ķüsn ü ânıñ mışra' -ı mevzündür
8. Şîve-i ķaķtındaki ihâm-ı vuşlatdır murâd
'İzzetâ mektûbdan maķlûb olan mażmûndır

16

fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün

1. Her yeri gerçi o şūhuñ ķüsn ü behcet üzredir
Ķıl naķar ammâ beli ĝâyet nezâket üzredir
2. Baķ o bâlâ-ķad ķırâm etdikçe ķaķtı-ı rûyına
Bir 'âlâmetdir o kim ķüyâ ķıyâmet üzredir

¹⁵ E.40b, Ü1.49b, V.43a, L.48a, S.37a

¹⁶ E.40b, Ü1.51a, V.43a, L.48a, S.37a

3. Eylemez muğber bizi hâr u has-ı mekr ü nifâk
Menba^ç -ı ser-çeşme-i ihlâş şafvet üzredir
4. Şanma feryâd-ı hezârı şavt-ı kumrî bî-^ç abeş
Cümleniñ gavğaları ol serv-ķâmet üzredir
5. ^çİzzet-i zârı su 'âl eylerse dil-ber söyle kim
Encümengâh-ı tevekkülde selâmet üzredir

17

fâ^çilâtün fâ^çilâtün fâ^çilâtün fâ^çilün

1. Ey hoş ol şeb kim baña ^çarz-ı cemâl eylerdi yâr
Bî-mecâl idim ben ibrâm-ı vişâl eylerdi yâr
2. Şâhid-i maķşûd âgüşumda ben maħrûm-ı kâm
Şubha dek teklîf-i vaşl ile cidâl eylerdi yâr
3. Pîç ü tâbımdan gürîz etmek murâd etdikçe ben
Halka-i zülfin kemend-i mekr ü âl eylerdi yâr
4. Nâr-ı gayretle ^çaraķ-rîz-i hicâb olduķça ben
Dîdesin mecrâ-yı eşk-i infi^çâl eylerdi yâr
5. Gâh harf-endâz-ı ta^çn olduķça yârân-ı şafâ
Ķâmetin şûret-nümâ-yı şekl-i dâl eylerdi yâr
6. Ķayri der-kâr-ı şafâ gördükçe reşkinden hemân
Kelle-püşin perde-i ruhsâr-ı al eylerdi yâr
7. Ķoydı istîlâ-yı bî-tâbî beni bir hâle kim
Ķayretimden şûret-i bî-cân hayâl eyledi yâr
8. Süstî-i tâlî^ç le ben bî-tâb iken hayf u dirîğ
Kendisin âzürde-i fikr-i muhâl eylerdi yâr

¹⁷ E.41a, Ü1.50a, V.43b, L.48b, S.37a

9. Hâşılı ‘İzzet Nedîm-i bezm-i üns-â-ünsini
Tâ seher efsâne-ḥ̄ân-ı kıl ü kâl eylerdi yâr

18

mefâ‘îlün mefâ‘îlün mefâ‘îlün mefâ‘îlün

1. Dem-i vuşlatda bî-ārām olunca ba‘zı aḥmaḳlar
Telâş-ı hırş ile ol nâzenîn-i ḥüsni tartaḳlar
2. Cemâl-i ‘ārızı zînet verir ḥüsni Hudâ-dâda
Olur muḥtâc ebrû vesmeye ḥinnâya parmaḳlar
3. Sükût-ı düşmene aldanma mekrinden emîn olma
Dem-i fırsatda ğayz ü kînesin izhâr için şaḳlar
4. Eger taḥşîl-i kâm etmezse de âsüdedir ğamdan
N’ola erbâb-ı cür’etden müsellemler olsa ḳorḳaḳlar
5. Güşâd-ı ‘uḳde-i ḥâtırdan ‘âcizdir yine âdem
Medâr-ı ḥall ü ‘aḳd-ı kâr iken parmaḳla tırnaḳlar
6. Budur pervâzgâh-ı devletiñ âyîn ü dîrîni
Olanlar evc-pervâz-ı ğurûr el-bette alçaḳlar
7. İ‘ânet etmede cinsiyyetiñ şartı oldığın añla
Sebûdan feyz-yâb olmaḳdadır seyr eyle bardaḳlar
8. O yalın yüzlü dil-ber tıfl iken gehvârede ‘İzzet
Bıraḳdı ḥân mân-ı şabr ile sâmana ḳundaḳlar

19

fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

1. Baña hecriñ buse-i la‘l-i muşaffâ istedir
Mey-keşe renc-i ḥumâr el-bette şahbâ istedir

¹⁸ E.41a, Ü1.50b, V.44a, L.49a, S.37b

¹⁹ E.41a, Ü1.50b, V.44a, L.49a, S.37b

2. HÛlyâ tertîb-i bezm etdikçe tab^ç -ı şûhuma
Sîm-bâzûlarla bir sâķî-i ra^ç nâ isterdir
3. Şâ^ç ir-i hoş-lehce mısrâ^ç -ı resâya meyl eder
Çâşıkâ hüsni-i tabî^ç at kıdd-i bâlâ isterdir
4. Seyr-i hüsniünden ğınâ gelmez begim çâşıklara
Bir temâşâdır ki bakdıķça temâşâ isterdir
5. Tırfedir aĥvâl-i çâlem birbirin tervîç eder
Âdeme şayf u şitâ sermâ vü germâ isterdir
6. Reng-i rüy-ı duĥt-ı rez câm içre şahbâ-keşlere
Pence-i sâķîde engüşt-i muĥannâ isterdir
7. Eylediñ âvâre mevc-i çîn-i zülfünden beni
Cüşiş-i sevdâ dil-i Mecnûna şahrâ isterdir
8. Bezm-i meyde dil-ber olduķça tebessüm-rîz-i şevķ
Fikr-i fâsid âdeme bir cây-ı tenhâ isterdir
9. Çâzzetâ olsam n'ola cüyende-i mazmûn-ı nev
Şâ^ç ire evşâf-ı dil-ber tâze ma^ç nâ isterdir

20

mef' ulü fâ' ilâtü mefâ' ilü fâ' ilün

1. Mevc-i şikest-i tevbe ki meydânı sürĥ eder
Tâb-ı ĥicâb câm-ı dirahşânı sürĥ eder
2. Şahbâ-yı rûze-neşve-i iķbâl-i rûzgâr
El-bette çeşm-i naĥvet-i insânı sürĥ eder
3. Aldıķça dest-i nâzına tîĝ-ı teĝâfüli
Ser-tâ-be-pây çâşık-ı nâlânı sürĥ eder

²⁰ E.41b, Ü1.51a, V.44b, L.49b, S.38a

4. Geh sürh̄ geh sefid̄ olur nâzdan ruhı
Hûn-âbe-i niyâz ki dâmânı sürh̄ eder
5. Künc-i ğamında derd ile çan ağlayanlarıñ
Mevc-i sirişki lücce-i ‘ummânı sürh̄ eder
6. Gülzâr-ı ân-ı hüsnde şan güller açılır
Germî-i mey ki ‘arîz-ı cânânı sürh̄ eder
7. Nazmında ‘İzzetâ ne eşer var ki sūzişi
Ruhsâre-i hasûd-ı girân-cânı sürh̄ eder

21

fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilün

1. Meclis-i meyde ne dem sâķi-i mehveş görünür
Mey-perestânda âşâr-ı keş-â-keş görünür
2. Rind eder dūr-nümâ elde medâ-yı nazarın
Câm-ı billürda kim bâde-i bî-ğaş görünür
3. Sen hemân dâ’ireden çıkma ‘azîmet-h’ân ol
Vaķt olur kim gelir elbet o perîveş görünür
4. Hattı geldikde olur ser-be-zemîn-i haclet
Dil-berân devlet-i hüsünde ki ser-keş görünür
5. Hüner olmaķdadır işrâķ-ı zamîre mâlik
Neşr-i tã’irde olan bâl munaķķaş görünür
6. ‘Aşķ olur gerçi nihân-hâne-i dilde muzmer
Taşradan aķger-i sūzendeveş âteş görünür
7. Baķ mürâyîlere Allâhı seversen zâhid
Başını şalmada gūyâ büz-i Aķfeş görünür

²¹ E.41b, Ü1.51b, V.45a, L.49b, S.38a

8. Hedef-i s̄inesin āmāde eder ʿāşık-ı zār
Ne zemān bend-i miyān üzre o terkeş görünür
9. Kāküli vaşfin edermiş dün işitdim ağıār
Bağdım imʿ ān ile taʿ biri müşevveş görünür
10. ʿİzzetā pey-rev olurlar şuʿ arā el-bette
Bir ğazel tāze zemīn üzre ki dil-keş görünür

22

mefʿ ūlū fāʿ ilātū mefāʿ ilū fāʿ ilün

1. Dehriñ nizām-ı hāli ħudūş-ı ħaleldeđer
Yaʿ nī temām-ı şıĥĥati vaqt-ı ʿ ileldeğer
2. Olsun mı ĥiç keş-ā-keş-i ğamdan rehā-peżir
Ser-rişte-i ümīd ki dest-i emeldeğer
3. Evvel-bahār-ı ĥaĥtı eder nerm dil-beri
Ĥurşidiñ iʿ tidāli de burc-ı ĥameldeđer
4. Devlet verir taşarrufına vermez iktidār
Dehriñ zimām-ı ruĥşatı dest-i eşeldeğer
5. Şelvār-ı ʿ uqde-dārı hemān ğördüğüm ğibi
Bildim tılısm-ı daĥmeye vuşlat o beldeğer
6. Naqş-ı ĥulūş taḅʿ -ı fūrū-māyegānda
Bir sikkedir ki cebhe-i sīm-i daĥaldeđer
7. Ğerdūnuñ eyle devr-i çep-endāzına nazār
Zillet ĥamerde rütbe-i rifʿ at zuĥaldeđer
8. Zevĥ-ı vişāli fūrĥatıyān-ı keder bilir
Zirā ki ĥadr-i neşʿe zemān-ı keseldeğer

²² E.42a, Ü1.52a, V.45a, L.50a, S.38b

9. ‘Âlî-menişler eylemez alçaqlara nüzûl
Şâhiniñ âşiyânesi tell-i cebeldedir

10. Müstelzim-i ‘aþiyye-i ğufrân olur günâh
‘Afviñ zuhûrı mevķi‘-i sũ’-i ‘ameldedir

11. Yârân cüst-cüy-ı mevâridde ‘İzzetâ
Şi‘riñ meger ki rütbe-i ğarb-ı meşeldedir

23

Ġazel-i Müzeyyel Der-vaşf-ı Ķapudan Muştafâ Paşa ve Kethudâ-yı Şadr-ı ‘Âlî Mehemmed Paşa

mefâ‘îlün mefâ‘îlün mefâ‘îlün mefâ‘îlün

1. Kemer-bendinden âĝûşa çeken yâri şafâ eyler
Kemerler seyrine çıkmış ğadar kesb-i hevâ eyler

2. Gören deryâ-yı sîmi sîne-i billûrı üstinde
Eger kim ğa‘rına ğalmazsa bi’llâhi ğağâ eyler

3. Kemergâhındaki mevc-i leğâfet cûşa geldikçe
Ħabâbâsâ dil-i âşüfteyi ser-der-hevâ eyler

4. Kemer gibi miyân-ı dil-bere bâzû dolaşdığça
Dü çeşm-i ğün-feşânım ğifte ğavz içre şinâ eyler

5. Gümüşsuyındaki emvâcı nahvetle eder pâ-mâl
O sîmîn-sîne kim mestâne rağşa ibtidâ eyler

6. Şafâdan her dırağtıñ berg ile şâĥı gelip cûşa
Seĥer bād-ı nesîm esdikçe âheng-i şabâ eyler

7. Bu nüzhetĝaha gelse cübbesin ĥiç şübhesiz zâhid
Bisâğ-ı bezm-i germ-â-germ-i yârân-ı şafâ eyler

8. Bu ‘işretĝah ger manzûrı olsa bir riyâ-kârıñ
Ħum-ı şahbâ vü ser-püş-ı meyi tâc u ridâ eyler

²³ E.42b, Ü1.21a, V.56a, L.60a, S.46b

9. Kad-i dil-berde mevc urduğça her dem o su dībāsı
Kadı çok derdmendi ğarķ-ı baħr-i ibtilā eyler

10. Olan dünyāda ‘ İzzet teşne-leb ser-çeşme-i kāma
Gelir şihreyn-i şadr-ı kām-kāra ilticā eyler

11. Kapudan-ı kerem-güster vezīr-i ehl-perver kim
‘ Ulüvv-i şānını keyvān gördükçe şenā eyler

12. Güzīde ketħudā-yı cūd-perver kim kef-i desti
Gümüşsuyı gibi icrā-yı āyīn-i seħā eyler

13. Ĥudā devletlerin efzūn ede dā’im edip şadrı
Bunu Allāhdan şām ü seħer her-kes recā eyler

24

mef’ ulü mefā’ ilü mefā’ ilü fā’ ilün

1. Ey pādīşeh-i ĥüsn saña dād gerekdir
Nām-āverī-i ĥüsne güzel ad gerekdir

2. Āsüdelik ümmidin eden devr-i felekde
Ķayd-ı heves-i kāmđan āzād gerekdir

3. Var kūy-ı ĥarābāta yapıł tā yıķılınca
Kāşāne-i dil şevķ ile ābād gerekdir

4. Sen ĥandeler etdikçe n’ola nāleler etsem
Gül açılıcaķ bülbüle feryād gerekdir

5. Ķanlar iķerim giryeler etdikçe ğamıñla
Bu maşrafa zīrā begim īrād gerekdir

6. Pey-rev ola tā ‘ Ātıf-ı pākīze-ĥayāle
‘ İzzet gibi bir nādire-īcād gerekdir

²⁴ E.42b, Ü1.52a, V.45b, L.50b, S.39a

25

mef'ülü fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün

1. Ol dem ki rüy-ı yâre haṭ-ı müşk-sâ çıkar
Güyâ kenâra mevce-i 'anber-nümâ çıkar
2. Vaşf eyledikçe çin-i ser-i zülf-i dil-beri
Ağzımdan ihtirâz ederim bir haṭâ çıkar
3. İşkeste dil şarılsa n'ola mû-miyânîña
Zannımda gibi hâtırına mûmyâ çıkar
4. Âheng-i nâle evc-i felekde eder qarâr
Zîrâ ki perde perde maḳâm-ı nevâ çıkar
5. Duyduḳ nühüfte tâze sevip bâde içdigin
Bi'llâh zâhidâ hele bundan riyyâ çıkar
6. Her kaṅḱî şâh-ı hüsne gönül versem 'İzzetâ
El-bette bî-mürüvvet olur bî-vefâ çıkar

26

mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün

1. Egerçi kaşları mâh-ı neve mümâşildir
Ol âfetin ruḥ-ı zîbâsı bedr-i kâmidir
2. Sirişk-i çeşm anîñçün hemîşe cüş eyler
Müdâm merdüm-i dîdem şinâya mâ'ildir
3. Sühenle zâhir olur rütbe-i 'ayâr-ı kemâl
Miḥekk-i tecrîbe zîrâ kelâm-ı câhildir
4. Nazâr o sūzişi taḥşîl etmedir yoḥsa
Nigâh-ı germe niḳâb olsa da ne hâ'ildir

²⁵ E.43a, Ü1.52b, V.46a, L.50b, S.39a

²⁶ E.43a, Ü1.52b, V.46a, L.51a, S.39a

5. olında dāğ kıyās eyleme o meh-rūnuñ
Gezend-i eşm-i bedi def^ç iun amā³ildir

6. Dū ebruvān-ı kemān-dārı hı aā etmez
adeng-i amzeniñ āmacı āne-i dildir

7. Kūmeyt-i āmeyi ıl ^çİzzetā keşide-^ç inān
Ki pey-revī azel-i ^çĀtıfāya mūşkildir

27

mefā^çilūn fe^çilātūn mefā^çilūn fe^çilūn

1. açan niāb-ı ru-ı dil-ber aılır apanır
O demde perde-i eşm-i ter aılır apanır

2. Gōñül verenleriñ ol şū-ı evc-pervāza
Kef-i ūmīdi ū bāl ū per aılır apanır

3. Şikāf-ı turrede seyr eyle ihresin gūyā
Seāb iinde meh-i enver aılır apanır

4. Dehān-ı tengi şeker-ande etse meclisde
Hemān ki oka-i ul-şekker aılır apanır

5. Bulunmasa asenāti riyā-perestāniñ
Zemān-ı aşrde ok defter aılır apanır

6. Dem-i umārda eşm-i kebūd-fāmına ba
Mişāl-i once-i nīlūfer aılır apanır

7. Dilinde dāğları eksik olmaz ^çuşşāiñ
Mişāl-i zam-ı ciger bir bir aılır apanır

8. amūş olursa ^çaceb mi pey-i nesīminde
emende once iken uller aılır apanır

²⁷ E.43b, Ū1.53a, V.46b, L.51a, S.39b

9. Naẓîre isteseñ aḥbâbdan bu naẓma n'ola
Ki 'İzzetâ bulunur ekşer açılır kapanır

28

fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün

1. Sûz-ı 'aşk insâna tâb-ı cünbiş-i dîger verir
Şu' le-i ser-keş şerâr-ı bî-vücûda fer verir
2. Tâb-ı meyden şanma kim ruḥsârı reng-âmîz olur
Gül-nihâl-i tâzedir ḳaddi gül-i aḥmer verir
3. Bir sa' âdetmende iḳbâl eyledikde rûzgâr
Sâye-i perr-i hümâdan başına efsar verir
4. Hâksârîdir şafâ-baḥşâ-yı rûşen-gevherân
Kim cilâ ser-levḫa-i mir'âte ḫâkister verir
5. Mâye-i âsüdegîdir âdeme bî-ḫâşilî
Bunda toḫm-ı ârzü maḥşûl-i şûr u şer verir
6. Dâm-ı hengâm n'oldıḡm seyr eyle luṭf-ı çerḫi gör
Mûr-ı nâ-çize zevâl erdikde bâl ü per verir
7. Gösterüp sâḳî yine câm-ı hilâl[î]-şüret[î]
Zevraḳ-ı şahbâya baḫr-i şevḳde lenger verir
8. 'İzzetâ şî' rimde bir mazmûn-ı ġarrâ beslesem
Aña üstâd-ı ḫayâlim ṭurfe ma' nâlar verir

29

mef' ülü fâ' ilâtü mefâ' ilü fâ' ilün

1. Ebrû mı dest-i ġamzede âyâ kemân mıdır
Dil mi ḫadeng-i 'işveye yâhud nişân mıdır

²⁸ E.43b, Ü1.53b, V.47a, L.51b, S.39b

²⁹ E.44a, Ü1.53b, V.47a, L.52a, S.40a

2. Olmaz resīde peyk-i nigāh etse de şitāb
Reftār-ı nāzükūñ mi ya rūḥ-ı revān mıdır
3. Bilmem ki derd-i ḥasret-i la‘ liñle çekdigim
Ḥūn-ı ciger mi cām-ı mey-i ergavān mıdır
4. Evvel baqıřda qoymadı tāb u tūvānımı
Gözler mi anlar iki cihān pehlevān mıdır
5. Devr-i ḥaṭıñda ‘ālemi şeb-gūn eden ‘aceb
Ebr-i siyeh mi āh-ı sitem-dīdegān mıdır
6. Her demde dest-i nāzdan ‘uřşāqa atdığıñ
Seng-i cefā mıdır miḥek-i imtiḥān mıdır
7. Çekmiş kenār-ı gūşe-i ebrūya mīlini
Çeşmiñ mi kuḥl-i ‘işveye yā sürmedān mıdır
8. Temyīz olunmaz oldu selāsetde ‘İzzetā
Şi‘riñ midir ya mevce-i āb-ı revān mıdır
9. ‘İzzet Ḥasan Efendiden eyle ümīd-i ‘afv
Her-kes anıñ gibi ya faşīḥü’l-lisān mıdır

30

mefā‘ilün fe‘ilātün mefā‘ilün fe‘ilün

1. Kıyāmet ol güzeliñ qadd-i nev-resīdesidir
Nişān-ı şūr-ı kıyāmet ḥaṭ-ı demīdesidir
2. Bunuñla cūşıř-i baḥr-i maḥabbeti fehm et
Felek dedikleri bir qatre-i çekīdesidir
3. Çü Yūsuf olsa n’ola çāk-ḥorde dāmen-i dil
Güvāh-ı ‘işmet anıñ dāmen-i derīdesidir

³⁰ E.44a, Ü1.54a, V.47b, L.52a, S.40a

4. Siyâhî-i şeb-i hicrânîñ anma pâyânın
Beyâz-ı şubh-ı kıyâmet dem-i sepîdesidir
5. Düşürmeden hâzer et anı hâam-kârâna
Ki buse nahl-i qadiñ mîve-i resîdesidir
6. Nigâh-ı nâzı tutar ye's küştegâni için
Siyâh-ı câme-i mâtem sevâd-ı dîdesidir
7. Felekden eyleme âzâde-serlik ümmîdin
Kemend-i mekr ü fiten kâmet-i hamîdesidir
8. ' Aceb mi vahşet ile ülfet eylese dil-i zâr
Nigâh-ı çeşm-i gâzâlâneniñ remîdesidir
9. Nikât ararsañ eger levh-ı hâtıra nazâr et
Anıñ şahîfe-i dil ' İzzetâ cerîdesidir

31

mef' ulü fâ' ilâtü mefâ' ilü fâ' ilün

1. Etdi rübûde şabr u qarârı kırışmeler
Dîvâne kıldı âşık-ı zârı kırışmeler
2. Sînemde etdi meşq kalem-kârlıkların
Gösterdi turfe naqş-ı nigârı kırışmeler
3. Mestâne bezm-i meyde bu şeb etdi der-miyân
Bir turfe-ıavr-ı şîve-nişârı kırışmeler
4. Âmed-şud-ı nezâre-i ' uşşâkı men' için
Aldı miyân-ı râh-güzârı kırışmeler
5. Verdi ' aceb leţâfet-i zîbâ cemâline
Gülzâr-ı ' işve etdi ' izârı kırışmeler

³¹ E.44b, Ü1.54b, V.48a, L.52b, S.40b

6. Hancer-zenî-i şîve ile etdi dâğ dâğ
Bu sîne-i nizâr u figârı kirişmeler

7. Der-dest-i ‘özü gamze-i mest etdi el-amân
Şeşîr-i nâz-ı sîne-güzârı kirişmeler

8. Güzâr-ı hüsni şakınıp rûzgârdan
Esdirmez oldu bād-ı bahârı kirişmeler

9. Yârîñ kemend-i kāküline tâblar verip
Bend eyledi şîgâr u kibârı kirişmeler

10. ‘İzzet o şûha perde-keş-i nâz olup yine
Göstermez oldu rûy-ı nigârı kirişmeler

32

fâ‘ ilâtün fâ‘ ilâtün fâ‘ ilâtün fâ‘ ilün

1. Luţfina ‘uşşâkı dil-ber imrenir imrendirir
Câna ‘arz etdikçe hancer imrenir imrendirir

2. Zîb ü fer verdikçe endâma siyâb-ı nâzdan
Hüsni ol mâh-peyker imrenir imrendirir

3. Mey görince rûy-ı al üzre Edirne güllerin
Piçiş-i destârı yek-ser imrenir imrendirir

4. Bağsa mir’âte ne dem ‘uşşâk-ı hayret-perverin
Pertev-i hüsni mükerrir imrenir imrendirir

5. Nazra-senc-i âb-ı hayvân olsa da dil-dârımñ
La‘ l-i nâb-ı rûh-perver imrenir imrendirir

6. ‘İzzetâ vuşlat niyâzını o şûh-ı kec-‘ aţâ
Ġayre etdikçe keremler imrenir imrendirir

³² E.45a, Ü1.54b, V.48a, L.53a, S.40b

33

mefâ' ilün fe' ilâtün mefâ' ilün fe' ilün

1. Ne dem ki sineye ol şüh-ı dil-sitân çekilir
Hezâr nağmeye sulţânım el-amân çekilir
2. Hıa-ı siyâh degildir serir-i nâz üzre
Cenâb-ı pâdişeh-i hüsne säyebân çekilir
3. O ser-keşi kemerinden çekince âgûşa
Telâş-ı keş-me-keş-i nâzı bir zemân çekilir
4. Hadeng-i cevri eder kâmet-i taĥammüli ĥam
Kaçan kemân-ı siyeh-toz-ı ebruvân çekilir
5. Olur piyâle nümüdâr-ı reşk-i nevr-i bahâr
Ne dem ki dil-ber ile câm-ı ergavân çekilir
6. Hemân kudûmuña tek intizâr çekdirme
Vişâliñ ' İzzete eylerseñ imtinân çekilir

34

mef' ülü fâ' ilâtü mefâ' ilü fâ' ilün

1. Dil kim şebâne ĥasret ile nâle-sâz olur
Âh-ı kebûd aţlas-ı çerĥe tırâz olur
2. Olduĥça tâbiş-i ruĥı pertev-fürüz-ı nâz
' Âşıklarıñ be-hem-zen-i süz u güdâz olur
3. Zülfünden etse çeşmi ' aceb mi şikâyeti
Zirâ mizâc-ı ĥastelere şeb dirâz olur
4. Mihr ü mehi nihân eder gâh gösterir
Gerdün-ı bi-şebât ' aceb tās-bâz olur

³³ E.45a, Ü1.55a, V.48b, L.53a, S.41a

³⁴ E.45a, Ü1.55a, V.48b, L.53a, S.41a

5. İmā eder raķīb ile ʿ ayş etdigin hele
Mestānedir ki perde-ber-endāz-ı nāz olur

6. Her telḡ-gūna raġbetin işʿ ar eder felek
Sünbūlsitān ṯarf-ı külāh-ı piyāz olur

7. ʿ Arz et bu ŧiʿ ri destine sür rūyuñ ʿ İzzetā
Anıñ ki ḡāk-i pāyı olan ser-firāz olur

35

fāʿ ilātün fāʿ ilātün fāʿ ilātün fāʿ ilün

1. Sīne kim gerd-i nuķūş-ı māsivādan pāk olur
İnʿ ikās-ı vaḡdete āyīne-i idrāk olur

2. ʿ Aql kim ede tecerrüd cilve-i idrākiniñ
Pūyegāhı süllem-i nüh-pāye-i eflāk olur

3. Zūlf-i cādū-fenni olduğça kemend-endāz-ı nāz
Rūḡ-ı Ḳudsī ʿ Aql-ı Evvel beste-i fitrāk olur

4. Zāhid olduğça ḡarāma leb-güşā-yı hırş u āz
Ġayretinden sīne-i misvāk anıñçün çāk olur

5. Cūd-ı zātīdir ġınāniñ anda yoķdur medḡali
Belki erbāb-ı ġınāniñ meʿḡazı imsāk olur

6. Cūş-i ġufrāna nisbetle ḡas u ḡār-ı ġünāh
Reh-güzār-ı seyle ġüyā tūde-i ḡāşāk olur

7. ʿ Āķile kayd-ı tereffuʿ ʿ İzzetā bī-hūdedir
ʿ Unşur-ı ġālib dil-i ādemde çünkim ḡāk olur

³⁵ E.45b, Ü1.55b, V.49a, L.53b, S.41a

36

mef' ulü fâ' ilâtü mefâ' ilü fâ' ilün

1. Dîdâr-ı müsta' iddi dil-ârâ güzel bilir
Mâhiyyet-i Kelîmi tecellâ güzel bilir
2. Yârim rüsûm-ı ' işveyi haqqâ güzel bilir
Çeşmi füsûn u fitneyi ammâ güzel bilir
3. Ey nev-zuhûr-ı düde-i iqbâl cevri ço
Ehl-i dile eziyyeti dünyâ güzel bilir
4. Zülfüñ melâmet-i dile ne piç ü tâb eder
Rüsvâyî-i maḥabbeti sevdâ güzel bilir
5. Dil-ḥastegân-ı hecriñe la' liñ verir ḥayât
İḥyâ-yı mürdegâmı Mesîḥâ güzel bilir
6. Benden ḳabâle-cüy-ı hüner olma müdde' i
Şor rütbe-i ḥayâlimi ma' nâ güzel bilir
7. Bî-hüde düşme dâ' iye-i ḳayda ' İzzetâ
Bâlâ-yı yâr-ı ser-keşi Tübâ güzel bilir

37

mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün

1. Bizi meh-pâreler ' işveyle ḥayrân eylemişlerdir
Ḥadeng-i cevri ile baḡrımızı ḳan eylemişlerdir
2. Edip aḡyârı râḥat-yâb-ı bâlâ-şuffe-i vuşlat
Bizi beydâ-yı hicrân içre üftân eylemişlerdir
3. Edip taḥşîş ḫab' a türşî-i rüy-ı dil-i zârı
Bu vech ile bizi maḥcüb-ı iḥsân eylemişlerdir

³⁶ E.45b, Ü1.56a, V.49b, L.54a, S.41b

³⁷ E.46a, Ü1.56a, V.49b, L.54a, S.41b

4. Temâşâ-yı cemâlin vaqf edip ağıyar-ı bed-ḥüya
Bizi kaç^ç -ı nigâha emr ü fermân eylemişlerdir
5. Ümîd-i luṭf ederken ^çİzzetâ zâhir olup ^çaksi
Dil-i maḥzûnumı bî-şabr u sāmân eylemişlerdir

38

mefâ^çilün fe^çilâtün mefâ^çilün fe^çilün

1. ^çAyâr-ı vuşlatı bilmezdi derd-perverler
Eger ki mâ[’]il-i cevır olmasaydı dil-berler
2. Güneş cemâliniñ imsâk naḳş eder ḳadrin
Ki ḥalḳ rûzede mihriñ zevâlin isterler
3. Bürehne aldıḡı pehlû-yı ḥalvete ḥammâm
O sîm-sîneyi alnı deriyledir derler
4. Ḳonup ^çasâkir-i müjgâni saḥḥ-ı sînemize
Ḳuruldı sâḥa-i meydân-ı tîre çâderler
5. Müjesi oḳları üstâd-ı ğamzeden ^çİzzet
Zaḥım kitâbını levḥ-i dilimde ezberler

39

mefâ^çilün mefâ^çilün mefâ^çilün mefâ^çilün

1. O kim nev-devletân-ı ^çaşrdan kaç^ç -ı recâ eyler
Ḥamâm-ı raġbetin hem-bâl-i pervâz-ı hümâ eyler
2. ^çİtâb u luṭfını temzîc etmiş behcet-i ḥüsni
O şûḥ-ı pür-cefâyı her kime şorsañ şenâ eyler
3. Zuhûr-ı ebr-i ḥatṭı ^çâzim-i vaşlın eder tekrîr
Ki bârân olsa şevḳ-ı reh-revi zîrâ hebâ eyler

³⁸ E.46a, Ü1.56b, V.50a, L.54a, S.41b

³⁹ E.46a, Ü1.56b, V.50a, L.54b, S.42a

4. Girân-bârî olur rāh-ı talebde mürîş-i ta' vîk
Bulur maqşûdını zûd ol ki terk-i mâsivâ eyler
5. Olur lağzîde-pây-ı ka' r-ı hafr-ı zillet ü h'ârî
Sipîhr-i dündan her kim ümîd-i i' tilâ eyler
6. Olursañ her kimiñ yek loqma-h'âr-ı h'ân-ı ihsâni
Dimâğı vaz' -ı tohma imtinâni imtilâ eyler
7. Meger 'İzzet şahîhü'l-kavldir bu da' vîde yoqsa
O şûha bî-vefâdır derse ağıyar iftirâ eyler

40

mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün

1. Bu ' âlemdede belî çok dil-rübâ-yı nâzenîñ vardır
Benim yârimde ammâ başka hüsni dil-nişîñ vardır
2. Hazer mağrûr-ı hüsni olma hazer ey şûh-ı pür-nahtvet
Ki hengâm-ı seher te'sîr-i âh-ı âteşîñ vardır
3. Netîce vermez erbâb-ı nifâkıñ küşîşi ammâ
Fağat zîmnında teşvîş-i vukû' -ı ân u ññ vardır
4. Güzîde ihtirâ' -ı Şehri-i üstâddır 'İzzet
Dürûğ eyler diyenler böyle bir nâzûk zemîñ vardır

41

mef' ulü fâ' ilâtü mefâ' ilü fâ' ilün

1. Nâ-ehli perverişle felek ten-dürüst eder
Endâm-ı ehl-i tab' ı haqâretle süst eder
2. Silk-i huşûle gevher-i dñnâni nazm edip
Ser-rişte-i ümîdimi dâ'im güsist eder

⁴⁰ E.46b, Ü1.57a, V.50b, L.54b, S.42a

⁴¹ E.46b, Ü1.57a, V.50b, L.55a, S.42b

3. Āhîr olur çekîde o çirk-âb-ı pây k'ol
İcrâ-yı mâcerâ-yı zemân-ı nüḥust eder
4. Deryâ-menişlik etmegedir ehl-i miknete
Devr-i felek ki her ḥas-ı sergîni est (?) eder
5. Maḥlûḳdan niyâzı ḳo me'mûlûñ 'İzzetâ
Ḥaḳḳıñ kemâl-i ğayreti ğayetle cest eder

42

mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün

1. Ne dem ki bezme o şîrîn-edâ gelir görünür
Marîz-i hecrine şîḥḥat devâ gelir görünür
2. O şeb ki şâne-zen-i kâkül-i siyâh ola yâr
Esîr-i zülfine ḳayd-ı belâ gelir görünür
3. Ğarîḳ-ı merḥamet eyler o şüḥî gözlerime
Ne dem ki girye-i seyl-âşinâ gelir görünür
4. Kerem kılarsa şabâ ḥâk-i pây-ı dil-dârı
'Amâ-yı fūrḳate kuḥl-i cilâ gelir görünür
5. Ḥaṭı bürîde-i dest-i sûtürre olduḳça
Secencel-i dilime incilâ gelir görünür
6. Vişâli yıllar olur bana baş göstermez
Gelirse daḫı cefâ-der-ḳafâ gelir görünür
7. Ne deñlü verziş-i 'arz-ı merâm etdim ise
Raḳîb-i seg o maḥall evvelâ gelir görünür
8. Nazîre ḥâzret-i üstâda ḥaddimiz mi bizim
Velîk 'afvına dilden recâ gelir görünür

⁴² E.47a, Ü1.57b, V.51a, L.55a, S.42b

9. Cenâb-ı Mîr Raḥîmî ki kilkin alsa ele
Cemâl-i ma'ni-i maẓmûn-zâ gelir görünür

43

mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün

1. İsale-i reh-i vaşl etme rinde deyn midir
Ya eşk mezheb-i 'aşk içre farz-ı 'ayn mıdır
2. Raḳîme-i ḥaṭîñ eyler mi nesh-i şafḥa-i ḥüsn
Kitâbe-i ruḥ-ı gül-günüña ya zeyn midir
3. Her ân Sürḥ-serân-ı sirişk etmede cüş
'Aceb dü çeşm-i ḥünîn meşhed-i Ḥüseyn midir
4. Göñül ki 'aqlımı ithâf-ı kûy-ı yâr etdim
Ḥaber alınmadı âyâ ki sâlimîn midir
5. Binâ-yı 'aşkda rükn-i raşîş mi 'İzzet
Ya eşk mezheb-i 'aşk içre farz-ı 'ayn mıdır

44

mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün

1. Sipâh-ı ḥaṭṭı ne dem esb-i naḥveti ḳoparır
Ser-i firîftegâna ḳıyâmeti ḳoparır
2. Vezîde oldı yem-i gamda tünd-bâd-ı sitem
Bu bâd lenger-i keştî-i tâḳati ḳoparır
3. Gelince kâse-be-kef sâḳî tevbe-kârânîñ
Elinde ḥabl-i metîn-i metâneti ḳoparır
4. Olur ḥaḳîḳate baḳsañ tehî derûn-ı raḳîb
Egerçi na'ra-i 'aşk u maḥabbeti ḳoparır

⁴³ E.47a, Ü1.57b, V.51a, L.55b, S.42b

⁴⁴ E.47b, Ü1.58a, V.51b, L.55b, S.43a

5. Verirse şarşar-ı āha seherde cünbiş dil
Yerinden ol gül-i bāğ-ı leṭāfeti ḳoparır

6. Felek bir āfete dil-dāde eyleyip ʿ İzzet
Hemişe başıma gird-i felāketi ḳoparır

45

mefāʿ ilün feʿ ilātün mefāʿ ilün feʿ ilün

1. O şāh-ı ʿ işve ne hoş bī-naẓır ecmel olur
Muşavviriñ eli taşvire başlasa şel olur

2. Kenāre-i femiñ etse n'ola ḫaṭ istiʿ āb
Ḥavāş mübhem olan nüshaya mufaşşal olur

3. Göñül o bezm-i ḳadeḫ-nüşīdir ki muṭribiniñ
Definde dā'ire-i mihr ü māh celcel olur

4. Raḳīb o mehle olup yek-dil ʿ azm-i bāğ-ı neşāt
Edince girye-i ʿ uşşāḳ o demde yek-del olur

5. Teʿ āḳub üzre yürür ʿ usr u yüsr ʿ ālemde
Bu ğam da bir gün olur rāḫata mübeddel olur

6. Hemān cismini bilsin dü pāre çün ʿ İzzet
O kim firifte-i dil-rübā-yı aḫvel olur

46

mefūʿ lü fāʿ ilātü mefāʿ ilü fāʿ ilün

1. Şeb-tā-şabāh nālelerim nāya meşḳ eder
Āhım terāne-i tene dir nāya meşḳ eder

2. Çeşmiñ hemişe vaʿ de-i ferdāya meşḳ eder
Ġamzeñ helāk-i ʿ āşıḳ-ı şeydāya meşḳ eder

⁴⁵ E.47b, Ü1.58a, V.51b, L.56a, S.43a

⁴⁶ E.48a, Ü1.59b, V.52b, L.56b, S.43b

3. Geh kıddiñi taşavvur eder gâh lebleriñ
Tıfl-ı hayâl şanki elif bâya meşq eder
4. Şimşadı rûzgâr degildir şalındıran
Dil-keş-hırâm-ı kıdd-i dil-ârâya meşq eder
5. Müjgânlarıñ sütürını ber-geşteter görüp
Bildim ki gamzesi haţ-ı Tersâya meşq eder
6. Geh açılır gehî kızarır gül-^ç izâr-ı nâz
Reng-i dügâne-i gül-i ra^ç nâya meşq eder
7. Ebrû-yı yâr hâme-i müy ile resm edip
Taşvîr-i şekl-i gurre-i garrâya meşq eder
8. Ol kıamet-i resîdeye ^ç İzzet şalınmağı
Gehvâre-zîb-i ^ç işve iken dâye meşq eder

47

mef' ulü fâ' ilâtü mefâ' ilü fâ' ilün

1. Meydâna gamze kim müjeler neşterin döker
Cân-ı belâ-resîde ecel derlerin döker
2. Hırş ile pîrlar olamaz vâye-dâr-ı kâm
Ser-pence ra^ç şe-dâr olıcağ sağarın döker
3. Zâ 'irçesinde hükmi nuhûset bedîd iken
Türmaz felek yine raqam-ı ahterin döker
4. Bir kerre rûzgâr ederse müsâ^ç ade
Fülk-i emel bu lüccede yelkenlerin döker
5. Aldanmasın bahârına ol nev-nihâl-i nâz
Bir gün hazân olur yine berg-i terin döker

⁴⁷ E.48a, Ü1.59b, V.52b, L.56b, S.43b

6. Bir gün olur ki köhnelenüp kaçır-ı āsumān
Sağfindaki nuķūş-ı zer-ender-zerin döker

7. Aħter kıyās eyleme gerdün-ı fitne-cū
Dām-ı fūsūna dāne-i şūr u şerin döker

8. Seyr eyle cūş-ı hüsniñi rūy-ı haṭ-āveriñ
Bir mevcedir ki sāhiline ‘anberin döker

9. ‘İzzet bu şi‘r-i tāze ile h̄‘āce-i hayāl
Bendergeh-i belāgate kālāların döker

48

fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilün

1. Yār kaçd etdikçe cāna ğamzesi cellād olur
Ġamze tıĝın çekse çeşmi beyza-i fülād olur

2. Cüst-cūy-ı Haḫda merd-i sālīk-i rüşen-diliñ
Reh-nümāsı meş‘al-i endişe-i veķķād olur

3. Ol kaçd-i bālāya cān u ser veren üftādeniñ
Her giyāh-ı meşhedi bālīde bir şimşād olur

4. Dil-beriñ būs-ı leb-i şir̄inin etdikçe hayāl
Dīde hem-hāl-i gelū-yı şīşe-i kaçnād olur

5. Sūz-ı ‘aşķ ile şeb-i fūrkatde āh etdikçe ben
Penbe-i daĝım fetīl-i şu‘le-i feryād olur

6. Aħz u i‘tā-yı nefes burhān-ı kāfīdir ki çerḫ
Her ne baħş etse hemān der-kār-ı istirdād olur

7. Korkarım ‘İzzet bu āteş-pāre şi‘riñ bi-ğümān
Hānmān-sūz-ı şikīb-i zümre-i hussād olur

⁴⁸ E.48b, Ü1.60a, V.53a, L.57a, S.44a

49

fe' ilâtün fe' ilâtün fe' ilâtün fe' ilün

1. Geçme sevdâ-yı miyânından iķâmet yeridir
Bağ nezâketle kemergâhına diķķat yeridir
2. Neş'eye der-pey olur derd-i ser-i idbârı
Şanma ħum-ħâne-i iķbâl şeķâret yeridir
3. Bâğda dâ'ire-i meclis-i mey âmâde
Bezme etseñ o perî-ķihreyi da' vet yeridir
4. ' Aķlıña uyma şaķın meşveret-i ' aşķda sen
Pey-rev ol mezheb-i maħbûba ħamâķat yeridir
5. Şaded-i vaşlıñ olur arada ser-riştesi güm
' İzzetâ fikr-i daķıķ ile nezâket yeridir

50

fe' ilâtün fe' ilâtün fe' ilâtün fe' ilün

1. Dil-i sevdâ-zede ol ħaķķ-ı siyeh-fâma baķar
Rûze-dâr-ı elem-i fûrķati aħşama baķar
2. Vahşet-âlûde niğâh etmede dil-ber ammâ
Nâzdır maķşadı gelmekde bir ibrâma baķar
3. Eylemez tıynet-i bed-aşla eşer zîb-i libâs
Bilmeyen sükker ile telħî-i bādâma baķar
4. Yâriñ esrâr-ı ķad ü zülfini fehmi eylemeyen
Resm-i ser-sûre-i ħarrâ-yı elif lâma baķar
5. Tıtma destînde o deñlü ķadeħ-i ' ayşı meded
Devr için sâķî-i meclis tırıyor câma baķar

⁴⁹ E.49a, Ü1.60b, V.53b, L.57b, S.44a

⁵⁰ E.49a, Ü1.60b, V.53b, L.57b, S.44b

6. Reh-güzârında yine şûr-ı kıyâmet koptu
Her-kes ol dil-ber-i mevzûn-ı hoş-endâma baktır
7. Dil-i dîvâneyi fikr-i hañîñ etmiş medhûş
‘Âkıl-i ‘âkıbet-endîşdir encâma baktır
8. Dehen-i h`âhişe şimdilik urup mühr-i sükût
Büse-cüyende-i la‘l-i lebi bayrama baktır
9. Rûzgâr içre turup fülke-i ümmîd ‘İzzet
Ermege sâhil-i maşşûda bir eyyâma baktır

51

fe‘ ilâtün fe‘ ilâtün fe‘ ilâtün fe‘ ilün

1. Uyanup yârini ol rind ki yanında bulur
Güyyâ gevher-i maşşûdını kânında bulur
2. Hayret-i ‘aşk ile ser-rişte-i ‘aklı güm eden
Târ-ı zülfinde yañud müy-ı miyânında bulur
3. Kûy-ı dil-dâra çıkar câdde-i kalbiñ bir ucı
Arayan menzil-i cânânı cenânında bulur
4. Nüş edip bâdesini la‘lin emen sâķiniñ
Lûle-i çeşme-i hayvânı dehânında bulur
5. Çâşnî-senc-i ‘itâb-ı leb-i şîrîni olan
Lezzet-i la‘l-i revân-bağşını cânında bulur
6. Zıdd ile münkeşif olmağdadır eşyâ ki hîred
Sırr-ı ser-beste-i îķânı gümânında bulur
7. Muñrib etdikçe ser-âgâz-ı maķâm-ı ‘uşşâķ
Rişte-i cânımı piķide kemânında bulur

⁵¹ E.49a, Ü1.61a, V.54a, L.58a, S.44b

8. Ne kadar eylese maşşûdını şâ'ir ilğâz
Zurefâ nüktesini hüsn-i beyânında bulur

9. 'İzzetâ bu ğazel-i tâze-edâyı okuyan
Ma'ni-i nükte-i i'câzı lisânında bulur

52

mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

1. Zafer-yâb-ı der-âğûş olmak 'uşşâka ne kâbildir
Belî bend-i miyân-ı 'uqde-dârîñ hâlli müşkildir

2. O şühin olmada gitdikçe tâb-ı hüsnî bâlâter
Sezâ mı aña teşbîh eylemek hırşîdi zâ'ildir

3. Hañ-ı püşt-i lebi püşide kılmış dâne-i hâlin
Çemende lâle-i Rûmî anıñçün dâğ-ber-dildir

4. Kerem rûz-ı şarâb-ı perde-ber-endâza kalmışdır
Hiçabı 'aşıkıñ yoğsa vişâl-i yâre hâ'ildir

5. Ser-â-ser şürezâr-ı ye's iken dehr-i fenâ bilmem
Bu yerde toğm-ı ümmid ekmeden âyâ ne hâşıldır

6. Bu nazm-ı tâze-ñarhı 'İzzetâ yârâna 'arz et kim
Hüner-perverleri İstanbulun tanzîre mâ'ildir

53

mef'ülü fâ'ilâtü mefâ'îlü fâ'ilün

1. Meydâna kim piyâle-i şahbâ gelir gider
Ol demde 'aql-ı 'aşık-ı şeydâ gelir gider

2. Mekt-i raqîbden şakınıp şahid-i hayâl
Halvet-serây-ı hâñıra tenhâ gelir gider

⁵² E.49b, Ü1.61b, V.54a, L.58a, S.45a

⁵³ E.49b, Ü1.61b, V.54b, L.58b, S.45a

3. Şūret-pezīr-i ma' rifet olmağdadır hüner
Yoğsa bu dehre nice heyūlā gelir gider
4. Zūlfinden olmadı bize bŷy-āver-i ŷmīd
Bī-hūde bāğa bād-ı sebŷk-pā gelir gider
5. Bulduğça eşk-i dīde-i ter cŷřř ŷ sŷkŷn
Gŷyā ki cezr ŷ medd ile deryā gelir gider
6. Ey mihr-i ' işve bir gece sen gelmediñ hemān
Her şeb bu bezme māh-ı şeb-ārā gelir gider
7. ' İzzet ğubār-ı ğamm ile pŷrdŷr o sīne kim
Endīře-i piyāle-i ferdā gelir gider

54

fe' ilātŷn fe' ilātŷn fe' ilātŷn fe' ilŷn

1. Ol dil-i řāfda kim h' āhiř-i vuşlat yoğdur
Ĝam-ı hicrān ile endīře-i fŷrķat yoğdur
2. Beni nā-kām eden iķbāl-i hŷnerdir yoğsa
Eşer-i kevkeb-i baştımda şe' āmet yoğdur
3. Lāubālī-menişe renc-i sitem etmez eşer
Rind-i bī-ķaydda pervā-yı řemātet yoğdur
4. Dil rehā-yāfte-i girye-i şasret olamaz
Ĝarķa-i mevce-i řŷfāna selāmet yoğdur
5. Cevher-i rŷřdur ancak sebep-i ğŷft ŷ řinīd
Encŷmengāh-ı teřāvirde şoşbet yoğdur
6. Bāřıra tevliyet-i hŷsnine maşrem olamaz
Vaķf-ı meřrŷř-ı maşabbetde nezāret yoğdur

⁵⁴ E.50a, Ū1.62a, V.55a, L.58b, S.45b

7. Lezzet-i la‘l-i lebi telhî-i âzâr iledir
Olmaz ol meyde hâlâvet ki merâret yokdur
8. Bî-eşerdir sitem[-i] muskıt-ı kârân-ı cedel
Tünd olan sözlere iqbâl-i tabiyyet yokdur
9. Güle tevcih-i nigâh eyleyemem gülşende
Ruḥ-ı dil-dâr gibi anda tarâvet yokdur
10. Ugramaz hâne-i kalbe ruḥabâdan geçemez
Nâvek-i gamze-i dil-berde işâbet yokdur
11. Ehl-i hayret edemez seyr-i mezâyâ-yı me’âl
Çeşm-i taşvîrde yârâ-yı başîret yokdur
12. Etme bî-hûde şaḥın kimseden ümmîd-i vefâ
Mâyec-i tıynet-i ‘âlemde ḥaḳîḳat yokdur
13. ‘İzzetâ sâde ise n’ola ḳumâş-ı nazmıñ
Târ u pûdında belî rişte-i külfet yokdur

55

fâ‘ ilâtün fâ‘ ilâtün fâ‘ ilâtün fâ‘ ilün

1. Sâğar-ı şahbâyı zâhid gûşede tenhâ çeker
Rind-i bî-ḳayd-ı tekellûf anı bî-pervâ çeker
2. Şûret-i hâl-i riyâ-kârâna olmaz i‘ timâd
Şayd için hûbânı zâhid her gece esmâ çeker
3. Rabṭ-ı peyvend-i maḥabbet olmasın mı saḥtter
‘Aşḳ etdikçe teḳâzâ ḥüsn bî-pervâ çeker
4. El-ḥased ol rinde kim lu‘biyyet-i şahbâ ile
Her gece âğuşına bir şûḥ-ı müsteşnâ çeker

⁵⁵ E.50b, Ü1.62b, V.55b, L.59a, S.45b

5. Yārimiñ ser-keşlik ‘İzzet yaqışır endāmına
Nev-nihāl-i ‘işvedir elbet qad ü bālā çeker

56

fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün

1. Hecr-i aḥbāb ile terk-i vaṭan etmek görünür
Küşte-i hecriñe ḥün̄in kefen etmek görünür
2. Böyle qalırca ḡulū-yı sipeh-i fūrḡat eger
‘Aşq şehrinde ḡulū-yı fiten etmek görünür
3. Renciş-i zaḥmım eger mümted olursa böyle
Dili şeb-tā-be-seḡer na‘ra-zen etmek görünür
4. Yār ser-keş dil-i bī-tāb ise bī-şabr u şikīb
‘İzzetā rūḡa da terk-i beden etmek görünür

57

mef‘ülü fā‘ilātü mefā‘ilü fā‘ilün

1. Erbāb-ı ṭab‘ı etdi serāsīmeter sefer
Mīr’āt-i şāf-ı ḡāṭıra verdi keder sefer
2. Lafz-ı neşāṭ u zevḡ güm oldı cihāndan
Kim eyleyelden elsinede cilveger sefer
3. Ol deñlü indirās-fiken oldı qoymadı
Ālemde dūdman-ı feraḡdan eşer sefer
4. Her ne bulundı ise şafā vü neşātdan
Etdi derūn-ı ḡāne-i dilden be-der sefer
5. Kizb eyler ‘İzzetā bu zemistān ehline
Verse ‘azāb-ı dūzaḡiyāndan ḡaber sefer

⁵⁶ E.50b, Ü1.62b, V.55b, L.59b, S.46a

⁵⁷ E.50b, Ü1.63a, V.55b, L.59b, S.46a

58

fe' ilâtün fe' ilâtün fe' ilâtün fe' ilün

1. ' Ālemi yakmağa ol hūsn-i gelū-sūz yeter
' Āşık öldürmege ol ğamze-i dil-dūz yeter
2. Beni öldürmek ise kaşdıñ eger sulţānım
Urma el hancere müjgān-ı ciger-dūz yeter
3. Kātı-i ' amm etmek için saht kemān isterseñ
Nāvek-i ğamzeñe ebrū-yı siyeh-toz yeter
4. Hānmān-sūz-ı cihān olmak ise kaşdıñ eger
Na' ra-i ' aşk ile bir āh-ı ciger-sūz yeter
5. ' İzzetā māh ile hūrşiddin umma pertev
Dāğ-ı erbāb-ı dile şem' -i şeb-efrūz yeter*

Fî-ḥarfi'z-Zā'

59

mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

1. Ruḥ-ı yāri niḳāb-ı ḥaṭṭ-ı ' anber-bār göstermez
Ki ebr olduğça rüyın mihr-i pür-envār göstermez
2. Temāşā-yı merāyāya siperdir perde-i ğaflet
Olinca ḥ' ābdan tā dīdeler bīdār göstermez
3. Dil-i bī-istikāmetde bulunmaz kuvvet-i biniş
Derūnı dūr-biniñ olmasa hemvār göstermez

⁵⁸ E.51a, Ü1.63a, V.56a, L.59b, S.46a

* Bu gazelden sonra V.56b (derkenar), L.60a ve S.46b'de "Merâmî" (öl.1157/1744-5) mahlaslı, V ve S'de "Ez-Lisān-ı Merāmî Ahmed Efendi" başlığını taşıyan bir gazel mevcuttur. *Râmiz Tezkiresi*'nde de Merâmî'ye ait gösterilen gazeli (Sadık Erdem (1994). *Râmiz ve Âdâb-ı Zurefâsi, İnceleme-Tenkidli Metin-İndeks-Sözlük*. Ankara: AKM Yay. 266-267) bu çalışmamızda metne dâhil etmedik.

⁵⁹ V.58a, L.60b, S.47a

4. N'ola devrinde gerdünüñ bedīd olmazsa āşarı
Maḥall-i ibtidā vü āḥirin pergār göstermez
5. Şaḫın keyfiyyet-i esrāra vāḫıf etme nā-dānı
Ġidāsın kimseye seyr eyle efyūn-ḥ̄ār göstermez
6. Olur gerd-i kederle bī-başıret şāf-meşrebler
Olinca levḫa-i āyīnede jengār göstermez
7. Sirişk-i dīde-i pür-ḥūnumuñ nā-yābdır ḫa' rı
Belī teh cür' asın peymāne-i ser-şār göstermez
8. Her işde sinn ü sāliñ medḫali der-kārdır ' İzzet
Ki piriñ ' ayneki nev-sāleye deyyār göstermez

60

mefā' ilün fe' ilātün mefā' ilün fe' ilün

1. Benim gözümde uçar şimdi ol gözi şebbāz
Kimiñ ḫolında ' aceb eylemekdedir pervāz
2. Şikest-i ḫarf-ı külāhıñ ' aceb şadā verdi
Cihānı ḫarz-ı levendāneñ etdi pür-āvāz
3. Neşāt-ı cām-ı şabūḫı o şūḫı söyletdi
Açıldı bād-ı nesim-i seḫerle ḡonce-i rāz
4. Bu yerde dirhem-i eşkiñ ' abeş döküp şaçma
Şirā-yı kâle-i vuşlatda geçmez oldı niyāz
5. Maḫāldir kec olur kec-menişle ülfet eden
Ḫadin dü-tā eder āheng edince çeng-nevāz

⁶⁰ E.51a, Ü1.63b, V.56b, L.61a, S.47a

61

mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

1. Dü çeşme ebruvânım hancer-i âzârdır sensiz
İki şaff-ı müjem çün şüret-i minşârdır sensiz
2. Nice tayy eylesin pây-ı nıgeh bî-şu' le-i rüyuñ
Ki şeh-râh-ı müjem târik ü neşterzârdır sensiz
3. Olur sūzende nāme olsa da perr-i semenderden
Midād-ı hāme gūyā ebr-i āteş-bârdır sensiz
4. Nıgeh-bāzī ne mümkün hāsetiñden şekl-i ebrūlar
Dü murğ-ı dīdeme şāhīn-i kec-minķârdır sensiz
5. N'ola çeşm-i temāşāya çekersen kuhl-ı istiğnā
Nıgeh-senc-i fezā-yı 'ālem olmaķ 'ârdır sensiz
6. ' Aceb mi pey-rev olsa Sāmī-i pākīze-güftāra
Enīsi künc-i ğamda 'İzzetiñ eş'ârdır sensiz

62

mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

1. O tıfl-ı nāz-perverdim dil-i dīvānesiz olmaz
Gül-i işküfte bülbülsüz [ü] şem' pervānesiz olmaz
2. Dil-i bī-'aşķda āmed-şud-ı enfās olur zāyi'
Nizām-ı dahl ü hārc-ı hāne şāhib-hānesiz olmaz
3. Seriñde dāğdan dervāzeler revzenler aç zīrā
Serāy-ı pādişāh-ı 'aşķdır kāşānesiz olmaz
4. Maħabbet gevheri ser-der-hevāsın dil-ħarāb ister
O bir gencīne-i ser-bestedir vīrānesiz olmaz

⁶¹ E.51a, Ü1.63b, V.57a, L.61a, S.47b

⁶² E.51b, Ü1.64a, V.57a, L.61b, S.47b

5. N'ola ārāmgāh-ı hāli olsa sāye-i zülfi
O bir dām-ı girih-gīr-i belādır dānesiz olmaz
6. Dili derd-āzmāyān-ı firāqıñ ' uqde-dār ister
Şümār-ı rüz-ı miḥnet sübḥa-i şad-dānesiz olmaz
7. Göñülde eyleyen ' aşk-ı mecāzīdir şuver-kārī
Berehmen-sīretān-ı arzū büt-ḥānesiz olmaz
8. Ser-i zülfinde yāriñ kıl ü kāl āvāze-gīr oldı
Ser-ā-ser ḥ'ābgāh-ı fitnedir efsānesiz olmaz
9. N'ola dil rüz u şeb izhār-ı sūziş etse derdinden
Semender-meşrebān-ı ' aşk āteş-ḥānesiz olmaz
10. Maḥabbet mübtelāsın ' İzzetā ḥātır-ḥarāb eyler
O bir gencine-i ser-bestedir vīrānesiz olmaz

63

fe' ilātün fe' ilātün fe' ilātün fe' ilün

1. Qaddiñe serv leṭāfetde ber-ā-ber gelemez
Tūl ile ' arz mesāhatde ber-ā-ber gelemez
2. Bundan aḥz et süḥen-i kār-ı bünüvvet sırrın
Tev'emān daḥı vilādetde ber-ā-ber gelemez
3. Rif' atıñ medḥali yoq zātīdir iqbāle maḥal
Zuḥal ü zühre sa'ādetde ber-ā-ber gelemez
4. Biri ḥammāl-ı şeqā birisi pūr-bār-ı riyā
Ruqabā şeyḥ ile şıḳletde ber-ā-ber gelemez
5. Ehl-i temkīn-i ḥaḳīḳatle sebük-mağz-ı mecāz
Keff-i mīzān-ı maḥabbetde ber-ā-ber gelemez

⁶³ E.52a, Ü1.64a, V.57b, L.62a, S.48a

6. Bed-güher şâf-zamîrân ile olmaz hem-düş
Hâzef elmâs ile kıymetde ber-â-ber gelemez

7. Mest eden ʿİzzeti būs-ı lebidir hâli degil
Bâde hâbb ile şeṭâretde ber-â-ber gelemez

64

feʿilâtün feʿilâtün feʿilâtün feʿilün

1. Neşʿe-i bâde eder zûd güzêr çok sürmez
Cilve-i seyl-i hurûşî de gider çok sürmez

2. Dür olup üzme meded hayt-ı şuʿâʿ-ı nigeḥi
Ki medâ-yı nazâr ey nûr-ı başâr çok sürmez

3. Hâric-i gûş-ı teşâmumda kalır ğamzından
Pend-i nâ-der-maḥal-i zâhid-i ḥar çok sürmez

4. Çerḥ rûşen-dile meydân mı verir görme misin
Pûye-i râyîz-i şeb-dîz-i seḥer çok sürmez

5. Etme işküfteġî-i rû-be-ḥazân ile ğurur
Devlet-i ḥüsn ü bahâ ey gül-i ter çok sürmez

6. Sâķî izhâr-ı şebât etse daḥı devrinde
Müddet-i tevbe-i mestâne kadar çok sürmez

7. Kaşabüʿs-sebķ-ı kemâli eder iḥrâz elbet
ʿİzzetâ yekke-süvârân-ı hüner çok sürmez

65

feʿilâtün feʿilâtün feʿilâtün feʿilün

1. Biz ğnâ ʿâleminiñ cümle-i kârın biliriz
ʿArz-ı gencîne-i dehr etseler ʿârın biliriz

⁶⁴ E.52a, Ü1.64b, V.58a, L.62a, S.48a

⁶⁵ E.52a, Ü1.65a, V.58b, L.62b, S.48a

2. Cigerin yaralamış renciş-i hâr-ı hicrân
‘ Āŝıķıñ gülŝen-i kūyında hezârın biliriz
3. Eşer-i âh-ı ŝebângâha muķâbil olamaz
Nâvek-i ğamze-i pûlâd güzârın biliriz
4. Añladık biz ne ķumâŝ olduğın ol mâh-cemâl
Geymedikse ķuķasın bârî kenârın biliriz
5. Bey‘ ğâhında anıñ cân iledir dâd ü sited
Bize sor h‘âcesiyiz ‘ aŝķ diyârın biliriz

66

fe‘ ilâtün fe‘ ilâtün fe‘ ilâtün fe‘ ilün

1. Eşk-i pür-cûŝ dil-i yâre eşer eyleyemez
Kim haķ-ı mermere seyl-âb zarar eyleyemez
2. Dili ğüyâter eden serzeniŝ-i a‘ dâdır
Hâme kaķ‘ olmasa izhâr-ı hüner eyleyemez
3. Tâbi‘ -i meyl-i dil-i mey-keş olur neş ‘e-i mey
Meyle melhûf-dilân def‘ -i keder eyleyemez
4. Niĝeh-i evvel olur hûŝ-rübâyende-i dil
Kimseler hûsnine imrâr-ı nazâr eyleyemez
5. Nevk-i âhıñda eşer dâ‘ iyesin etme ŝaķın
Degme bir tîr bu hârâyı güzêr eyleyemez
6. Elde ser-rişte-i ümmîdimiz ey dil var iken
Ĝam-ı devrân bizi pâ-mâl-i keder eyleyemez
7. Dün hele ‘ İzzet-i âşüfteyi gördüm nâlân
‘ Arz-ı hâlin ser-i kūyında gezer eyleyemez

⁶⁶ E.52b, Ü1.65a, V.59a, L.62b, S.48b

67

Ġazel-i Müzeyyel

mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün

1. Rübûde-hâtırân yâd etse de hâttîñ ğamîñ olmaz
Ki murġ-ı beste-bâl ü perde pervâ-yı kemîñ olmaz
2. Temâşâ-yı riyâz-ı kâma mâni' hod-nümâyîdir
O kim cevherlerin pinhân etmez dūr-bîn olmaz
3. Olanlar nâ' il-i nâm-âveri rûşen-güherlerdir
Ki her seng-i hâzef ârâyîş-i faşş-ı niġîñ olmaz
4. Eden güm-geşteġâna reh-nümâyî şâf-ţab' ândır
Ceres kim pür ola hâşâk ile anda ţanîñ olmaz
5. Hemân ser-dâde-i teslîm ol taġdire ey' İzzet
Çü tedbîriñ taġayyür-efgen-i hâtt-ı cebîñ olmaz
6. Metâ'-ı nazmıñı' arz eyle ol maġdûm-i zî-şâna
Ki eş'ârı gibi bir hoş-ķumâş-ı âteşîñ olmaz
7. Cenâb-ı 'Aşım-ı pîrüz-eşer kim çenber-i eflâk
Benân-ı 'ilmine bir hâlķa-i engüşterîñ olmaz
8. Kümeyt-i hâmeye bi-tâbdır ammâ şitâb eyle
Edâ-yı vaşf-ı zâtın etmege böyle zemîñ olmaz
9. O dâna-dil ki ķaşr-ı dânişine pâye-i evvel
Demek ķâbildir ammâ tāk-ı çerġ-i heftümîñ olmaz

68

mefâ' ilün fe' ilâtün mefâ' ilün fe' ilün

1. Şafâ-yı sînesi taġrîr ile edâ olamaz
Muşavver âyine zirâ' akis-nümâ olamaz

⁶⁷ E.52b, Ü1.65a, V.59a, L.62b, S.48b

⁶⁸ E.53a, Ü1.65b, V.59b, L.63a, S.49a

2. Eder mi bed-gühere cevher-i maḥabbet eṣer
Ki tîğ-ı çüb belî kı̇abil-i cilā olamaz
3. Tağayyür-efgen olur la^ç le ḥaṭṭ-ı püşt-i lebi
Benefşe şerbeti mey gibi dil-güşā olamaz
4. Nühust-ı şart-ı edebdir o merd-i bî-dile kim
Marîz-i ^ç aşk ola ḥ^çâhişger-i şifā olamaz
5. Ne deñlü müşteriyān māye-dār olursa daḥı
Ḳumāş-ı ḥüsnine ol meh-ruḥuñ bahā olamaz
6. Şoñında ehlin eder ğarḳa-i kefi-efsūs
Yem-i beḳā gibi bir mevce-i fenā olamaz
7. Ümîd bāriḳa-i ^ç afv-ı Ḥaḳḳadır ^ç İzzet
Egerçi ḥār ü ḥas-ı cürme intihā olamaz

69

mefā^çîlün mefā^çîlün mefā^çîlün mefā^çîlün

1. Ğam-ı ^ç aşk ile her bir sînede āh ü enîñ olmaz
Ki zîrā kâse fağfūr olmasa elbet ṭanîñ olmaz
2. Muğaylānzār-ı şeh-rāh-ı ^ç alā^çıḳdan ğamîñ olmaz
Anîñ kim cāmesinde resm-i ceyb ü āstîñ olmaz
3. Terāzū-yı nazarda cevrden fūrḳat girānterdir
Ki her kâh-ı sebük hem-denki-çüb-ı āhenîñ olmaz
4. Be-hemdir renc ü rāḥat hecr ü vuşlat dehr-i fāñide
Eger kim olmasa zünbūrda nîş engübîñ olmaz
5. Sirişki-çeşme raḥmen va^ç d-i vaşlından emîñ olma
Esās-ı ḥāne-i ber-āb zîrā kim metîñ olmaz

⁶⁹ E.53a, Ü1.66a, V.60a, L.63b, S.49a

6. Kibâr-ı nev-zuhûr-ı ‘aşra ‘arz-ı ma‘rifet etseñ
Kerem yoğ bārī leb-cünbân-ı lafz-ı âferīn olmaz

7. Siyeh-rüyî-i ye’s el-bette ‘İzzet vaşlı mürişdir
Siyeh-rū olmasa pişinden naqş-ı nigīn olmaz

70

mefā‘ilün fe‘ilātün mefā‘ilün fe‘ilün

1. Cihānda rāstī keyd-i ‘adū nedir bilmez
Ki serv bār-ı dıraht-ı kedū nedir bilmez

2. Siyāh-mest-i mey-i la‘l-i neş’e-dārīñ olan
Bilūr cām sifālīn sebū nedir bilmez

3. Meger ki cūş ede deryā-yı mağfired yođsa
Cerīde-i ‘amelim şüst ü şū nedir bilmez

4. Şemīm-yāfte-i zülf-i dil-rübā olanıñ
Dimāğı rāyiha-i nāz-bū nedir bilmez

5. Zebān-ı ‘aşkı eger bilmez ise her nā-dān
‘Aceb mi lāl olan güft ü gū nedir bilmez

6. Sipāh-ı hattına yüz vermesin meded söyleñ
O şāh-ı tāze-zuhūrum gulū nedir bilmez

7. Biziz o cāme-ķabā-yı melāmet ey ‘İzzet
Ki çāk-i ceyb-i hayāmız rüfü nedir bilmez

71

fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün

1. Leng olan pūyegeh-i nāmda menzil alamaz
Tīr-i kec-rev hedef-i kāmda menzil alamaz

⁷⁰ E.53b, Ü1.66b, V.60a, L.63b, S.49b

⁷¹ E.53b, Ü1.66b, V.60b, L.64a, S.49b

2. Bî-ḥayālardır eden ṭayy-ı mesāfāt-ı murād
Şerm eden ʿarşa-i ibrām̄da menzil alamaz
3. Bār-bend olmadadır şūret-i her naḳş-ı ḳadem
Kimse bu ʿarşa-i pūr-dām̄da menzil alamaz
4. Sākī-i bezm-i şebāngeh pupa ḳullanmayıcaḳ
Zevraḳ-ı neş'e bu eyyām̄da menzil alamaz
5. Devr-i ebvāb eden ʿİzzet ḥar-ı ṭāḥūne gibi
Görünür şūret-i iḳdām̄da menzil alamaz

72

mef' ūlū fā' ilātū mefā' ilū fā' ilün

1. Teşrīfe gerçi va' deler etdi nigārımız
Hengām-ı va' de ḳalmadı ammā ḳarārımız
2. Seyr eyle zülfi örgilerin saç baḡını
Gör necm-i ṭālī' -i siyeh-i ṭurre-dārımız
3. Dest-i ḥınā-giriftesine baḳ ʿaceb midir
Keffü' l-ḥazīb-i burc-ı cemāl olsa yārımız
4. Ḳuyruḳlı sürmelerle verip zāḡ çeşmiñe
Etdiñ meded helāk dil-i dāḡ-dārımız
5. Ben dūrdan helākiñ iken ey meh olamaz
Tāb-āver-i müşāhede çeşm-i nizārımız
6. Gelsin o māh-pāre cefāyı uzatmasın
Çār oldu gelmedi nigeḥ-i intizārımız
7. ʿİzzet olalı bir saçı Leylāya mübtelā
Mecnūnlıḡ ile oldu bizim iştihārımız

⁷² E.54a, Ü1.67a, V.60b, L.64a, S.49b

73

mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün

1. Sevâd-ı haṭṭı lafzıñ lübb-i ma' nāya niḳāb olmaz
Belı gerd-i yetimı dürr-i şehvāra ḥicāb olmaz
2. Olur deryā-yı şāf-ı āremide mevcden 'ārı
Cebīn-i mekremet-kārānda çin-i 'itāb olmaz
3. Degildir zāt olan mazhar kemāl-i ḳābiliyyetdir
Ki nisānıñ düşen her ḳaṭresi dürr-i hoş-āb olmaz
4. Raşad-bīn-i ḥaḳıḳat i' tidāl-i ḥāle aldanmaz
Bu çerḥiñ ḳaṅḡı devrinde medār-ı inḳılāb olmaz
5. Yüzinde başḳa yāriñ sinesinde başḳa ḥālet var
Belı meh-tāb hem-ḥāl-i fūrūḡ-ı āfitāb olmaz
6. Görince rūy-ı āteşnāk ile ḥüsn-i gelū-sūzın
'Aceb ḳaṅḡı ciger var dāḡ-ı ḥasretle kebāb olmaz
7. Beni bir ıztırāba etdi ilḳā nār-ı hecriñ kim
Efendim müy-ı āteş-dīdede ol piç ü tāb olmaz
8. Leb-i ḥaşm-ı lecūca 'İzzetā mühr ur sükūtuñla
Cedel-kārāna ḥāmüşi ḳadar ḥāzır-cevāb olmaz

Fî-ḥarfi'ş-Şin

74

mef' ulü fā' ilātü mefā' ilü fā' ilün

1. Ol dil-ber-i yegāne hezār-āşinā imiş
Şüretde 'aşıḳ aldayıcı dil-rübā imiş

⁷³ E.54a, Ü1.67a, V.61a, L.64b, S.50a

⁷⁴ E.54b, Ü1.67b, V.61a, L.64b, S.50a

2. Şık şık gelir iken giderek nāza başladı
Bildik ki ğayre mā' il imiş bî-vefā imiş
3. Evvel vefāya meyl edeniñ şimdi añladık
Bir ħaddi var imiş ki verāsı fidā imiş
4. Hep zā' il oldı naķş-ı maĥabbetdeki rüsüm
Bildik vefāda şan' atını sîmyā imiş
5. Biz çîn-i zülfine kapılıp bilmedik dirîĝ
Andan vefā ümîdini etmek ħaṭā imiş
6. Jengār-beste oldı küdüretle 'ākıbet
Āyîne-i ħulūşı meger bî-şafā imiş
7. Oldık firîb-ħorde-i va' d-i dürüĝı biz
Dil-dādegāna āl edici pür-cefā imiş
8. Ser-māye-i taşavvurum oldı ziyān-pezîr
Yāriñ meger mu' āmelesi şüretā imiş
9. Ĥāmūş yaķdıñ 'ālemi sūzişle 'İzzetā
Bildik ki yārdan ĝarażiñ iştikā imiş

75

mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

1. Tecessüm eylemiş mevc-i leṭāfet rüy-ı yār olmuş
Tekevvün etmiş andan gül gibi bir reng 'izār olmuş
2. Bükülmüş destgāh-ı hāle içre penbe-i meh-tāb
Ĥumāş-ı nev-metā' -ı ħüsn-i yāre pūd u tār olmuş
3. Ĥulāşa ahz olunmuş neş'e-i pür-zür-ı şahbādan
O ser-mest-i şabūĥ-ı nāza çeşm-i pür-ħumār olmuş

⁷⁵ E.54b, Ü1.68a, V.61b, L.65a, S.50b

4. Kûmâş-ı berg-i şeb-bû ile târ-ı sünbül-i hoş-bû
Olup âmîhte birbirine zülf-i nigâr olmuş
5. Beyâz-ı şubh-ı maşşerle sevâd-ı şâm-ı hasret hep
Birikmiş bir yere ‘uşşâka çeşm-i intizâr olmuş
6. Meger inbîkdan taqtîr olunmuş kaatre-i sîm-âb
Saña ey sîm-ten gelmiş sürîn-i bî-ķarâr olmuş
7. Seniñ nev-bâve-i naħl-i hayâliñdir bu nazm ‘İzzet
Anıñçün ħüb düşmüş ħaķ bu kim şîrîn-güvâr olmuş

Fî-ħarfi’l-Ġayn

76

mef’ülü fâ’ ilâtü mefâ’ ilü fâ’ ilün

1. Eyler şiküfte gül gibi şab’ ı hevâ-yı bāĝ
Lâl olsa eyler âdemi bülbül şafâ-yı bāĝ
2. Naķş-ı murâdın eyleye ber-vefķ-ı sâz-kâr
Ol şaĥşa k’oldı sâmi’ a-pîrâ nevâ-yı bāĝ
3. Mařrûĥ-sâz-ı řâķa-i nisyân olur meyi
Geşt ü güzâr-ı sâĥa-i ĥâlet-fezâ-yı bāĝ
4. Her şaĥşı sîr-i mâ’ide-i şevķ eyledi
Güsterde oldı ‘âleme ĥ’ân-ı şalâ-yı bāĝ
5. Devr-i felekde ĥaste-i cân-der-gelûlara
Müşkil olurdu olmasa ‘âcil-şifâ-yı bāĝ
6. Yâriyle her-kes olmada hem-pây-ı ihtizâz
Ser-sebz olup nişîmen-i ĥâtır-güşâ-yı bāĝ
7. Gönlüm ĝamîn yârim ise yoķ yanımda âĥ
‘İzzet benem hemân firâķ-âzmâ-yı bāĝ

⁷⁶ E.55a, Ü1.68b, V.62a, L.65b, S.50b

Fî-ḥarfi'l-Kâf

77

mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

1. Belâdır dil-ber-i bigâne-ṭavra âşinâ olmak
Taḥammül-sûzdur yâd-âşinâya mübtelâ olmak
2. Çeker her ḥîre-çeşm-i ḥayrete kuḥl-i temâşâyı
Nigeh-senc-i fenâ-yı 'âlem-i hestî-nümâ olmak
3. Hüner ḥalvet-nişîn-i encümen olmaḡdadır yoḡsa
Kemingâh-ı riyâdır gûşe-gîr-i inzivâ olmak
4. Dili cebr ile şayd-ı nâvek-endâz-ı nigâh eyler
Kemend-i kâkül-i nâ-gâh-gîriñ der-ḳafâ olmak
5. Belî her şeyde nedret mûcib-i iḳbâl-i raġbetdir
Eder merġubter ḥâl-i siyâhı câ-be-câ olmak
6. Şeb-i târikden ḥurşîd ümmîdinde olmaḡdır
Sipih-r-i dündan cüyende-i mihr ü vefâ olmak
7. Olursa ḥûn bahâsı va' de-i vaşl-ı revân-baḡşîñ
Saña ey bî-mürüvvet câna minnetdir fidâ olmak
8. Olur berg-i sefer Ḥaḳçün olan sâliklere 'İzzet
Bu ni' metgâh-ı âlâyîşde bî-berg ü nevâ olmak

Fî-ḥarfi'l-Kâf

78

mef'ülü fâ'ilâtü mefâ'îlü fâ'ilün

1. Ḳadd-i bülendi serv-i çemândır ol âfetiñ
Reftâr-ı nâzı rûḡ-ı revândır ol âfetiñ

⁷⁷ E.55a, Ü1.68b, V.62a, L.65b, S.51a⁷⁸ E.55b, Ü1.69a, V.62b, L.66a, S.51a

2. Bu bâğda güşâyiş-i gül-gonce-i ümîd
Zîr-i tebessümünde nihândır ol âfetiñ
3. Şabr edelim cefâsına ammâ tegâfüli
Ser-mâye-süz-ı tâb u tüvândır ol âfetiñ
4. Renc-i firâkı her ne kadar dil-hırâş ise
Zevk-ı vişâli râhat-ı cândır ol âfetiñ
5. Zülf-i siyâhı hâl-i ruhı kıdd-i dil-keşi
Âşüb-ı fitne-hîz-i cihândır ol âfetiñ
6. Ruhsârı üzre ham-be-ham olduçça kâküli
Ser-mâye-i cünûna ziyândır ol âfetiñ
7. İzzet kıumâş-ı hüsnine bak yohsa çihresi
Erzân metâ'-ı rüy-ı dükândır ol âfetiñ

79

mef'ülü fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün

1. 'Uşşâka zaħm-ı sine degil zaħm-ı cân gerek
Zîrâ ki ber-güzâr-ı maħabbet nihân gerek
2. Ol küşti-gîr-i nâz ile güçdür muķâvemet
Zür-ı ğama başılmağa bir pehlevân gerek
3. Erbâb-ı 'aql ye's ile âsüdedir müdâm
Taħşîl-i kâma devr-i felekde zemân gerek
4. Haţt-ı siyâhı kıalsa 'aceb mi 'izârına
Nür-ı siyâhdan aña bir sâye bân gerek
5. Maħşûl-i baħr ü kânı verirseñ de istemez
Âğuş-ı ehl-i derde hemân bir cüvân gerek

⁷⁹ E.55b, Ü1.69b, V.63a, L.66a, S.51b

6. Öpdür lebiñ ya rüyuñı kim hastegāniña
Ma' cūn-ı kırmız olmaz ise cāvidān gerek

7. Hamyāze-i humār ile işkestedir gönül
Sākī yetişdir aña mey-i ergavān gerek

8. Āgūşa çek o dil-ber-i mevzūn-ķāmeti
Gülşen-serāy-ı sinede serv-i çemān gerek

9. Verme lisān-ı 'āleme sırr-ı maħabbeti
Hem-rāz-ı ehl-i 'aşķ begim bī-zebān gerek

10. Qaldı nigāh-ı ħasretim anda nevāziş et
Devlet-serāy-ı ħüsnüñe bir mihmān gerek

11. Sāz-ı niyāz başķa düzendir vişāl için
Āhengi nāle perdeleri el-amān gerek

12. Yaz mācerā-yı ħālet-i hicrānı 'İzzetā
Şeh-nāme-ħ'ān-ı 'aşķa yeñi dāstān gerek

80

fe' ilātün fe' ilātün fe' ilātün fe' ilātün

1. Tırfe mekkāredir ey şūĥ meger şiveleriñ
Şiveler etmede biñ şive şatar şiveleriñ

2. Dehri āşübgeh etdiñ hele ey şiven-zā
Qorqarım 'ālemi ber-geşte eder şiveleriñ

3. Meclis-i bādede reftāra kıyām etdikçe
Dāmen-i nāzıña mestāne düşer şiveleriñ

4. Ĥāne-i çeşmi eder cilvegeh-i naĥvet ü nāz
Pāymı merdümek-i çeşme başar şiveleriñ

⁸⁰ E.56a, Ü1.70a, V.63b, L.66b, S.51b

5. Kâtl-i ‘âmm eylemek ister gibi ‘uşşâkı meger
Günde nâ-ħağ yere biñ kana girer şiveleriñ

6. Nâz güm-geşte-serân oldu bu vādilerde
Olalı encümen-efrüz-ı naẓar şiveleriñ

7. Gâh olur ğamzeñ ile maħrem-i ħalvetgeh-i nâz
Gâh olur bend-i kemergâha iner şiveleriñ

8. Ħandeden nuṭṭ-ı şeker-bârîñ olur sükker-rîz
Dili âşüfte vü dem-beste eder şiveleriñ

9. Āfet-i cevher-i ‘aql olmadadır endâmîñ
Fitnezâr etdi seni tâ-be-kemer şiveleriñ

10. Oldı güm-kerde-ħired ‘İzzet-i âşüfte-dimâğ
Olalı encümen-efrüz-ı naẓar şiveleriñ

81

mef’ülü fâ’ ilâtü mefâ’ ilü fâ’ ilün

1. Olduğda târ-ı kâkül-i cānân bölük bölük
Şabr u şikîbim oldu perişân bölük bölük

2. Gitmekde sūy-ı gülşene şahbâ sebū sebū
Gelmekde bezm-i şöhbete rindân bölük bölük

3. Ben girye eyledikçe gören dūd-ı āhımı
Zann eyler oldu ebr-i bahārân bölük bölük

4. Bâğa sehî-ḳadân şalınmağda sū-be-sū
‘Uşşâḳ seyr-i ħüsne şitâbân bölük bölük

5. Güsterde dehre ferş-i leṭāfet çemen çemen
Āmâde bezm-i şöhbete ħübân bölük bölük

⁸¹ E.56b, Ü1.70a, V.64a, L.67a, S.52a

6. Şevk-ı kudüm-ı yâr ile düşmüş taraf taraf
Şeh-râh-ı intizâr-ı hıyâbân bölük bölük

7. Sen ' İzzetâ muķīm-i der-i hânesin dahı
Seyr etmede Hişârda yârân bölük bölük

82

mefâ' ilün fe' ilâtün mefâ' ilün fe' ilün

1. Çekip kemânını tâ taraf-ı ebruvânına dek
Geçirdi tîrini ' uşşâķıñ üstüh'ânına dek

2. Baña kalırsa deĝişmem o hâl-i Hindüyı
Eger ki verseler İrâmı İşfahânına dek

3. Şarıldı sineye güstâhlıklar eyledi dil
Şoyup o dil-beri tâ bend-i çiltiyânına dek

4. Eder mi fâ'ide hiç ıztırâb-ı tab' -ı ' acül
Huşul-i kâma tevaķķuf gerek zemânına dek

5. Bu şeb nigâr gelip câme-h'âbıma ' İzzet
Uyutmadı beni kâfir şabâh ezânına dek

83

mef' ülü fâ' ilâtü mefâ' ilü fâ' ilün

1. Hünin şerhayı bu dil-i ' aşķ-bâza çek
Menşür-ı ' aşķa sürh ile tuĝrâ-yı tâze çek

2. Taşşıl-i naķş-ı sikke-i ihlâş ise murâd
İbriz-i kalbi püte-i süz u güdâza çek

3. Küyün terâne-i ' Arabân ile et tavâf
Ya' nî kaķâr-ı naĝmeyi semt-i Hicâza çek

⁸² E.56b, Ü1.70b, V.64b, L.67b, S.52a

⁸³ V.63a, L.67b, S.52b

4. Ey serv-kağ müsa' id iken rûzgâr-ı ħüsn
Sen de şalın tebaħtur ile ihtizâza çek
5. Olma bülend-himmet iseñ reh-rev-i niyâz
Pây-ı ümîdi gûşe-i dâmân-ı nâza çek
6. Miħrâb-ı ebruvâna perestişler eyleyip
Ṭab' -ı hevâ-perestiñi şaff-ı namâza çek
7. Dil-ber ederse luṫf ile teşrîf ħâneñi
Rehvâr-ı ṭab' -ı şūħuñı ol yekke-tâza çek
8. Derseñ ki hüşmend ola dîvâne gönlüñi
Zencîr-i tâb-dâde-i zülf-i dırâza çek
9. Ey kahramân-ı ğayret-i Ḥaḫ ṫurma vaḫtidir
Şemşîr-ı kaħrı düşmen-i pür-selb ü sâza çek
10. El-bette gûşvâre-i sem' -i kabûl olur
Sen dürr-i eşki rişte-i âh-ı niyâza çek
11. Naḫd-i ħulûş' arz eden aħbâbı' İzzetâ
Evvel miħekk-i tecrîbe-i imtiyâza çek

84

mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün

1. Zuhûr-ı ħaṫṫını gördükçe rûy-ı dil-dârîñ
Derûnı kılca kalır' aşîk-ı dil-efgârîñ
2. Şaḫın şikâyet-i bî-tâbi-i firâḫ etme
Neşâṫı şâ'imi taḫcîl eyler iftârîñ
3. Şarıl ayağına yârîñ dönerse' ahdinden
Duḫûl-i pâyını gör gerdişinde pergârîñ

⁸⁴ E.57a, Ü1.71a, V.64b, L.68a, S.52b

4. Seniñ o mäh yanında raķīb-i bed-ḥ'āhā
Taḥammül eyleyemem vaż' -1 nā-be-hencārīñ

5. ' Adū olur hele lağzīde-pāy-1 ḥufre-i şerm
Görürse ' İzzet eger bu nevīñ reftārīñ

85

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

1. Çıkıcaķ başdan teḫāvül eyleyip gīsularīñ
Bi'z-zarūre ser-fürū etdi aña ebrūlarīñ

2. Şafvet-i sīnen şulandırdı dehānın cūlarīñ
Deldi bāğrın ḥasret-i dendānlarīñ incülerīñ

3. Zerveş etmiş zerd rüy-1 ' aşıķ-1 dil-ḥasteñi
Kālīb-1 ḥüsne gümüşden sebk eden bāzūlarīñ

4. Nāf-1 ḥālīñ velvele şaldı o deñlü dehre kim
Yüregi ķopdı Ḥotenden gūş eden āhūlarīñ

5. Kāmet-i sāmān u şabrım oldı ḥam-geşte benim
Çekmeden bār-1 ğam-1 cevrin hilāl-ebrūlarīñ

6. Evc-i istiğnāda besdir bes bu pervāz-efgenī
Kalmadı şeh-bāl ü perrīnde şehā nīrūlarīñ

7. ' İzzetā erbāb-1 dil mā-fi'z-zamīriñ duydular
Gūş edince kūçe-i dil-berde hāy u hūlarīñ

86

fe' ilātün fe' ilātün fe' ilātün fe' ilün

1. Eyleyip aña eşer cūş-1 şafā-yı bedenīñ
Gösterir cismiñi āyīne gibi pīreheniñ

⁸⁵ E.57a, Ü1.70a, V.65a, L.68a, S.53a

⁸⁶ E.57a, V.65a, L.68b, S.53a

2. Edemezdi deheniñ sevdigim işbât-ı vücūd
Etmese lebleriñ işhād eger kim süheniñ

3. Devlet-i hüsn-i cemâliñde bulupdur şöhret
Būyı gül-berg-i teriñ reng-i ruḥı yāsemeniñ

4. Tār-ı müjgānım olup perde-i ḥaclet ʿİzzet
Baḳamam ḥāver-i hüsnine o vech-i ḥaseniñ

Fî-ḥarfi'l-Lām

87

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1. Ān gerek dil-berde endām olsa da māniʿ degil
Çeşm ü ebrūsı siyeh-fām olsa da māniʿ degil

2. Ten-bürehe bir temāşadır ğaraż ol dil-beri
Cāme-ḥāb olmazsa ḥammām olsa da māniʿ degil

3. Bezme teşrifiñle revnaḳ ver çü mäh-ı çār-deh
Şubḥ-dem olmazsa aḥşam olsa da māniʿ degil

4. Bāde nūş etmek ne ʿālemdir sifāl-i köhnedden
Bezm-i meyde sāḳiyā cām olsa da māniʿ degil

5. Rūze-dār-ı ʿaşkıña vaʿd et hemān būs-ı lebiñ
Mühlet-i incāzı bayram olsa da māniʿ degil

6. Ben o kāfir-beççeniñ oldum esir-i kāküli
Düşmen-i āyın-i İslām olsa da māniʿ degil

7. Kākül-i ḥam-der-ḥamiñla zīb ü fer ver rüyuña
ʿĀşık-ı üftādeye dām olsa da māniʿ degil

8. ʿĀşıkıñ maḳşūdı şarmaḳdır seni bāzūsına
Vaşldan meʾyūs u nā-kām olsa da māniʿ degil

⁸⁷ E.57b, Ü1.71a, V.65b, L.68b, S.53a

9. Bezm-i ‘işretdir a kâfir söyle sen durma hemân
Luṭf ile olmazsa düšnâm olsa da mâni‘ degil

10. Nev-zemîn-i tâzede eyle Nedîme pey-revî
‘İzzetâ şî‘ riñ biraz ḥâm olsa da mâni‘ degil

88

mef’ülü fâ’ ilâtü mefâ’ ilü fâ’ ilün

1. Kaşdıñ miyân-ı yâre şarıлмақsa muttaşıl
Sen de mişâl-i ḥancer anıñ yanına taqıl

2. Haṭṭı o serd mihri ışındırdı ‘âşıқа
Güyâ bahâr erince hevâ oldı mu‘ tedil

3. Hurşiddir sitâreleri nâ-bedîd eden
Hâliñ olur fûrûğ-ı ‘izârîñla muzmaḥîl

4. Tefhîm-i sūziş-i dil ise maқşadıñ eger
Her şeb çü şem‘-i sūḥte-dil yâre yan yaқıl

5. İster iseñ güzâriş-i dil feyz-i ‘aşq ile
Bir âfitâb-ı ‘işveye şeb-nem gibi қапıl

6. Ruḥsâr-ı yâr gülşeni her dem bahâr iken
Ey ğonce-gül bu yerde iseñ gel hemân açıl

7. ‘İzzet Raқîme pey-rev olup ṭurma sür hemân
Olmuş ligâm-cây-ı teheyü’ semend-i dil

89

mefâ’ ilün fe’ ilâtün mefâ’ ilün fe’ ilün

1. Ne yapsaқ izn-i vişâl istesek ziyâde degil
O tünd-meşreb ise қâbil-i recâda degil

⁸⁸ E.57b, Ü1.71b, V.65b, L.69a, S.53b

⁸⁹ E.58a, Ü1.72a, V.66a, L.69a, S.53b

2. Kızardı ruhları meyden yok ızın-i buse yine
Açıldı güller egerçi gönül güşâde degil
3. Ço vaşlı dâmen-i ruhsârına şarıl yârîñ
Niyâz-ı vuşlat-ı gül-buse nâ-be-câda degil
4. Görince haţtını gül-geşt-i yâre meyl etdi
Velik miğ ile târ oldu gün güşâde degil
5. Yanımda yok o büt-i nev-resim benim izzet
Cihân bahâr ile Adn olsa dil şafâda degil

90

mef'ülü fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün
mef'ülü fâ'ilün

1. Göstermesin o meclisi Allâh-ı zü'l-celâl
Ferahnâke bir zemân
Âşık zebûn dil-ber ola tãlib-i vişâl
Kim inanır amân
2. Düşmenlerim bu derde esir olmasın k'ola
Ben ise düstuñam
Âmâde yâr vuşlata dil-dâde bî-mecâl
Baña nedir ziyân
3. Müşkil degil midir çalasin teşne-kâm-ı ye's
Ammâ n' için çalır
Dest-i ümîde girmiş iken çeşme-i zülâl
Elbet çanar nihân
4. Sen dem-be-dem zebûn olasin şerm ile bu dem
Bir zevçdür o da
Dil-berde iştihâ bula gitdikçe işti'âl
Maşş ile çün duñân

⁹⁰ E.58a, Ü1.74b, V.66a, L.69b, S.54a. Ziyade mısralar sadece Ü1 nüshasında mevcuttur.

^{1a} Ziyade mısram vezni bozuktur.

5. Müşkil budur ber-â-ber iken hişşe-i sürür
 Etdiñ mi i' tirâf
 Ağyâr şādmān ola sen rence-i melāl
 Zālīm utan utan
6. Olmadı zūr-ı nāhun-ı tedbīr kār-gīr
 Bi'llāh aşlı yoğ
 Hayfā ki gelmedi girih-i kāmā inhilāl
 Hāşā bu da yalan
7. Ol māh-çihre gecelemişken ğarībdır
 Ammā ki der-vaṭan
 Bāzūlarıñ tehi' qala çün şūret-i hilāl
 Ammā ki ber-miyān
8. Gelmiş dehānıma tūtalım loğma-i ümīd
 Zābt eyle kaçmasın
 Ben bī-naşīb dil ise efsürde-i kelāl
 Qalman yerim hemān

Fī-ḥarfi'l-Mīm

91

fe' ilātün fe' ilātün fe' ilātün fe' ilün

1. Etmedin qāmetini rūze-i ālāmda lām
 Olmaz ol māh-liqā' āşıqa bayramda rām
2. Sa'y-ı bī-hūde eder ādemi der-ḳayd-ı belā
 Müstetirdir nazār et şūret-i iḳdāmda dām
3. Oldıĝın ḫālet-i esmāda tenāsüb der-kār
 Münderic oldıĝı iḫhār eder ahşamda şām
4. Hāşre dek ḫayr ile Hātem gibi nām-āver olur
 Eyleyen 'āleme luṭfin dem-i in'āmda 'ām

⁹¹ E.58b, Ü1.72b, V.66b, L.70a, S.54a

5. İ' tinâ şihhat-i dünyāya 'abeşdir 'İzzet
Var iken mādde-i 'ālem-i ecsāmda sām

92

mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

1. Olup yāriñ hayāl-i şive-i reftarı hem-rāhım
Bir iki haṭvede eflāke çıkdı cāde-i āhım

2. Düşelden dāma gül-geşt-i çemenden oldum āzāde
Benim sünbül-zemīn-i zülf-i dil-berdir çerāgāhım

3. Olup sīr-āb-ı cūş-ı ḥande-i la' l-i leb-i dil-ber
Miyān-ı baḥr-i emvāc-ı tebessümdür şināgāhım

4. Kıpıldım ebruvān-ı zerd-i yāre keş-me-keşlerle
Düşürdüm ḥayf iki keh-rübāniñ beynine kāhım

Olaldan bezm-i üns-ā-üns-i feyze 'İzzetā maḥrem
Nedīm-i encümengāh-ı hünerdir ḳalb-i āgāhım

93

mefā' ilün fe' ilātün mefā' ilün fe' ilün

1. Miyān-ı nāzük-i yāre şarıl şarıl ne bu ğam
Mişāl-i ḥancer o şūḥa ṭaḳıl ṭaḳıl ne bu ğam

2. Hevā-yı zülf ile āşüftelik yetişmez mi
Dilā bu ṭül-ı emelden kesil kesil ne bu ğam

3. Cefā-yı yāre taḥammül ziyāde müşkildir
O pehlevān cüvāna başıl başıl ne bu ğam

4. Şafāya ḳalmadı ma' mürezār-ı sīnede yer
Derūn-ı ḥāne-i dilde yaḳıl yaḳıl ne bu ğam

⁹² E.58b, V.67a, L.70a, S.54b

⁹³ E.58b, Ü1.72b, V.67a, L.70a, S.54b

5. O şeh-süvâra eger pây-mâl olam der iseñ
Rikâb-ı eşheb-i yâre aşıl aşıl ne bu ğam
6. Şeb-i vişâlde pervâne-meşreb ol ey dil
Yağıl o şem^ç -i cemâle parıl parıl ne bu ğam
7. Zemân-ı devlet-i Hân Aḥmedîde ğam yokdur
Gönül şafâ ile sen de açıl açıl ne bu ğam
8. Hemân kûy-ı ḥarâbâta ^ç İzzetâ düşegör
Neşât-ı cām-ı feraḥla yapıl yapıl ne bu ğam

94

fe^ç ilâtün fe^ç ilâtün fe^ç ilâtün fe^ç ilün

1. Kaşd-ı teşrîf edicek ^ç aşîka ol âfet-i Rûm
Müjde-i maḥdemin evvel getürür şevk-ı kudüm
2. Mûcib-i râḥat olur ḳahr-ı felek süflîye
Ḥazḳ eder ^ç âlem eger cümle ḥarâb olsa da büm
3. Naẓar et ser-keş olanlar bulamaz âsâyiş
Geçirir süz u güdâz ile heme ömrin müm
4. Devlet-i pâ-be-rikâb-ı feleke aldanma
Yerde ḳalmaz bu meşeldir begim âh-ı maẓlûm
5. ^ç İzzetâ zûr-ı mey-i köhne ile def^ç eyle
Ġam-ı eyyâm derûn-ı dile etdikçe hücüm

95

fâ^ç ilâtün fâ^ç ilâtün fâ^ç ilâtün fâ^ç ilün

1. Keyf ü kâr-ı vuşlatı dūr olmadıkça bilmedim
Neş^ç -e-i şahbâyı maḥmûr olmadıkça bilmedim

⁹⁴ E.59a, Ü1.73a, V.67b, L.70b, S.54b

⁹⁵ E.59a, V.67b, L.70b, S.55a

2. Neydigin ey bî-terahhum derd-i dâğ-ı intizâr
Müjde-i vaşlıñla mesrûr olmadıkça bilmedim
3. Yapılam derken yıkıldım gûşe-i mey-ğânede
Ben ħarâb-âbâdı ma' mûr olmadıkça bilmedim
4. Lezzet-i gül-şekker-i la' lin dimâğ-ı ârzû
Zehr-i düşünâm ile pür-şûr olmadıkça bilmedim
5. Merhem-i zaħm-ı maħabbet ' İzzetâ merg oldıgım
Dâğ dâğ ħam ile rencûr olmadıkça bilmedim

96

mefâ' ilün fe' ilâtün mefâ' ilün fe' ilün

1. O şûħa bağ hele nâzûk-dehen ki añladamam
Tekellüm etmede şîrîn-sühen ki añladamam
2. Efendi vâ' izi kürsîde diñledim vâfir
Mübâlağâtıda bir lâf-zen ki añladamam
3. Rübûde etdi dil-i zârı bir bağışla hemân
O câduvâne nigeh pür-fiten ki añladamam
4. Çözüldi bend-i kemer zûr-ı neş'e-i mey ile
Açıldı dâmen-i gül-pîrehen ki añladamam
5. Tutuldu dâmgeħ-i bezme ol büt-i ser-keş
Hezâr mekr ile ammâ düzen ki añladamam
6. Biz olduğ ' id üzeri ħayf büsedden maħrûm
O bî-vefâ hele peymân-şiken ki añladamam
7. Bu heft beyt ile ħunyâger-i ħayâl ' İzzet
Sürûda başladı bir perdeden ki añladamam

⁹⁶E.59b, Ü1.73b, V.68a, L.71a, S.55a

97

mef' ulü fā' ilātü mefā' ilü fā' ilün

1. Ebrü-yı yāre ğurre-i ğarrā mıdır desem
Yoḡsa miyān-ı ğurredeki rā mıdır desem
2. Gelmiş nigāhı gūşe-i ebrūda cünbişe
Āyā ğāzab mı vuşlata imā mıdır desem
3. Gerçi serivde ḡaddine vardır müşābehet
Ammā ḡüsünde ol daḡı bālā mıdır desem
4. Olmuş sefid ü sürḡ neşāḡ-ı şarābdan
Ruḡsār-ı dil-bere gül-i zībā mıdır desem
5. Düşine bezm-i şoḡbeti etmişdi nūra ğarḡ
Rüy-ı nigāra mäh-ı şeb-ārā mıdır desem
6. Bir Rūm beççedir bizi mecnūn eden velī
Kāfir mi bilmem ümmet-i 'İsā mıdır desem
7. Ol çeşm-i ğamze-kār 'aceb āşüb-ḡiz olur
Cādū mıdır ya fitne-i dünyā mıdır desem
8. Şarılmadık miyānına būs etmedik femin
Bu ḡil ü ḡāl bir ḡurı ğavġā mıdır desem
9. 'İzzet nigāh-ı diḡḡat ile baḡ da söyle rāst
Bilmem şu ḡadd-i dil-keşe ḡübā mıdır desem

⁹⁷E.59b, Ü1.73b, V.68a, L.71a, S.55a

Fî-ḥarfi'n-Nûn

98

mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

1. Beni ser-mest eden çeşm-i siyâhîñ pür-ḥumâr olsun
Beni şeydâ eden zülfüñ de sevdâya şikâr olsun
2. Temâşâ-yı riyâz-ı ḥüsnini men' etdi ol âfet
O da gün görmesin ' âlemde müştâk-ı bahâr olsun
3. Sürîniñ lerze-âlûd-ı telâş etmekde ' uşşâkı
Olup ârâmdan maḥrûm ol da ra' şe-dâr olsun
4. Perişân-ḥâl eden âşüftegân-ı ' aşkı kâküldür
Anıñ da mâye-i sâmân-ı ḥâli târ u mâr olsun
5. Dili hem-ḥâl eden nâleyle fikr-i mû-miyânıñdır
O da kendinde bulsun dil gibi zâr ü nizâr olsun
6. Nemâ taḥşîl edip feyz-i mezâyâ-yı ḥayâlinden
Kalem destinde ' İzzet hem-çü naḥl-i mîve-dâr olsun

99

mef'ülü fâ' ilâtü mefâ'îlü fâ' ilün

1. Bir kerre baḡ o tâze cüvânı bilir misin
Sen âfet-i zemîn ü zemânı bilir misin
2. Sûziş bıraḡdı gûşe-i ebrûda beñleri
Sen ' uḡde-i zenebde kırânı bilir misin
3. Eyle nigâh muşḡaf-ı rüyında ḡaḡtına
Ser-sûre-i şerîf-i Duḡânı bilir misin
4. Yoḡdur direnge ruḡsatı pîr-i tariḡatıñ
Şüfî bu tekyede deverânı bilir misin

⁹⁸ E.60a, Ü1.74a, V.68b, L.71b, S.55b⁹⁹ E.60a, Ü1.74b, V.68b, L.71b, S.55b

5. Baq şekl-i ebruvân-ı siyeh-toz-ı dil-bere
Sen sırr-ı naqş-ı püşt-i kemânı bilir misin
6. Geldikde neşr-i bûy-ı vefâ eyler ‘âleme
Hatt-ı siyâh-ı müşk-feşânı bilir misin
7. Kâfir ya bezm-i ‘işrete gelmez misin dağı
Öldürdi intizâr amânı bilir misin
8. Çok pehlevân-ı ‘işveyi eyler nigûn [u] pest
Zür-ı neşât-ı rafl-ı girânı bilir misin
9. Sen umma rûzgârdan ‘İzzet müsâ‘ade
Ol zâlim-i amân-ne-dâmı bilir misin

100

fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilün

1. Baqamam çihre-i hürşide o meh-rû var iken
N’eyleyim âyineyi sine-i bî-mû var iken
2. Her sebük-mağz ile tartılmağ olur kâmile naqş
Elde mîzân-ı hîred gibi terâzû var iken
3. Kûnhini eyle temâşâ şuver-i eşyânî
Piş-i nezzârede âyîne-i zânû var iken
4. Gayre bel bağlayamaz bu dil-i divâne-sirişt
Halqa-i silsile-i kâkül ü gîsû var iken
5. Âştî-düşmen olur ma‘reke-i nâz ü niyâz
Gamze-i ‘arbede-hû yâr-ı cefâ-cû var iken
6. İğbirâr-ı dil olur kuhl-i zebân-ı taqrîr
Vaşla düşmez şaded ol çeşm-i sühen-gû var iken

¹⁰⁰ E.60b, Ü1.75b, V.69a, L.72a, S.56a

7. Heves-i nefse uyup ğayre perestiş edemem
Ma' bed-i 'aşkda mihrâb-ı dü-ebrü var iken

8. Merci' inden bilinir sırr-ı zamîr-i 'uşşâk
Dâğdan hânekah-ı sinede yâ hû var iken

9. Köhne vâdîde şağın yorma semend-i tab' ı
'İzzetâ tâze zemîn üzre tekâpü var iken

101

mef' ulü fâ' ilätü mefâ' ilü fâ' ilün

1. Ebrüya yâr çîn-i girih-gîr vermesin
Zinhâr dest-i düşmene şemşîr vermesin

2. Bi'llâh kendi hüsnine hayrân olur meded
Âyîne dest-i dil-bere taşvîr vermesin

3. Ser-beste-râz-ı 'aşk olur fâş kimseler
Ol çeşm-i meste ruḥşat-ı takrîr vermesin

4. Bir gün eder zuhûr tebâşîr-i şubḥ-ı kâm
Dil dest-i âha nâle-i şeb-gîr vermesin

5. Taḫdîre ser-nihâde ol 'İzzet ki kûşîşîñ
Bî-hûde tab' a zaḫmet-i tedbîr vermesin

102

fe' ilätün fe' ilätün fe' ilätün fe' ilün

1. Dil perişân sitem-i halka-i gisûlardan
Ḳâmet-i şabr hamîde ğam-ı ebrûlardan

2. Ḳaṭ' -ı menzil edemezken ḥar-ı tâḥüne gibi
Ne bulur devr eden ebvâbı tekâpûlardan

¹⁰¹ E.60b, Ü1.75b, V.69b, L.72b, S.56a

¹⁰² E.61a, Ü1.76a, V.69b, L.72b, S.56b

3. Şoḥbet-i ehl-i merātib sebep-i rif^ʿ at olur
Kaşr-ı vālāya çıkar āb terāzūlardan
4. ^ʿĀşıkıñ levḥ-i zamīrindeki sırrı bilinir
Bağmadın nāmeye ser-nāmedeki hūlardan
5. Maḥremiyyet ise her meclise kaşdıñ olagör
Edeb-āmūhte rū-mālī-i cārūlardan
6. Bir perīdir ki eder dā'ire-i insi maşar
Nāz etdikçe güzer ḥalka-i pehlūlardan
7. ^ʿİzzetā zevk verirse n'ola yārāna bu nazm
Revnağ-ı tāze bulur bezm maḥal-gūlardan

103

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

1. Nerm olur ümmīd ederken mey-güsār olduğça sen
Bī-amān olduñ a zālīm neşve-dār olduğça sen
2. Sīnemizdir cāygāhıñ görmeziz ammā seni
Dürter olduñ bizimle hem-civār olduğça sen
3. Ḥatt-ı sebziñ oldu revnağ-bağş-ı ^ʿunvān-ı cemāl
Ey nihāl-i tāze açıldıñ bahār olduğça sen
4. Tırfedir çeşmiñ ki taşḥīḥ-i mizāc-ı nāz eder
Şubḥ-dem āzürde-i renc-i ḥumār olduğça sen
5. Ārzū-yı pāy-mālī ḥāksār eyler beni
Şeh-süvārım eşheb-i nāza süvār olduğça sen
6. Eşk-i çeşmim dāne-riz āhım kemend-endāz olur
Ḥalka-i dām-ı ḥayālimde şikār olduğça sen

¹⁰³ E.61a, Ü1.76b, V.70a, L.73a, S.56b

7. Tâ seher ben na'ra-i mestâne çekdim 'aşk ile
Bezmede âgâze-senc-i naşş u kâr olduğça sen

8. Zerreves hübân olurlar cümle çeşmimden nihân
Gün gibi ey âfitâbım âşikâr olduğça sen

9. 'İzzet-i âşüfte-hâl olmağda ser-gerdân-ı 'aşk
Merkez-i naşvetde cânım pây-dâr olduğça sen

104

mef' ulü fâ' ilâtü mefâ' ilü fâ' ilün

1. Sâkîniñ öpme la' l-i lebin cāmın almadın
'Âkıll eder mi ğayre heves kāmın almadın

2. Râhat olur mı nefsi siyeh-kâre-i harîş
Âğuşına nigâr-ı dil-ârāmın almadın

3. Qand-ı nebâtiñ añlayamaz çâşnîsini
Bir kimse zevk-ı lezzet-i düşnāmın almadın

4. Dil-berden ey dil oşşayarak iste buseyi
Girmez reside mîve ele hāmın almadın

5. 'İzzet maşâfgâh-ı maḥabbetde kimseler
Merd-i neberd-i 'aşk olamaz nāmın almadın

105

mef' ulü fâ' ilâtü mefâ' ilü fâ' ilün

1. Ḥayrân olur çü âyine her şüretiñ gören
Şeb-nem gibi saña kapılır tal' atıñ gören

2. Pâ-mâl ü hâksârıñ olur dâmeniñ gibi
Dil-keş-hırâm-ı nâziñ ile kâmetiñ gören

¹⁰⁴ E.61b, Ü1.76b, V.70b, L.73a, S.57a

¹⁰⁵ E.61b, Ü1.77a, V.70b, L.73b, S.57a

3. Reftâr-ı nâz düşmen-i ârâmdır meger
Sevdâsı vuşlata şarılır kı̇ametiñ gören
4. Olmaz mı dest-şüy-ı ferâgat vişâlden
Dil-ğastegân-ı derd ü ğam-ı fūrķatiñ gören
5. Vaşlıñ bahâsı naķd-i revân oldıĝım bilir
Bâzâr-ı i' tibârda germiyyetiñ gören
6. ' İzzet gibi rübûde olur reng-i rüyuña
Ey şüh bezm-i bâdede keyfiyyetiñ gören

106

mefâ' ilün fe' ilâtün mefâ' ilün fe' ilün

1. Teĝâfûlâne reviş nâ-sezâ edâlardan
Nedir bu çekdigimiz cev̄ bî-vefâlardan
2. Dilâ se rûzede rüy-âşinâlar âhir-i kâr
Unutdular seni etdikleri şafâlardan
3. Zemâne ehl-i dile kı̇aşd-ı luţf ederse daĝı
Meger olur mı maĝal yaklaşa cefâlardan
4. N'ola unutmasalar bârî istemem mektûb
Kitâb-ı ğayrde teslîmden du' âlardan
5. Bedîhedir bu nevîn nazm-ı pāk-i şekve-me'âl
' Aceb mi dūr ise ħâlet-fezâ edâlardan
6. Bu devr içinde heme râstî budur ' İzzet
Vefâ ümîdini kı̇at' etdim âşinâlardan

¹⁰⁶ E.61b, Ü1.77a, V.71a, L.73b, S.57a

107

mef' ulü fâ' ilâtü mefâ' ilü fâ' ilün

1. Bükmezdi hastegân-ı gamîñ kıaddın ey cüvân
Çeşmiñ ne yapsın üstine pek düşdi ebruvân
2. Ebrü-yı yâri sūziş-i dildir zebûn eden
Âteş görince nerm olur el-bette bir kemân
3. Evvel kerem redîf-i recâyı kabûl imiş
Kim şimdi etdiler anı irdâf-ı imtinân
4. Piçidegî-i ejder-i zülf-i siyâhıdır
Âhü-yı çeşm-i dil-beri hep eyleyen remân
5. Her kimde görse mâye-i cem' iyyet-i hüner
Şürîde-ğâtır etmede vermez amân zemân
6. Dem-serdî-i zemâneye şabr eyle ' İzzetâ
Luţf-ı bahârı müntic olur tündî-i hazân

108

fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün

1. Çerğ-i kec-revden hazer yokdur dile nâ-kâm iken
Sîne-i faş şerhalardan sâdedir bî-nâm iken
2. Kûr eder çeşmin mükâfâtında âhîr rûzgâr
Şem'-i meclis sürme-i çeşm-i siyâh-ı şâm iken
3. Reh-revân-ı ' aşkına âzâdelik düşvârdır
Şûret-i her halka-i naşş-ı kadem bir dâm iken
4. Mâye-i işkestegîdir hâşılı encâm-ı kâr
Her kederden kışr âsâyişgeh-i bādâm iken

¹⁰⁷ E.62a, Ü1.77b, V.71a, L.74a, S.57b

¹⁰⁸ E.62a, Ü1.78a, V.71b, L.74a, S.57b

5. Düşmen-i ārām olur menzil-res-i hadd-i kemāl
Çıdelikden miveler āsūdeterdir hām iken

6. N'ola 'ālem-gīr ise devr-i haṭıñda güft ü gū
Cilve eyler dūrda āvāze şeb-hengām iken

7. 'İzzetā bīgāne-i 'irfāna olma āşinā
Bikr-i ma' nī hāne-zād-ı dūde-i ilhām iken

109

mef' ulü fā' ilātü mefā' ilü fā' ilün

1. Nāl oldu ten cefā-yı miyān-ı nigārdan
Bārīkter ola o daḥı cism-i tārdan

2. Ebrūlarında ola nümāyān eşerleri
Tāk oldu kıdd-i tākatimiz cevri-yārdan

3. Etdiñ çü vaqf-ı lerziş-i āzār cismimi
Bī-behre ola sīm süriniñ qarārdan

4. Ağyāre luṭfi etdi beni sürh-rüy-ı şerm
Bulsun o hāleti o büt-i nāz 'izārdan

5. Şeb-tā-şabāh etdi beni nağme-senc-i āh
Kalmaya kūyı hiç tehī āh u zārdan

6. Pā-tā-ser etdiği teni tīg-ı sitekle kıan
Olsun bedīd dīde-i pūr-hūn-ı yārdan

7. Tār-ı ümidim eyledi pūr-piç ü tāb-ı ye's
Zülfün girihleri bula hep rüzgārdan

8. Her gece baña h'ābı harām eyledikleri
Hep zāhir ola dīde-i baht-ı nigārdan

¹⁰⁹ E.62b, Ü1.78b, V.71b, L.74b, S.58a

9. Düşme nazîre kaydına Vehbîye ‘İzzetâ
Gül-çînlik ümîdini koy şûrezârdan

Fî-ḥarfi’l-Vāv

110

fâ‘ ilâtün fâ‘ ilâtün fâ‘ ilâtün fâ‘ ilün

1. Öpmek isterdim lebiñ ḥ‘āb içre gāfildir diyü
La‘ li işrāb eyledi ser-mest ü qanzildir diyü
2. Fülkesin çekmiş kenāra dāğdır şanma gönül
Baḥr-i bî-pāyān-ı ‘aşka sine sāḥildir diyü
3. Gerden-i billūri üzre dügmeler imā eder
Halli şeh-beyt-i giribāniñ ne müşkildir diyü
4. Vaqt-i iḳbālinde ḥurşidiñ zevālin fehm edip
‘Āqıl etmez i‘ tibār iḳbāle zā’ildir diyü
5. Ḥancer-i ebrūyı der-dest eylemiş ol çeşm-i mest
Ḥükml olunmaz mı sen inşāf eyle kātildir diyü
6. Māye-i esrār-ı ḥikmetdir bağılsa ‘İzzetâ
Ādemiñ koymuşlar adın gerçi kim gildir diyü

Fî-ḥarfi’l-Hā’

111

fe‘ ilâtün fe‘ ilâtün fâ‘ ilâtün fe‘ ilün

1. Ḥufte āşüb-ı cihān dāmen-i ebrūsında
Fitne ḥ‘ābide ser-i sāye-i gīsüsında

¹¹⁰ E.63a, Ü1.78b, V.72b, L.75a, S.58b

¹¹¹ E.63a, V.72b, L.75a, S.58b

2. Şīve dāmen-be-miyān cünbiş-i reftārında
 ʿİşve ser-mest-i siyeh çeşm-i tenük-ḥūsında

3. Nefḥa-i nāfe-i Çīn ile şemīm-i sünbül
 Be-hem-āmīḥtedir ṭurre-i hoş-būsında

4. Görünen sūret-i ḥamyāze-i ḥasretidir hep
 ʿĀşıkıñ ḥāne-i āyine-i zānūsında

5. ʿİzzetā derdimi taʿ bīr edemem zūlf-i nigār
 Göremez ḥāl-i perişānımı uyḥusunda

112

mefāʿ ilün mefāʿ ilün mefāʿ ilün mefāʿ ilün

1. Göñül bir dil-ber ister şeh-levend-i gül-ʿ izār olsa
 Eger bālā-bülend olmazsa bārī şīve-kār olsa

2. Olur pīrāye-baḥş ʿ unvān-ı ḥüsn-i sāde-rüyāna
 Kenār-ı gerden-i kāfūrı yer yer ḥāl-dār olsa

3. Şabānıñ nāfe-rīz-i kām-ı ümmīd oldıḡın görsek
 Çözülse kākül-i müşkīn-i dil-ber tār u mār olsa

4. Çemende lāleler açsa çirāḡān etse ʿ aksinden
 Şebistān-ı şafā hem-ḥālet-i şubḥ-ı bahār olsa

5. Göñüller şaydını taʿ līm etmiş aña üstādı
 O şehbāz-ı hümā-pervāz ʿ aceb mi dil-şikār olsa

6. Seniñle sevdiğim maḥfice bir cāy-ı şafā bulsaḡ
 Kenār-ı cūybār üzre dıraḥt-ı sāye-dār olsa

7. Bahār erdi bu demde sākīyā biz zevḡa müştākız
 Bize bir bādeden sāḡar şun ammā bī-ḥumār olsa

¹¹² E.63b, Ü1.79a, V.73a, L.75b, S.58b

8. O şüh-ı bî-vefâ derde taḥammül neydigin bilse
Olup ‘âşık giriftâr-ı belâ-yı intizâr olsa

9. Şorulmaz ‘âşıkıñ aḥvâli ol meclisde kim ‘İzzet
Mey olsa ney nevâ-senc olsa dil-ber neş’e-dâr olsa

113

mefâ‘ilün fe‘ilâtün mefâ‘ilün fe‘ilün

1. Mey olsa sâkî-i ra‘nâ-yı dil-firîb olsa
Ayağın öpmede rindân bî-şikîb olsa

2. Qarîni ḥârlar olmuş o gül-bün-i nâzîñ
‘Aceb mi nâle hem-âheng-i ‘andelîb olsa

3. Şarâb-ḥ‘âr da âmâde eylemiş mezesin
Gelü-yı şîşe-i meyde ‘aceb mi sîb olsa

4. Degil maḥabbete şâyeste her fûrû-mâye
Baña göñül verecek dil-ber-i nesîb olsa

5. Raqîbe düşmez idi ni‘met-i ğurûr-ı celâl
Bize o ḥişşe-i gâ‘ib eger naşîb olsa

6. Nazîre kaydına düşmezdi ‘İzzetâ ṭab‘îñ
Eger Raqîm-i hünermendveş edîb olsa

114

mef‘ülü fâ‘ilâtü mefâ‘ilü fâ‘ilün

1. Ser-bezm-i ‘işrete o ruḥ-ı sâde gelse de
Şevk-ı derûn olsa cilâ-dâde gelse de

2. Tırmaz ḥadeng-i ğamze-i dil-ber gelir geçer
Bilmem ne ḥâldir dil-i nâ-şâda gelse de

¹¹³ E.63b, Ü1.79b, V.73a, L.76a, S.59a

¹¹⁴ E.64a, Ü1.79b, V.73b, L.76a, S.59a

3. Kesb-i neşât-ı köhne-bahâr eylesek biraz
Sâķî-i bezm-i mey Feraĥ-âbâda gelse de

4. Neşterlerin o zaĥm ile ser-tîz eder daĥı
Âşâr-ı merĥamet dil-i faşşâda gelse de

5. Aña belâ-yı dâne-i ĥâlîñ yeter eger
Âdem cihâna ĥuşşadan âzâde gelse de

6. Ĥaml ibtidâ dūrûĥınadır şoñra ‘adline
Şâhid ne deñlü şıdķ ile da‘vâda gelse de

7. Meh-tâb zevķı eylesek olmaz mı ‘İzzetâ
Ol mâh-ı evc-i ĥüsn ile deryâda gelse de

115

fe ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilün

1. Kanda ‘azmiñ ne bu reftâr-ı şitâb-âlûde
Kime kaçdıñ ne bu güftâr-ı ‘itâb-âlûde

2. Gece hem-bezm-i raķîb oldıĥın eyler îmâ
Nîgeh-i mest ile ol dîde-i ĥ‘âb-âlûde

3. Tâze bir câme-i gül-penbe geyer şâhid-i ĥüsn
Reng-i ruĥsâresi olduķça ĥicâb-âlûde

4. Germî-i meyle ‘araķ-rîz olup ol gül-ĥihre
Kâkül ü perĥemini etdi gül-âb-âlûde

5. Mey-keşe tavr-ı ĥakîmâne yaķışmaz sâķî
Kerem et şunma şarâbı bize âb-âlûde

6. Sâķî-i devr meger üstine sâĥar mı şunar
Olmasa ĥün-ı derün ile kebâb-âlûde

¹¹⁵ E.64a, Ü1.80a, V.74a, L.76b, S.59b

7. ʿİzzetâ toğrı söz el-bette girândır zîrâ
Telh olur maʿ nî-i güftâr-ı şavâb-âlûde

116

meʿ ulü fâʿ ilâtü mefâʿ ilü fâʿ ilün

1. Olsa nezâre rû-be-reh ol mâh-çalʿ ata
Başlar sirişk râh-ı nigâhı tahârete
2. Olsam ne deñlü germ-ıaleb ʿ izz ü devlete
Eyler felek fütâde beni çâh-ı zillete
3. Ol hüsn-i âteşin-i gelü-süz ser-te-ser
Âteş bırağdı düde-i ʿ aşğ u mağabbete
4. Kaddim ham etdi cevr ile gerdün-ı kec-ʿ aṭâ
Tevbe dürüst-gülük ile istiḳâmete
5. Bir kez beyâza çıksa siyeh-rüyî-i nifâğ
Ġammâzlar düşer idi sürh-âb-ı haclete
6. Erbâb-ı câha telhî-i dünyâ lezîz olur
Ḥissi olur mı bâdede mestiñ merârete
7. Evrâğ-ı şîʿ rim olmadı şâyeste ʿ İzzetâ
Ḥayfâ cihânda güşe-i destâr-ı rağbete

117

feʿ ilâtün feʿ ilâtün feʿ ilâtün feʿ ilün

1. Tüde-i sekte-i ye ʿs olmasa taʿ bîr üzre
Güzer eylerdi recâ câde-i taḳrîr üzre
2. Yine bir kâküle sevdâsı şarılmış bu gece
Kıl temâşâ dil-i divâneyi zencîr üzre

¹¹⁶ E.64b, V.74a, L.76b, S.59b

¹¹⁷ E.64b, Ü1.80a, V.74b, L.77a, S.59b

3. Haṭ-ber-āverdeleriñ rüy-ı tırāşīdeleri
Haḫli ḫüccet gibidir da^ç vī-i tezvīr üzre
4. Üft ü ḫīz iledir iḫbāl maḫāmında ḫarār
Lağziş-i nağmeyi seyr eyle bem ü zīr üzre
5. Dāne-i ḫāli durur cebhe-i pür-çīninde
ç Anber-i ḫām gibi mevc-i yem-i şīr üzre
6. İzṭrābın bileyim derseñ esīr-i ç aşkıñ
Mevce-i gerdişe baḫ dīde-i naḫcīr üzre
7. Her zaḫım-ḫordesi ol dil-ber-i tīr-endāzīñ
Cān verir tā girih-i ḫalḫa-i zih-gīr üzre
8. Güher-i maḫşadı taḫşīl ne mümkin ç İzzet
İzṭrāb ç uḫde iken rişte-i tedbīr üzre

118

mef' ulü mefā' ilü mefā' ilü fe' ulün

1. Hoşdur bize mey-ḫāne ki ç işret var içinde
Ol gözleri maḫmūr ile şöḫbet var içinde
2. Kimdir o ḫanımgnesi ḫayıḫla geçenler
Almış ele yelpāze bir āfet var içinde
3. Bir yerde idik dün gece dil-ber ile ammā
Naḫl edemem o meclisi vuşlat var içinde
4. Luṭf eyle su 'āl eyleme eyyām-ı firāḫı
Biñ derd ile şad-güne felāket var içinde
5. Ol āfeti kıl ḫāl-i ḫırāmında temāşā
Biñ şīve vü biñ dürlü nezāket var içinde

¹¹⁸ E.65a, Ü1.80b, V.74b, L.77a, S.60a

6. Düşnâm ile ‘İzzet lebin öpmek o nigârîñ
Bir bâdeye beñzer ki merâret var içinde

119

mef’ülü fâ’ilâtü mefâ’ilü fâ’ilün

1. Der-kâr olunca gamze hâzerden çi fâ’ide
Tîr-i kaçâyâ karşı siperden çi fâ’ide

2. Nûr-ı kemâlden cühelâ behrever degil
Deycûr-ı şâma nûr-ı seherden çi fâ’ide

3. Ol âfitâb-ı hüsne eşer etmedi dirîğ
Seyl-âb-ı eşk-i dîde-i terden çi fâ’ide

4. Gâhî gerek temettu’-ı gül-büse-i dehân
Rûy-ı nigâra sâde nazardan çi fâ’ide

5. Erbâb-ı zevka râh-ı seferdir neşât-bağş
Bî-tâbî-i sükûn-ı hâzardan çi fâ’ide

6. Pür-çîn oldı ‘unf ile ebrû-yı yâr lîk
Şâf âyîne derûmı kederden çi fâ’ide

7. Gitdikçe oldı nâ-sere çün nağd-i kem-‘ ayâr
‘İzzet zemânemizde eşerden çi fâ’ide

120

mefâ’ilün fe’ilâtün mefâ’ilün fe’ilün

1. Hoşâ o dîde ki hûn-âbe-rîz-i hasret ola
Hoşâ o sine ki pür-dâğ u pür-cerâhat ola

2. Hoşâ o va’de-i incâz-düşmen-i vaşla
Ki yâr der-‘ aqab âlûde-i nedâmet ola

¹¹⁹ E.65a, Ü1.81a, V.75a, L.77b, S.60a

¹²⁰ E.65a, Ü1.81a, V.75b, L.77b, S.60b

3. Hoşâ o teng-ma' âşî-i merd-i ' âcize kim
Bu mîhmân-kedede kârı istiķâmet ola
4. Hoşâ o yâverî-i baht [u] sermedî-i ' ömür
Ki ehl-i bismil-i şemşîr-i tîz-i fûrķat ola
5. Hoşâ o leb-be-güşâ-yı temennî-i vaşla
Ki künc-i fûrķatıyânda enîs-i ĥasret ola
6. Hoşâ o derd ü sitem-ülfet-i zemâneye kim
Yanında zül daĥı hem-i' tibâr-ı ' İzzet ola

121

mefâ' ilün fe' ilâtün mefâ' ilün fe' ilün

1. Ruĥun ziyâ vere mihr-i semâ görünmese de
Şu' â' -ı şemse ne mâni' sühâ görünmese de
2. Cihânda bûdumuza biz ne-bûd-ı mu' teberiz
Bu ehl-i zâhire ger şûretâ görünmese de
3. Rübûde-ĥâtır-ı ümmîddir aña bakmaz
Siyâh-kâse-i hecre ĥınâ görünmese de
4. Siyâh-mest-i dü-bâlâ-neşâ-ı bûs-ı lebem
Ne ĥam ki bâde-i ĥâlet-fezâ görünmese de
5. Ĥalâş olur yüze çıkdıķda rîsmân-ı ĥatı
Henüz çâh-ı zekandan rehâ görünmese de
6. Bu şî' r-i pākimi mazmûn-perverân bilir
Ne deñlü benden eger i' tinâ görünmese de
7. Demiş ki nâsiye-i naĥvetimde maĥmîdir
Ne deñlü ' İzzet-i germ-ibtilâ görünmese de

¹²¹ E.65a, Ü1.81a, V.75b, L.78a, S.60b

122

mef'ülü mefā'īlū mefā'īlū fe'ülün

1. Güçdür reh-i ümmīdi tay āheste revişle
Ser-menzil-i maqşūda varılmaz bu gidişle
2. İnsān olup evkātini şarf etme ħorişle
Üştür gibi meşgūl-i gıdā olma gevişle
3. Bu ħüsn ile tā germ ola bāzār-ı vişāliñ
Luţf eyle ħaridārlara dād u dihişle
4. Ser-māye-i ħ'āhiş n'ola olsa müteraqqī
Bendergeh-i vuşlatda bu alışla verişle
5. 'İzzet kadem-i sa'y gerek etmege fersūd
Ser-menzil-i maqşūda varılmaz bu gidişle

123

mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün

1. Dem-i vuşlatda irād-ı kelām-ı bī-me'al etme
Şadedden çıqma maqşūduñ beyān et kı̄l ü kāl etme
2. Naşihat saña benden ey dil-i āşüfte nevmid ol
Şaķın ol tünd-ħū dil-berden ümmid-i vişāl etme
3. Heves-kārān-ı vaşl-ı yāre ħoşdur ye'sden ümmid
Ümid-i luţf ile ol şāh-ı ħüsne 'arz-ı ħāl etme
4. Perişānem cefā-yı yār-i ħışm-ālūddan 'İzzet
Meded taħrīk edersin derdimi ħālim su'al etme

¹²² E.65b, Ü1.81b, V.76a, L.78a, S.60b

¹²³ E.66a, Ü1.82a, V.76a, L.78b, S.61a

124

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

1. Şīve-i tağyīr olmaz cünbiş-i taq̄dīrde
Aql ile bī-hūde gezme kūçe-i tedbīrde
2. Rūḥdur bīniş-fezā-yı çeşm olan kālīb degil
Kuvvet-i bīniş bulunmaz dīde-i taşvīrde
3. Olma cüyā-yı leṭāfet ḥaṭṭ-ı sebz-i yārdan
Gül gibi ḥāşiyet olmaz ḥār-ı dāmen-gīrde
4. Kıl temāşā zūlf ile çār-ebrevān-ı dil-beri
Bir rubā' ıdır ki gūyā bestedir zencīrde
5. Ḥayret erbābında yoḡdur nuṭṭa yārā-yı zebān
Gūft-gū olmaz miyān-ı meclis-i taşvīrde
6. Ehl-i temyīz oldıḡın dil-rīş hep ımā eder
Dīde-i sūrāḥa baḡ ġırbāl ile kef-gīrde
7. Gūşe-i ebrūda resm-i ḥaṭṭ u ḥālīn fehmeder
Āyet-i fetḥi görenler şafḥa-i şemşīrde
8. Pestden reftār eden āḥir eder kārın bülend
Naḡmeniñ āhengini gūş eyle bemle zīrde
9. Anlar erbāb-ı sitem feryāda mu' tād oldıḡın
Gūş eden āvāz-ı şaştı ḥalkā-i zih-gīrde
10. Duḡter-i rez tāzeler bezminde rāḥat-yāb olur
Muḡtaribdir bāde dest-i ra' şe-dār-ı pīrde
11. Fehm eder andan giriftārān-ı aşkıñ ḥālīni
Seyr eden ṭavḡ-ı kemendi gerden-i naḡcīrde
12. Şoḡbet-i pākān eder bed-ṭıynetānı ser-bülend
Zāhir olmuşdur bu ḥālet kışsa-i Kıtımīrde

¹²⁴ E.66a, Ü1.82b, V.76b, L.78b, S.61a

13. Germ-^ç inân-ı şevk edip ^ç İzzet kümeýt-i hâmeyi
At sür sen de Nedîme ^ç arşa-i tanzîrde

125

mef' ulü fâ' ilâtü mefâ' ilü fâ' ilün

1. Gül sine-çâk reng-i ruḥ-ı yâr şevkına
Bülbül nağam-güzâr o güftâr şevkına
2. Nazm-âver olsa Tûr-ı hayâle kâbeslenir
Kilk-i Kelîm-i nâṭıka dîdâr şevkına
3. Pür-rîş-i dest-kûbî-i hayret eder dilin
Sünbül çemende kâkül-i dil-dâr şevkına
4. Şad dâğ yakdı merdümek-i ^ç aynına felek
Şehlâ-nigâh-ı bâşıra-i yâr şevkına
5. Dâğ-ı derûn girye-i şâdî-nişâr olur
Tîzî-i nevk-i ğamze-i hûn-ḥ'âr şevkına
6. Ayrılmaz oldu kûçe-i dil-dârdan gönül
Cezb-i temâm-ı şoḥbet-i yek-bâr şevkına
7. Dil tâ şabâḥ her şeb olur nağme-senc-i âh
Ḥ'âbîde baḥt-ı dūn u siyeh-kâr şevkına
8. Gördüm hezâr-ı ṭab' ımı gülşende ^ç İzzetâ
Bu şî' r-i nev-zemîni oğur yâr şevkına

¹²⁵ E.66b, Ü1.83a, V.77a, L.79a, S.61b

126

mef' ulü fâ' ilätü mefâ' ilü fâ' ilün

1. A' dâ ki kibr eder heves-i i' tibâr ile
Biz bulduq i' tibârımızı ihtikâr ile
2. Nür-ı kemâl câhile olur mı rû-nümâ
Şebde ' amâya fâ'ide olmaz fenâr ile
3. Câhil ki iştilâh ile iğrâk ede sözin
Temyîz edemem anı seng-i mezâr ile
4. Ma' bedle müstaķîmi fazîletde fark eder
Hem-rütbe olamadığı kûbbe menâr ile
5. Zevk u şafâ redîf-i keder oldığın hele
Zâhir olur te' âķub-ı leyl ü nehâr ile
6. Taķsinler o ' aşıkâ hengâm-ı hecr-i yâr
' İzzet hemân muķayyed ola iştibâr ile

Fî-ķarfi'l-Yâ

127

mef' ulü fâ' ilätü mefâ' ilü fâ' ilün

1. Āķir bıraķdı ' aşķ ile zâhid riyâsını
Ferş etdi şadr-ı mey-kedeye bûriyâsını
2. Naħl-i emel ģazân-zede-i ye 'sdir müdâm
Biz görmedik bahâr-ı ümîdiñ nemâsını
3. Ķaşr-ı vücûd olsa ' aceb mi ģalel-pezîr
Mi' mâr-ı şun' süst bıraķmış esâsını

¹²⁶ E.66b, Ü1.83a, V.77a, L.79b, S.61b

¹²⁷ E.67a, V.77b, L.79b, S.62a

4. Mey-ḥ̣âre duḡter-i rezi pinhâna çekmesin
İsterse pîr-i bâde-fürüşuñ rızâsını

5. Etmiş sevâd-ı cevher-i şemşîrden felek
İşkestegî-i ḡatırımıñ mûmyâsını

6. Âhımla eşk-i ḡasretimi görmeyen benim
Bilmez diyâr-ı miḡnetiñ âb u hevâsını

7. Her gördiḡi nevâle olan leb-güşâ-yı âz
Bir gün çeker müşâdeme-i imtilâsını

8. Bismilgeh-i maḡabbetiñ âyîni başkadır
Cellâd-ı ḡüsne küşte verir ḡan bahâsını

9. Gül bâḡda nesîm ile eyler muḡâbele
Tûmâr-ı ḡonceden çıkarıp ibtidâsını

10. Endîşesiyle ülfetimiz vardır ‘ âlemiñ
Vermem ḡuşûl-i ḡâhişe mâḡûlyâsını

11. Tek etmesin erâzil ü dûnâna iltifât
Çerḡ-i baḡîliñ istemeziz biz ‘ aḡâsını

12. Def‘-i ‘ adûda etme şitâb ‘ İzzetâ şaḡın
Bir gün bulur bu ḡırş ile ḡaḡḡıñ belâsını

128

mefâ‘ilün fe‘ilâtün mefâ‘ilün fe‘ilün

1. Zuhûr etmede bizden ḡünâh pey-der-pey
Çü çâr mevce-i Baḡr-i Siyâh pey-der-pey

2. Ümiddir ḡas-ı cürmi kenâr-ı ‘ afva çeke
Terâküm-i kef-i deryâ-yı âh pey-der-pey

¹²⁸ E.67b, Ü1.84a, V.78a, L.80a, S.62b

3. Ḥāsen o şadr-niṣ̄indir ki ferş-i nāzında
Temevvüc etmede naḡş-ı cibāh pey-der-pey

4. Direng olur mı felek-mesnedān-ı iḡbāle
Ki gerdiş etmededir mihr ü māh pey-der-pey

5. Ḥalīde oldı ser-ā-pā tenimde müjgānı
Yürüdi ḡal‘ aya şankim sipāh pey-der-pey

6. O yāriñ olmada perdāz-ı dād-ı nāzı dirīḡ
Niyāz-ı ‘İzzet-i sāmān-tebāh pey-der-pey

7. Naẓīre Lem‘ī-i şīrīn-edāya müşkil idi
Meded-res olmasa feyz-i İlāh pey-der-pey

129

mef‘ ūlū fā‘ ilatū mefā‘ ilū fā‘ ilün

1. Nāziñ uçurdu evc-i hevāya hümāları
Gözden düşürdi ḡāk-i rehiñ tütüyāları

2. Ser-māye-süz-ı şabr u taḡammül degil midir
Yāriñ ḡumāş-ı vuşlat-ı āteş-bahāları

3. Devlet-serāy-ı ‘āleme etmezler i‘tibār
Peygüle-i ḡanā‘ atin ednā gedāları

4. Ol seng-dil bu cāzibe-i ḡüsn ü ān ile
Bī-kār ḡıldı cezbe-i āhen-rübāları

5. Ebnā-yı dehr yek-sere nā-mihribāndır
Bīḡāne-ḡavr olur bu yerin āşināları

6. Mestāne kec-külāh ile ol şeh-levend-i nāz
Etdi şikest ḡāşiyet-i mūmyāları

¹²⁹ E.67b, Ü1.84a, V.78b, L.80b, S.62b

7. Bīmārī-i nigāhıñ olup sūd-nā-pezīr
Dil-ḥaste etdi derd-i elemle devāları

8. Şīven-ṭırāz-ı ḥasret olup nālem ‘ İzzetā
Pest eyledi bülend-maḳām-ı nevāları

130

mefā‘ ilün mefā‘ ilün mefā‘ ilün mefā‘ ilün

1. Meh-i şeb-gerd-i ‘ ālem ‘ arız-ı dil-dāra beñzer mi
Nigār-ı pāk-dāmen şāhid-i bāzāra beñzer mi

2. Şi‘ār-ı istiḳāmet rāciḥ-i ḥubṣ-ı ḥıyānetdir
‘ Aşā-yı rāst-peyker çüb-ı nā-hemvāra beñzer mi

3. Bize ikrār hoşdur zāhidiñ şürb-i Yehūdından
Ḥudā āgāh iken hiç i‘tirāf inkāra beñzer mi

4. Metā‘-ı cürm ü ṭā‘ātiñ revāyişgāhı dīgerdir
Maḳām-ı tevbede ‘ işyān istiğfāra beñzer mi

5. FÜRÜ-māye bulur mı cevher-i zāt ehliniñ ḳadrin
Ḥazef rağbetde silk-i lü’lü’-i şehvāra beñzer mi

6. Tebessümde leṭāfet başḳa çīn-i ebruvān başḳa
Ḳıyās eyle nevāziş ‘unf ile āzāra beñzer mi

7. Zemīn-i tāzede eş‘ār çoḳdur ‘ İzzetā ammā
Sen inşāf ile baḳ bu şi‘r-i şīrīn-kāra beñzer mi

131

mefā‘ ilün fe‘ilātün mefā‘ ilün fe‘ilün

1. Ğamım ne kimse çeker āh-ı dil-ḥırāş gibi
Ne bir acır bulunur çeşm-i girye-pāş gibi

¹³⁰ E.68a, V.78b, L.80b, S.63a

¹³¹ E.68a, Ü1.84b, V.79a, L.81a, S.63a

2. Niyâz-ı vaşla döşenmek geçer derûnumdan
Şebâne şarsam o sîmîn-teni firâş gibi
3. Hıuşul-i h'âhişe mâni' dir ıztırâb-ı derûn
Dem-i vişâldeki ra'şe-i telâş gibi
4. Güzeşte dil-bere ser-mâye-i cemâl olmaz
Dü-bâre heftede hâmmâm ile tirâş gibi
5. Ne nâle eyler eşer ne hadeng-i âh geçer
Ol âfetiñ dil-i âhen-sirişti taş gibi
6. Bu çâr-süy-ı cihân içre görmedim hele ben
Metâ' -ı tâze o ruhsâr-ı hoş-ķumâş gibi
7. Şebâne yâri der-âgûş etdigin ' İzzet
Lisân-ı ' âleme düşmüş ķazıyye-fâş gibi

132

mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün

1. Bahârın görmedik dehrîñ ğam u aħzândan ğayri
Ümidim naħli hıç ber vermedi ħirmândan ğayri
2. Olanlar hâksâr el-bette kesb-i i' tibâr eyler
Teşebbüs eylemez gör kimseler dâmândan ğayri
3. O gül-rû ħârlarla âşinâ olmuş bize şimdi
Mişâl-i bülbül ey dil çâre yok efgândan ğayri
4. Belâ-yı intizâr-ı maķdem-i dil-dâr müşkildir
Taħammül edemez bu miñnete insândan ğayri
5. N'ola etse taħallüf ' İzzetâ va' d-i vişâlinde
O meh bilmez şikest-i ' ahd ile peymândan ğayri

¹³² E.68b, Ü1.85a, V.79b, L.81b, S.63b

133

mef' ulü fâ' ilatü mefâ' ilü fâ' ilün

1. Meclisde sâķī cām ile dönmez misin daķı
Rindāna la' l-i nābīñi şunmaz mısın daķı
2. Kaldık elemle çār-şeb-i intizārda
Kāfir kıızı ya daķı şoyunmaz mısın daķı
3. Pâyānı yok mıdır şeb-i yeldā-yı fūrķatiñ
Ey āfitāb-ı ' işve görünmez misin daķı
4. Haţţ-ı siyāh eyledi şeb-reng ' izārıñı
Ey mihr-i hūsn sen de dulunmaz mısın daķı
5. ' Uşşāķıñı ya böyle perişān kor mısın
Kāküllerin daķılmış örünmez misin daķı
6. ' İzzet şafā-yı dest-i muħannāsını añıp
Def gibi hasret ile dögünmez misin daķı

134

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

1. Cāme-i gül-penbe açmış ey gül-i ĥod-rū seni
Bir gümüşden serve döndürmüş ķad-i dil-cū seni
2. ' Aşķ ile düşdüñ beyābānzār-ı derd ü miħnete
Bir gözi āhūya dil verdiñ gönül yā-hū seni
3. Āteşin āyinedir gūyā baķılmaz hūsnüñe
Şöyle rahşān gösterir ol sine-i bī-mū seni
4. Bir nigāhıñ rub' -ı meskūnı bütün teşķir eder
Bir murabba' vefķa döndürmüş o çār ebrū seni

¹³³ E.69a, Ü1.85b, V.80a, L.81b, S.63b

¹³⁴ E.69a, Ü1.86a, V.80a, L.82a, S.64a

5. Kanda baksañ dest-i hayret ʿ aqla dāmen-gīr olur
Mū-be-mū sihr eylemiş ol ğamze-i cādū seni
6. Şoḥbet-i dūşineyi aġyāre īmā etmede
Korqarım rüsvā eder ol dīde-i pūr-gū seni
7. Hüsñ ile ʿ aşq imtizāc etmiş görince ʿ İzzetā
Sen o āhū gözleri ol gözleri āhū seni

135

mefʿ ulü fāʿ ilatü mefāʿ ilü fāʿ ilün

1. Bir ʿ ömre şay anıñ reviş-i bī-ķarārını
H̄āb-ı hayāl bil nigeḥ-i ʿ işve-kārını
2. Şāḥ-ı gülün tevāzuʿ a meylinden añladım
Bülbüllerin meger çekemez oldu bārını
3. Urmaķda mevc pence-i ğamzeñde hūn-ı dil
Şāhin gözlerin yine almış şikārını
4. Hatt eyledi tarāvet-i hüsñin halel-pezīr
Seyr et hazānı der-pey olan nev-bahārını
5. Ser-tā-be-pā o yāri temāşā ise ğaraż
Dest-i nigāha ver ruḥ-ı āyine-dārını
6. Feyz-i leṭāfet edip aña bāġbān-ı hüsñ
Etmiş sirişte nükhet-i gülden ʿ izārını
7. Ol şūḥı bezme daʿ vet ise ʿ İzzetā ğaraż
Evvel tefekkür et elem-i intizārını

¹³⁵ E.69a, Ü1.86b, V.80b, L.82a, S.64a

136

fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün

1. Geçmede 'ömrüm şitâbıñ bî-ķarâr etdi beni
Şive-i reftâr-ı şūhuñ dâġ-dâr etdi beni
2. Zîr-i bāzūdan nigāhıñ bî-ķarâr etdi beni
Şāhbāzım pence-i ħüsnūñ şikâr etdi beni
3. Bî-muĥābā gūşe-i ebrūdaki ĩmālarıñ
Ĥāşılı teşrîfiñe ümmîdvâr etdi beni
4. Çeşmiñ añdıķça ĥayāl-i sūrme-i dūnbālevār
Tā seĥer bîdâr edip encüm-şümâr etdi beni
5. Bend edip ol turre-i müşkîne şeydā gönlümi
Bir baķışla çeşm-i mekkārıñ şikâr etdi beni
6. Sen tekellüm etmediñ ebrū ile ĩmālarıñ
Sevdiğim teşrîfiñe ümmîdvâr etdi beni
7. La' l-i rengîñ-i tebessüm-riziñ añdım ağladım
Tā zemān-ı şubĥa dek ol ĥande zâr etdi beni
8. Gitdiñ ammā rüy-ı pür-ĥālîñ ĥayālî tā seĥer
Derd ile bîdâr edip encüm-şümâr etdi beni
9. 'İzzetā bir dil-ber-i 'ālî-cenābıñ tal' atı
Sāyeveş üftāde kıldı ĥāksâr etdi beni

137

mefâ' ilün fe' ilâtün mefâ' ilün fe' ilün

1. Şafā-yı vuşlat olur intizārıñ 'ākıbeti
Ĥuşul-i kāmıdır ümmîdvārıñ 'ākıbeti

¹³⁶ E.69b, Ü1.87a, V.80b, L.82b, S.64a

¹³⁷ E.69b, Ü1.87a, V.81a, L.82b, S.64b

2. ‘ Aceb ne hâlete müncerr olur ki hayrânem
Felek dedikleri nâ-pây-dârîñ ‘ âkıbeti
3. Gelû-fişârî-i renc-i humârdır bî-şek
Neşât-ı bezm-i mey-i hoş-güvârîñ ‘ âkıbeti
4. Hâlel verir ser ü sâ mân-ı hüsniñe hattıñ
Hazândır biliriz biz bahârîñ ‘ âkıbeti
5. N’ola nazîre-i Rif’ atle ‘ İzzetâ bulsa
Tırâz bu ğazel-i âb-dârîñ ‘ âkıbeti

138

mef’ ulü fâ’ ilatü mefâ’ ilü fâ’ ilün

1. Zıll-ı hayâldir bu cihânîñ neticesi
Ber-geştedir bu dehr-i fenânîñ neticesi
2. Şabr eyle derd ü zillele cüyâ-yı kâm iseñ
Yağşu olur felekde yamanîñ neticesi
3. Zannîñ seni resîde-i kurb-ı vişâl eder
Elbet yakîñ olur bu gümânîñ neticesi
4. Derd-i ser istemek hele hıffet degil midir
Maħmûrlıkça rağl-ı girânîñ neticesi
5. Sâķi piyâle şun bize dîdâra ‘ âşıkız
Ma’ lümdur zemîn ü zemânîñ neticesi

139

fâ’ ilâtün fâ’ ilâtün fâ’ ilâtün fâ’ ilün

1. Sell-i seyf-i nâz etmiş ğamze-i hün-h’âresi
Bismile olsun müheyyâ ‘ âşık-ı bî-çâresi

¹³⁸ E.70a, Ü1.87b, V.81a, L.83a, S.64b

¹³⁹ E.70a, Ü1.88a, V.81b, L.83a, S.65a

2. Sâhilinden mîl mîl olmağda her dem dūrter
Baħr-i ‘aşkıñ tūtiyâdır çeşm-i cāna қarası
3. Sâķ-ı sîmîniñ ĥayâli sîneden olmaz cüdâ
Neşter-i elmâsiñ el-bette oñulmaz yarası
4. Laħt laħt eylerse de şemşîr-i nâziñ cismimi
Bir leb-i yâ dūst-gūyâter olur her pâresi
5. Tev’emân bil kâhiş ü efzâyişin çün қurş-ı mâh
Olayım derseñ bu deħriñ nâ’il-i nân-pâresi
6. Tūmṭurâķ-ı devlet-i Cemşîde pūşt ü pâ urur
Bezm-i ‘aşkıñ dūşdan maħmūr olan mey-ĥ’âresi
7. Şanma etmiş dâne-i ‘ayşın felek pîrâ-yı dām
Ummasın âzâde-serlik ‘İzzet-i âvâresi

Ġazeliyyât-ı Nâķış

140

fe’ ilâtün fe’ ilâtün fe’ ilâtün fe’ ilün

1. Āferîñ olsun o üstâd-ı cüvân-dūsta kim
Tâze şayd etmede bir ṭarz-ı nev’ icâd eyler
2. Zer-i meskūk ki қullâb-ı şekâdır kâfir
Bî-merâ şâhibin el-bettetu şayyâd eyler
3. Kūy-ı cānāndan esdikçe şabâ ‘ uşşâķiñ
Ĥırmen-i şabr ile sāmānını ber-bâd eyler
4. Āferîñ pence-i zūr-âver-i mestāneye kim
Nice ser-keşleri ‘ uşşâķına münķâd eyler
5. Neş’e-i sāĝar-ı mey ṭurfe mu’ allimdir kim
Fenn-i taḥşilde şāĝirdini üstâd eyler

¹⁴⁰ E.47b, Ü1.58b, V.52a, L.56a, S.43a

6. Nigeh-i germine taḥsīn o ser-mestiñ kim
Her siyeh-çerdeyi ḥulyāda perī-zād eyler

7. Saḥt-dillerden eden ḥāhiş-i vuşlat gūyā
Destini çeng-zen-i sine-i fūlād eyler

8. Bü'l-heves mağlaṭa-i aşqdan olmaz ḥālī
Her arūs-ı emele kendiyi dāmād eyler

9. Bādeniñ neş'e-i pür-zūrına söz yokdur kim
Leşker-i şaf-zede-i ḥāhişe imdād eyler

141

mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

1. Vezīr-i a'zam İbrāhīm Paşa-yı keremver kim
Ulüvv-i şānını bercīs gördükçe şenā eyler

2. Olan cüyende-i nūr-ı başāret çeşm-i ümmīde
Çü kuḥl-i İşfahānī ḥāk-i pāyın tütüyā eyler

3. Temāşā bundadır bir kez kef-i destindeki kāfa
Nigāh-endāz olan taḥşīl-i fenn-i kīmyā eyler

142

mef' ulü fā' ilatü mefā' ilü fā' ilün

1. Müjgānları ki tīr-i ciger-düz gösterir
Ebrūları kemān-ı siyeh-toz gösterir

2. Dīdem ki eşk-i ḥasret-i la'liñle sevdiğim
Deryā-yı āteşi alev-efrüz gösterir

¹⁴¹ E.73b, V.56a, L.86b, S.67b

¹⁴² E.73b, V.56a, L.86b, S.67b

143

mefâ' ilün fe' ilâtün mefâ' ilün fe' ilün

1. Ne var o mâha beni germ-ibtilâ deseler
Hemân baña bu cihân halkı mübtelâ deseler
2. Liķâ-yı pâkine germ-iştiyâķ oldu göñül
O deñlü kim duramaz ' aķlı evliyâ deseler
3. O deñlü zühd-perest oldu ' İzzet-i tâ'ib
Ki ķay' eder mey-i Őevķ u ferah-fezâ deseler

144

Ėazel-i Müstezâd-1 NâķıŐ

Mef' ulü Mefâ' ilü Mefâ' ilü Fe' ulün
Mef' ulü Fe' ulün

1. Açıldı hevâ seyr-i ķemenzâr gerekdir
Bu ' ahd-i Şafâda
Meclisde bu dem tâze ķadeķ-kâr gerekdir
Ammâ ola sâde
2. Bezm-i ķemeni bād-1 bahâr eyledi tezyîn
Güllerle ser-â-ser
Peymâne-i Şahbâ yine ser-Şâr gerekdir
Dest-i zurefâda

145

mefâ' ilün fe' ilâtün mefâ' ilün fe' ilün

1. Zebân-1 dūŐmene mūhr oldu bî-zebânlıĖımız
Ėarîb ķaŐmı zebûn etdi nâ-tüvânlığımız

¹⁴³ E.73a, Ü1.88b, L.86a, S.67a

¹⁴⁴ E.73b, V.61a, L.86b, S.67b

¹⁴⁵ E.73a, V.61a, L.86a, S.67a

2. Hücūm-ı keşrete yol vermedi bi-ḥamdi'llāh
Fidā-yı gūşe-i vaḥdetde pāsbānlığımız

3. Bu şevk ile nice mesrūr olmayam 'İzzet
Ḥasūda ḥaylī keder verdi şādmānlığımız

146

mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün

1. Bu mıdır ey ṭabīb-i derd-i hicrān resm-i kānūnuñ
Şifā-yāb-ı vişāl olmaz mı hiç 'uşşāk-ı maḥzūnuñ

2. Girān-sāmānadır hep evc-pervāzānıñ iqbāli
Olur şāhīni sengīn keffeye mā'il terāzūnuñ

3. Ğam-ı devrān dil-i ğam-perverānı neş'e-yāb eyler
Ki olmaz kārger semmiyyeti berrāşa efyūnuñ

147

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1. Muntazırdım gözlerim yollarda ol meh-peykeri
Geçdi gördüm çin seḥer 'ömr-i şitābānım gibi

2. Hāl-i ruḥsārıñ añıp encüm-şümār idim bu şeb
Çün seḥer gösterdi rüyın mihr-i raḥşānım gibi

3. Şordı hāl ü ḥātırın ben 'āşık-ı efgendesin
Ğalibā inşāfa gelmiş şimdi sultānım gibi

4. Şöyle ser-ḥoş olmuş ol peymāne-i naḥvetle kim
Görmedim bir mest-i nāz ol çeşm-i mestānım gibi

5. Rüyı üzre ol perī-peyker temāşā eyledim
Çün tağıtmış zūlfini hāl-i perişānım gibi

¹⁴⁶ E.73b, V.65a, L.86b, S.67a

¹⁴⁷ E.68b, Ü1.85a, V.79b, L.81b, S.63b

148

fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün

1. Şüret-i ebrû-yı ' anber-gün bir ammâ iki
Güyyâ şeh-beytdir mazmün bir ma' nâ iki
2. Eşk-i pür-ḥunum dü-reng-i dîde-i giryân ile
Oldığın îmâ eder Ceyḥün bir deryâ iki
3. ' Ālemin aḥvâlini kılsañ tefahḥuş ' İzzetâ
Luṭf-ı çerḥ-i dūndan memnūn birdir yâ iki

¹⁴⁸ E.73a, Ü1.88b, V.77b, L.86a, S.67a

KIT^c ALAR

Muḳaṭṭa'ât

1

fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün

1. Şadr-ı 'âlî-kevkebâ şubḥ-ı bahâr-ı kâmımını
Cilvegâh-ı âfitâb-ı luṭf u iḥsân eylediñ
2. Şimdi ammâ hem bir at hem bir kılıç iḥsân edip
Bende-i dirîneñi maḥsûd-ı aḳrân eylediñ

2

fe' ilâtün fe' ilâtün fe' ilâtün fe' ilün

1. Âşafâ 'abd-i ḳadîmiñ olan 'İzzet ḳuluñuñ
Çünki da' vâ-yı ḥulûşu gelemes ta' bîre
2. Faşl içün da' vî-i iḥlâşını ḳadî getirir
Saña âyât-ı 'ubûdiyyetini tefsîre

3

fe' ilâtün fe' ilâtün fe' ilâtün fe' ilün

1. Âşafâ pâyıña yüz sürmege ta' cîlimden
Etmeyip meşydeki buṭ'e taḥammül cânım
2. Ḳayıḳ içinde kürek şanki cenâheynim idi
Şevḳ-i pâ-bûs ile geldik uçaraḳ sulṭânım

¹E.74a, Ü1.89a, V.84a, L.87a, S.67b

²E.74a, Ü1.89a, V.84a, L.87a, S.67b

³E.74a, Ü1.89a, V.84a, L.87a, S.68a

4

fe' ilātün fe' ilātün fe' ilātün fe' ilün

1. Şadr-ı Tâ'î-i sehâ luţfuña müstağrağ iken
Yine güstâhlık eyler dil-i bi-sâmânım
2. Bir iki kızıcık ihsân eder iseñ bi'llâh
Aldığım gibi kıyunlardım anı sulţânım

5

mefâ' ilün fe' ilātün mefâ' ilün fe' ilün

1. Kıdüm-ı yâr ise maşşüd bezm-i ünse eger
Mişâl-i şoşbet-i helvâ vesîle bulmalıdır
2. Olup çü şîr ü şeker mümteziç miyâneleri
Efendisiyle kıulı yağlu ballı olmalıdır

6

mef' ülü fâ' ilātü mefâ' ilü fâ' ilün

1. Yârim hediye-i Ramazâniyye gönderip
Resm-i vefâyı eyledi icrâ cihân cihân
2. Bizden dağı o yâr-ı şadâkat-me'âba ger
Olsa n'ola be-câ-yı hediye revân revân

7

fe' ilātün fe' ilātün fe' ilün

1. İ' tizâr etme şeb-i cum' a diyü
Şoşbetiñle bizi talţif eyle

⁴E.74a, Ü1.90a, V.84a, L.87a, S.68a

⁵E.74a, Ü1.90a, V.84b, L.87b, S.68a

⁶E.74a, Ü1.90a, V.84b, L.87b, S.68a

⁷E.74b, Ü1.90b, V.84b, L.87b, S.68a

2. Mağdem-i pâkiñ ile sultânım
Menzil-i ‘ Âtıfı teşrif eyle

8

fe‘ ilâtün fe‘ ilâtün fe‘ ilâtün fe‘ ilün

1. Gülşeni şeyhi o yek-tâ güher-i tâc-ı hüda
Eylese fitne zuhûrında n’ola iħbârı

2. Kadleri rûz-ı kıyâmetden ‘ alâmet der ise
İki şahiddir iki kevkeb-i gîsû-dârı

9

Küçük Çelebi-zâde İsmâ‘îl Efendiniñ Medreseleri Şahna Geldikte Gönderilen Kıt‘ adır

fâ‘ ilâtün fâ‘ ilâtün fâ‘ ilâtün fâ‘ ilün

1. Aşımâ teşrif edip şahn-ı tariķi ‘ izz ile
Hamdü li’llâh cümleten aħbâb memnûn oldular

2. Bendeñiz ammâ bu hâletden şafâ-yâb oldu kim
Hep hâsedden fırķa-i a‘ dâ ciger-ħûn oldular

10

Vehbî Efendiniñ Medreseleri Şahna Hareket Eyledikte Gönderilen Kıt‘ adır

fe‘ ilâtün fe‘ ilâtün fe‘ ilâtün fe‘ ilün

1. Vehbiyâ rütbeñi etdikçe Hudâ vâlâter
Güşe-i ħâk-i mezellet ola bed-ħ‘âhiña yer

2. Kevkeb-i ‘ izzetiñ âfâķa ziyâ verdikçe
Tâli‘ -i ħaşmdan ayrılmaya naħs-ı ekber

⁸E.74b, Ü1.89a, V.84b, L.87b, S.68a

⁹E.74b, Ü1.89b, V.85a, L.87b, S.68a

¹⁰E.74b, Ü1.89b, V.85a, L.87b, S.68b

11

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

1. Dünki gün ağıyar görmüşler 'aceb gördün mi sen
'Ātıfā hammāmda ğarrā o şūḥ-ı ecmeli
2. Güyiyā bir bedr-i tābānı temāşādır k'ola
Nışf-ı evvel münḥasif nışf-ı mu' allā mūncelī

12

mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

1. Muṭayyeb etmege şüret-perest-i 'aşkıyı yārim
Baña bir tuḥfe-i zībā-yı 'ālem-gır göndermiş
2. Bilip naḫş-ı ḥayāliyle leb-ā-leb oldığın gönlüm
Anı telmīḥ için mecmū' a-i taşvır göndermiş

13

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

1. Müjdeler dil-beste-i zülf-i hevā olduk yine
Bir büt-i naḥvet-pereste mübtelā olduk yine
2. Kūçe-i miḥnetde der-ḳayd-ı rehā olduk yine
Ḥāşılı üftāde-i dām-ı belā olduk yine

14

mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

1. 'Aceb tekdire mu' tād eylemiş bu 'İzzet-i zārı
Telaṭṭuf etse de der-ḥāl der-pey eyler āzārı

¹¹ E.74b, Ü1.90a, V.85a, S.68b

¹² E.75a, Ü1.89b, V.85a, S.68b

¹³ E.75b, Ü1.89b, V.85b, L.88a, S.69a

¹⁴ E.75b, Ü1.90b, V.86a, L.88b, S.69a

2. Günâhım her ne deñlü çoksa da luř eyle sulţânım
Ki sensin pâdişâh-ı tařt-ı iřlimiñ kerem-kârı

15

mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

1. Sitem-âlûd tekellümler bize 'İzzet neden bilsek
Görülmez ki şaşamız var ise kim neş'eden bilsek

2. Hüner tâ'ib degildir neş'eden olmak benim cânım
Dağı hem rüy-ı ĥûbdan sũ'-i zandan cümleden bilsek

16

mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün

1. Sa'âdetiñ ebedî devletiñ dirâz olsun
Müdâm şâhid-i iřbâliñ 'işve-bâz olsun

2. Çırâğ-ı ĥâşîñ olan 'İzzetiñ hediyyesidir
Nazâr ĥulûşadır isterse bir piyâz olsun

17

mef'ülü fâ'ilâtü mefâ'îlü fâ'ilün

1. Aĥmed Begiñ evinde yazıldı bu 'arz-ı ĥâl
'Afv et şuşûrın ey şeh-i sencideter-ĥıřâl

2. Mîrim Merâmî kâfiriniñ diñleme sözin
Etme beni 'itâb u sitem ile pây-mâl

¹⁵ Ü1.89b

¹⁶ E.75b, Ü1.90a, V.85b, L.88a, S.68b

¹⁷ E.76b, Ü1.89b, L.88b, S.70a

18

Takrîz-i Vezîr-i Mükerrerem ‘İzzet Paşa Defterdâr-ı Şıkk-ı Evvel Raḥimehu’llâhi Te‘âlâ

mefâ‘ilün fe‘ilâtün mefâ‘ilün fe‘ilün

1. Zihî bihîñ eṣer-i ḥāme-i Vaḥîdâ kim
Eder selâset-i ta‘bîri âdemi ḥayrân

2. Sezâdır eyleseler ‘İzzetâ ṣenâ ederek
Edâsını şu‘arâ-yı zemâne istiḥsân

Bende-i ḥalkâ be-güş-ı der-i devlet ‘İzzet

¹⁸ İzzet Ali Paşa'nın *Vahîd Mahtûmî Dîvânı* için yazdığı ve kendi *Dîvân*'ında bulunmayan bu takrîzin Bahattin Kahraman (1995). *Vahîd Mahtûmî, Hayatı, Eserleri, Edebî Kişiliği ve Eserlerinin Tenkidli Metni*. C. 2. Doktora Tezi. Konya: Selçuk Üniversitesi. 909 ile A. İrfan Aypay (1998). *Lâle Devri Şairi İzzet Ali Paşa Hayatı-Eserleri-Edebî Kişiliği - Divan: Tenkitli Metin - Nigâr-nâme: Tenkitli Metin*. İstanbul. 267'deki çevriyazılı metni imlasında bazı değişiklikler yapılarak yukarıya alınmıştır.

RUBAÏLER

Rubā'ıyyāt

1

Ahreb

1. H̄arf olmadığın bilir çü h̄aqqıñda H̄udā
2. Olsam n'ola āsūde-dil ü bī-pervā
3. Ğammāz egerçi noqtalar kondurmuş
4. Bī-h̄arf çıkar mı noqtadan h̄iç ma' nā

2

Ahreb

1. Māh-ı nevi sāgar eylemek pişemdir
2. Gūy-ı felek utruc-ı ser-i şişemdir
3. Ebkār-ı ma' ānī-i muhayyel 'İzzet
4. Perverde-i haclegāh-ı endişemdir

3

Ahreb

1. Hengām-ı seher zinād-ı āhı çaqayım
2. Dāmān-ı kühen-nesic-i çerhi yaqayım
3. Mir 'āt-ı ruḥın āh ile pür-jeng edeyim
4. Göstermez ise yüzün hele bir baqayım

4

Ahreb

1. Teşriñe ey kân-ı güher muntazıram
2. Vaş eyleyemem tā o kadar muntazıram
3. Pā-būsuñ için Qaşr-ı Bahāyī meftūn
4. Dīdārīña ben ḥaste-ciger muntazıram

¹ E.75a, Ü1.91a, V.85b, L.88a, S.68b

² E.75b, V.85b, L.88a, S.68b

³ E.75a, V.86a, L.88b, S.69a

⁴ E.76a, Ü1.90b, V.86a, L.88b, S.69a

5

Ahreb

1. Biz bende-i pâdişâh-ı heft iklîmiz
2. Fermânına ser-nihâde-i teslîmiz
3. Her çend olsağ n'ola gül-çîn-i zafer
4. Āteşde gülistân bulan İbrâhîmiz

6

Ahreb

1. Añmış beni dil-ber dilim âbâd etmiş
2. Bu hâtır-ı maḥzûn-şudeyi şâd etmiş
3. Koç başına kurbân olayım ol yârîñ
4. Körpe kızılarla 'âşıkımı yâd etmiş

7

Ahreb

1. Mestâne yaturken ol büt-i bî-dâdım
2. Bî-ṭâkat olup bu dil-i ğam-mu' tādım
3. Emdim leb-i şîrînini ruḥsârın öpüp
4. Bu vech ile ol şühdan aldım dâdım

8

Ahreb

1. Yâr ile o demlerde ki hem-şoḥbet idik
2. Şîrîn-mezâk-ı lezzet-i ülfet idik
3. Hem-kâfiye-i fûrkat olupdur şimdi
4. Bir vaqt redîf-i maṭla' -ı 'İzzet idik

⁵ E.76a, Ü1.90b, V.86a, S.69a

⁶ E.76a, Ü1.91a, V.86b, S.69a

⁷ E.76a, Ü1.91a, V.86b, S.69b

⁸ E.76a, Ü1.91a, V.86b, S.69b

9

Ahreb

1. Bizler ederiz o yār-ı cāna maḥşūş
2. Biñ ḥasret ü iştiyāk ile ʿ arz-ı ḥulūş
3. Fūrkatle ḥalel gelmez olur gitdikçe
4. Bünyān-ı maḥabbet üstüvār u merşūş

10

Ahreb

1. Mümkin mi taḥammül-i iştiyākı ʿ acebā
2. Bir daḥı çeker miyiz firākı ʿ acebā
3. Bir kerre bu rüzgārda şıḥḥat ile
4. Dil-dār ile olur mı telākı ʿ acebā

11

Ahreb

1. Maḥbūbdan ʿ aşıka duʿ ādır maḥşūd
2. Gāhice daḥı terk-i cefādır maḥşūd
3. Aḥbāb-ı kirāmdan bu demlerde hemān
4. Her şubḥ u mesā ḥayr duʿ ādır maḥşūd

12

Ahreb

1. Ḥasret-keşi oldığım her ān u her sāʿ at
2. Çün etdi duḥūl-i āğūş-ı mülkiyyet
3. Etmekde duʿ ā o zāt-ı pāke şeb ü rüz
4. Fevt etme şaḥın sen daḥı ey ʿ İzzet

⁹ E.76b, Ü1.91a, V.86b, S.69b

¹⁰ E.76b, Ü1.91b, S.69b

¹¹ E.76b, Ü1.91b

¹² E.76b, Ü1.91b, S.69b

**METALİ
VE
MÜFREDLER**

Meṭālī^ç

1

mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün

Dilimiz ol periniñ yüz sürer pâyına ābāsā
Raḳıbe yüz çevirir dil-rübāmız āsiyābāsā

2

mefā'ilün fe'ilātün mefā'ilün fe'ilün

Çaçan kemān-ı siyeh-toz-ı ebruvān çekilir
Ḥadeng-i nāzına āmāc-ı cism ü cān çekilir

3

mefā'ilün fe'ilātün mefā'ilün fe'ilün

Ḥadeng-i nāz ile kim ḳavs-i ebruvān çekilir
Ümīd-i zaḥm ile āmāc-ı cism ü cān çekilir

4

mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün

Olan mezkūr cümle bezm-i meyde cāmdır Cemdir
Veren eş'āra revnaḳ zülf-i 'anber-fāmdır femdir

5

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Nazm-ı ḥüsünüñ ḥaṭṭ-ı leb bir beyt-i müsteşnāsıdır
Büse-i la'li o beytiñ gizli bir ma'nāsıdır

¹ E.77a, V.87a, S.70a

² E.77a, Ü1.89a, V.87a, L.89a, S.70a

³ E.77a, Ü1.89a, V.87a, S.70a

⁴ E.77a, Ü1.89a, V.87a, L.89a, S.70a

⁵ E.77a, Ü1.89a, V.87a, L.89a, S.70a

6

mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün

‘ Aceb binâsı güzel ıarhı pāk-i dil-cūdur
Bu eşmesār leṭāfetde bir iim Őudur

7

mef'ülü mefâ'ilü mefâ'ilü fe'ülün

Nev-rūzda aġyār ile seyr eylese dil-ber
‘ Uşşākıñ olur āhı ḥüseynīye ber-ā-ber

8

müfte'ilün müfte'ilün fâ'ilün

Seyf-i yedu'llāh olup āşikār
Geçdi kılıçdan fiten-i rüzgār

9

mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün

Edince la'l-i leb-i āb-dār-ı yāre nazar
Süzüldi bāde-i ḥamrā ezildi la'l Şeker

10

fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün

Böyle pākīze-hüner olsa ‘ aceb mi nādir
Eşer-i mu' teber-i kilik-i ‘ Alī Paşadır

⁶ E.77a, Ü1.92a, V.87a, L.89a, S.70a

⁷ E.77a, V.87b, S.70a

⁸ E.77b, Ü1.92a

⁹ E.77b, Ü1.92b, V.87b, S.70b

¹⁰ E.77b, Ü1.92b, V.87b, S.70b

11

mef' ulü fā' ilātü mefā' ilü fā' ilün

Bir pādişeh ki mālîk-i mülk-i Revān olur
Gerdüne-i felek aña taht-ı revān olur

12

mef' ulü fā' ilātü mefā' ilü fā' ilün

Biz kim seher zebāne-keş-i āh-ı ḥasretiz
Meş' al-fürüz-ı kâfile-i rāh-ı ḥasretiz

13

mef' ulü mefā' ilü mefā' ilü fe' ulün

Olduğda süvār ' izzet ile cānı cihānıñ
Ma' nāsı zuhūr etdi hele taht-ı Revānıñ

14

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

Revnağ-ı zībā verip ḥaqqā ki uydı bî-' adıl
Pişgāh-ı kaşr-ı Sa' d-ābāda ' ayn-ı Selsebîl

15

mef' ulü mefā' ilün mefā' ilün fā'

Tā zirve-i bām-ı āsumāndan düşsem
Mînet-keş-i mūmyā-yı nā-dān olmam

¹¹ E.78a, V.88a, L.89a, S.71a

¹² E.77b, Ü1.92a, V.87b, S.70b

¹³ E.78a, V.88a, S.70b

¹⁴ E.77a, Ü1.91b, V.87a, S.70a

¹⁵ Ü1.92b

16

mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

Beni da' vet edip ' İzzet huzūra cāme-ḥ'ābımdan
Tehī-dest varmağı fikr eyledim öldüm hiçābımdan

17

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

Cāme-ḥ'āb-ı vuşlata geldikçe ' uryān gel Ḥasan
Sīnem üzre toğrı gelmezsen eger yan gel Ḥasan

18

mefâ' ilün fe' ilātün mefâ' ilün fe' ilün

Mişāl-i sāğar-ı billūr-ı bāde-i gül-gün
Verir derūna güşāyiş hevā-yı sünbül-gün

19

mef' ulü mefâ' ilü mefâ' ilü fe' ulün

Mülk oldı Revān pādişeh-i ins ile cāna
Şevketle süvār olsa n'ola taht-ı revāna

20

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

Çekdi bu tuğrā-yı ğarrā-yı ' adālet-güsteri
Kemterīn-i zümre-i küttāb ' Aliyyü'd-Defterī

¹⁶ E.77b, Ü1.92a, V.87b, S.70b

¹⁷ E.77b, Ü1.92b, V.87b, L.89a, S.70b

¹⁸ E.78a, V.88a, S.70b

¹⁹ E.78a, V.88a, S.70b

²⁰ E.77b, Ü1.92a, V.87b, L.89a, S.70b

21

fe' ilātün fe' ilātün fe' ilātün fe' ilün

Ārzü tā o kadar şimdi cemāl-i 'īdi
Bulsalar yerler idi halk hilāl-i 'īdi

Ebyāt-ı Lāle**

1

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

Ol kaçad-i ***bālā turuncī*** cāme ile güyyiā
Şem' a-i kāfurdur kim eylemişler zer tılā

2

fe' ilātün fe' ilātün fe' ilātün fe' ilün

Eyleyip kuvvet-i iqbālīni efzūn Hudā
Şaṭvetiñ eyleye ***şūr-efgen***-i mülk-i a' dā

3

mefā' ilün fe' ilātün mefā' ilün fe' ilün

Fürüg-ı zātūñ ola ***pertev-efgen***-i dünyā
Ede felekde çıragān tā nücüm-ı sühā

²¹ E.77b, Ü1.92a, V.87b, L.89a, S.70b

** Beyitlerde geçen lale isimleri koyu renkle ve italik yazılmıştır.

¹ E.79b, Ü1.93b, V.89a, S.71b

² E.80b, Ü1.94b, V.90a, S.72b

³ E.80b, Ü1.94b, V.90b, L.89b, S.72b

4

mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

Şafâsından seniñ devriñde ey şadr-ı kerem-ârâ
Cüvân-ı 'işve-bâza beñzemişdir pîr iken dünyâ

5

mef'ülü fâ'ilâtü mefâ'îlü fâ'ilün

Ey dâver-i hüceste-şiyem vere dâ'imâ
Şubh-ı bahâr-ı devletiñ 'âlemlere ziyâ

6

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Zât-ı pâkiñ ey güzide âşaf-ı Tâ'i-⁴ aţâ
Ola *ziver-bahş-ı* eyvân-ı sa'âdet dâ'imâ

7

fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün

Her sene lâle-i *Rūmî*⁵ vere tâ gülşene tâb
Ede gül-bâğçe-i devletiñi Hâk *şād-âb*

8

fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün

Burma destâr ile o dil-ber-i mest
Pence-i âfitâbı etdi şikest

⁴ E.81a, Ü1.95b, V.91a, S.73a

⁵ E.81b, Ü1.95b, V.91b, S.73b

⁶ E.82a, Ü1.96a, V.92a, S.73b

⁷ E.81a, Ü1.95a, V.90b, S.73a

⁸ E.80a, Ü1.94a, V.89b, L.89b, S.72a

9

fe' ilātün fe' ilātün fe' ilātün fe' ilün

Ṭurđınca felek ey āşaf-ı 'ālī-himmet
Şem'-i zātūn ola **tāb-āver**-i bezm-i devlet

10

fe' ilātün fe' ilātün fe' ilātün fe' ilün

Tā ebed saña Ḥudā şadrı edip cāy-ı nişest
Cām-ı iqbāl-i **ferah-perver** ola zīver-i dest

11

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

Rağbet-i şāhenşeh-i 'ālemden olmaz behremend
Her kimiñ olmazsa şavrı lāleveş **āşaf-pesend**

12

mef' ulü fā' ilātü mefā' ilü fā' ilün

Zātūn eyā **güzide cihān**-dāver-i ferīd
O dürr-i şāhvāreye beñzer k'ola maşīd

13

mef' ulü fā' ilātü mefā' ilü fā' ilün

'Alemlere mekārimiñi eylemiş mezīd
Zātūn eden miştaba-i gülzārda **vahīd**

⁹ E.80b, Ü1.94b, V.90a, S.72b

¹⁰ E.81a, Ü1.95a, V.90b, S.73a

¹¹ E.79b, Ü1.93b, V.89a, L.89b, S.71b

¹² E.81a, Ü1.95a, V.91a, S.73a

¹³ E.81b, Ü1.95b, V.91b, L.89b, S.73b. Beytin ikinci mısraında vezin bozuktur.

14

mefâ' ilün fe' ilâtün mefâ' ilün fe' ilün

Seniñ vücuduñ olur ey hidiv-i **feyz-âver**
Yine nümüne-i **feyz-i bahâr** olsa ger

15

fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün

Her şikûfe böyle **hayret-bahş** u **müsteşnâ** mıdır
Fark olunmaz lâle mi mahtûbe-i dünyâ mıdır

16

fe' ilâtün fe' ilâtün fe' ilün

Ḥabbezâ lâle-i **gülşen-zîver**
Oldı hem-reng-i ' izâr-ı dil-ber

17

fe' ilâtün mefâ' ilün fe' ilün

Cümlesinden bu lâle **fâyık**dır
Nazar-ı pâdişâha lâyıkdır

18

mef' ülü fâ' ilâtü mefâ' ilü fâ' ilün

Gülzâra gelse şeyḫ riyâsı şikest olur
Bir kerre görse **sâğar-ı la' lîni** mest olur

¹⁴ E.79a, Ü1.93a, V.88b, L.89b, S.71b

¹⁵ E.79b, Ü1.93b, V.89a, S.71b

¹⁶ E.79b, Ü1.93b, V.89b, S.72a

¹⁷ E.79b, Ü1.93b, V.89b, S.72a

¹⁸ E.80a, Ü1.94a, V.89b, L.89b, S.72a

19

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

Nīze-i rümmānī-i dil-düzü etmiş der-kinār
Ğālibā teşhīr-i mülk-i bāğa 'azm eyler bahār

20

mefā' ilün fe' ilātün mefā' ilün fe' ilün

Seniñ kef-i keremiñdir eyā cihān-dāver
Yine *müşābih*-i *feyz-i bahār* olsa eger

21

fe' ilātün fe' ilātün fe' ilātün fe' ilün

Olsa bu lāle-i ğarrā n'ola *gülşen-zīver*
Resm-i tuġrā-yı şehensāh-ı cihāna beñzer

22

fe' ilātün fe' ilātün fe' ilātün fe' ilün

Etdi her bergini bu lāle-i ter bir *şeh-per*
Var ise ravza-i Hān Aḫmede uçmağ ister

23

mef' ülü fā' ilātü mefā' ilü fā' ilün

Endām-ı şūḫı düşmen-i şabr u şikībdir
Bu lāleniñ nümāyişi '*ālem-firīb*dir

¹⁹ E.80a, Ü1.94a, V.89b, L.89b, S.72a

²⁰ E.80b, Ü1.94b, V.90a, L.89b, S.72b

²¹ E.80b, Ü1.90a, V.90b, S.72b

²² E.80b, Ü1.90a, V.90b, L.89b, S.72b

²³ E.81b, Ü1.95b, V.91b, S.73b

24

mef' ulü fâ' ilâtü mefâ' ilü fâ' ilün

Endâmı nâzükâne kumâş-ı nazîfdir
Bu lâle bir **turuncî**dir ammâ laţifdir

25

mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün

Ki her bir bergi güyâ bir hadeng-i nâz-ı dil-berdir
Bu tohm-ı nev-zuhûruñ ism-i pâki **nâz-perver**dir

26

mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün

Bahâr eyyâmınıñ olsa 'aceb mi her günü nev-rûz
Hamel baş tahtedir üstinde lâle mihr-i **şevk-efrûz**

27

mef' ulü fâ' ilâtü mefâ' ilü fâ' ilün

İzhâr eder isem ne 'aceb sûz ile güdâz
Çundağ bırağdı gönlüme bir tıfl-ı **'işve-bâz**

28

fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün

Lâlezâr-ı devletiñ ey âşaf-ı çâker-nevâz
Ola her dem tâze hem-çün dil-rübâ-yı **'işve-bâz**

²⁴ E.82a, Ü1.96a, V.92a, S.74a

²⁵ E.82b, Ü1.96a, V.92b, S.74a

²⁶ E.79b, Ü1.93b, V.89b, S.72a

²⁷ E.80a, Ü1.94a, V.89b, S.72a

²⁸ E.80b, Ü1.94b, V.90a, S.72b

29

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

‘Ālemi tecdīd kıldıñ ey vezīr-i ser-firāz
Çerç-i pīr oldı zemānında cūvān-ı *‘işve-bāz*

30

fe' ilātün mefā' ilün fe' ilün

N’ola kapılsa aña merd-i zarīf
Bu *turunc*ñiñ oldı rengi laṭīf

31

mefā' ilün fe' ilātün mefā' ilün fe' ilün

Güşāyiş-i dil-i halka medārdır cūduñ
Hemān *müşābih*-i *feyz-i bahār*dır cūduñ

32

mefā' ilün fe' ilātün mefā' ilün fe' ilün

‘Aṭāda saña nazīr olmaz ‘āmmdır keremiñ
Ferah-fezā-yı kulūb-ı enāmdır keremiñ

33

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

Gün-be-gün Allāh ede efzūn ḳadr ü rif atıñ
Şu‘le-riz-i bezm-i ‘ālemdir *fürūğ*-ı devletiñ

²⁹ E.82a, Ü1.96a, V.92a, S.74a

³⁰ E.81b, Ü1.95b, V.91b, S.73b

³¹ E.81b, Ü1.95b, V.91a, S.73a

³² E.82a, Ü1.96b, V.92a, L.89b, S.74a

³³ E.82b, Ü1.96a, V.92b, S.74a

34

fe' ilâtün mefâ' ilün fe' ilün

Âşafâ zâtıñ ola şubḥ u leyâl
Çemen-ārâ-yı gülşen-i iqbâl

35

mefâ' ilün fe' ilâtün mefâ' ilün fe' ilün

Fürüg-1 **şubḥ-1 bahâr-1** sa' âdetiñ her dem
 Ede nişimen-i gülzâr-1 ' âlemi ber-dem

36

fe' ilâtün mefâ' ilün fe' ilün

Keremiñdir ey âşaf-1 efḥam
Ferah-efzâ-yı hâtır-1 ' âlem

37

fe' ilâtün fe' ilâtün fe' ilâtün fe' ilün

Lem' a-i şem' a-i iclâliñ eyâ şadr-1 be-nâm
Şu'le-rîz ola çemen-şuffe-i iqbâle müdâm

38

' Uḫfetiñ **çemen-ārâ** mıdır desem
 Yoḥsa leṭâfet-i **behcet-i dünyâ** mıdır desem

³⁴ E.81b, Ü1.95b, V.91b, L.89b, S.73b

³⁵ E.81a, Ü1.95a, V.91a, S.73a

³⁶ E.81a, Ü1.95a, V.91a, L.89b, S.73a

³⁷ E.82b, Ü1.96a, V.92b, S.74a

³⁸ Ü1.96a. Beytin vezni bozuktur.

39

fe' ilātün fe' ilātün fe' ilātün fe' ilün

Hüsrevā zātñ eden rāyiz-i şeb-dīz-i cihān
Eylemiş zāt-ı şerifñ **ferah-engiz**-i cihān

40

fe' ilātün mefā' ilün fe' ilün

Eylemiş zāt-ı pākini mennān
Şevk-bahş-ı kulüb-ı 'ālemyān

41

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

Zāt-ı pāk-i pādişāhīdir **cihān-ārā** olan
Luftıdır ser-māye-bahş-ı **behcet-i dünyā** olan

42

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

Yine gül-gün cāmeler geymiş o şūh-ı dil-sitān
Şalınırsa yaqışır mānend-i **nahl-i ergavān**

43

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

Görmedik biz ey hidiv-i kām-bahş u kām-rān
'Arşa-i himmetde zātñ gibi bir **şāhib-kırān**

³⁹ E.79a, Ü1.92b, V.88b, L.89b, S.71a

⁴⁰ E.79a, Ü1.93a, V.88b, L.89b, S.71a

⁴¹ E.79a, Ü1.93a, V.89a, S.71b

⁴² E.80a, Ü1.94a, V.89b, S.72a

⁴³ E.80a, Ü1.94a, V.90a, S.72a

44

fe' ilâtün fe' ilâtün fe' ilâtün fe' ilün

Âşaf ikbâliñ o deñlü **ferah-engîz** olsun
Açılan lâleleriñ yek-sere **gül-rîz** olsun

45

fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün

Dâ'imâ mânende-i bedr ol felekde kâm-rân
Mâh-tâb-ı devletiñdir **gülşen-efrûz**-ı cihân

46

fe' ilâtün fe' ilâtün fe' ilâtün fe' ilün

N'ola bu lâle-i zibâda olan tarz-ı hasen
Olsa şahñ-ı çemene nâziş ile **şûr-efgen**

47

fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün

Sâyeñi memdûd edip âfâka Rabb-i müste'an
Ola dâ'im ebr-i cûduñ **gülşen-efrûz**-ı cihân

48

fe' ilâtün mefâ' ilün fe' ilün

Ede hemvâre hâlik-ı mennân
Luţfuñı **neş'e-bahş**-ı gam-zedegân

⁴⁴ E.81a, Ü1.95a, V.91a, S.73a

⁴⁵ E.81a, Ü1.95a, V.91a, S.73a

⁴⁶ E.81b, Ü1.96a, V.91b, S.73b

⁴⁷ E.82a, Ü1.96a, V.91b, S.73b

⁴⁸ E.82a, Ü1.96a, V.92a, L.89b, S.74a

49

mefā' ilün fe' ilātün mefā' ilün fe' ilün

Cihān hemīşe zemānında pür-şafā olsun
 ' İnāyetiñ bize dā'im **ferah-fezā** olsun

50

mefā' ilün fe' ilātün mefā' ilün fe' ilün

Şalınsa ol kad-i **bālā turuncī** cāme ile
 Düşerdi ardına şeyhü'l-ḥarem ' imāme ile

51

mefā' ilün fe' ilātün mefā' ilün fe' ilün

Bu ber-güzār-ı **müşirāne** oldı yek-dāne
 Sezā ise n'ola taḥsīn-i şāh-ı devrāna

52

mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

Mişāl-i himmet-i sulṭān-ı ' ālem ser-bülend olsa
 Olursa lāle işte böyle pāk ü **şeh-pesend** olsa

53

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

Tā ki ebr-i nev-bahārī bāğı reyyān eyleye
 Zātūñı Allāh **ziver-baḥş**-ı ' unvān eyleye

⁴⁹ E.82a, Ü1.96a, V.92a, S.74a

⁵⁰ E.79a, Ü1.92b, V.88b, L.89b, S.71a

⁵¹ E.79a, Ü1.93a, V.88b, L.89b, S.71b

⁵² E.79b, Ü1.93b, V.89a, S.71b

⁵³ E.80b, Ü1.94b, V.90b, S.72b

54

mef' ulü fâ' ilâtü mefâ' ilü fâ' ilün

Gülzâr-ı salţanat şeh-i kişver-güşâ ile
Her dem bahâr-ı şevk ola *feyz-i Hudâ* ile

55

mef' ulü fâ' ilâtü mefâ' ilü fâ' ilün

Açıldı lâle bāğda *gül-gün kabâ* ile
Gelmez mi seyre *şeyh turuncî* ridâ ile

56

mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün

Şeref-bağş oldığınca zât-ı pâkiñ şadr-ı vâlâya
Hemişe satvetiñ *şür-efgen* olsun mülk-i a' dâya

57

fe' ilâtün fe' ilâtün fe' ilâtün fe' ilün

Gülşen-ārâ-yı çemen şuffe-i iclâliñ ola
Dâ'imâ feyz-i ezel hâfız-ı iqbâlin ola

58

fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün

Bir hidiviñ Hağ ki müstağkem kıla erkânını
Ser-fürü eyler gören dergâh-ı *vâlâ-şâm*ını

⁵⁴ E.80b, Ü1.90a, V.90b, L.89b, S.72b⁵⁵ E.81a, Ü1.90a, V.90b, S.73a⁵⁶ E.81b, Ü1.96a, V.91b, S.73b⁵⁷ E.82a, Ü1.96a, V.92a, S.73b⁵⁸ E.79a, Ü1.92b, V.88b, L.89b, S.71a

59

mefā' ilün fe' ilātün mefā' ilün fe' ilün

Geyip o kıamet-i **bālā turuncī** cāmesini
Çevirdi zāhid-i huşküñ bu gün ' imāmesini

60

mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

Serir-i salṭanatda her gören ḥāḳān-ı devrānı
Bulurlar şevketinde māye-i **feyz-i Süleymām**

61

mefā' ilün fe' ilātün mefā' ilün fe' ilün

Çemen geyindi yine sebz seḥr-i berrāḳī
N'ola tırāz olursa ḳumāş-ı **leylāḳī**

62

mefā' ilün fe' ilātün mefā' ilün fe' ilün

Zemānıñ olur ise Rüstem ü Nerimānı
Ḥarīf-i ḥamle-i **şāhib-ḳırān**-ı ' Oşmānı

63

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

Māh-ı cūduñdur şebistāna veren germiyyeti
Mıhr-i re 'yiñdir açan **şubḥ-ı bahār**-ı devleti

⁵⁹ E.79a, Ü1.93a, V.88b, L.89b, S.71b

⁶⁰ E.79b, Ü1.93a, V.89a, S.71b

⁶¹ E.79b, Ü1.93a, V.89a, L.89b, S.71b

⁶² E.80a, Ü1.94a, V.90a, S.72a

⁶³ E.80a, Ü1.94b, V.90a, S.72b

Müfredât

1

fe' ilâtün fe' ilâtün fe' ilâtün fe' ilün

Besleyip yine seniñ yoluña qurbân edeyim
 Koç başıñçün baña bir kaç kuzu ihsân eyle

2

fe' ilâtün mefâ' ilün fe' ilün

Şöyle çälâkdir seniñ gamzeñ
 Dideden kuhl-i İşfahâni çalar

3

mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün

Gönül vermiş bulundum sonra baqđım bî-vefâ çıkdı
 Netice hâtırım ol yâr-ı bed-peymâna qalmışdır

4

mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün

Recânın da ucında rişvet ister kim ola nâfiz
 Hedefden tiriñ istirdadı temrensizligindendir

5

fe' ilâtün fe' ilâtün fe' ilâtün fe' ilün

Şunda bir şahş var ağıyâr münâfık derler
 Lafzı şiddik gibi ma' nîsi zındik gibi

¹ E.78b, Ü1.92a, V.88a, L.89a, S.71a

² E.78b, Ü1.92a, V.88a, L.89a, S.71a

³ E.78b, Ü1.92a, V.88a, L.89a, S.71a

⁴ E.78b, Ü1.92a

⁵ E.78b, Ü1.92a, V.88b, L.89a, S.71a

6

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

Ol sütün-ı rāst-peyker kim nümāyiş gösterip
Zāt-ı müsteşnāsını ĩmā eder illāsıdır

⁶ **L.88a, S.71a.** Bu beyti (Fatma Sabiha Kutlar (1988). *XVIII. Yüzyıldan Bir Şair: İzzet Ali Paşa, Metin ve İnceleme*. Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi. 656)'da S nüshasında arada başlık olmadan aynı sayfaya yazıldığı için “Ebyāt-ı Lāle” kısmına dāhil etmiştik. Ancak daha sonra beyte yer verilen ve bir kısmını karşılaştırmada kullanmadığımız nüshalarda yaptığımız inceleme sonucunda bunun da müfredlerden biri olduğunu görerek yerini değiştirdik.

LUGAZLAR

Lügaziyyât

1

fe' ilâtün mefâ' ilün fe' ilün

1. Ol nedir ' ucbe-şüret-i bî-cân
Oldı dâ'im muķārın-i sulţân

2. Ne ' aceb olsa kendisi bî-tâb
Kullanır dâ'imâ anı küttâb

3. Zıyy-i Bektâşiyâna etdi duĥûl
Getirirse ' aceb midir keşkül

4. Bî-mecâl iken ol sütüde-şifât
Nâz ile gâh gösterir ĥarekât

5. Nâz-perver durur eder her bâr
Nereye sâye şalsa anda ķarâr

6. Rû-siyehdir egerçi ma' nâda
Gümüş âletlerinde âmâde

7. Beñzedirlerdi erreyi nefese
Nefes-i vâ-pesîne beñzemese

2

fe' ilâtün mefâ' ilün fe' ilün

1. Nedir ol şüret-i ' acîb ü ģarîb
Saña vaşf edeyim ' ale't-tertib

2. Kâmeti dördür ya beş seredir
Kukla gibi bir özge maşharadır

¹ E.83a, Ü1.96b, V.92b, L.90a, S.74b

² E.83a, Ü1.96b, V.92b, S.74b

3. Meclis-i pâdişâha varsa eger
Duramaz bi'z-zarûre raqş eyler
4. Âdemî-zâd iken o turfe-liqâ
Olmuş ammâ ki nâqışü'l-a'zâ
5. Diyemem saña bundan al hişşe
Boyı gâyet küçükdür el-kışşa
6. Şalına şalına gider ekşer
Pek bakılsa topal degil aqşar
7. Yer içer şayfda şitâda dağı
Bulunur zümre-i nisâda dağı
8. Etdi hayvân olanları ammâ
Kim Midillü Cezîresin me'vâ
9. Kimse men' edemez eder o fuzûl
Ekşeri bezm-i pâdişâha duğûl
10. Bilinirse 'aceb midir nâmı
Qavm-i Ye'cûca beñzer endâmı

3

fe' ilâtün mefâ' ilün fe' ilün

1. Nedir ol hey'et-i kebîr-şadâ
K'ede her gâh nağmeler icrâ
2. Gerçi âheng eder müdâm o fuzûl
Yokdur ammâ ki nağmesinde uşûl
3. Hareketle ederse nağme muqlaq
Sesi çıkmaz olur o aşıl[1]caq

³ E.83b, Ü1.99a, V.93a, S.75a

^{3a} Bu mısradâ vezin bozuktur.

4. Bedeni saht şūreti ma' kūs
Şıķleti var çü heykel-i kābūs
5. Eylemişdir maħall-i küfri maķām
Etmez ammā perestiş-i eşnām
6. Kürevīdir mişāl-i çerħ-i felek
Degil ammā ki meşrebi dönmeķ
7. Bir dili var ki eylese ħarekāt
Başlar ol demde etmege naġamāt
8. Dirligi yoķ velī sefer-berdir
Reh-nümā-yı gürūh-ı ' askerdir
9. Fetħ olunmaz bu ' uķde-i müşķil
Çāk olursa ' aceb mi dāmen-i dil

4

fe' ilātün mefā' ilün fe' ilün

1. Nedir üç dāne pehlevān-ı ' Arab
Ki bırakmış cihāna şūr u şeġab
2. Biri gürz-i girān alıp deste
Gösterir çeşm-i ħaşma ser-deste
3. Ekşeriyā geyip siyeh cāme
Zīnet ü fer verirler endāma
4. Tutdı āfāk-ı heft-ecrāmı
Cereyān eylemekde aħkāmı
5. İki bir yere gelirse eger
Raķam-ı reml der gören ekşer

⁴ E.83b, Ü1.98a, V.93b, S.75a

6. Olur ise ‘aceb midir medhûl
Biri fâ‘il durur biri mef‘ûl

7. Bunlar ‘âlemde etmese harekât
Ya‘nî ser-beste kalır idi nikât

5

fe‘ilâtün mefâ‘ilün fe‘ilün

1. Nedir ol tırfe heykel ü hey‘et
K’olmuş ‘âlemde ğarğa-i ni‘met

2. Şüretâ haylice mükellefdir
Yine ammâ içi mücevvefdir

3. Teneke tahtesinden ince beden
Yedigi etdir içdigi revġan

4. Her kaçan kim ğidâsın ekl eyler
Yiyemez kendisi yedirmeseler

5. Çala borıya beñzemez ammâ
Her gören zann eder anı surnâ

6. Tırfedir kim bir ‘illeti yoğ iken
Aña parmağ çalar muġârin olan

7. Yâriñ olmuş esîr ü meftûnı
Almış ‘aqlını bir gözi hûnî

6

mefâ‘ilün mefâ‘ilün fe‘ülün

1. Nedir ol gevher-i tâbende-peyker
Ki çeşm-i pâki kırş-ı mihre beñzer

⁵ E.84a, Ü1.98a, V.93b, L.90a, S.75b

⁶ E.84b, Ü1.98b, V.94a, S.75b

2. Görenler devresinde şekl-i hâle
Anı teşbîh ederler meh-cemâle

3.   Aceb mi şafveti olsa ziyâde
Eder nûrı güneşden istifâde

4. Hevâlar sünbülî oldukça ammâ
Felekde edemez hükmini icrâ

5. Olur mümtâz hüsni dil-nişîni
Muşaffâdır cemâl-i âteşîni

6. Çü âteş tal  at-ı pâkinde merkûz
  Aceb mi pertevi olursa dil-sûz

7

fâ  ilâtün fâ  ilâtün fâ  ilâtün fâ  ilün

1. Ol nedir kim cümle halk olmuş anıñ efgendesi
Nâmı   Anber câriye Hind ü   Arab nâzendesi

2. Haylîden âvâze-i hüsni anıñ düşmüş dile
Farı-ı hüsünden gezer halk arasında zarf ile

3. Dem-be-dem   uşşâk-ı zârı vuşlatın eyler hayâl
Ayağın bûs etmedikçe sineye çekmek muhâl

4. Âteşin-meşreb siyeh-dildir mürüvvet kânıdır
Kal  a-i Fağfûr ile Çîn ü   Acem sulţanıdır

5. Bu luğaz esrârınıñ bir ferde açmam aşlını
Tâ ki ihsân etmeyince dest-i ni  met mişlini

⁷ E.84b, Ü1.99b, V.94b, S.76a

8

mefâ'îlün mefâ'îlün fe'ülün

1. Nedir ol kelle-i pāk-i müdevver
Anı deryā içinde şayd ederler

2. Aña muhtâcdır a' lā vü ednā
Eti yenmez ġarābet bunda ammā

3. Çuğa pūşişle edip 'izz ü ikrām
Ki anı gezdire yanında huddām

4. Egerçi bir şey ekl etmez o bî-hūş
Velî deryāları verseñ eder nūş

5. Ederlerse 'aceb mi aña tevķîr
Eder her-kes anıñla çirki taḥîr

9

fe' ilātün fe' ilātün fe' ilün

1. Nedir ol kim mütelevvin-ḡareket
Şüretā merdüm-i şāḡib-miknet

2. 'Aklı var lîk şu' urı yokdur
Tām ḡilkatde kuşuri yokdur

3. Hırşa şüret vereyim derseñ eger
Anı farz eyle heyülâ-yı şuver

4. Ol muḡaddem aña eş' aş tālî
'İlm-i mantıḡda derüñi ḡālî

⁸ E.84b, Ü1.97b, V.95a, L.90b, S.76a

⁹ E.85a, Ü1.98b, V.95a, L.90b, S.76a

10

mefā' ilün mefā' ilün fe' ulün

1. Ne şeydir ol ki yok cisminde cânı
Eger cânsız görünse yokdur ânı
2. Eger zî-rûh-ı bî-rûh dense lâyıķ
Vücûdı cân-ı ' uşşâķa muvâfık
3. Hemân bir şüret-i dîvâra beñzer
Ķarîni ' âşık-ı dîdâra beñzer
4. Derûnında anîñ bir câhı vardır
İçen cânîñ figân u âhı vardır
5. Yoğ iken hüs-n-i şüret anda ammâ
Hezâr üftâdesi var Yûsufâsâ
6. Olur dervîşveş gâhî nemed-pûş
Libâs-ı fâhîr eyler gâhî ber-dûş
7. Çözer sînesini dil-dâra karşı
Hevâ kesb etmede gülzâra karşı
8. Bunı fehm eyle ey merd-i hîred-kâr
Ķapusın açma gel aķyâre zinhâr
9. Hevâdır ekşerî anîñ binâsı
Kemâl-i za' f iledir hem esâsı

¹⁰ E.85a, Ü1.97a, V.94b, S.75b

MESNEVİLER

Meşneviyyāt

1

fe' ilātün mefā' ilün fe' ilün

1. Bārekallāh nazm-ı sihr-āşār
Ki edāsında başka hālet var
2. Maṭla' ı maṭla' -ı şümüs-ı kemāl
Toğar andan nice cenīn-i hayāl
3. Her ğazel kim metīn ü ra' nādır
Zarf-ı her harfī pür-mezāyādır
4. Oldı her penc beyt-i müsteşnā
Pence-tāb-ı efāzıl-ı şu' arā
5. Birbirinden bülend dense eḫaḫ
Bir olur mı bir elde beş parmaḫ
6. Her miyān-beyt-i pāk-i müstaḫsen
Oldı güyā o şāh-ı şadr-ı sühen
7. Anda zann etme kıṭ' a-i mevzūn
Çār-pāreyle raḫş eder mażmūn
8. Anda her kıṭ' a kim nümāyāndır
Beyt-i 'irfāna çār erkāndır
9. Saḫ-ı mā-beyn-i mışra' eyn meger
Oldı dehlīz-i bāb-ı beyt-i hūner
10. Mışra' -ı sekte-dāra eyle nazār
Şīve-i dil-rübāyı elken eder
11. Yazılan sürḫ şūret-i hūda
Mīḫ-i mışrā' dır zer-endūde

¹ E.85b, Ü1.99b, V.95b, S.76b

12. Şedde kim zeyn olur ħurûfâta
Perre-i ħufldür 'ibârâta

2

fe'ülün fe'ülün fe'ülün fe'ül

1. Ma'ârif-şinâsâ çü etdiñ su'âl
Edem müşkiliñden saña baş-ı ħâl

2. Sezâdır bu u'cûbetü'l-hey'ete
Dümendir demek zevrağ-ı vuşlata

3. Serendir yaħud kim olan âşikâr
Ķapatmış yine yelkenin rûzgâr

4. Ya ol fülkedir baħr olup lağme-zen
Varır hem gelir şadme-i mevceden

5. Ya zevrağçelerdir ki pür-şûr u şer
Biri birine baş u ħıçdan çatar

6. Ya zevrağ-keş-i lücce-i iştiĥâ
Kürekle eder fülk-i vaşlı siya

7. O keştiye beñzer ki bulup sükûn
Fora tente etmiş yatur ser-nigûn

8. Görince fenârın ħıç üstinde tâ
Aña mûm yağmış ħarîf-i şeĥâ

9. Aña mâr-ı mâhî demez eyler 'âr
Nehengâne tavrın gören yâdigâr

10. Olur ħavşe edip gehî i' tiyâd
Lüfer balığı gibi şarı ħanâd

² E.85b

11. Yağud martı kuşudur cilveger
Ki âdem görünce talar hem çıkar

12. Yalı altına eyleyen ihtifâ
Çazık üzere merdânedir gâlibâ

13. Ya ol mîhdir kim yapanlar meger
Anı zevrakın tâ kıçına kaçır

14. Şu etmek gerekdir o fülk-i merâm
Ki sūrâhı olmaz tıkaç ser müdâm

15. Görünürde şâkûli varsa bile
Müşâbihdir âlât-ı isķandile

16. Ya kûdekdir ol kim kedû-der-bağal
Şinâ-yı yem-i vaşla eyler 'amel

17. Hele ibtidâdan gören aldanır
Çadırğa balıgını gördüm şanır

18. Birisi gemi mazğalıdır hemân
Biri tûb-ı ejder-düm-i bî-amân

19. Birisi anın baħr-i sîm-âbdır
Biri şayd-ı mâhiye kullâbdır

20. Birisi deñiz siki çün engerek
Birisi deñiz amı olmağ gerek

21. Şaķın bunda hiç kıl ü kâl eyleme
Anı bilmeyenden su 'âl eyleme

22. O kim şaydına oltayı yutdurur
Dümen-ħânesinde yeke tutdurur

23. Gerekmez bize böyle yat u yarağ
Görenden ırağ işidenden ırağ

FARŒA ŒİİRLER
VE
TERCÜMELERİ

1

[Teds̄is]-i Beyt-i H̄āfız-i Şirāzī

mefā' ilün fe' ilātün mefā' ilün fe' ilün

I

1. Vezīr-i mohteremā ḥaşmet erc̄mend me-bād
2. Kesī be-kesr-i ' adūyet cebīre-bend me-bād
3. Be-hiç-güne mizācet kelālmend me-bād
4. Ṭabī' atet zi-sekām zār o mostmend me-bād
5. *Tenet niyāz-i ṭabībān niyāzmend me-bād*
6. *Vucūd-i nāzoket āzorde-yi gezend me-bād*

II

1. Ḥodā hemīşe torā der-şeref moḳīm konād
2. Modām zāt-i to mostağraḳ-i na'īm konād
3. Heme cevārihet ez-'āriza selīm konād
4. Çonān be-şihhat-i cāvīd mostaḳīm konād
5. *Tenet niyāz-i ṭabībān niyāzmend me-bād*
6. *Vucūd-i nāzoket āzorde-yi gezend me-bād*

III

1. Nedīm-i meclis-i ḥaşet şafā-yi ḥāṭır bād
2. Enīs-i rüz o şebet şihhat-i ' anāşır bād
3. Selāmet-i ebedī der-heme meşā'ir bād
4. Ḥamīr-i pāket emīn ez-heme ḥavāṭır bād
5. *Tenet niyāz-i ṭabībān niyāzmend me-bād*
6. *Vucūd-i nāzoket āzorde-yi gezend me-bād*

IV

1. Mesīh geşt be-rāh-i ' ayādetet pūyān
2. Ḥolāşai be-girift ez-ḥeyāt-i cāvīdān
3. Keşīd āb-i moḳaṭṭar zi-çeşme-i ḥeyvān
4. Hediyye kerd torā īn soḥen şode gūyān
5. *Tenet niyāz-i ṭabībān niyāzmend me-bād*
6. *Vucūd-i nāzoket āzorde-yi gezend me-bād*

¹ E.34a, Ü1.41b, V.36a, L.40b, S.31b

V

1. Hâkîm behr-i boṭûl ez-goher gol-âb keşed
2. Diger berây-i ṭelâ dohn-i mâh-tâb keşed
3. Mosahḥin er ṭalebed âb ez-âftâb keşed
4. Dilem be-silk-i niyâz in dor-i hoş-âb keşed
5. *Tenet niyâz-i ṭabîbân niyâzmend me-bâd*
6. *Vucûd-i nâzoket âzorde-yi gezend me-bâd*

VI

1. Şodem şebî motefe 'il zi-Hâfız-i Şîrâz
2. Varaḳ-şomâr şodem ' İzzetâ be-sûz o godâz
3. Goşâde geşt be-rûy-i emel deriçe-yi râz
4. Hemîn do mışra' -i ğarrâ be-çeşmem âmed bâz
5. *Tenet niyâz-i ṭabîbân niyâzmend me-bâd*
6. *Vucûd-i nâzoket âzorde-yi gezend me-bâd*

Ġazeliyyât

1

fe' ilâtün fe' ilâtün fe' ilâtün fe' ilün

1. Geşt hem-ḥâlet-i meh-tâb şebistân imşeb
Bes ber-efrûht roḥet câm-i forûzân imşeb
2. Dehen-i yâr zi-bes reng-i tebessom mî-rîht
Geşt dâmân-i temâşâ ço golistân imşeb
3. Şâne şad ' okde-yi zolfeş ne-goşûd ez-tengî
Der-siyâhi-i emel çeşme-yi heyvân imşeb
4. Ḳalem ez-çûb-i nebât o varaḳ ez-meh-tâb âr
Ger konî vaşf-i leb o sîne-yi cânân imşeb
5. Ân ḳadr ḥosn be-pîrâmen-i dil cilve nemûd
Kerd çon şo' le-i cevvalê çirâġân imşeb

¹ E.38a, Ü1.45b, V.40a, L.45a, S.34b

6. ‘Aşq-i Hâk-düst be-yek cilve be-vaḥdet peyvend
Nağme-zed tâ-be-seḥer bolbol-i nālân imşeb

2

mefâ‘ilün fe‘ilâtün mefâ‘ilün fe‘ilün

1. Nemāyed ân roḥ-i ḥoy-kerde-tâb der-teh-i âb
Çonân ki movc zened mâh-tâb der-teh-i âb

2. Şevved ço cevher-i şemşîr ḥâl-i ḥûn-rizân
Hemîşe der-girih-i pîç o tâb der-teh-i âb

3. Biyâ niger ṭabaḳât-i do çeşm-i giryânem
Ne-dîdeî eger ecrâm-i âb der-teh-i âb

4. Sirişk-i dîde vo âhem çonân be-hem pîçîd
Nemûd ḥâlet-i ‘aks-i seḥâb der-teh-i âb

5. Koned temîz ‘olovv-i laṭîfrâ zi-keşîf
Her ân ki kerd temâşâ torâb der-teh-i âb

6. Ço geşt nâm-i leb-i la‘l-i yâr ‘âlem-gîr
Nihân şodest goher ez-ḥicâb der-teh-i âb

7. Ḥamûş bâş o pâ-mâl res ki govher-çîn
Girih koned leb o bâyed nişâb der-teh-i âb

8. Cevâb-i ân ğazel ‘İzzet ki ğofteest Nedîm
Ki best ber-kef-i mercân ḥizâb der-teh-i âb

3

mefâ‘ilün fe‘ilâtün mefâ‘ilün fe‘ilün

1. Kesî be-kerd eger der-bağal kedû ço ḥabâb
Be-dest-i şevḳ şinâ mî-koned der-‘âlem-i âb

² E.38a, Ü1.47a, V.40a, L.45b, S.35a

³ E.38b, Ü1.47a, V.40b, L.45b, S.35a

2. Şebî ki dâne-yi hâleş nihân o gom-şode bûd
Be-pence-yi moje çîdem zi-ğırmen-i meh-tâb

3. Be-fikr-i zolf-i to imşeb çonân perişānem
Ki movc mî-zened āb-i seher zi-dîde-yi h̄'āb

4. Ço dîde movc-i leţāfet zi-lerziş-i bedeneş
Der-iztirāb fotāde'st locce-yi sîm-āb

5. Her ān ki mojde şeved geşteest 'ayn-i heyāt
_____be-dîd rūh-i 'aks_____

6. Cevāb-i ān ğazelest 'İzzetā ki goft Sa'îd
Şeved harāb ço āyed be-nezd hem do ḥabāb

4

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

1. Mest-i 'aşkem cāy-i āsāyiş merā mey-ḥāneest
Geşteem dîvāne hoşyārī be-men bîġāneest

2. Der-perestişgāh-i vaḥdet bāşed āyīn-i dige
Secde-yi sehvī der-īncā laġziş-i mestāneest

3. Ez-fetīl-i dāġ-i men şod şo'le-i ḥosneş fozūn
Sūz o tāb-i şem'-i meclis ez-per-i pervāneest

4. Reftem ez-ḥod ḥāksārī yāftem der-kūy-i dūst
Ḥ'ābgāh-i bî-dilān ḥākister-i ḥom-ḥāneest

5. Ez-perişānī boved cem'iyet-i ḥātir merā
Piç o tāb-i 'āşikān zolf-i hevārā şāneest

6. Hiç āzādī ne-yābed ez-ḥaṭar ehl-i ṭama'
Morgrā oftādegī-yi dām behr-i dāneest

⁵ Bu beyit sadece Ü1'de mevcut olup ikinci mısraı eksiktir.

⁴ E.38b, Ü1.47b, V.41a, L.46a, S.35a

7. Tovbe-i rindān zi-bes reng-i űikestī yāfte
Kūçe-yi mey-ḥāne por ez-rīze-yi peymāneest

8. İn cevāb-i ān ğazel   İzzet ki Nāmī gofteest
Daḥlhā-yi k̄abilān zolf-i soḥenrā űāneest

5

mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

1. Ğobār-i ḥaṭṭ-i yārem sāḥt ḥeyrān neng peydā űod
Ço la' leű yādem āmed bāde-yi gol-reng peydā űod

2. Be-feyz-i   aűk esbāb-i ṭarabrā sāḥtem ez-ḥod
Forū bordem be-zānū-yi hevā serçeng peydā űod

3. Heyulā-yi cihānrā   aűk űod űüret-deh-i icād
Ki kilk-i űon' -i Ḥaḳ conbīd in bī-reng peydā űod

4. Felek dil-tengiyem efzūd o men der-menzil-i ḥeyret
Ḳadem ber-vos' at-i meűreb zedem ferseng peydā űod

5. Ser-ā-pāyem çonān leb-rīz geűt ez-nāle-yi forḳat
Ki her müyī ki nāḥon ber-zedem āheng peydā űod

6. Seḥer bād-i nesīm ez-berg-i rüyeű űemme efűāned
Ṭarāvet yāft in golzār-i   ālem reng peydā űod

7. Cevāb-i ān ğazel   İzzet Nedīm-i bezm-i   irfān ğoft
Be-kohsār-i taḥammol pā feűordem seng peydā űod

6

mef' ulü fā' ilātü mefā' ilü fā' ilün

1. La' l-i lebet   elāve-i cām-i űerāb kon
Sāḳī ez-in do neűve dilem kām-yāb kon

⁵ E.39b, Ü1.49a, V.42a, L.47a, S.36a

⁶ E.62b, Ü1.77b, V.72a, L.74b, S.58a

2. Be-g'şây togmehâ-yi giribân-i câmerâ
Ez-tâb-i sîne nâz be-şad âftâb kon
3. Sâķî ço şîr-mest-i hayâl-i leb-i toem
Zencîr-i men zi-ħalkâ-yi mevc-i şerâb kon
4. H'âhî eger sa' âdet-i câvîdrâ resi
Terk-i heves zi-dovlet-i pâ-der-rikâb kon
5. Der-şafha-yi ħasen dehen o ħâl râ be-bîn
Ey dil ez-în do noķta yekî intihâb kon
6. Ez-bes ki nâzokest hayâl-i lebeş be-u
Gol-penbe bister-i mojerâ câme-ħ'âb kon
7. 'İzzet cevâb-i Nâmî-yi ħoş-güst in ki goft
Pehlû be-berķ-i ħosn deh âyîne âb kon

7

fe' ilâtün fe' ilâtün fe' ilâtün fe' ilün

1. Düş raķşân o gol-efşân be-bâğ âmedeî
Lâlerâ bâ-ħaber-i mojde-yi dâğ âmedeî
2. Ey ħaķ-i poşt-i leb âyed zi-to bâng-i zinhâr
To zi-gol-büse meger behr-i yasâğ âmedeî
3. Güyiyâ mohre-i fevvâre şodî ey sâķî
Züdter ez-büy-i mey tâ-be-dimâğ âmedeî
4. Zolfrâ ber-ħaķ-i şeb-reng ço didem goftem
To homâyî zi-çe ber-lâne-yi zâğ âmedeî
5. 'İzzetâ in ħazelem ez-pey-i ânest ki goft
Ki be-şâhîn-nigâh o per-i zâğ âmedeî

⁷ E.67a, Ü1.82a, V.77b, L.79b, S.62a

Ġazeliyyāt-ı Nākış

8

mef' ulü fā' ilātü mefā' ilü fā' ilün

1. Ey dāver-i hoceste-nehād-i melek-nijād
Şadr-i riyāset ez-to be-iqbāl moşrifest
2. Vey dāver-i gozīde ki zāt-i kerīm-i to
Mecmū' a-i fevā'id-i sirr-i ma' ārifest
3. Tesvīd-i emr-i hāş ki sebk-i kelām-i ū
Hāmest o hem be-resm-i kitābet moḡālifest
4. Zāt-i to ey hoceste-meniş çon be-ḡosn-i ḡolk
Ser-levḡa-i kitāb-i gozīn-i ma' ārifest
5. Ez-loḡf' ozr-ḡāhem eyā ma' den-i kerem
' Eybem me-kon nivişte-yi kilik-i moşannifest

9

mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

1. Perişān kerd reftārem çonān bāḡ o bahār ez-men
Koned meşķ-i conūn zencīr-i movc-i cūybār ez-men
2. Ġobār-i sīnem çon dīde ez-āmed-şod-i ekdār
Besī āmūḡt resm-i sīne-çākī reh-gożār ez-men
3. Şodem kāni' be-endek tā rehāī yāftem ez-ḡam
Tonok-zarfī nemüdem dūr şod renc-i ḡomār ez-men

⁸ E.39a, Ü1.48a, V.41a, L.46a, S.35b

⁹ E.73a, Ü1.88b, V.72a, L.86a, S.67a

Maṭlaʿ

1

mef̄ ūlū mefāʿ ilū mefāʿ ilū feʿ ūlūn

Sovdā-yi viṣālet ser-i mā ṣod çe be-cā ṣod
Ser-māye-yi ʿomrim hebā ṣod çe be-cā ṣod

¹ E.78a, V.88a, S.70b

Tercümelere

1

Hâfız-ı Şîrâzî'nin Beytini Tesdîs

I

Ey muhterem vezir! Düşmanının itibarı olmasın.
Hiç kimse düşmanının kırığına bağ olmasın.
Mizacında asla yorgunluk olmasın.
Tabiatın hastalıktan zayıf ve çaresiz olmasın.
“Tenin tabiplerin taleplerine muhtaç olmasın.
Nazik vücudun zarar ziyandan incinmesin.”

II

Tanrı seni her zaman şerefte daim etsin.
Zatını her zaman nimetlere gark etsin.
Bütün uzuvlarını dertlerden uzak etsin.
“Tenini tabiplerin niyazına muhtaç olmayacak, nazik vücudunu zarar ziyandan incinmeyecek” kadar ebedî sıhhatle yaşatsın.

III

Gönül safası özel meclisinin nedimi olsun.
Uzuvlarının sıhhati gece ve gündüzünün dostu olsun.
Ebedî selamet bütün duyuların üzerine olsun.
Temiz cevherin tüm kötü düşüncelerden emin olsun.
“Tenin tabiplerin niyazına muhtaç olmasın.
Nazik vücudun zarar ziyandan incinmesin.”

IV

Geldiğin yola (seni karşılamak için) koşan Mesih, ebedî hayattan bir parça/öz almıştır.
Hayat çeşmesinden damıtılmış suyu çekip söylenmiş bu sözü saña hediye etti:
“Tenin tabiplerin niyazına muhtaç olmasın.
Nazik vücudun zarar ziyandan incinmesin.”

V

Kimyager boş yere cevherden gül suyu çekerse,
Başkası/(simyacı) altın yapmak için boşuna mehtabın yağını/ışığını çekerse,
Yanan arzudan güneşten su çekerse (yani imkânsız bir şey yaparsa),
Gönlüm (de) niyaz ipliğine bu parlak inciye çeker:
“Tenin tabiplerin niyazına muhtaç olmasın.
Nazik vücudun zarar ziyandan incinmesin.”

VI

Ey İzzet! Bir gece yanıp yakılarak varakları sayıp Hâfız-ı Şîrâz’dan fal açtım.
Sır kapısı emel yüzüne yeniden açıldı (ve) bir anda (şu) iki parlak mısra gözümün önüne
geldi:
“Tenin tabiplerin niyazına muhtaç olmasın.
Nazik vücudun zarar ziyandan incinmesin.”

Gazeller

1

1. Parlak kadeh yanağını öylesine yaktı ki yatak odası bu gece mehtaba döndü.
2. Yarın ağzı öylesine tebebsüm rengi saçıyordu ki bu gece temaşa eteği gül bahçesine döndü.
3. Tarak onun zülfünün yüz düğümünü sıkılıktan açamayınca âb-ı hayât bu gece emel siyahlığında kaldı.
4. Eğer bu gece cananın dudağını ve sinesini vafsetmek istersen kalemi şeker kamışından, kâğıdı mehtaptan getir.
5. Bu gece güzellik, gönlün etrafında fitilleri/çerağları parlak aleve döndürecek kadar cilvelendi.
6. Bu gece Allah dostunun aşkı tek cilveyle vahdete ulaşınca inleyen bülbül sehre kadar şakıdı.

2

1. O terlemiş parlak yanak suyun derinliklerinde dalgalanan mehtap gibi görünür.
2. Kan dökkenler, sürekli suyun içindeki kıvrımların düğümündedir.
3. Eger suyun derinliklerde su cisimlerini görmemişsen gel ağlayan iki gözümün tabakalarına bak.
4. Gözyaşım ve ahım, suyun dibine akseden bulutun halini gösterircesine birbirine karıştı.
5. Suyun dibindeki toprağı seyr eden kimse, latifin yüceliğini kesiften ayırır.
6. Yarın lal dudağının şöhreti âlemi tuttuğu için inci utançtan su altına gizlenmiştir.
7. Sus ve ortadan kaybol! Çünkü inci toplayan ağzını bağlayıp suyun dibindeki nasibi

almalı.

8. İzzet, bu gazel Nedîm'in söylediği o gazelin cevabıdır: "Su dibinde mercanın avucuna kim kına yaktı?"

3

1. Şarap kabını koltuğuna alan kimse, su kabarcığı gibi şevk eliyle su âleminde yüzer.
2. Benlerinin gizlenip kaybolduğu gece onları mehtap harmanından kirpiklerin pençesiyle topladım.
3. Bu gece zülfünün fikriyle rüyamda, uykusuzluk suyu dalgalanacak kadar perişanım.
4. Civa denizi onun bedeninin titreyişinin hoşluk dalgasını gördüğünden ıstıraba düşmüştür.
5. Hayat kaynağına/pınarına dönüşen her şey müjdedir.
6. Ey İzzet! (Bu gazel) Saîd'in söylediği o gazelin cevabıdır: "İki kabarcık buluşunca varlıkları sona erer."

4

1. Aşk sarhoşuyum, bana rahat ve huzur yeri meyhanedir. Divane olmuşum, akıllılık bana yabancıdır.
2. Vahdet tapınağının başka bir ayini vardır. Burada yanılma secdesi sarhoşça bir ayak kaymasıdır.
3. Benim yaramın fitilinden onun güzelliğinin alevi arttı. Meclis mumunun ateşi ve harareti pervanenin kanadındandır.
4. Sevgilinin mahallesinde kendimden geçtim ve perişan oldum. Aşk hastalarına yatak meyhanenin külüdür.
5. Düşüncemin toplanması perişanlıkla olur. Âşıkların sıkıntısı ve telaşı arzu zülfüne taraktır.
6. Açgözlüler asla tehlikeden kurtulamaz Kuşun tuzağa düşmesi yem içindir.
7. Rindlerin tevbesi o kadar çok kırıldı ki (bu sebeple) meyhanenin sokağı kadeh parçaları ile doludur.
8. İzzet! Bu, Nâmî'nin o gazelinin cevabıdır: "Kabiliyetlilerin tesirleri sözün/şiirin saçına taraktır."

5

1. Yarimin ayva tüylerinin tozu beni hayran etti, utanç peyda oldu. Onun lal gibi olan dudaklarını hatırlayınca da gül renkli şarap peyda oldu.
2. Aşkın feyziyle eğlence vasıtalarını kendim yaptım. Arzu dizine eğildim tokat peyda oldu.
3. Dünyanın oluşmasına neden olan aşktır. Çünkü Tanrı'nın yaratma kalemi hareket edince renksizlik peyda oldu.
4. Felek gönlümün sıkıntısını artırdı ve ben hayret menziline meşrep genişliğine ayak

koyunca fersah peyda oldu.

5. Tırnakladığım her tüyde ahenk peyda olacak kadar baştan ayağa ayrılık inleyişiyle doldum.
6. Seher vakti esen ılık yel yüzünün yaprağından kokular saçtığı zaman bu âlem gül bahçesi canlanıp renklendi.
7. İzzet! Bu gazel irfan meclisinin Nedîm'inin söylediği o gazelin cevabıdır: “Tahammül dağında karar kıldım taş peyda oldu.”

6

1. Saki! Dudağının lalini şarap kadehine ilave et. Gönlümü bu iki neşeyle mutlu et.
2. Elbisenin yakasının düğmelerini aç! Sinenin ışığı ile yüz güneşe naz eyle.
3. Saki! Senin dudağının hayalinin azgın arslanı gibiyim. Benim zincirimi şarap dalgasının halkasından yap.
4. Eger ebedî mutluluğa ulaşmak istersen hevesi terk etme seferine hazır ol.
5. Ey gönül, güzellik sayfasındaki ağza ve bene bak! Bu iki noktadan birini seç!
6. (Sevgilinin) dudağının hayali o kadar naziktir ki sen, kendi kirpiğinin gülpembe döşegini ona yatak yap!
7. İzzet! Bu güzel söz söyleyen Nâmî'nin söylediği “Güzellik şimşegine yaslan aynayı erit.”in cevabıdır.

7

1. Dün gece raks ederek, gül saçarak laleye dağ müjdesi haberiyle bahçeye geldin.
2. Ey dudağın ardındaki hat! Bu zinhar sesi/haykırışı senden geliyor. Yoksa sen gül öpmeyi yasaklamak için mi geldin?
3. Ey saki! Sanki fiskiyenin mühresi/topu oldun. Çünkü buruna şarabın kokusundan daha çabuk geldin.
4. Zülfü gece renkli/siyah ayva tüyünün üzerinde görünce “Sen hüma kuşusun niçin karga yuvasına geldin?” dedim.
5. Ey İzzet! Bu gazelim “Şahin bakışlıya ve karga kanatlıya geldin.” sözünün peşi sıra söylenmiştir.

Nakıs Gazeller

8

1. Ey tabiatı uğurlu, melek huylu vezir! Riyaset sadrı senden gelen ikballe şereflenmiştir.
2. Ey seçkin vezir! Senin cömert zatın bilgi sırrının yararlarının mecmuasıdır.
3. Onun söz üslubu olan özel emrinin karalaması hamdır ve yazım kurallarına aykırıdır.
4. Ey tabiatı uğurlu! Zatın huy güzelliği ile bilginin seçkin kitabının serlevhasıdır/başlığıdır.
5. Ey cömertlik madeni! Lutfundan özür diliyorum. Yazanın kaleminin yazdıklarından

dolayı beni ayıplama.

9

1. Yürüyüşüm, bahçeyi ve baharı, akarsuyun dalgasının zincirine çıldırma dersi verecek kadar perişan etti.
2. Sinemin tozu, kederlerin gidip gelmesinden göz gibi oldu ve göğüs paralama usulünü yolda benden kâfi derecede öğrendi
3. Gamdan kurtulana kadar azla yetindim. Sıkıntılı göründüm, böylece humar (içkiden kaynaklanan baş ağrısı) benden uzak oldu.

Matla

1

Sana kavuşma sevdası başımıza geldi ne iyi oldu. Ömrümüzün sermayesi heba oldu ne iyi oldu.

NİGÂR-NÂME
(TEZKİRE-İ NİGÂRİYYE)

Şâ‘ir-i sühen-pîrâ a‘nî Nedîm-i hoş-edâ bir şeb-i pür-ţarabda maĥbûbesiyle hem-bezm-i muvâşalat olduĥda farţ-ı neşât-ı bâdeden mürâvedeye yârâ-yâfte-i iĥtidâr olamadıĥın müş‘ir ĥasb-ı ĥâl olmak üzere irâd eyledigi kıt‘a-i nâdiredir.¹

Κίτ‘a

fe‘ilâtün mefâ‘ilün fe‘ilün

1. *Nâ-gehânem botî be-dest oftâd*
Şîve-kâr ân-çonân ki ĥiç me-pors

2. *Bâdeî bûd der-miyâne-yi bezm*
Hoş-govâr ân-çonân ki ĥiç me-pors

3. *Yek do sâĥar keşîd o geşt roĥaş*
Lâlezâr ân-çonân ki ĥiç me-pors

4. *Heme şeb der-miyâne-yi men o u*
Ser-o-kâr ân-çonân ki ĥiç me-pors

5. *U der-âĥûş-ı men zi-sostî-yi kîr*
Şermsâr ân-çonân ki ĥiç me-pors

6. *Şobĥ nâ-gâĥ reft o men mândem*
*Por-ĥomâr ân-çonân ki ĥiç me-pors*²

Ba‘dehu şâ‘ir-i merĥûmuñ bu mu‘âmele-i ĥaybet ü ĥüsrân-günesi mesmû‘ı olan ihvân-ı şafâdan‘ İzzet Paşa merĥûm mezbûruñ maĥbûbesi olan fâcire-i mezĥûreniñ lisânından olmak üzere Nedîme laţîfe-güne taĥrîr etdigi tezkiresi ve şâ‘ir-i merĥûmuñ daĥı tezkire-i mezbûruñ her fıkrasını şerĥ ĥarîkiyle taşîr etdigi evvibe-i muţâyebât-ı leţâ‘if-simâtıdır ki memzûcen işbu maĥalle terĥîm olunmuşdur.

¹ Ü2.128a-130a, Ü3.122b-125a, ÜN1.105a-106b, ÜN2.81b-83a, TTKK.142b-144a, BR.114a-116a, Boztepe 1338-1340: 223-227, Mehmed Tevfik (1287): 49-56.

Nigâr-nâme’nin daha önce “İ2, Ü3” yazmalarını ve Boztepe (1338-1340) baskısını kullanarak hazırladığımız çevriyazılı metnini (Fatma Sabiha Kutlar (1988). *XVIII. Yüzyıldan Bir Şair: İzzet Ali Paşa, Metin ve İnceleme*. Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi. 675-681) ÜN1, ÜN2, TTKK, BR ve Mehmed Tevfik (1287) ile karşılaştırarak yeniden düzenledik. Mektubun ÜN1, ÜN2, TTKK ve BR nüshalarında çalışmamızda NİGÂR-NÂME-İ MERĥÛM ‘İZZET PAŞA başlığını tercih ederek başlattığımız kısımdan önceki giriş bölümü yoktur.

² “**Κίτ‘a**: 1. Elime ansızın put gibi bir güzel düştü. Öylesine işveli ki hiç sorma! 2. Bezimde bir şarap vardı. Öylesine lezzetli ki hiç sorma! 3. Bir iki kadeh çekti ve yanığı öyle bir lale bahçesine döndü ki hiç sorma! 4. Bütün gece benim ve onun arasında öyle bir ilişki vardı ki hiç sorma! 5. O, kucağımdaydı, ben iktidarsızlık sebebiyle öylesine mahçuptum ki hiç sorma! 6. Sabah ansızın gitti ve ben öyle bir baş ağrısı ile kaldım ki hiç sorma!”

NİGÂR-NÂME-İ MERHÛM ‘İZZET PAŞA^m

Lâf-zen-i meydân-ı dil-âverî olan semâhatlü efendim hazretleri.

Beyt

*Leçad ‘alime’l-ḥayye’l-Yemânün ennenî
İzâ kıltu emmâ ba‘du enni ḥaṭībuhâ^v*

Ben gülşen-i hüsn ü ânda bir serv-i sehî-endâm olup.

Sen sehî serv iseñ ben egri ‘acür degilim a ben daḥı ser-zemîn-i mihr ü maḥabbet giyâhlarınıñ ser-âmedlerinden geçinirken ‘aşak-ı piçân gibi dil-beste-i kâmet-i tãkat-fersâyiñ ve sâyeveş maḥv-ı ser-â-pâyiñ oldığıma imtinân edebilirim.

Nâvek-i ğamze-i çeşm-i hûn-ḥârim dil-dûz.

A benim cânım kolu kuvvetlü pehlevânlarıñ ḥadengine hedef olmak ṭururken tîr-endâzlık da‘ vâsı ne üzeriñe lâzım.

Ve hüsn-i bi-kusûr-ı ‘âlem-pesendim gelû-sûz.

Yangın şaçağa yapışdı Allâh mu‘înimiz ola.

Bir kerre nîm-nigâh iltifât edenler zülf-i girih-gîr-i ḥam-der-ḥamıma dil-beste.

Bu sözüni teslîmden ğayri çârem yokdur zirâ fi’l-ḥaḳîka kemend-i ğisû-yı dil-cüyüña Çîn ü Ḥoten âhûları ve Bâbil-zemîn cādûları şikâr olmamak mümkün degildir.

Ve teb-i tãkat-güdâz-ı maḥabbetimle dil-ḥaste olup.

Pek güzel ya ‘âşıkını kendiñ ḥaste edersiñ de soñra süst-endâmlığından niçün şikâyet eylersiñ.

Biñ cân ile metâ‘-ı girân-kıymet-i visâlime ḥaridâr olmalarıyla.

^m **Başlık:** Ü2, Ü3, Boztepe (1338-1340); **Tezkire-i Nigâriyye** ÜN1; **Bu daḥı Merhûm Nedîm Efendiniñdir ‘İzzet Paşa ez-[Z]ebân-ı Maḥbûbe-i Nedîm be-Nedîm** TTKK. Metinde altı çizili satırlar İzzet Ali Paşa’ya çizgisiz olanlarsa Nedîm’e ait cümleleri göstermektedir.

^v Schbân bin Vâ’il (öl.674). “**Şiir:** Yemenliler mahallesi beni şöyle bilir: Ben ‘Allah’ın emri peygamberin kavli...’ demeden nişanlanmışım.”

Şerife gibi bir delle-i muhtāle dellāleñ var iken saña haridār mı eksik olur.

Mertebe-şināsān-ı behcet ü letāfetim olanlar.

Defterin görsek olmaz mı.

Sirā-yı kālā-yı muvāşalatım için.

Beyt

*Bir kadeh meydır şirāsı terk-i ser ser-māyesi
H̄āceler ‘aşkıñ metā’ in yok yere endāzeler*

Re’sü’l-māl-i cān ve nakd-i revānını isāra tālib ü rāğib olup.

Māl ü cān yerine lafz-ı hamdān^v ihtiyār olursa dañı muhtaşar u müfid olurdu.

Ancak kilid-i genc-i şāygān-ı vişālim.

Sübḥānallāh kanlu kıyunuñ bir ismi de Genc-i Şāygān-ı Vişāl mi imiş.

Dest-i nākese ve gevher-i vücūdum miyān-ı hār u ḥasa düşmek revā-dāde-i meşreb-i nahvet-perestim olmamağla.

Deh be-rev ey deride-küs deh be-rev^v bizi lāf-zen-i meydān-ı dil-āverī ‘unvānı ile yād etdiğñ fıkranıñ mürekkebi kurumadan kendiñ böyle lāf-ı ‘işmet ve da‘vā-yı kazībe-i ‘iffet ile girih-güşā-yı kaḥkaha-i müṭālī‘ ān olmañ unutulacak laṭife degildir.

Ben dā’imā çemen-suffe-i nahvet ü gurūrı nişestgāh edinip.

Kadımın bu çemen-şuffe ‘acebā revzeneleriniñ cāmları fiske taşı zaḥmından kuḥl-i Şifāhānī olan ‘işmet-ḥāneñiziñ kaḅı güşesinde tarḥ olunmuşdur.

Ser-keşlikler ile güşe-gir-i inzivā ve āhere meyl ü rağbetden ber-çide-dāmān-ı istiğnā

^v Derkenara “hamdān” kelimesinin “ālet-i recül/ricāl” anlamına geldiği “Ḥ̄ārezm luğatidir Ni‘ metu’llāh” açıklaması ile yazılmıştır (İ2.128b, İ3.123a, ÜN2.81b, TTKK.142b, BR.114b). Aynı anlamda “ḥamdān” ve “ḥimdān” (F. Steingass (1988). *A Comprehensive Persian-English Dictionary*. Great Britain: Iran University Press. 430) okunabilen bu kelimenin ilk hecesi ÜN2 ve BR’de üstünle harekelendiği için “ḥamdān” şekli tercih edilmiştir.

^v “Ver git yırtık uzuvlu ver git!”

iken.

Fıkrâ-ı ülâ gūşesinde nām-ı kîri îrād ile bir miqdār teskîn-i harâret hūşmendâne hareketdir lâkin fıkrâ-i şâniyede **âhūr** lafzını **âher** imlâsında yazmağla ğalaṭ-ı meşhûra mı ri'âyet etdiñiz.

Nâ-gâh bir şeb-i pür-şegabda reh-ber-i takdîr beni bir bezm-i süreyyâ-nizâma sevk u tesyîr edip.

Sevk u tesyîri isnād-ı mecâzî tariķası üzerine **Şerîfe**ye nisbet etmeyip vesâ'îden iğmâz-ı 'ayn ile mebâdî-i ba'ideden dem urmağ bu inşâ seniñ olmayıp bir 'ârif-i âgâh müsveddesi oldıgın işrâb eder ve'l-'ilmu 'inde'llâh^{vi}

İdâre-i kâse-i şarâb-ı şerm-endâz ile.

Bu muḳaddime yerinde degildir zirâ bizde olan şermi izâle edemedigi siyâğ-ı kelâmıñız ile mübeyyendir.

Ser-â-pâ kelle-germ olmalarıyla.

Ba'zı kelleleriñ dağı germiyyeti **Fâtîş** kadınıñ küs-i âteşini sūhūnetinden oldıgı ḫâtırınıñızdan gitmiş ancağ.

Her biri hem-zânū-yı bezm-i 'işret oldıgı maḫbûbe-i merğûbesiyle mülâtafâta âğâz edip.

Hemîşe ol hem-ḳadeḫân-ı bezmgâh-ı niyâz u nâz miyânlarında sâz-ı şevḳ ve tarab seyr-i âheng olup aralarında ser-rişte-i muvâlât güsiste ve der-i muvâşalat beste olmaya.

Kimisi

Beyt

Gâh engüşt-i muḫannâsın geḫî la'lin emip

Dâne-i 'unnâb ile nûş-ı şarâb etmez misiñ

beytini okuyarak.

Belki şemşîr-i şevḳı niyâm-ı kâma ḳoyarak.

Takbîl-i engüşt-i ḫınnâ-beste ve kimisi

^{vi} "Bilgi Allah'ın katındadır."

Beyt

Ey kaşî yâ yüzüñ beri dönmez misiñ dahî

Ey gurre-i ümîd görünmez misiñ dahî

beytini tekrâr ederek yâri ile be-hem-peyveste olmağa ser-âğâz edip.

Şi‘r

Henî‘en lâ rebābe‘n-na‘îmi na‘îmehum

Ve li‘l-‘âşıkî‘l-miskîn mâ yetecerre‘u

Henî‘en lehum mâ‘u‘l-Furât ve tîbuhû

İzâ lem yekun lî fi‘l-Furât naşîbun^{viii}

Biraz vaktten soñra mülâtafât envā‘-ı mülā‘ abâtı müntic olmak cihetiyle.

Zâhir meşeldir söz söz açar söz göt açar ey gül-i ra‘nâ.

Cümlesi yâr-ı cânıyla şüret-i i‘râb gibi zîr ü zeber ve dest-zen-i ‘uğde-i şelvâr u kemer olup.

Anlarda şelvâr ü kemer oldığı nev‘ an hayâlimdedir lâkin şelvâr u kemerlerinde ‘uğde yoğ idi zann ederim.

Mışrâ‘

Nî lâ be-zebân dâred o nî‘ ‘uğde be-şelvâr^{ix}

Tarrâka-i âmed-şud tanîn-endâz-ı muka‘ar-ı eflāk ve nağme-i mızrâb-ı şevk u zevk resîde-i gûş-ı simāk olmağa başlayıp.

‘Â‘işem cânıña degsin.

Benim dahî akîde-i ‘ismetime hâlel gelip.

Kadınım bu ‘akîdeniñ kaç dirhemin bir pâreye verirsiniz.

Ben dahî âhere nisbet bu şafâdan hissemend olmağ için nedîm-i bezm-i ülfet ve hem-nişîn-i meclis-i soğbetim olan zarîf-i bî-insâfa.

^{viii} El-Asmâ‘î (öl.828). “Şiir: Nimet sahiplerine, sahip olduğu nimetleri afiyet şeker olsun. Miskin âşık ise yutkunup dursun. Eğer bana Fırat’ın suyundan, sunduklarından nasip olmayacaksa, benim Fırat’tan nasibim yoksa, onlara Fırat nehrinin suyu, sunduğu nimetleri ve güzelliği afiyet şifa olsun.”

^{ix} “Ne dilde lâ (hayır) var ne şalvarda düğüm.” Mısraın kime ait olduğu belirlenemedi.

Bî-inşâflığıñ cümlesini nedîm-i bezm-i ülfetiñe verecegiñe bir pârecigini dağı bu tezkireyi saña tesvîd ve belki tebyîz eden zâlimiñ cenâb-ı izzetlerine ihdâ etseñ olmaz mı idi.

Teslîm-i ser-tâ-pây-ı vücûd eyledigimde ez-każâ süstî-i endâm mâni‘-i kıvâm olup.

Pek ma‘kûl oldu zâhir ol meclisde ‘alâ ru‘ûsi’l-işhâd saña zinâ edip seniñ gibi bir düdmân-ı iffet-perverdesiniñ dâmen-i işmetini lekke-dâr mı etsek gerek idi.

Hasbe’z-zarûre bu safâ-yı rûh-bahşâdan mahrûmiyyet iktizâ etmekle.

Mışrâ‘

Hoşâ helvâ-yı nevmîdî zihî pâlûde-i hirmân

Evkât-ı nâzenînimiz dürdan mu‘âmele-i bâride ile güzerân olup.

Mu‘âmeleñize bürüdet mâ-beyne’l-fahzeyniñizden mi sirâyet eyledi bilirim yâ anıñ bürüdetini neden bildiñiz diyü mu‘âhezeye âmâdesiz lâkin ma‘lûm-ı şerîfiñiz olsun ki eger anda zerre kadar sühûnetden eşer olaydı biz öyle efsürde kalmayıp elbette donumuz çözüldü.

Kîse-i nakdîne-i visâlim ser-beste kalmağla.

A cânım niçün kiseden kullanırsıñ taħammüli yok degil a dügmeden kullan.

Bi’z-zarûre nâ-kâm u nâle-künân ‘avdet ve beytü’l-hazen-i fakîrâneme sevķ-ı matiyye-i ric‘ at eyledim.

Elem çekme yavrum.

Şi‘r

Fe-li’n-necmi min ba‘di’r-rucû‘i istikâmetun

Ve li’ş-şemsi min ba‘di’l-gurûbi tülû‘un[†]

Lâkin nâhîd-i felek usûl-i devr-i revân.

Belki darb u fetħ ile.

Nağme-i şevķ u taraba âheng edip Leylî vü Mecnûn ve Ferhâd u Şîrîn ve Vâmık u ‘Azrâyı

[†] Beytin kime ait olduğı tespit edilemedi. “Şiir: Yıldız için dönüşten sonra istikamet vardır. Güneş içinse batıktan sonra doğuş vardır.”

meydân-ı ‘aşk-bâzide germ-tâz edelden beri ne böyle bir hikâye-i ğaribe vukû‘ bulmuş ve ne bir kimseniñ hâl-i nâ-be-sâmânı böyle perişân olmuştur.

Be hey kâfir her gece bir meclisde birkaç uzun hikâye ezberlemekle meşgûl iken yine fevâhiş-i selefiñ dağı küs ser-güzeşlerin der-hâtır etdiğiñ muhayyir-i ‘uğuldür.

Ancak bu dağı kahbe-i rûzgârıñ.

Ki büyük hemşireñiz maķâmındadır.

Nâ-mihribânlıklarından iktizâ etmekle bu güne şive-i şütür-gürbesine musâbereden ğayri çâre yokdur.

Şabr etmeseñ eliñden ne gelir.

Hak te‘âlâ bu zaħm-ı nemek-sûd-ı düşvâr-iltiyâma merhem-i mükâfât ihsân eyleyip telâfi-i mâ-fâta muvaffak eyleye.

Ve yerħamu’llâhu ‘abden ķâle âminen.^{xı}

Egerçi bu ser-güzeşt-i nâ-şinidemiz zebân-ı kalem ile şerh ü beyân kılındı ammâ hâşâ sümme hâşâ cenâb-ı sa‘ âdeti igzâb u tekdîr kaşdıyla olmayıp mutlakâ mâ-beynde sebkat eden keyfiyyâti ihtâr u tezkîr etmekdir hâtıra bir yer gelmesin ziyâde niyâz u recâ ederim.

Benim deryâ-yı ka‘ r-ı nâ-yâb-ı hulûşum öyle midir ki degme bir rûzgâr ile müteħarrik ola ve bu lañifeler bâ‘ iş-i keder degil sebab-i sürür u inşirâh olduğında iştibâh buyurulmaya.

^{xı} “Ve Allah âmin diyen kuluna merhamet eylesin.”